

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

IX. évfolyam 4. szám
2004–2005. tél

100 oldal tiszta zene

Zenekari
konszolidáció előtt

Magyar Klasszikus
és Jazz Díj 2004

Kismartontól
a Nemzeti
Hangversenyteremig

Portré: Bátori Éva,
Bujtor Balázs,
Szabó Dénes,
Szőke Szabolcs

Diana Krall

Végre Magyarországon a number one jazzdíva

ISSN 1416-1109

71416110003

a Matáv bemutatja

20 éves a

GHYMES

karácsonyi lemezbemutató koncert

Vendégek:

Matáv Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Ligeti András

Ónodi Eszter

Hobo Földes László

Kiss Bernadett

Budapest Kongresszusi Központ
2004. december 26., 27., 20 óra

www.ghymes.hu • www.showtimebudapest.hu

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

A BMC Records Ú J D O N S Á G A I

BMC CD 106

Balázs Elemér Group – Refracting sounds

Balázs Elemér	<i>dob</i>	Dés László	<i>szopránszaxofon</i>
Balázs József	<i>billentyűsök</i>	Czvikovszky Gábor	<i>trombita</i>
Juhász Gábor	<i>gitár</i>	Borbély Mihály	<i>tárogató</i>
Glaser Péter	<i>bőgő</i>	Lukács Miklós	<i>cimbalom</i>
Dés András	<i>ütőhangszerek</i>		
Winand Gábor	<i>ének</i>		
Hajdú Klára	<i>ének</i>		

BMC CD 111

Gadó Gábor – Modern dances for the advanced in age

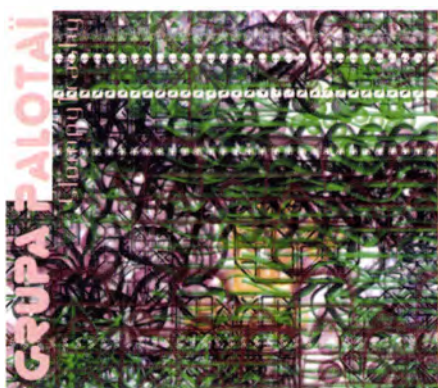
Gadó Gábor	<i>gitár</i>
Matthieu Donarier	<i>szaxofon</i>
Bacsó Kristóf	<i>szaxofon</i>
Szalóky Béla	<i>harsona</i>
Sébastien Boisseau	<i>bőgő</i>
Joe Quitzke	<i>dob</i>

BMC CD 112

Gadó Gábor – The Second Coming

Gadó Gábor	<i>gitár</i>
-------------------	--------------

BMC CD 114

Grupa Palotai – StompyTrashy

Palotai Csaba	<i>gitár</i>
Rémy Scluto	<i>bariton-, alt- és szopráninó-szaxofon, klarinét</i>
Thomas de Pourquery	<i>alt- és szopránszaxofon, ének</i>
Didier Havet	<i>hellikon</i>
Nico Mathuriau	<i>dob</i>

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 216-7895-ös számon.

GRAMOFON DOSSZIE

Zenekari konszolidáció Magyarországon (Új kritériumrendszer a szimfonikus együttesek támogatására) 6

KALEIDOSZKÓP

- Visszafogott elegancia, árnyalt intimitás (Címlapon: Diana Krall) .. 12
- Magyar Klasszikus és Jazz Díj – 2004 (Jandó Jenő és Szakcsi Lakatos Béla a két fődíjas) 14
- Caliban a schwarzenbergi bércen (Schubertiade 2004) 16
- Embernevelés dalokkal, misékkal és kánonokkal (Szabó Dénes és a nyíregyházi Cantemus kóruscsalád) 18
- A tekercek titka (Kísérletek a gépzongora-felvételek körüli misztikus homály eloszlására: kiállítás, kutatás, rekonstrukció) .. 20
- A próbaüzem első koncertjére készülnek (Több díjat nyert a Nemzeti Filharmonikusok Bartók-felvétele) 22
- Beethoven-sorozat az új Nemzeti Hangversenyteremben (A Kanári-szigeteken indul a Fesztiválzenekar téli turnéja) 24
- Őszi szezón a muzsikáló Rómában 26
- A Királyi Opera titkai (Madridi jegyzet) 28
- Tizenöt éves a Magyar Zongorás Trió (Születésnap koncert a Bartók Emlékházban) 30
- Párok játéka – tűz és víz, álom és valóság (A Pannon Filharmonikusok bérletsorozata a Művészetek Palotájában) 32
- Megszólalnak a kézzel másolt kották (Tibay Zsolt nagybőgő-művész ritkaságokat játszott CD-re) 34
- No kommersz (CD-Bár: egy bolt, ahonnan nem lehet egykönnyen szabadulni...) 36
- Pillanatkép a kilencéves Fonóról (Hagyománytisztítélet – kis korrekcióval) 37
- Zene az interneten 38

20 *Megkíséreljük megfejteni a gépzongora-tekercek titkát*

48 *Bujtor Balázs: koncertmester, zeneszerző, autóőrült*

85 *Fanfare Ciocărlia: a fergeteges román rezesbanda*

ZENÉS SZÍNHÁZ

- „Szívem szerint reggeltől estig zenélnék” (Herczenik Anna számára fontos a sokszínűség) 41
- A Settecento specialistája (González Mónika nem csak a barokk zenében érzi otthon magát) 42
- Melódiadömping Miskolcon (Bartók+ belcanto a 2005-ös Nemzetközi Operafesztiválon) ... 43
- „Inkább énekeljen, angyalka...” (Találkozás Bátori Évával) 44
- Eötvös-opera premierje Párizsban 45
- A Sydney Operaház (Operaműhelyek a nagyvilágban – 4. rész) 46

KLASSZIKUS

- Koncertmester – szívvel-lélekkel (Beszélgetés Bujtor Balázssal zenekarról, színházról, filmről, autóról) 48
- Kritika 50

JAZZ

- Szembenálló felek? (A magyar jazz és a magyar jazzkritika – 2.) 70
- „Csak egy arrogáns kis niggernek láttak...” (Miles Davis Önéletrajza a Park Kiadótól) 71
- Hobby – világszínvonalon 71
- Kritika 72

VILÁGZENE

- A régít a jövőnek (Szőke Szabolcs, a konzervatív-alternatív művész) 82
- Kritika 83

GRAMOFON-HANG

- „Az igazán szép hangzás létrehozása már-már művészet” (Arató Éva az akusztikus pályáról és legszebb munkáiról) 88
- Kismartontól a Nemzeti Hangversenyteremig (Első rész: Európa koncerttermei 1700–1900) 92
- High end, hi-fi, házimoz (Audio-berendezések az Art’Otelben, szórakoztató elektronika a Westend Hiltonban) 96

Zenekari konszolidáció Magyarországon

Új kritériumrendszer a szimfonikus együttesek támogatására

A magyar zenei élet permanens problémája a szimfonikus zenekarok alulfinanszírozottsága. Az együttesek emiatt évek óta rendszeresen felemelik a hangjukat: van, aki hangosabban és eredményesebben lobbizik, de az átfogó, mindenkit érintő megoldás egyre várat magára. S bár az utóbbi néhány esztendőben az állami támogatások összege jelentősen emelkedett, sajnos a pénz még így sem elegendő. Több zenekart évről évre a megszűnés veszélye fenyeget, sokan pedig csak vegetálnak a rendelkezésükre álló összegekből. Óriási szakadékok alakultak ki a fővárosi és a vidéki zenekarok között, s az ugyanolyan végzettségű művészek fizetése között akár tízszeres lehet a különbség. A támogatások jelenlegi elosztásával sem elégedett mindenki, ezért a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete javaslatokat tett a zenekarok konszolidációjának főbb elveiről, bár most még nem tudni, hogy a 2005-ös költségvetésben mekkora összeg jut erre a területre.

„A zenekari konszolidáció kérdése már több mint tíz esztendeje folyamatosan napirenden van. Az együttesek vezetői és a szakszervezet is állandóan szót emelt az anyagi problémák miatt, de nem volt igazi mozgásterünk, mert ezen a területen lényegében nem képződtek új források – eltekintve egy-két, de nem jelentéktelen változástól” – mesél a finanszírozási gondok kezdeti szakaszáról dr. Gyimesi László, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek

Szakszervezetének főtákará. „Ugyanakkor ezt az időszakot a viszonylagos stabilitás jellemezte. A korábbi évek alatt ugyanis létrejött – nem feltétlenül mindenki egyetértésével és örömeire – egy bizonyos hierarchia, amely azt jelentette, hogy a fővárosi ügynevezett nagyzenekarok anyagi helyzete jobb volt, mint a vidékieké, és közöttük helyezkedett el a MATÁV és a MÁV együttes. Az alulfinanszírozott együttesek érdekében a szakszervezet terjesztette

Dohnányi Ernő és a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara az 1930-as években

1990-ben az Országgyűlés elé azt a kezdeményezést, hogy végre jöjjön létre egy olyan kiegészítő támogatási keret, amelyből az önkormányzati fenntartású együttesek, zenekarok és énekkarok részesülhetnek. Annak idején, 1991-ben ez az összeg 80 millió forint volt, de az eltelt évek során a sokszorosára nőtt. Idén már egymilliárd forintot oszthattak szét a Belügyminisztérium költségvetésében szereplő keretből. Az, hogy ebből ki mekkora összeget kap, elég hamar eldőlt, a hat vidéki nagyzenekar azonos támogatást kapott, a többi együttes pedig arányosan részesült a pénzből. A gondot ekkor még nem is az elosztás, hanem inkább az jelentette, hogy többen nem kerülhettek be ennek a keretnek a kedvezményezettjei közé. Ez a MÁV és a MATÁV Szimfonikus Zenekarnak is csak az utóbbi években sikerült, miután szerződést kötöttek egy-egy önkormányzattal. De a mai napig hiányoznak e körből a Magyar Rádió zenei együttesei, valamint a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara."

„Bár ez a kiegészítő forrás valóban segítséget jelentett a zenekaroknak, de azért nem oldotta meg a problémákat. Sőt, az együttesek közötti ellentétek akkor kezdtek igazán éleződni, amikor 1992-ben a korábban egyesületi formában muzsikáló Budapesti Fesztiválzenekar állandó fővárosi intézménnyé vált. Létrejött egy olyan együttes, amelynél a muzikusok kiemelt fizetéseket kaptak,

Fotó: a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának archívuma

Rádiózenekar a széthullás szélén

A Magyar Rádió művészeti együttesei (szimfonikus zenekar, énekkar, gyerekkórus és a Stúdió 11) már hosszú évek óta nem kapják meg azt az anyagi támogatást, amely elengedhetetlen feltétele lenne a kimagasló színvonalú munkának, pedig ezek a társulatok is nemzeti alapfeladatokat látnak el, tevékenységük legfontosabb sajátossága a nemzeti kulturális örökség gyarapítása. 2000 és 2004 között a Magyar Rádió művészeti együttesei központi költségvetési támogatása mindössze 32 százalékkal, 500 millió forintról 660 millióra emelkedett, míg ugyanebben az időszakban például a Nemzeti Filharmonikusok vagy az önkormányzati fenntartású hivatásos zenekarok és énekkarok központi költségvetési támogatása több mint kétszeres növekedést mutatott. A részvénytársasági keretek között működve, minden egyéb forrástól elzárva tagjainak fizetése nem csupán a budapesti nagyzenekarok bérszínvonalától maradt el tragikusan, hanem már a kisebb társulatok is megelőzik őket. Ez végképp aláássa az együttesek, különösen a zenekar színvonalát, morálját, s amennyiben rövid időn belül nem érzékelik a hathatós segítség, számolni lehet a teljes széthullással. A szakmai szervezetek a konszolidálási projekt keretei között nem látnak megoldást e három együttes helyzetének javítására, de nyomatékosan kérik és javasolják, hogy a kulturális tárca, valamint a fenntartó kutasson fel minden más lehetséges anyagi forrást, jogi megoldást, amellyel segíteni lehet.

sokkal jelentősebb bérekért játszottak, mint ami korábban a hazai zenei életben megszokott volt. Ez egyrészt sokkolta a zenei közvéleményt, másrészt pedig elkezdte maga után húzni a többi együttest is. Mindenki igyekezett minél több forrást találni, hogy emelje a javadalmazást, így az együttesénél tartsa a legjobb zenészeket. De nem mindenkinek sikerült többlétszámú támogatásokhoz jutnia, ekkor kezdődött a hátrányos helyzetben lévő együttesek leszakadása, anyagi ellehetetlenülése" – mondja dr. Gyimesi László.

A következő ilyen óriási töréspontot 2000-ben az jelentette, amikor az állam a Fesztiválzenekar után léptette a saját együttesét, és a Rockenbauer Zoltán vezette kulturális tárca többszörösére növelte a Nemzeti Énekkart és Kottatárat is fenntartó Nemzeti Filharmonikusok (a korábbi Állami Hangversenyzenekar) költségvetését. A művészek fizetése jelentősen, 300 százalékkal nőtt, igaz a hazai viszonylatban kiemelkedő bérért szigorú próbajátékok során kellett bizonyítaniuk. Természetesen ez is egyfajta versenyt, konkurenciaharcot indított el a többi együttes között. Mindenki arra törekedett, hogyha nem is tudja olyan hatalmas mértékben emelni a muzikusainak a fizetését, mint ahogyan ez az állami fenntartású zenekarnál történt, javítson valamit helyzetükön. Persze ezt sem sikerült mindenkinek végrehajtania, s így alakulhatott ki az a helyzet, hogy ugyanolyan zenészdiplomával rendelkező, közalkalmazottként vagy munkavállalóként dolgozó muzikusok bére között akár több százezer forint is lehet a különbség. A vidéki, önkormányzati fenntartású zenekaroknál ugyanis a zenészek átlagfizetése még ma is a közalkalmazotti illetménytábla garatált, azaz minimális mértékének felel meg általában (a MÁV Zenekarnál is hasonló nagyságúak a bérek).

Voltak, akik valamelyest követni tudták az élenjárókat, egy ideig például a MATÁV Szimfonikus Zenekarnál is elég jó fizetést kaptak a tagok, ám ennél az együttesnél is komoly követelményeknek kellett megfelelni az oda szerződőknek. Ezután az operaházi konszolidáció következett 2001-ben, s annak következtében, hogy a dalszínház költségvetése csaknem háromszorosára nőtt, a zenekari tagok szintén jelentősen megemelt fizetést kaptak.

A magasabb bérekért folyó versenyfutás persze folytatódott, s mindenki igyekezett felkutatni az összes létező forrást. De a támogatások nem minden esetben a leginkább rászorultakhoz kerültek, hanem azokhoz, akiknek erősebb volt az érdekérvényesítő képességük. A problémákról nem született átfogó helyzetkép, különböző szubjektív döntések eredményeztek látszólag objektív eredményeket. Bár eközben a belügyminisztériumi keret, azaz az önkormányzati zenekarok, énekkarak központi támogatása jelentősen nőtt, (2003-ban például lényegében a duplájára, 990 millió forintra – ami egy 865 és egy 125 milliós részből tevődött össze – emelkedett a támogatás összege), mindez nem ellensúlyozta azt, hogy a fenntartói oldalról érkező pénzek igen alacsonyok maradtak, rá-

adásul egyre nagyobb lett azoknak az együtteseknek a száma is, akik ebből a keretből részesültek. Többen kötöttek szerződést egy-egy fővárosi kerülettel, így ők is a kedvezményezettek közé kerültek, a félprofi zenekarok aránya is nőtt.

A sokasodó anyagi problémák miatt sokan fordultak a kulturális tárcához, s a minisztérium akkori vezetője, Görgey Gábor zenekari konszolidáció címén tavaly külön támogatásban részesített néhány együttest. Így például az NKÖM három évre szóló szerződést írt alá a Budapesti Fesztiválzenekarral, ennek értelmében 2003-ban az együttes 300 millió forintot kapott, idén 285 milliót, a következő évi összege pedig a költségvetési törvény keretében döntenek, várhatóan az eddigi nagyságrendben. A minisztérium döntése azt fejezi ki, hogy ez az együttes nemcsak a fővárosé, hanem a közös magyar kultúrkincs része.

A zenekari konszolidáció összegének nagyságáról, elosztásáról a tárca saját hatáskörében döntött, s így volt ez ideig az esztendőben is, amikor Hiller István saját miniszteri keretéből kilenc zenekar működést támogatta, összesen 225 millió forinttal. Ahogy az erről kiadott sajtóanyagban is szerepelt: „azért, hogy azok az együttesek

A támogatási rendszer háromlépcsős átalakítása

Magi István, az NKÖM főosztályvezetője:

„A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma hároméves távlatban szeretné átalakítani a zenekari finanszírozást. A fő célunk az, hogy a rendszer átláthatóbbá, világosabbá és pontosabbá váljon. Az első lépcsőfok az lenne, hogy – az eddigi gyakorlattól eltérően – a tagjait nem főállásban foglalkoztató zenekarokat a BM keretből ugyanolyan arányban támogatnánk, mint amekkorát saját önkormányzatuktól kapnak. Ezzel ugyanis elkerülnénk, hogy tőlünk várják a fennálló különbségek kiegyensúlyozását, és fenntartóikat is nagyobb áldozatvállalásra ösztönöznénk. Ezt a változtatást már a jövő évben szeretnénk végrehajtani, s így a BM keret elosztása is változhat.

A következő esztendőben pedig szeretnénk elérni, hogy megszülessen a támogatások elosztásának végleges kritérium-rendszere. A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete már megtette javaslatát a zenekari konszolidáció főbb elveire, de ez még csupán tervezet, várhatóan hosszas egyeztetésre lesz szükség, hogy a végső szempontrendszert felállítsuk, hiszen ehhez meg kell nyerni a szakma egészének az egyetértését. Ezt követően továbbra is a kuratórium javaslata alapján fogunk a támogatásokról dönteni, de ebben a munkában ezeket a kritériumokat is szem előtt tartjuk majd. Sőt, tisztán e szempontrendszer alapján is készítünk egy támogatási táblázatot. A két listát összevetve derül majd ki, hogy a mérhető adatokon alapuló szakmai szempontrendszer milyen változásokhoz vezethet, s ennek a kontrollnak a segítségével tovább alakíthatjuk, finomíthatjuk a normatívákat. A végső cél ugyanis az, hogy a harmadik lépcsőnél már valóban csak a kritériumok alapján döntsünk az együttesek támogatásáról. Véleményem szerint két köztes évre – amikor párhuzamosan fut egymás mellett a kuratóriumi és a normatív rendszer – van ehhez szükség, s az utána következő esztendőben már be lehet vezetni ezt az új, számokon alapuló

elosztási formát. Ezzel megszületik egy olyan szempontrendszer is, amely pontosan meghatározza, milyen paramétereket, milyen infrastruktúrát kell egy zenekar fenntartójának biztosítania. Így sokkal áttekinthetőbb helyzetet teremtünk.

Fontos lenne az is, hogy ne kelljen a különböző jogi státus alapján választani a zenekarok között, ne kényserüljenek együttesek arra, hogy látszólagos önkormányzati megállapodásokat kössenek. Ezért szeretnénk kialakítani egy olyan helyzetet, hogy a BM keret támogatottjai közé a valóban önkormányzati fenntartású, illetve csak az önkormányzatok által támogatott zenekarok kerülhessenek. Ha pedig a BM keretből az új szempontok alapján az eddigitől részben eltérő kör részesül majd, akkor a tavaly és az idén is kimondottan zenekari konszolidációra szánt összegből mások más összegeket kaphatnak. Örülnénk, ha ezt a külön támogatási pénzt azok között oszthatnánk szét, akik máshonnan nem részesülnek ilyen segítségben.

Úgy vélem, ideje lenne, hogy az együttesek más forrásokat is felkutassanak, és hatékonyabbá tegyék a zenekari menedzsment munkáját. Ez a terület nem lehet ugyanis egyetlen szereplős, s nem lehet minden olyan esetben, amikor az adott önkormányzat, gazdasági társaság nehezebb gazdasági helyzetbe kerül, azonnal a kulturális tárcától kérni segítséget. Az NKÖM nem tudja az összes hiányt fedezni. Ha ugyanis ez a folyamat továbbra is így folytatódik, és tovább torzul az egyes együttesek költségvetésének megoszlása, akkor egyre több zenekar hártja a kulturális tárcára a szoros értelemben vett fenntartói feladatokat is. Ezt pedig nem tudjuk vállalni.

A költségvetési számokat még nem ismerem, nem tudom megmondani, pontosan milyen nagyságú összegről dönthetünk a következő esztendőben, abban azonban bízom, hogy jövőre sem lesz alacsonyabb. Reményeink szerint ezeket a forrásokat 2005-től még jobban, még hatékonyabban tudják majd felhasználni az együttesek, s így valóban ők lesznek ezeknek a változásoknak a hasznélvezői!”

Az eladott jegyek száma és a publikum nagysága – A támogatások elosztásának kritériumai

A konszolidációhoz készített szempontrendszerben fontos adat az együttesek évi összes fellépésének száma, s az éves munkamennyiségük is. Lényeges, hogy hány színhelyen kívüli belföldi, valamint külföldi koncerten muzsikáltak, akárcsak az, hogy hány ifjúsági hangversenyt adtak az adott időszakban. Természetesen a kritériumok között a főállású művészek és a művészeti munkakörben foglalkoztattak létszáma szerepel, akárcsak az értékesített jegyek mennyisége és a becsült nézőszámra vonatkozó adatok. A hangversenyen előadott magyar művek, kortárs hazai alkotások ősbemutatójának száma sem elhanyagolható. Lényeges az együttes hang- és képfelvételeinek száma, ezen belül a kortárs magyar művek felvételeinek időtartama, akárcsak az, hogy a zenekar hány magyar vendégművészt hív meg szezononként. Emellett a rendszerben a fenntartó által biztosított éves költségvetési összeg is szerepel, s az, hogy ez növekvő tendenciát mutat-e. A felsorolt tizenhárom kritérium eredményei egy technikai mérőszámot adnak, s ezt elosztva a fenntartó által biztosított összeggel, hatékonysági mutatóhoz jutunk, amely kifejezi az adott együttes teljesítményét a támogatás tükrében, s alkalmas a további „minőségi premizálásra.”

is jó körülmények között végezhesenek színvonalas és eredményes munkát, amelyeknek fenntartói nem képesek az ehhez szükséges forrásokat önerőből megteremteni.” Idén a Filharmóniai Társaság 50 milliót, a Liszt Ferenc Kamarazenekar és a MÁV Szimfonikusok 35 millió forintot kaptak, a Rádiózenekar 30 milliót vehetett át, a Rádióénekkar pedig 8 millió forintos támogatásban részesült. Új együttesek is bekerültek ebbe a körbe: a Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar 35 milliót, az Osztrák–Magyar Haydn Zenekar 12 milliót, a Rajkó Zenekar 5 milliót, a Danubia Szimfonikus Zenekar pedig 15 milliót kapott.

Az év elején a kulturális tárca felkérte arra a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségét (MSZZSZ), hogy a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetét (MZTSZ) is bevonva tegyen javaslatot a hazai hivatásos szimfonikus zenekarok konszolidációjának főbb elveire. Ideje ugyanis, hogy végre egységes normatíva szülessen, mert nagyon nehéz az együttesek anyagi helyzetének pontos feltérképezése. Hiába vannak konkrét költségvetési számok, ezek összehasonlítása sem igazán irányadó, hiszen szinte ahány zenekar, annyiféle sajátos helyzet. Nálunk ugyanis akad állami, önkormányzati, vállalati, alapítványi és egyesületi fenntartású együttes, van, amelyet közhasznú társaság és van, amelyet részvénytársaság működtet. Akad olyan zenekar, amelynek az irodáért, próbahelyiségekért, de még a fellépő ruhák használatáért sem kell fizetni, de van, ahol mindez százmilliók többletkiadást jelent. A foglalkoztatottak köre is igen eltérő, hiszen míg egy vidéki önkormányzati zenekar esetében mindenki közalkalmazott, addig a Fesztiválzenekarban kivétel nélkül mindenki vállalkozó.

A szakmai szervezetek képviselői nekiláttak egy egységes kritériumrendszer kidolgozásának, s ez a feladat az együttesek vezetői között is sokszor vitákat, nézeteltéréseket okozott. Pontosan meg

kellett határozni például, mit is értünk szimfonikus zenekar alatt, mert ebben a kérdésben is voltak lényeges véleménykülönbségek. Ezért az első lépcsőben, a javaslat egyik részeként egy fogalmakat és szabályokat tartalmazó dolgozatot készítettek, amely – felhasználva mind az MZTSZ által gondozott művészeti törvényjavaslat idevágó részét, mind pedig az MSZZSZ korábbi, a hivatásos szimfonikus zenekarok fogalmát tisztázó állásfoglalását – javaslatot tesz a konszolidálandó együttesek körére.

Emellett létrehozták azt az automatikus táblát, amelynek kritériumrendszere – az együttesek számszerűen kifejezhető, ezáltal összehasonlítható és mérhető tevékenységeit megfelelő súlyozással ellátva

– alkalmas lehet a normatív rendszer létrehozására. Az elkészült anyagot az NKÖM illetékesei is jónak találták, így folytatódott a munka. A második lépcsőben tágabb szakértői körben is elemezték az egyeztetések során elhangzott különböző véleményeket. Egyértelművé vált, hogy csak akkor születik meg egy valóban átlátható, pontosan kiszámítható támogatási rendszer, ha a konszolidálandók köre – tevékenységeiket tekintve – egyértelműen összevethető.

(Így ezt a szempontrendszert nem lehet más profilú együttesekre, pl. énekkarokra vagy más műfajú zenekarokra is alkalmazni.)

„A konszolidációs elvek tisztasága és alkalmazhatósága érdekében a zenei együtteseket három csoportba osztottuk, s véleményünk szerint az általunk kidolgozott – és a későbbiekben még finomítandó – normatív értékelési rendszer összességében csak az első két csoportra alkalmazható”

– mondja Popa Péter, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke. „Az első csoportba az önkormányzatok által fenntartott intézményként vagy 100 százalékos tulajdonban működtetett

Zenekartámogatás külföldön

Németországban a szimfonikus zenekarokat közpénzből, az önkormányzatok tartják fenn, s az együtteseket – többféle szempontot figyelembe véve – A, B és C kategóriába sorolják; s a társulatok ennek megfelelően kapják a támogatást. Franciaországban is az önkormányzati finanszírozás a jellemző, akárcsak Belgiumban. Hollandiában ugyanez a tendencia érvényesül, ott az egyetlen kivétel a Concertgebouw zenekara jelenti, amely más szisztéma alapján dolgozik. A négy nagy londoni szimfonikus együttes pedig kft. formájában működik. Ezeknek a zenekaroknak a költségvetésében akadnak szponzorpenzék is, de emellett az állami támogatás is jelentős. Nagy-Britanniában a BBC is üzemeltet együtteseket, de a vidéki szimfonikus zenekarok kivétel nélkül önkormányzati fenntartásúak. (S hogy a szponzori támogatásokról nálunk mennyire téves képzetek élnek, azt jól jellemzi, hogy az annyira csodált, s valóban rangos angol zenekaroknál az e területről érkező bevétel a legjobb esztendőben sem haladta meg az együttesek költségvetésének 8 százalékát!)

Ha pedig a tengerentúli helyzetet vizsgáljuk, az Egyesült Államokban például nem is fordulhatnának az együttesek támogatásért a kulturális tárcához, mert ott nem létezik ilyen minisztérium. A zenekarok mind-mind magánkezdemenyezésre születtek, alapítványok keretein belül működnek, és vezetőtestületek irányítják az életüket. Meglepő nagyságú azonban a mellettük dolgozó apparátus, menedzsment, hiszen létezik olyan zenekar, ahol többen vannak ezen a területen, mint ahányan az együttesben muzsikálnak. Harminc ember például csak azzal foglalkozik, hogy pénzt hajtson fel a zenekar számára, de emellett az amerikai jegyárak is jelentős bevételi forrást jelentenek, a tengerentúlon jóval inkább közelít egymáshoz az ár-érték arány, mint nálunk – összegezte tapasztalatait Kovács Géza, a Szimfonikus Zenekarok Szövetségének társelnöke, a Nemzeti Filharmonikusok igazgatója.

hivatásos szimfonikus zenekarok tartoznak, a másodikba mindazok a hivatásos szimfonikus zenekarok, amelyek nem az első csoport tagjai. A harmadik kör pedig azoké az együtteseké, amelyek sem az első, sem a második csoportba nem sorolhatóak (a félhivatásos vagy amatőr együttesek, szimfonikus zenekarok, kamarazenekarok, bigbandek, koncert- és cigányzenekarok, énekkarok, kamarakórusok stb.). Véleményünk szerint sajátos, a többi együttestől alapvetően eltérő helyzete miatt egyik konszolidálandó csoportba sem sorolható be az NKÖM által fenntartott Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár, a kulturális tárcával több évre szóló, közhasznú megállapodást kötött Budapesti Fesztiválzenekar. Szintén nem tartozhat ide az NKÖM miniszteri keretéből hosszabb évek óta külön támogatott, egyedülállóan régi, 150 éves múltra visszatekintő, egyesületként működő Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara. Bizunk abban, hogy ennek az együttesnek a jövőben is megoldja helyzetét a külön miniszteri keretből kapott támogatás, s ez a se-

gíttség állandósul. A Rádiózenekar számára szintén más megoldást kell találni, sajátos helyzete révén ugyanis ez az együttes sem tartozhat egyetlen konszolidálandó csoportba.

Javaslatunkban azt is kifejtettük, hogy ez a támogatási rendszer csak akkor lehet eredményes – s ez is egyike a legfontosabb céloknak –, ha a források számottevően nőnek. Egyelőre sajnos nem látjuk még a költségvetési adatokat, de az előzetes jelzések szerint legjobb esetben is csupán minimális emelkedésről lesz szó. Várhatóan a belügyminisztériumi keret is az ideivel megegyező nagyságú marad, (ami ugyan az áfa-kompensáció miatt kisebb összeget jelent, de a csökkenés nagyságrendje nem jelentős)."

A szakmai szervezetek nemcsak a konszolidálható zenekarok köréről döntöttek, hanem a többszörös egyeztetési fázist követően kidolgozták azt a kritériumrendszert is, amely megnevezi az együttesek számszerűen kifejezhető, ezáltal összehasonlítható és mérhető tevékenységeit. „Nagyon bízunk abban, hogy az egyértelműen áttekinthető, pontos adatokkal mérhető szempontrendszer segít a támogatások lehető legjobb elosztásában, és jó közhangulatot terem a színvonalas művészi munkához” – mondta Popa Péter.

A szakmai szervezetek ütemezési javaslata szerint már a 2005. évi belügyminisztériumi keret elosztásánál is alkalmazhatók lennének az általuk kialakított elvek és kritériumok, de ehhez még a szakmai kuratórium közreműködésére is szükség lenne. Lényegesnek tartják azt is, hogy a következő esztendőől szűköljön a BM keretből támogatottak köre, s ebből az összegből valóban csak a hivatásos együttesek jussanak pénzhez. A konszolidációs alapnak pedig nem a zenekari költségvetési problémákat, egyenlőtlenségeket kell kompenzálnia, hanem valóban azokon segítenie, akik máshonnan nem jutnak támogatáshoz, de érdemesek a segítségre. Úgy vélik, objektív mércére van szükség, amely a zenekarok valódi teljesítményén alapszik. S természetesen mindenki reménykedik abban, hogy a kulturális, azon belül is a zenei területre fordítható összegek – ha nem is a következő egy-két esztendőben, de – a jövőben lényegesen emelkednek majd, hiszen akkor lehet szó az együttesek helyzetének rendbehozataláról, a valódi konszolidációról.

Réfi Zsuzsanna

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu
Raiffeisen Direkt: 06 40 48 48 48

Visszafogott elegancia, árnyalt intimitás

Címlapon: Diana Krall

Szükségtelennek tűnik, hogy tudassunk, informáljunk, ajánljunk; hogy rábeszéljünk bárkit is a december 9-i koncertre. Tudniillik Louis Armstrong csaknem negyven évvel ezelőtti, a Népstadionban rendezett koncertje óta nem volt ekkora érdeklődés jazzrendezvény iránt Magyarországon.

A tervezett helyszínt is kénytelenek voltak megváltoztatni a szervezők: a Budapest Kongresszusi Központ kicsinek találtatott a honi Diana Krall-rajongók, pontosabban a reménybeli belépőjegy-birtokosok számára, így a koncertet a Papp László-ról elnevezett Budapest Sportarénában tartják meg.

Több ezer ember nyilván tudja, hogy mire vált jegyet; utóbbiak persze csekély töredékét képezhetik mindazoknak, akik jól ismerik Krall CD-it (erre könnyen következtethetünk a példátlan lemezadási statisztikákból is). Akik pedig a hangfelvételek tanúságán túl egyebet is tudni akartak a művésznőről, esetleg a dalaít elemző recenziókra is kíváncsiak voltak, bőséges sajtó-visszhanggal is találkozhattak – többek között folyóiratunkban is, jó néhányszor. (A rend kedvéért: jelen számunkban is szerepel egy – általunk eddig nem szemléztet – Krall-lemezkritika, az 1997-ben megjelent Love Scenes című produkcióról.)

Nos, ezek után valamiféle kételkedés lenne logikus: a PR-, és marketing-alapú sztárgyártás visszasságait, a háttérben munkáló, gondosan tervezett show-biznisz manipulációit illetően, de szó sem lehet erről. Tudniillik senkit sem érdekelne. Ugyanis a kanadai születésű, New York-i zongorista-énekesnő rendkívüli és töretlen sikere tökéletesen jogos. (Csak érdekesség, hogy Diana Krall majdnem akkor született, amikor Armstrong Budapesten koncertezett.)

De mire is következtethetünk ennek a sikernek a tükrében? Sokkal többre, mint azt – csupán szakmai megfontolások alapján – elsősorban gondolnánk. (És megjegyzendő: szakmai vagy esztétikai mércével sem kérhető számon több, szinte „ártatlan” kifogás, mint amennyi jelen szaklap hasábjain minden alkalommal valamilyen formában már megjelent a Krall-lemezek kapcsán; ahogy a mostani számban közzétett recenzióban is olvashatunk ilyesmit.)

A siker jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy Krall által bizonyítást nyer, hogy lehetséges nem kommersz, nem populáris produkciókkal is tömegkultuszt teremteni; hogy az úgynevezett sztárság nem föltétlenül az érzékeny, az intellektuális közelítésen kívül eső, lekezelendő jelenség. Akkor sem az, ha mondjuk, a decemberi közönség fele nem mondható hagyományos értelemben vett jazzkedvelőnek, vagy ha kifejezetten sznob benyomást keltő „érdeklődők” is akadnak majd közöttük szép szám-

mányos értelemben vett jazzkedvelőnek, vagy ha kifejezetten sznob benyomást keltő „érdeklődők” is akadnak majd közöttük szép szám-

Diana Krall december 9-én végre Magyarországon, a Budapest Sportarénában koncertezik

Fotók: Universal Music

mal. A Diana Krall-jelenséget körvonalazó izléses frivolitás, az egyszerre ható zenei igényesség és egyszerűség, a visszafogott elegancia, a kellemesen árnyalt intimitás, nem utolsósorban a vonzó nőiség persze nem a jazz lényegét érintő jellemzők, de nem is dolgoznak a műfaj ellen. Viszont a felsoroltak is kínálhatnak követendő példát, és lássuk be: mennyivel üdítőbb egy olyan kulturális közérzet, amelyet ilyen és ehhez hasonló általános tulajdonságok befolyásolnak.

Tehát bizalommal hivatkozhatunk a művésznő áldásos tömeglélektani hatására, és persze eszünk ágában sincs számon kérni rajta a fekete eredetű, ösztönös, expresszív műfajról – emlékeink szerint – elvárható reveláció élményét.

Matisz László

budapesti fesztiválzenekar

A Budapesti Fesztiválzenekar 2004–2005 téli hangversenyei

December 2. csütörtök
19:00

Győr, Richter Terem

Mendelssohn: I. (g-moll) zongoraverseny op.25
 Sosztakovics: VIII.szimfónia op.65
 Közreműködik: Ronald Brautigam (zongora)
 Vezényel: Jurij Szimonov
A koncert támogatója a Lapcom Kft.

December 3/4. péntek/szombat
19:45

Zeneakadémia

Mendelssohn: I. (g-moll) zongoraverseny op.25
 Sosztakovics: VIII.szimfónia op.65
 Közreműködik: Ronald Brautigam (zongora)
 Vezényel: Jurij Szimonov
3-án a Népszabadság Rt. támogatásával
4-én „Unicum-koncert” a Zwack Unicum Rt. támogatásával

December 12. vasárnap BFZ Székház
17:00

VASÁRNAPI KAMARAZENE

Olivero: A Gólem (Szvit klarinétra és vonósnégyesre – Hat jiddis dal és tánc)
 Schubert: C-dúr vonósötös op. 163., D. 956
 Közreműködik: Kiss Gy. László – klarinét, basszusklarinét, basszektürt;
 Auer Vonósnégyes,
 Selmeczi János – hegedű,
 Bíró Ágnes – hegedű,
 Filip Levente – brácsa,
 Sovány Rita – gordonka,
 Perényi Miklós – gordonka

December 19. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

KAKAÓKONCERT

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
 Műsorvezető: Fischer Iván
A koncert exkluzív szponzora a Unilever Magyarország Kft.
A koncert támogatói: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Fővárosi Önkormányzat

Január 12/13. szerda/csütörtök
19:45 (próbaüzem)

Nemzeti Hangversenyterem

Beethoven: 2.szimfónia
 Mahler: 6.szimfónia
 Vezényel: Fischer Iván

Február 6. vasárnap
14:30 és 16:30

BFZ Székház

KAKAÓKONCERT

Közreműködnek: a Budapesti Fesztiválzenekar művészei
 Műsorvezető: Fischer Iván
A koncert exkluzív szponzora a Unilever Magyarország Kft.
A koncert támogatói: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Fővárosi Önkormányzat

Február 13/14. vasárnap/hétfő
19:45 (próbaüzem)

Nemzeti Hangversenyterem

Beethoven: 1. szimfónia
 Beethoven: 5. szimfónia
 Beethoven: 3. szimfónia
 Vezényel: Fischer Iván

13-án „Raiffeisen Koncert” – a Raiffeisen Bank Rt. támogatásával
14-én a Népszabadság Rt. támogatásával

Február 19/20. szombat/vasárnap
Nemzeti Hangversenyterem
19:45 (próbaüzem)

Berlioz: Római karnevál
 Csajkovszkij: Hegedűverseny
 Stravinsky: Petruska
 Közreműködik: Leonidas Kavakos (hegedű)
 Vezényel: Charles Dutoit

Február 27. vasárnap
17:00

BFZ Székház

VASÁRNAPI KAMARAZENE

Schulhoff: Duó hegedűre és gordonkára
 Korngold: Zongoratrió op.1.
 Rózsa Miklós: Duó gordonkára és zongorára op.8.
 Smetana: g-moll zongoratrió op.15.
 Közreműködik: Szabó Péter – gordonka, Major Tamás – hegedű, Kollár Zsuzsa – zongora

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ALAPÍTVÁNY

Budapest XII., Alkotás utca 39/c • Telefon: 355-4015, 489-4332

Magyar Klasszikus és Jazz Díj – 2004

Jandó Jenő és Szakcsi Lakatos Béla kapta a két fődíjat

Idén már negyedik alkalommal adták át a Magyar Klasszikus és Jazz Díjat. Az év legkiemelkedőbb zenei teljesítményeiért járó szakmai elismerést a Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat szerkesztősége és kiadója alapította 2001-ben. Idén két fődíjat, négy kategóriadíjat és két különdíjat adtak át a Szolnoki Szigligeti Színházban, november 3-án megrendezett gálaesten.

Jandó Jenő

Fotó: Gramofon-archív

Szakcsi Lakatos Béla

Fotó: Huszti István

A 2001-ben kialakított, azóta változatlan szavazási rend szerint az első körben a Gramofon kritikusai (idén összesen 18 szakkritikus) adják le szavazataikat. A második körben az általuk javasolt listát elküldik egy nemzetközi tanácsadó testületnek, amely azonos a Cannes-i Midem Classical Awards nemzetközi zsűrijével. A Gramofon ugyanis a kelet-európai régióból egyedülként vesz részt a Classical Awards testületének munkájában. A nemzetközi tanácsadó testületet idén az amerikai ClassicsToday.com, a német Klassik Heute, a francia Le Monde de la Musique, a spanyol Scherzo, az olasz Musica, a belga Crescendo és a luxemburgi Pizzicato című lap főszerkesztője alkotta. A harmadik körben a végső döntést a szerkesztőség és a kiadó vezető munkatársai – Albert Mária főszerkesztő-helyettes, Matisz László jazz- és világzene rovatvezető, Retkes Attila igazgató-főszerkesztő – hozták meg.

2001-ben a Magyar Klasszikus Díjat Eötvös Péter, a Magyar Jazz Díjat Oláh Kálmán kapta. 2002-ben a Magyar Klasszikus Díjat az Erdődy Kamarazenekar, a Magyar Jazz Díjat Juhász Gábor vehette át. 2003-ban a Magyar Klasszikus Díjat Kelemen Barnabás, a Magyar Jazz Díjat Dész László kapta. Idén a szakemberek a két fődíj mellett négy kategóriában döntöttek a legjobbakról: díjazták az év legjobb magyar és külföldi klasszikus lemezét, illetve magyar és külföldi jazz albumát, valamint két különdíjat is odaitéltek.

Magyar Klasszikus és Jazz Díj – a 2004 évi jelöltek és díjazottak

Magyar Klasszikus Díj – 2004 (fődíj):
Jandó Jenő

Magyar Jazz Díj – 2004 (fődíj):
Szakcsi Lakatos Béla

Az év magyar klasszikus lemeze/2004. évi jelöltek:
Bartók Béla: Concerto, Táncszvit, Magyar parasztdalok, Nemzeti Filharmonikus Zenekar, vezényel: Kocsis Zoltán (Hungaroton Classic, SACD) – győztes
Rahmanyinov: II. szimfónia (SACD) – Budapesti Fesztiválzenekar, vezényel: Fischer Iván (Channel Classics – Karsay és Társa)
Transzcendens etüdök, Csalog Gábor – zongora (BMC Records)

Az év külföldi klasszikus lemeze/2004. évi jelöltek:
Dvořák: Zongoraverseny, Az aranyrokka. Pierre-Laurent Aimard – zongora, Royal Concertgebouw Orchestra, vezényel: Nikolaus Harnoncourt (Teldec – Warner) – győztes
Grieg, Schumann: Zongoraversenyek. Leif Ove Andsnes – zongora, Berlini Filharmonikusok, vezényel: Mariss Jansons (EMI Classics)
Mahler: III. szimfónia, Átirat Bach zenekari szvitjeiből. Petra Lang – mezzoszoprán, Royal Concertgebouw Orchestra, vezényel: Riccardo Chailly (Decca – Universal)

Az év magyar jazzlemeze/2004. évi jelöltek:
Budapest Jazz Orchestra feat. Dave Liebman: Human Circle – The Wayfarer (BMC Records)

Dresch Quartet: Egyenes zene (BMC Records) – győztes
Szakcsi Lakatos Trio: Na Dara! (BMC Records)

Az év külföldi jazzlemeze/2004. évi jelöltek:
Joe Lovano: I'm All For You (Blue Note – EMI) – győztes
Electric Masada: 504 (Tzadik – Wave)
Geri Allen – Dave Holland – Jack DeJohnette: The Life of a Song (Telarc – Karsay és Társa)

Küldődíj: a magyar klasszikus zene fiatal tehetségeit támogató, 2001 szeptemberében indult Sine Morbo Művészeti Estek országos koncertsorozatért Jakobi Lászlónak, a sorozatot szervező Jakobi Koncert Kft. igazgatójának, Leitner Györgynek, a sorozatot támogató GlaxoSmithKline igazgatójának, valamint a sorozat főszereplőinek: Hajnóczy Júlia énekművésznek, Tóth Péter zongoraművésznek és az Ewald Rézfúvós Kvintettnek

Küldődíj: az Európai Unióhoz újonnan csatlakozott közép-kelet-európai országok, az úgynevezett Visegrádi Négyek zenei együttműködését segítő törekvésekért az Erdődy Kamarazenekarnak, a varsói Dux Classics hanglemezkiadónak, Lukasz Borowicz karmesternek és a budapesti Lengyel Intézet munkatársainak, akik közösen hozták létre a Mieczyslaw Karłowicz, Grazyna Baciewicz, Weiner Leó és Orbán György műveit tartalmazó hanglemezt

Nemzeti Filharmonikusok

A Művészetek Palotájában lévő új
Nemzeti Hangversenyteremben

Gardelli-bérlet

Somogyi-bérlet

4 koncert, 2005. március 10-től

4 koncert, 2005. március 11-től

Bérletek válthatók az ismert jegyirodákban.

Művészetek
Palotája
Budapest

Tavaszi bérletek 2005

Honlap: www.filharmonikusok.hu

Caliban a schwarzenbergi bérce

Schubertiade 2004

Valószínűleg nincs olyan nap, amikor a világon valahol, valaki ne énekelné el Schubert Winterreise című dalciklusát, melynek számos lemez- és DVD-változata ismert. Idén két új Winterreise CD-vel találkozhattunk. Az egyik Matthias Goerne-é és Alfred Brendel-é, a másik Ian Bostridge-é akinek most a norvég zongoraművész, Leif Ove Andsnes a partnere. Fantasztikusnak tartottuk tehát a lehetőséget, hogy az ausztriai Schwarzenbergben, a Schubertiade kora őszi periódusán élőben ismerkedjünk meg ezzel az interpretációval, és találkozzunk az előadókkal.

Bostridge és Andsnes felvétele (melyről kritikánk az 55. oldalon olvasható), a nyár elején készül Potton Hallban, az idillikus Suffolkban, egy átalakított csürben. Mindkét művész mögött mozgalmas hónapok álltak. Leif Ove Andsnes egy amerikai turnéről érkezett a felvételre, Bostridge februárban, a Covent Gardenben Thomas Adès A vihar című, Shakespeare-műből írt új operájában Calibant személyesítette meg.

Az énekes filozófiai és történet-tudományi tanulmányokat folytatott, történelemből doktori fokozatot szerzett. Calibant ormótlan szörnynek képzeljük, Bostridge pedig finom és elegáns figura. Vajon érintették-e szerepfarmálását a tanulmányai – érdeklődtünk. „Nem túlságosan – válaszolta – A vihar a jó mágia hatalmának drámája. A szerep megformálásában leginkább a zeneszerző állandó jelenléte inspirált, mindenütt jelen volt, tőle tanultam a szerepet. A figura alap-konceptióját a zene adta, amely nagyon nehéz, de tiszta, sőt logikus kompozíció, nagy zenekari apparátussal, nagy kórossal. A zeneszerzőnek világos elképzelése volt arról, hogy mit akar, és hogyan tegye könnyűvé, ami nehéz. A vihar közvetlen, őszintén szép zene, mégsem válik giccsessé. Ez elég szokatlan napjainkban. A szerző az operát még javában komponálta, amikor próbáltunk. Stresszben tehát nem szükkölködtünk, ám a Királyi Operaház olyan olajozottan működött, mint egy Rolls Roycs motor, ez megkönnyítette a munkát.”

Novemberben az English National Opera Händel-premierjén, a Semele című operában Jupiter szerepét alakította. Kíváncsiak voltunk, hogy mi a véleménye, meddig tart az európai Händel-reneszánsz? „Azt hiszem, a mértékadó házakban jó néhány operája a reper-

toár állandó eleme lesz. Szerintem azért alakult ki ez a reneszánsz, mert Händel erősen hat a posztmodern irányzatra, vonzza a képzetet, a rendezőknek megannyi lehetőséget kínál új színházi szemlélet kialakítására, hogy másként fejtszenek ki dolgokat. Nehézséget okozhat, hogy egyik sem azért íródott, hogy ugyanolyan fokú koncentrációval hallgassák, mint egy Wagner-operát, noha egyik-másik éppoly hosszú, mint egy Wagner-mű. A Semele azért is érdekes darab, mert tömörebb, mint a szerző többi operája.”

Bostridge és Andsnes először Norvégiában, a zongoraművész igazgatta Risor Kamarazenei Fesztiválon dolgozott együtt. A kis halászfalu, mintegy 250 kilométerre Oslótól, éppolyan elképesztő koncentrációban kínálja a magas színvonalú élményeket, mint az alpesi bércek között a Schubertiade. Az új Winterreise CD az EMI nyugalomba vonuló elnöke, Peter Alward elképzelése szerint egy trilógia első darabja. A szép molnárlány Mitsuko Uchida kíséretével már dobozban van, és remélik, hogy Thomas Adès brit komponistát rá tudják beszélni, működjön közre a Schwanengesangban. Az elképzelés indokát az énekes így magyarázza:

„Pályám kezdete óta, már vagy tizenkét éve állandó zongorakísérővel, mégpedig a szakma egyik legjobbjával, Julius Drake-vel dolgozom együtt. Ő azonban föllép más énekesekkel, és kedvesen ajánlotta nekem, hogy próbáljak meg más zongoristákkal friss benyomásokat szerezni. Schumann Dichterliebéjének előadása Thomas Adès-szel, A vihar zeneszerzőjével rendkívül erős hatást tett rám. Az enyémtől teljesen különböző elképzelése volt a darabról, és igen messzire mentünk az általa mutatott új úton. Nagyon érdekes volt számomra, hogy ebben a szituációban megtalálom-e az identitásomat.”

Azt mondják, a Winterreise úgynevezett bariton ciklus. „Szerintem köztes hangnemekben íródott, és ha csak egy bizonyos hangfajra szánta volna, akkor ezt Schubert határozottan jelzi. Majdnem két évtizede megunthatatlan kedvencem a Winterreise. Igaz, én is egy bariton előadó, Dietrich Fischer-Dieskau lemezeről tanultam meg. Leif Ove azt mondta, hogy ez a leghosszabb mű, amit valaha is szünet nélkül színpadon játszott. Az utolsó fél órában mindig elveszítem az időérzékemet. Számunkra létezik egy fajta „Winterreise-idő”. Sosem kérdelem a következő dal tempóját, ha már elkezdjük játszani: az egész valami organikus érzet alapján zajlik.”

Bostridge 2004-ben a Lucretia meggyalázása című Britten-operában, 2005 júniusában a Háborús Requiemben énekelt, énekel. A magyar zeneművészek hivatásuknak tekintik, hogy Bartók alkotásait a repertoárjukon tartsák. Egy brit előadó számára nyilván ugyanilyen misszió Britten műveinek a megszólaltatása. „Britten-

Leif Ove Andsnes zongoraművész

nel színpadra, pódiumra lépni valóban misszió számomra — mondja. — Nem tartom azonban feltétlen kötelezettségemnek honfitársaim munkáit énekelni, szerintem kevés az igazán jó kortárs brit kompozíció. De Britten csodálatos. Nagyszerű vokális műveket írt, amelyeket saját anyanyelvemen énekelhetek.”

A Schubertiade szervezői gondosan ügyelnek arra, hogy a közönség a favoritok mellett új „liebtingeket” találhasson. Persze már nevet kellett szereznie annak, aki az Angelika Kauffmannsaal pódiumára léphet. A pianisták között például ilyen a Kutrowatz testvérpár, Eduard és Johannes. A két, vidám burgenlandi fickó benyomását keltő fiatalember ma Bécsben él, a Zeneakadémián tanít, innen szervezik utazásait, szólóban és duóban is bejárták a világot a kuhmói kamarazenei fesztiváltól a Carnegie Hallig.

Félig magyar környezetben nevelkedtek, Kismartonban, azaz Eisenstadtban. Adódik a kérdés, játszószék-e Takács Jenő Burgenlandban élő zeneszerző darabjait, személyes kapcsolatban állnak-e vele? „Abban az élményben lehetett részünk, hogy a 102 éves mester életének különböző ünnepein előadhattuk a kompozícióit — mesélik koncertjük előtt. — Két éve, a századik születésnapja alkalmából a fesztiválunkat a személye köré szerveztük, ő is jelen volt az egyik koncerten. Valamennyi zongoraduóját lemeze vettük, vele készültünk föl, fantasztikus volt. Képzeld csak el, ez az ember személyesen ismerte Bartókot és Hindemithet! Más magyar komponistával nem dolgoztunk, de lemeze játszottuk Kurtág Bach-átíratát. Liszt, Bartók, Kurtág, Takács műveinek megszólaltatását szívügyünknek tartjuk.”

Jól értették, saját fesztiváljuk van? „Mégpedig Burgenlandban, a festői Schlaining várában, pütkösd táján, 2005-ben május 3-ától 8-áig. 2001-ben alapítottuk a fesztivált, mindig keresünk egy számunkra fontos témát, a koncerteket szemináriumok kísérik. 2004-ben ezt a címet adtuk: Gyökök és szárnyak. A gyökök a programok zenei és zenetörténeti gyökereit is jelentették ezen a történelmi helyszínen. A szárnyak a továbbadást, a világ mozgását is jelképezték, mert sok kortárs zene, új mű is elhangzott. A személyes sorsunkat is a gyöker-szárny szimbólum jellemzi, hiszen osztrák–magyar, pannon tájról

származunk, de sokat utazunk a nagyvilágban. Minél többet voltunk úton, annál inkább szerettünk visszatérni a burgenlandi gyökereinkhez. 2005-ben vonósok és fúvósok a mottónk, arra számítottunk, hogy

Milan Turkovic lesz az egyik vendégünk.” Novemberben Bécsben, a Musikvereinsaal Brahms-termében adtak koncertet a Bécsi Szimfonikusokkal. Bach és Haydn művei után egy ösbemutatóra is sor került, Johanna Doderer két zongorára és zenekarra írt Boleróját játszották. A Schubertiadén természetesen Schubert négy kézre írt darabjait adták elő.

Még összefutunk az egyik kiállításon, Johannest a családja is elkísérte, a felesége szakmabeli, a híres bécsi Schönberg Kórusban énekel. Még megemlítik, hogy tulajdonképpen a menedzserük is magyar, Végh Sándor leánya, a Salzburgban élő Alja Végh-Batthyányi.

Thomas Quasthoff felléptéről nehéz írni, kivált azoknak, akik egy igen kevésbé toleráns világból érkeznek. A basszista súlyos szünetesi rendellenesség áldozata, a pódiumra mégis egyedül kapaszkodik föl, átszemléltet néz szembe a publikummal, aztán belekezd a Schwanengesangba — páratlan élmény, eltöprel minden személyes gond és veszteség. Élet van, amelynek a zene a forrása. Másféle, kirobbanóan nőies derű lengi be Felicity Lott és Angelika Kirchschrager páros dalműsorát. Este Leif Ove Andsnes Schumann és Schubert darabokat zongorázik. A pianista másik arcát ismerjük meg: hideg északfok, titok, idegenség és persze lebilincselő virtuozitás. Violeta Urmana programját halljuk még a gazdag kínálatból. A litván mezzo most vált „fachot”, drámai szoprán szerepeket énekel. Hallani, hogy úton van, de a stílusbiztonsága remek. Mellette egy fiatal tenor tűnik föl, Alfredo Nigro. Könnyen veszi a belcanto áriák ékítőményeit, ám érezni, Cura szebb napjaira emlékeztető hősies és erőteljes voce fejlődik. Tomboló siker, pedig az „operás” éneklés ritka jelenség a Schubertiadén. Most kellene elhívni Magyarországra, mielőtt a sztárcsinálók kézbe veszik.

Albert Mária – Sarlós Zsuzsa

Ian Bostridge: „majdnem két évtizede megunhatatlan kedvencem a Winterreise”

Thomas Quasthoff

Fotók: Schubertiade

Embernevelés dalokkal, misékkal és kánonokkal

Szabó Dénes és a nyíregyházi Cantemus kóruscsalád

A nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskolában általában fél nyolckor, kóruspróbával kezdődik a tanítás. Ezekon a korai foglalkozásokon nem kötelező részt venni. A reggeli próbákra önszorgalomból járnak a gyerekek, azért, hogy a kórusok produkciója még jobb legyen. A közös éneklés szerves része mindennapjaiknak, nagyszerű élmény, mással nem pótolható örömforrás. Az iskolában folyó zenei nevelésnek köszönhetően az elmúlt harminc esztendőben sorra alakultak a nemzetközi hírű kórusok. A Cantemus Gyermekkar már három évtizednyi múltra tekinthet vissza. A Pro Musica Leánykart tizenhét éve szervezték, a szintén világszínvonalú Banchieri Énekegyüttesnek pedig másfél évtizedes a története. A legfiatalabb társulat, a Cantemus Vegyeskar hat esztendeje dolgozik rendszeresen. Éltre hívjuk Szabó

Dénes, akinek pedagógusi és művészi tevékenységét már több kitüntetéssel elismerték, a Liszt- és a Bartók–Pásztory-díj mellett négy esztendővel ezelőtt Kossuth-díjat kapott, idén szeptemberben az általa vezetett Cantemus Gyermekkórusral és Pro Musica Leánykarral együtt átvethette a Magyar Örökség kitüntető címet.

„Mi a titka vajon annak az elképesztő sikeresorozatnak, amely végigkövette e társaságot teremről teremre, versenyről versenyre, országról országra vivő útján? Mitől voltak ők mindig a legjobbak? Mitől voltak mindig éppen ők a legjobbak?” Petrovics Emil sorai a kóruscsalád honlapján szolgálnak mottóul, de kérdéseire Szabó Dénes maga sem tudja a választ. Szerinte egy ennyire szubjektív műfajnál nehéz megállapítani, mikor mi alapján dönt a zsűri, s neki nincsenek különleges karnagyti titkai. Talán kórusainak tiszta intonációja, homogén hangzása meggyőző, mert a Cantemus kóruscsaládba tartozók speciális hangszínnel énekelnek. Szabó Dénest fiatalon elvársolta az angol együttesek éneklési módja, az egyértelmű, tiszta, vibrato nélküli hang, a King's Singers vagy a westminsteri fiúkórusok így tolmácsolják a darabokat. Ezt igyekszik növendékeinek megtanítani, de arra is képes, amire kevesen, hogy a kóruséneklés öröme, a

Misék, Ave Mariák és Illés-dalok

A kóruscsaládnak eddig tizenhat lemeze jelent meg. Az albumok között akad karácsonyi összeállítás Britten-, Bárdos-, Kodály- és Holst-szerzeménnyel; Ave Maria lemez, amelyen különböző szerzők, köztük Bruch, Cherubini, Saint-Saëns, Poulenc és Bruckner kompozíciója mellett Kodály két Ave Mariája is felhangzik. Van külön Bárdos Lajos, Kocsár Miklós és Kodály Zoltán válogatásuk is. Sőt, olyan lemezt is találni felvételeik között, amelyen Illés-dalok szólnak meg a Banchieri együttes előadásában. A különlegességek közé tartozik még East and West albumuk, amelyen japán szerzemények és McCartney-slágerok is helyet kaptak.

Cantemus-koncertek országsszerte

A kórusok havonta átlagosan három-négy alkalommal lépnek a közönség elé. Az év utolsó hónapjában azonban többet énekelnek, s az érdeklődők az ország számos pontján hallhatják őket. December 2-án Budapesten, a Városmajori Jézus Szíve Templomban énekel a Cantemus Gyermekkar, 3-án a Zeneakadémián rendezendő, Lukin László Emlékhangversenyen szintén a gyerekek szerepelnek, majd ezen a helyszínen lép pódiumra december 7-én a Pro Musica Leánykar, ők a Liszt Ferenc Kamarazenekarral koncerteznek. 11-én Beregdaróc és Beregsurány lakói hallhatják a Gyermekkórust. Nyíregyházán 17-én ad karácsonyi hangversenyt a Cantemus kóruscsalád, a Gyermekkar, a Pro Musica Leánykar és a Cantemus Vegyeskar. Egy másik templomi este december 18-án a Pro Musica várja az érdeklődőket a budapesti Egyetemi Templomban. Majd egy újabb karácsonyi koncert következik 19-én, Nyíregyházán, a Kodály iskolában, ahol a Cantemus Gyermekkarnak, a Pro Musicának, a Cantemus Vegyeskarnak és a Banchieri Énekegyüttesnek tapsolhat a publikum. A hangversenyt – a Bartók Rádió segítségével – több európai rádióállomás élőben közvetíti. Mátészalka az utolsó helyszín, ahol december 20-án a Cantemus Gyermekkórus ad koncertet.

zene szeretetére nevelje a gyerekeket. Ebben is Kodály módszerét követi, aki szerint fontos, hogy a kicsik minél korábban kezdjenek zenével foglalkozni, s úgy sajátítsák el az éneklést, mint az írást, az olvasást vagy a számolást. Persze végül az énekórákon dől el minden, ahol a tanárnak úgy kell zenélnie, hogy a gyerekeket, hogy élvezzék a muzsikát, és gyönyörűséget jelentsen, amit csinálnak.

A zenetanár-karnagy Szegeden és Miskolcon tanult, 1969-ben szerzett fuvola-szolfézs-énektanári diplomát, majd a fővárosban járt karvezetőképzésre. A kórusmozgalom elkötelezett hívévé vált, miután munkahelyeül a nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskolát választotta, ahol 1958 óta folyik az ének-zene tanítása Kodály Zoltán zene-pedagógiai elképzelése szerint. Ebben a tanintézetben a gyerekek hat-éves koruktól naponta találkoznak a zenével énekórák, énekkari és hangszeres foglalkozásokon. Szabó Dénes indította útjára a Cantemus kóruscsalád mindegyik tagját. Bár a Banchieri Énekegyüttest és a Cantemus Vegyeskart ma már Szabó Soma irányítja, a Cantemus Fiúvegyeskarnak pedig Szabó Barnabás a vezetője, a kórusok tevékenységét távolról, félt és óvó segítőként még mindig Szabó Dénes felügyeli. (Soma a Cantemus kórusban nevelkedett és másodszüllött gyermeke a Szabó családnak, Barnabás azonban csak névrokon.)

A Kodály iskolában a kórusénekléssel harmadikos korukban kezdenek intenzíven foglalkozni a gyerekek, s a legkisebbek a Nyitnikék kórus tagjai lesznek, majd ezt követően a Napsugárban, a fiúk pedig a Fiúkórusban énekelhetnek. A Cantemus Gyermekkórus tagjai a hatodik, hetedik és nyolcadik osztályosok közül kerülnek ki. Sokan az iskola befejezését követően a Pro Musica Leánykarban vagy a felnőtt Cantemus Vegyeskarban folytatják. Többen a próbákért, a koncertekért Budapestre is visszavágnak Nyíregyházára. Szabó Dénes mindegyik társulattal nagyon élvezi a foglalkozásokat, már csak azért is, mert az együtteseknek igen eltérő a karakterük. Az egyik legnehezebb társaságnak a Fiúkórust tartja, amelyet korábban tíz éven keresztül irányított. A karnagy úgy véli, náluk nem könnyű elérni, hogy a zene, az éneklés kerüljön a figye-

lem középpontjába, ha sikerül, akkor igazán átütő erejű és kivételes produkciókra képesek.

Mindegyik karnak igen színes a repertoárja, Szabó Dénes szerint rengeteg a jó darab, és szomorú amiatt, hogy nem taníthatja meg valamennyit. A gyerekekből alakult énekkarok esetében az egyik legnehezebb feladat az állandó repertoár megtartása, hiszen a tagok évről évre cserélődnek. A Cantemus kórusok műsorán sokféle mű szerepel, akad köztük egyházi darab, könnyűzene, népdalfeldolgozás és természetesen kortárs szerzők kórusművei is. Ahhoz, hogy a különböző meghívásoknak eleget tudjanak tenni, másfél órányi repertoárra van szükség, ennek kialakítása, gyakorlása nem kevés munkával jár. Az együttesek évente átlagosan ötven-hatvan koncerten lépnek a közönség elé.

A sok koncert, turné megszervezése szintén tengernyi munkával jár. A Cantemus kóruscsaládnak saját bérletsorozata is van, évről évre rendeznek énekkari találkozót, fesztiválokat és mesterkurzusokat. Ezeket korábban a nyíregyházi Kodály iskola keretein belül működtették, de már annyi volt a munka, hogy a helyzet tarthatatlanná vált. Ezért január elsejétől a városi önkormányzat támogatásával önálló intézménnyé alakultak, amelyhez a Cantemus Gyermekkar, Vegyeskar és a Pro Musica Leánykar tartozik, s amelynek Szabó Dénes lett az igazgatója. Rajta kívül még öt kollégája – mindannyian énektanárok – vesz részt a munkában. A karnagy nagyon hálás az iskolának, hogy az elmúlt harminc esztendőben vállalták, segítették a

A Cantemus kórusok műsorán sokféle darab szerepel: akad köztük egyházi mű, könnyűzene, népdalfeldolgozás és kortárs kompozíciók

Fotók: Gramofon-archív

kórusok munkáját, s úgy tudtak velük együttműködni, hogy hírből sem ismerték a viszálykodást, a rivalizálást.

Utazásból is akad jócskán, hiszen a kórusok huszonöt esztendeje lépnek fel a Föld különböző pontjain. Ezek a turnék nemcsak arra jók, hogy a kórusban éneklő fiatalok világot lássanak, hanem arra is, hogy megtanulják, hol hogyan kell viselkedni. A közös éneklés arra is megtanítja a gyerekeket, hogy odafigyeljenek egymásra. Az énekkari órák, utazások hasznos eszközei a közösségformálásnak. A Kodály iskolában végzetek többsége szülőként is ezt a tanintézetet választja, sőt, hiány jelentkezőkben. Az itt lakók az elmúlt évtizedek alatt nagyon megszerették a kórusmuzsikát, a nyár jelentős eseményeivé váltak a fesztiválok, énekkari találkozók, akárcsak decemberben a karácsonyi koncertek.

Szabó Dénes több évtizedes tevékenységéért számos pedagógusi elismerést kapott, és a Kossuth-díjat is átvehette. Azt mondja, ez és a Magyar Örökség-díj meglepte. Azóta még nagyobb erővel, akarattal dolgozik, mert úgy hiszi, ezeknek a kitüntetéseknek naponta újra és újra meg kell felelni. Azt tartja, nem csak az ő munkáját ismerték el, hanem a kórusmozgalomra is felhívták a figyelmet. Éppen olyan pillanatban, amikor az énekkari kultúránkkal korábban kivívott hírnevünk még megvan a világban, de már régen nem vagyunk kórusnagyhatalom. Rangos együttesek szűnnek meg, s egyre kevésbé vagyunk jelen a nemzetközi porondon. Szabó Dénes szerint a bajok gyökere az alapokhoz visz. Ha az iskola nem vállalja a kórusok működtetését, akkor nem lesz más, aki ezt a mozgalmat fontosnak, támogatásra érdemesnek tartsa. Ezért nagyon elhibázottnak tartja az utat, amelyen ma elindult az oktatás, s amely a készségtárgyakat egyre inkább háttérbe szorítja.

A karnagy úgy véli, az iskolának embereket kell nevelnie. A human értékeket nem lenne szabad kiszorítani. Ő és kollégái mindent megtesznek ezért. A fizetségük az, hogy olyan gyerekek nőnek fel a kezük alatt, akik figyelmesek, érdeklődőek, nyitottak a világ dolgai iránt, és persze szeretnek énekelni...

Réfi Zsuzsanna

Ezüst Rózsa Serleg és Európa Nagydíj

Az öt kórus – a Cantemus, a Pro Musica, a Banchieri, a Vegyeskar és a Fiúkórus – huszonhat esztendeje sorra nyeri a különböző díjakat. Az évek során hetvennél több elismerést gyűjtöttek össze. Íme egy kis izelítő a díjesőből:

1978. Debrecen – II. díj, karnagyi díj	Cantemus
1982. BBC „Let the People Sing” – I. díj	Cantemus
1985. Nantes, Franciaország – II. díj, különdíj	Cantemus
1990. Gorizia, Olaszország – két II. díj, két III. díj	Pro Musica
1994. Arezzo, Olaszország – I. díj	Banchieri
1995. Arezzo, Olaszország – I. díj, III. díj, Nagydíj	Pro Musica
1996. Debrecen – Európa Nagydíj	Pro Musica
1996. Athén, Görögország – két I. díj, négy aranyérem	Pro Musica
1998. Debrecen – II. díj	Fiúkórus
2001. Celje, Szlovénia – II. díj, (aranydiploma), közönségdíj	Pro Musica
2001. Tolosa, Spanyolország – két I. díj, közönségdíj	Banchieri
2001. Budapest – I. díj, Nagydíj	Vegyeskar
2003. Gorizia, Olaszország – I. díj, II. díj, III. díj, Különdíj	Cantemus
2003. London, Nagy-Britannia – Ezüst Rózsa Serleg (Nagydíj)	Pro Musica
2004. Montreux, Svájc – I. díj, Különdíj	Pro Musica

Október végén nyílt meg és 2005. április 30-ig látható a Liszt barátai és tanítványai a gépzongoránál című kiállítás a Régi Zeneakadémia épületében található Liszt Ferenc Emlékmúzeumban. Mácsai János zenetörténészként kutató és hangszerészként rekonstruálja a gépzongorákat, és igyekszik megfejteni a tekercsek titkát.

A kiállítás Eckhardt Mária, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum igazgatójának kezdeményezésére jött létre, és két apropója volt. Az egyik az, hogy éppen száz éve, 1904 őszén hozta ki a freiburgi Welte cég azt a rendkívül fontos gépzongora-típust, amelyet reprodukciós zongorának hívnak, s amely megőrizte számunkra a múlt század elején élt nagyszerű zongoraművészek játékát. A másik apropó annak a fényképanyagnak a bemutatása, amelyet Gát Eszter, a lipcsei Hangszer-múzeum igazgatója talált a Hupfeld cég felvételeiről. A fotók azokat a pillanatokot örökítik meg, amikor a nagy művészek gépzongorába játszották saját kompozícióikat vagy mások darabjait.

Már körülbelül 1880-tól építettek pneumatikus, tehát légnymósos vagy vákuumos elven, lyukszalag-vezérléssel működő gépzongorákat, ám ezeknek az volt a hátrányuk, bár a hangmagasságokat pontosan megszólaltatták, de a dinamikát nem tudták rávinni. A tekercseket erre betanított emberek hatalmas munkával, kézzel lyukasztgatták ki a kotta alapján. Két zseniális feltaláló, Karl Bockisch és Edwin Welte rájött, hogyan lehet lyukakkal a hangerőt is kódolni a papírtekercsre, s ezt hogyan tudja egy zongorázó gép visszaadni. Welte volt a cégtulajdonos, akinek már a nagypája is zenélő gépeket gyártott 1832-től. Roppant szellemes megoldást találtak, s bár még nem volt egészen kész a megvalósítás, az óriási konkurenciaharc miatt az ötletet már 1904 májusában szabadalmaztatták. Valamikor ősszel el is készült a felvételre és a lejátszásra szolgáló szerkezet. A dinamika rögzítése valamennyi cégnél féltve őrzött ipari titok volt,

ezért a felvételi körülményeket ábrázoló fotókon gondosan retusáltak minden olyan részletet, amelyből bármi is kiderülhetne, vagy a szerkezet elé állítottak valakit, hogy az „áruklódó” részleteket eltakarja. Ezért csak egy doboz látható a képeken, többnyire hátulról, takarásban. „Hosszú hónapokon keresztül aprólékosan böngészünk a képeket, igyekeztünk minden pontot feltárni, de a megfejtéshez így sem jutottunk el” — meséli Mácsai János. A képeken többnyire látható valaki, aki kottával és ceruzával a kezében figyeli, kontrollálja a felvételt, jegyzi a hanghibákat, mint egy mai zenei rendező. Egyes vélemények szerint a

Korabeli magyarzó rajz a gépzongora (előtét) működéséről Gramofon-illusztráció

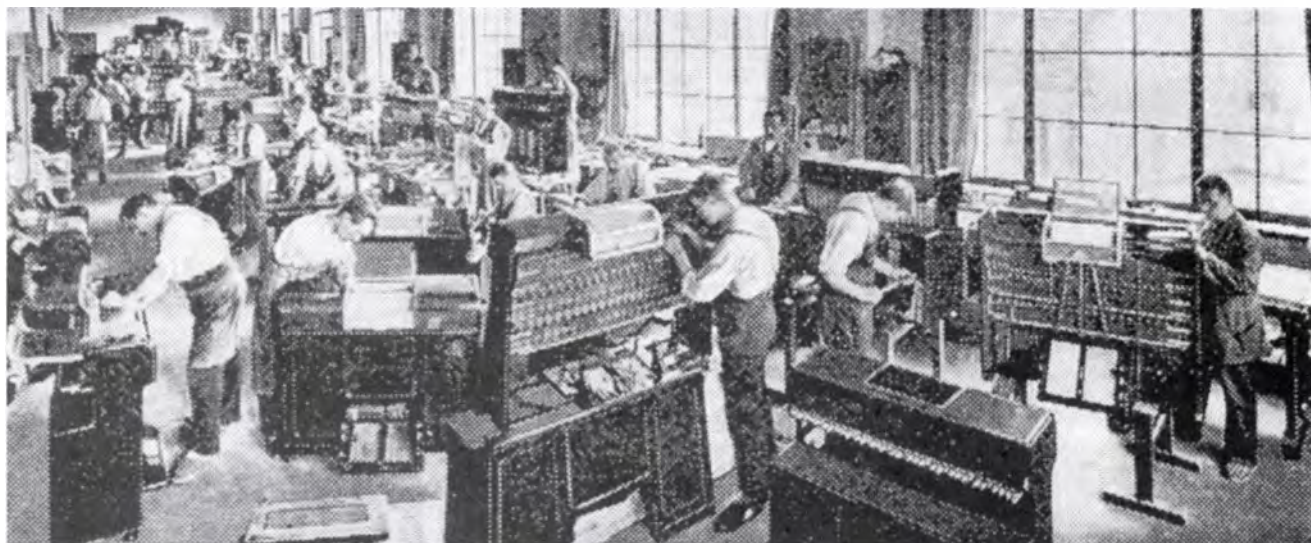
dinamikát is ő írta be a zongorista játéka alapján a kottába, később azt kódolták át a tekercsekre. E vélemények szerint tehát a dinamikát nem is tudták felvenni, ezért titkolóztak annyira. „Szerintem a gépzongoratekercseken túl összetett a kódolási rendszer ahhoz, semhogy kézzel leírt sémák lehessenek — érvel Mácsai —, hiszen egy nagyon képzett muzsikussal sem tud nyolc-tíz sémánál többet följegyezni, ami ugyanennyi jelnek felelne meg, a tekercseken azonban sokkal többfajta dinamikai utasítás található, vagyis a dinamikákat nagyon árnyaltan rögzítették. Ha sikerül is megfejtenünk a dinamikai kódolások matematikai rendszerét, még nem biztos, hogy kiderül, hogyan vették föl, de legalább azt tudjuk, valójában mi van magukon a tekercseken.”

Magának a szerkezetnek a működését viszonylag könnyű megérteni. Egy vékony leolvasó-lyuksor előtt egyenes sebességgel fut egy papírtekercs, amelyen minden egyes hanghoz tartozik egy lyuksáv. Amelyik leolvasólyuk előtt elfut egy lyuk a tekercsen, az levegőt kap, és a szerkezet leüti azt a hangot. A lyuk helye határozza meg, hogy a hangot mikor kell leütni, és a hossza pedig azt, hogy mennyi ideig kell lenyomva tartani. Ugyanezen az egyszerű elven működtek már évszázadokkal korábban a zenélő órák és más zenélő szerkezetek, azzal a különbséggel, hogy akkor nem papírtekercsekre, hanem fahengerekre vitték fel a zenei anyagot, fémtüskék segítségével.

A lejátszó készülék egyik legfontosabb eleme, ugyanúgy, mint az orgonákban, egy úgynevezett fő szelláda. Az ebben lévő légnymóást

Eredeti tekercs-sokszorosító berendezés

A Hupfeld-féle Phonola-üzem munkatársai (1910-es évek)

Gramofon-illusztráció

szabályozták a tekercsen lévő lyukak segítségével, és a keletkező légnomás már meg is határozta a leütés erősségét. Annak érdekében, hogy a dinamikát is megközelítő pontossággal lehessen reprodukálni, a klaviatúrát középen kettéosztották kvázi bal és jobb kézre, mondjuk kíséretre és dallamra. Mindkét rész alá külön szelládát helyeztek el, és igaz ugyan, hogy egy egy kézben lévő akkord hangjainak dinamikai különbségeit kisímitotta a szerkezet, de az egymást követő szinte leggyorsabb hangok is különböző dinamikával szólalhattak meg. A játék így meglehetősen életszerűvé vált. Az akusztikus hangrögzítés ezzel egy időben még nagyon gyerekcipőben járt. Bár Emil Berliner néhány évvel korábban feltalálta a préselhető, sokszorosítható, korong alakú hanglemezt, körülbelül húsz évig messze a gépzongora volt a legjobb hangrögzítési technika. Vannak olyan korszakos jelentőségű muzikusok (például Gustav Mahler), akiktől nincs más hangzó megnyilvánulásunk.

A kiállításon a fotókon és dokumentumokon kívül látható két szerkezet is. Az egyik a Zeneakadémia által nemrégiben megvásárolt korabeli gépzongora – egy Steinway zongorába épített Welte lejátszó szerkezet –, amely Hernádi Lajosé volt, később kalandos módon eladták egy zeneiskolának, ahol szétszedték, de szerencsére nem dobálták ki belőle a gépzongora-alkatrészeket, hanem berakták egy dobozba, s amikor visszakerült a Zeneakadémiára, három évnyi munkával sikerült összerakni, s most ismét működik. A másik egy kuriózum, amely Mácsai János műhelyében készült. „Az egy olyan modern, midivezérelt, kis elektromágnesekkel meghajtott előtét, ún. Vorsetzer – magyarázza Mácsai –, amely bármely zongorához odaállítható, és bármely zongorán képes lejátszani a tekercseket. Találtam egy régi előtétet, romos állapotban, de váznak megfelelt, és az ujjak is megvoltak hozzá. Kis elektromágneseket építettünk az egyes ujjacska alá. Mivel engem a papirtekercsekben lévő zenei információ érdekel, a tekercseket beszkeneltük, így módon keletkezett egy jó nagy optikai fájl – hiszen a tekercsek kb. húsz méter hosszúak –, amelyet egy speciális program átfordít zeneileg értelmezhető midifájllá. Azt reméljük, hogy ezzel az optikai beolvasással pontosabb reprodukciót tudunk majd létrehozni, mint amilyenre a régi, pneumatikus gépzongora képes. Am épp a dinamika pontos visszaadása még sok kutatást igényel. A fényképeken látszik, milyen zongorákat használtak annak idején, s abból a korból való és hasonló állapotú zongora Budapesten is van. Abban bizom,

sikerül összehoznom azt a zongorát ezzel a készülékkel, s akkor körülbelül ugyanúgy tud megszólalni, mint hajdan a felvételkor a zongorista játéka. A készülékünket a kiállításon Liszt Ferenc egyik Chickering márkájú zongorája elé helyeztük, számítógéppel vezéreljük, így lehet lejátszani Liszt tanítványainak felvételeit – például a La Campanellát Busonival vagy a Mazeppát Emil Sauerrel. Liszt Chickering zongorája nagyon szép, muzeális emlék, de nem olyan jó, mint amilyeneken ezeket a tekercseket annak idején fölvtették.”

Zenei minőségét tekintve a Welte felvételeit a szakemberek sokkal jobbnak tartják, mint a Hupfeldéit: a Welténél nagy súlyt fektettek arra, hogy a művész hallgassa meg és hitelesítse az elkészült tekercset, erre azonban a lyukasítás hosszadalmas manuális folyamata miatt általában több hónapot várnia kellett. A sokszorosítás szintén igen időigényes művelet volt: az így elkészült alapterecset körülbelül 10–12 példányban lehetett egy időben egy stancológépen sokszorosítani. A kiadott példányszám 100 és 1000 között mozgott, de egy-egy cég katalógusában több ezer felvétel szerepelt. A Welténél működésük 25 éve alatt több mint ötezer felvételt készítettek – nagyjából fele-fele arányban komoly- és könnyűzeneit –, a Hupfeldnél hétezerig jutottak el.

A téma megszállottjai az Egyesült Államokban már vagy 10–15 éve dolgoznak a gépzongoratekercsek újbóli sokszorosításán és titkának megfejtésén: létrehoztak egy nemzetközi internetes levelezőlistát, amelynek köszönhetően óriási adatállomány került elő, és kiadták a korabeli gyárak vasos katalógusait, így ma már minden tekercs nyomon követhető, s tudni lehet, melyek azok, amelyek elvesztek, vagy csak lappanganak valahol. Kérdés, sikerül-e valakinek eloszláttnia a felvételek körül még mindig meglévő misztikus homályt...

Aradi Péter

Welte hirdetés 1910 körül

A próbaüzem első koncertjére készülnek

Több díjat nyert a Nemzeti Filharmonikusok Bartók-felvétele

Nemcsak lapunk, a Gramofon díját nyerte el a Nemzeti Filharmonikusok Bartók-felvétele. A *Classics Today (USA)*, a *Classics Today France (Franciaország–Kanada)* és a *Klassik Heute (Németország)* a zenekari kategóriában tüntette ki a Hungaroton kiadványát, amelyen Bartók Béla zenekari műveit (*Concerto, Tánc-szvit, Magyar parasztdalok*) a Kocsis Zoltán vezényelte NFZ tolmácsolja. De a felvétel elnyerte a *Pizzicato* című luxemburgi komolyzenei magazin *Supersonic Award* elnevezésű díját is.

Az SACD a nemzetközi hanglemez-magazinokban már eddig is számos lelkendező kritikát kapott, így a *Concerto* élő előadását nagy várakozás előzi meg Hágában, ahol a dr. Anton Philipszaalban december 17-én a zenekar ünnepi hangversenyével zárul a hollandiai magyar kulturális évad. Az est szerepéhez illően Liszt két műve is elhangzik, a híres szimfonikus költemény, a *Les Préludes*, majd Kocsis Zoltán a zongorához ül, innen vezényli és játsza az *Esz-dúr zongoraversenyt*.

A karácsonyi és újévi ünnepek alatt is intenzív munka vár az együttesre, amely az esztendő első heteiben már próbákat és nyilvános előadásokat tart az új Nemzeti Hangversenyteremben. A teremben rendezett legelső hangverseny a Nemzeti Filharmonikusok Mozart-estje lesz január 8-án, ekkor Rost Andrea és Kelemen Barnabás is pódiumra lép a Kocsis Zoltán vezette zenekarral.

Január 13-án viszont a Zeneakadémián hívják a napfényes Itáliába a hallgatókat, hiszen Berlioz *Harold Itáliában* és Richard Strauss *Aus Italien* című kompozíciója szólal meg, a koncert vendége Julian Rachlin. A litván születésű brácsaművész csak néhány hete töltötte be harmincadik életévét. Az egykori csodagyerek máris számos kitüntetéssel, díjjal büszkélkedhet, elnyerte az *Accademia Musicale Chigiana* elismerését, szavazott rá az Eurovizió, Az év ifjú tehetsége címet a *Concertgebouw*-ban játszó kollégák is megszavazták számára. Zongorista-cselleista szüleivel 1978-ban Bécsbe emigrált, így módja volt Pinchas Zuckermannál is képezni magát. Dolgozott Lorin Maazellel, Riccardo Mutival, Myung-Whun Chunggal, Sir Neville Marrinerrel, szinte minden jelentős dirigenssel. Az Adria-parti város-

ban, Dubrovnikban Julian Rachlin és barátai címmel 2000 óta rendszeresen szerveznek nemzetközi fesztivált. Rachlin, egy 1741-es Guarneri del Gesù játszik, amelyet az Osztrák Nemzeti Bank kölcsönöz számára.

Másnap, január 14-én a Nemzeti Énekkar Beethoven megrendítő és komoly előadói igényeket támasztó oratorikus alkotását, a

Missa Solemnis adja elő a Zeneakadémián. Az alt szólista Németh Judit, a tenor Mukk József, a basszus Bretz Gábor. A szoprán szólamra Berlinből hazajön Korondi Anna, akinek a pályája remekül alakul. A bécsi konzervatóriumban szerzett kitüntetéses diplomát, 1993-tól 1997-ig a berlini Komische Oper, 1997 és 1999 között a bonni opera társulatának tagja, ahol elénekelt hangfaja legfontosabb szerepeit (Suzanna, Pamina, Lauretta, Musette, Despina stb.). 2000-ben a müncheni Staatsoperben Zubin Mehta vezényletével a Bernarda Alba házában, 2001-ben a Salzburgi Ünnepi Játékokon a *Denevér*-ben debütált. Koncert- és dalénekesként is igen népszerű, repertoárja a barokktól a modern zenéig terjed, idén pedig – igaz, kisebb – Wagner-szerepben is bemutatkozott a Bayreuthi Ünnepi Játékokon.

Január utolsó napján ismét a Nemzeti Hangversenyteremben játszik Kocsis Zoltán vezényletével az NFZ, ezúttal a méltán népszerű Kokas Katalin szerepel velük, Sibelius hegedűversenyének szólistájaként. (Az ifjú magyar művésszel készült interjúnkat a Gramofon előző, őszi számában olvashatják.) A program jótékony célú, minden eladott jegy árából 2500 forintot a Baltazár Színház Alapítványnak utalnak át, a Baltazár Kulturális Központ létrejöttének előmozdítására.

Patricia Kopatchinskaja

Február közepén előbb Michel Dalberto zongoraművész, azután Fürst János karmester az együttes vendége. Debrecenben, Miskolcon és az új Nemzeti Hangversenyteremben ugyanazt a népszerű, ám összeállítását tekintve érdekes műsort hallhatja az érdeklődő február utolsó hetében. Glinka Ruszlán és Ludmilla című operájának nyitánya után Sztravinszkij *D-dúr* hegedűversenye hangzik el. A magánzólamot egy friss világsztár, Patricia Kopatchinskaja játssza. A fiatal hegedűs zenész családban született Moldáviában. Hamar megnyitotta a nagyvilág: hegedű és zeneszerzői tanulmányait Bécsben és Bernben folytatta. Sorra nyerte a rangos díjakat, a Henryk Szeryng versenytől az Európai Rádiók (és Televíziók) Uniójának elismeréséig. Ő is büszkélkedhet saját kamarazenei fesztivállal, amely karácsony és újév között várja a vendégeket a svájci Ementalba. A koncerteket Dvořák IX., Újvilág szimfóniája zárja. Ezt a három hangversenyt Berkes Kálmán, a Budapest–Tokyo Ensemble művészeti vezetője dirigálja, aki idén szerződött a Nemzeti Filharmonikusokhoz állandó vendégkarmesternek.

Gramofon

A zongoránál az együttes zeneigazgatója, Kocsis Zoltán

Fotók: Nemzeti Filharmonikusok Kht.

2005. január 1. (szombat) 19.30 óra

Újévi koncert

a Zeneakadémia Nagytermében

Vásáry Tamás
Tunyogi Henriett
zongora-balet est

Chopin: b-moll scherzo,
Desz-dúr noktürn

Debussy: Két arabeszk

Beethoven: cisz-moll (Holdfény)
szonáta

Mendelssohn: Rondo capriccioso,
Dal szöveg nélkül

Liszt-Paganini: La Campanella,
Szerelmi álmok

Chopin: Berceuse,
Asz-dúr polonéz

Jegyek megvásárolhatók
a Zeneakadémia jegypénztárában
Telefon: 342-0179

www.forraskoncert.hu
jakobi.koncert@enternet.hu

A Forrás Zenei Klub főtámogatója:

A Forrás Zenei Klub médiaszponzora a

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

Beethoven-sorozat az új Nemzeti Hangversenyteremben

A Kanári-szigeteken indul a Fesztiválzenekar téli turnéja

Örömteli újdonság a Budapesti Fesztiválzenekar és a magyar zene életében, hogy elkezdí próbaüzemét a Nemzeti Hangversenyterem a Művészetek Palotájában. A ház ugyan hivatalosan csak március 14-én nyílik meg, de a Fesztiválzenekar már január elejétől itt rendezi koncertjei jelentős részét.

„Január 12-én és 13-án este avatjuk fel magunk és a BFZ közönsége számára a termet, sőt 12-én délben egyforintos koncertet is adunk. Ezekkel a hangversenyekkel indul az évad talán legfontosabb, a szezon végéig tartó sorozata, Beethoven kilenc szimfóniájának előadása, Fischer Iván vezényletével” – számol be a következő hetek izgalmas eseményeiről Körner Tamás igazgató.

A Beethoven-sorozat január második felében szünetel, mert ekkor térben is kiterjedt turnéra indul az együttes. A Kanári-szigeteki Fesztiválon most lépnek fel először, Tenerifén és Las Palmasban is két-két estén játszanak: Bartók, Mahler, Liszt és Dvořák műveit viszik magukkal a mediterrán télbe. Délről északra repülnek, Belgiumba és Hollandiába, ahol már-már rezidens zenekarnak számít az együttes, hiszen évről évre visszahívják például Rotterdamban, Eindhovenben. Január utolsó napjait Franciaországban töltik, a Nantes-i „La Folle Journée” Fesztiválon, amelynek érdekessége, hogy három napon át hajnaltól éjfélig több tucat koncertre kerül sor a város legkülönbözőbb helyszínein. A fesztivál idei témája Beethoven, és a programban kiemelt szerep jut a Fesztiválzenekarnak és szólistájának, Ránki Dezsőnek.

Február 19-én és 20-án régi ismerősét köszönti a zenekar Budapesten: Charles Dutoit-t. Korábban Bécsben és a Luzerni Fesztiválon már felléptek a világhírű karmesterrel, de a budapesti közönség először hallhatja őt a zenekar élén. A svájci születésű dirigens neve összefonódott a Montreali Szimfonikus Zenekarával, amelynek negyed évszázadon át, 1977-től 2002-ig volt a zeneigazgatója. A Dutoit-Montreal párost – a Rattle-Birmingham, a Gergiev-Kirov Opera, no és a Fischer-BFZ párosokhoz hasonlóan – az elmúlt két-három évtized legsikeresebb együttműködéséi között tartják számon. Dutoit diszkográfiája is igen tekintélyes, több mint másfélszáz felvételt készített a nagy lemezkiadóknál, köztük

a Deccánál és az EMI-nál. Budapesti hangversenyének lesz még egy sztárvendége, Leonidas Kavakos, aki Csajkovszkij Hegedűversenyét szólaltatja meg. Az 1967-ben született görög hegedűművész 18 évesen megnyerte a helsinki Sibelius Versenyt. Ettől kezdve pályája töretlenül ívelt felfelé: az Egyesült Államokban 1986-ban, Japánban 1988-ban, a londoni BBC Proms Fesztiválon 1992-ben, a Salzburgi Ünnepi Játékokon 1994-ben mutatkozott be. Rendszeresen fellép a nemzetközi zenei élet meghatározó együtteseivel, a Sibelius Hegedűverseny felvételével 1991-ben el-

nyerte a Gramophone-díjat. Kavakos többször is fellépett a Fesztiválzenekarral: 1994-ben Budapesten Bartók fiatalkori Hegedűversenyét, 1998-ban a Helsinki Fesztiválon Sibelius hegedűversenyét, a 2000/2001-es évadban Budapesten Paganini 1. hegedűversenyét, 2003-ban Torinóban Dvořák Hegedűversenyét játszotta velük.

Februárban meglepetés várja a BFZ törzsközönségét – mondja Körner Tamás. Először lesz nyilvános a zenekar művészei számára már harmadszor meghirdetett Végh Sándor Verseny. A korábbi évekkel ellentétben, amikor a díjakat szakmai zsűri ítélte oda, ezúttal a közönség szavazhat arról, mely produkciók nyerték meg leginkább a tetszését. A versenyre a Fesztiválzenekar művészei egy-egy versenyművel nevezhetnek, a nyertesek pedig a pénzdíj mellett a következő évadban szólistaként léphetnek fel a zenekar népszerű Haydn-Mozart sorozatában.

Köztudott, hogy tavaly óta új lemezkiadóval dolgozik a Budapesti Fesztiválzenekar. A holland Channel Classics cég gondozásában megjelent első felvétel,

Leonidas Kavakos februárban Csajkovszkij Hegedűversenyét játssza a Fesztiválzenekarral

Fotó: Gramofon-archív

Rahmanyinov II. szimfóniája átütő nemzetközi sikert aratott, három jelentős szaklap is a hónap felvételének választotta. Decem-berben kerül az üzletkebe a zenekar új CD-je, Csajkovszkij IV. szimfóniája és a Rómeo és Júlia nyitányfantázia. A super-audió (SACD) technikával, a budapesti Olasz Intézetben készült felvétel iránti felfokozott várakozást jelzi, hogy a világ legtekintélyesebb komolyzenei szaklapja, a londoni Gramophone már jelezte, a lemez megjelenéséhez kapcsolódva januári számában hosszabb cikket szentel a BFZ és a Channel Classics együttműködésének, amely egyébként 2005-ben is folytatódik: a tervek szerint februárban Mahler monumentális VI. szimfóniáját játssza a zenekar és Fischer Iván lemezre, egy nagyobb Mahler-sorozat indításaként.

*Csúcsminőségű hangszerek
minden kategóriában!*

Bösendorfer

Content

Schimmel

J.C. Neupert

Kawai

Nálunk mindent kipróbálhat!

Magyarországi képviselet:

Tutto Hangszer

8300 Tapolca, Dobó tér 1.

Tel: 87/510-566, Fax: 87/510-565

info@tuttoinstruments.hu

www.tuttohangszer.hu

Őszi szezon a muzsikáló Rómában

Az októberi Róma még sok napsütést, kellemes turistaidőt tartogat látogatói számára. Olaszországban minden zene, hiszen több évezred műkincseit látva a zene szerelmesei felidézhetik – ha nem is az antik kor zenéjét (ennek rekonstruált formáit ritkán hallhatjuk), de – kedvenc szerzőink római hőseit, római történeteket idéző muzsikáját.

Templomi muzsika, utcai zene, Tivoliban a Villa d'Este kútjainak Liszt által halhatatlanná tett csobogása... Ha ez sem elég, a Római Operaház közelében meglátogatható a két éve megnyílt Új Auditorium. A belvárosban nyílik mutatják az utat a Muzsika parkjához és római barátaink szeme felcsillan, ha erről beszélünk. Igen, csodálatos és egyedülálló ez a zenepalota-komplexum. Az 1960-as évek óta nem volt ilyen városépítési vállalkozás. 1996-ban kezdték el építeni Európa legnagyobb zenei épületegyüttesét, a neves építész, Renzo Piano tervei alapján. A hagyományos építőanyagokból, egyszerű vonalvezetésű épületekből álló intézmény Róma elegáns Parioli-Flaminio negyedében helyezkedik el. Három félkörívű épület és egy 3000 fős nyári színpad (Cavea) – pop, jazz, világzene céljára – harmonikusan illeszkedik a mediterrán növényekkel dús környezetbe.

A fő szenczió a 2700 személyes koncertterem, a Santa Cecilia. Az 1200 személyes hangversenyterem a néhány éve elhunyt karmester, Giuseppe Sinopoli emlékét hordozza. 700 fős kamaraterem (Settecento), kiállítások, hangszermuzeum, étterem, művészeti tárgyak üzlete és könyvesbolt, zenei programokra is alkalmas konferenciaterem, gyönyörű sétálóudvar – megannyi lehetőség a kellemes időtöltéshez.

A koncertszezon a Santa Cecilia Kórus és Zenekar a dél-koreai születésű Myung-Whun Chung vezényletével nyitotta meg, Mozart Idomeneójának hangversenyszerű előadását halhattuk. A világhíró karmester – aki Párizs zenei életének egyik vezetője – a legkiválóbb szólistákat hozta el, hogy méltó előadásban szólaljon meg két alkalommal Mozart korai remekműve. Magdalena Kožena,

ambrói születésű és csak tíz éve diplomázott mezzoszoprán gyorsívű karrierjét Párizs és a Salzburgi Ünnepi Játékok főszerepei, valamint sikeres barokk opera és dal CD-i jelzik. Idamante szerepében ideálisan ötvözte a hősi és lírai elemeket e mély érzelmeket bemutató, eredetileg kasztrált énekesnek írt szólamban. Iliát a házában is ismert Eva Mei, a bécsi operaház koloratúr szopránja, Elektra szerepét pedig a fiatal olasz énekesnő, a philadelphiai Pavarotti verseny győztese, Carmela Remigio énekelte. A címszerepben Giuseppe Filianoti, a Milánói Scala kitüntetett hőstenorja ugyancsak sikert aratott.

A különleges faburkolattal és ovális fa-elemekkel díszített hatalmas koncertterem akusztikája lélegzetelállító: a kis létszámú zenekar és kórus muzsikája betölti a teljes teret, az énekesek hangja szinte szárnyal. Megvalósult a görög-római teátrumok akusztikai csodája, amely a zenei vezető érzékeny, minden külsőséget nélkülöző produkcióját szinte fizikai élvezetté tette. A koncertszezonban a római közönség hallhatja többek között Fischer Iván, Ton Koopman, Valerij Gergiev, Jevgenyij Kiszin, Ennio Morricone, Vladimir Ashkenazy produkcióit. Egy hónapban – kétféle ismétléssel – átlagosan négy komolyzenei koncertre van lehetőség e fantasztikus teremben. A rendezési, szervezési költségek itt is magasak. A Fidelio előadására jó néhány kiváló vendégművészt szerződtettek; például Susan Anthony remek amerikai énekesnőt, Leonóra szólamára. Kiemelendő még a Pizarrót alakító Alan Titus és Florestan szerepében az amerikai hőstenor, Stephen Gould. Giovanni Agostinucci hagyományos, drámai rendezése és a hamburgi karmester, Will Humburg zenei vezetése kiegyenlített előadást nyújtott. Az amúgy lelkes közönség létszáma siralmas volt, szinte alig haladta meg a produkcióban résztvevőket. Pedig az operaháznak külön (ingyenes) újságja is van, amely remek illusztrációkkal, tanulmányokkal segítette az opera mélyebb megismerését. Mi lehet a részvétlenség oka? Az Auditorium (a Mozartesten körülbelül kétezren voltak) viszi el a közönséget? Túl magasak az operajegyek? (A bécsi és müncheni árakkal egyezők.) A Fidelio népszerűtlen itt? E kissé kedvezéget gondolatokkal kívánunk nagyobb közönségsikert Róma muzsikusaiknak.

Székely György / Róma

Jelenet a Giovanni Agostinucci rendezte római Fidelio előadásából

Fotó: Corrado Maria Falsini

2003 prices
still available
in 2005!

midem
CLASSIQUE & JAZZ

Meet the people that make a difference at Midem Classique & Jazz

CLASSICAL
JAZZ
CONTEMPORARY
TRADITIONAL

consors.com

No one brings you more music business people than Midem – the world's definitive music market.

Sign-up today for Midem Classique & Jazz to connect with 1,000 key music professionals from your sector and from 50 countries around the world. You will be in the heart of the action, working, learning and negotiating international deals.

You can also further build your business through synergies with the 9,000 music community professionals from 94 countries who will be present at Midem.

Register early for our special rate

If you sign-up to participate without a stand by 21 December you save 150€ and pay just 700€.
Our walk-in rate of 850€ begins 22 December.

Book online today www.midem.com
or contact Cornelia Much on
tel: +49 (0) 7631 17680
email: info.germany@reedmidem.com

 Reed MIDEM
A member of Reed Exhibitions

23-27 January, 2005 • MidemNet [Music & Technology Forum] 22 January
Palais des Festivals, Cannes, France • www.midem.com

A Királyi Opera titkai Madridi jegyzet

„Ha maradt is bármi hiányérzetem hosszú pályafutásom során, legfeljebb az, hogy szívesen dolgoztam volna sokkal többet a Teatro Realban” — nyilatkozta nemrégiben Plácido Domingo, aki leginkább azt sajnálta, hogy karrierjét nem szülővárosa, Madrid patinás Királyi Operaházában indította, és világraszóló sikerei sem ehhez a házhoz kötődtek. Az ok persze prózai.

A madridi operaház — történetének több mint százötven esztendejéből — mintegy hetven éven át ugyanis egyszerűen alkalmatlan volt bármilyen opera színrevitelére.

Az 1850-ben II. Izabella királynő által felavatott színház számos rekonstrukciós idea kivitelezésének lett az áldozata, de leginkább az tett benne kárt, hogy impozáns termeit évtizedeken át fegyverraktárként és rendőrségi kaszárnyaként használták. Pedig a zene-palotát hosszú időn át Európa egyik legmegbecsültebb dalszínházaként tartották számon, amit az is bizonyít, hogy milánói, bécsi vagy éppen párizsi debütálásuk után a 19. század kiemelkedő sztárelőadói szinte kivétel nélkül mind menetrendszerűen ellátogattak Madridba is — meséli a Teatro Real történiáját feldolgozó Joaquin Turina történész. 1925-ben azonban drámaivá vált a helyzet, az épületet az összeomlás veszélye fenyegette. Bezárták, és hozzákezdtek a renováláshoz. A spanyol polgárháború azonban megszakította ezeket a munkálatokat. Csak évtizedekkel később, 1966-ban nyitották meg újra, de akkor még mindig nem abból a célból, hogy színpadán az operaműfaj remekeit mutassák be, hanem hogy különböző nemzeti szimfonikus zenekarok és táncegyüttesek produkciói számára biztosítsanak teret. Azután 1997-ben — egy kilenc esztendeig húzódó rekonstrukció végén — a színház ismét megfeleltethetett eredeti koncepciójának, ettől kezdve már ismét operaelőadásokat kínálhatott a madridiaknak.

A Királyi Operát színpadtechnikailag a világ egyik legkorszerűbb színházaként tartja számon a szakma, mert azzá varázsolja a gyors egymásutánban akár hat színváltozás gördülékeny lebonyolítására is alkalmas modern díszletmozgató gépezet. Az 1630-szemes operaház másik kincse a nagyszerű akusztika, amelyre itt valóban nem panaszkodhat senki, hiszen legfelül is pompásan hallható még a legfinomabb pianissimo is. A külföldi újságírókat bájós közvetlenséggel kalauzoló Gracia Ramos invitál a kórus, illetve a zenekar próbatermébe, de az énekesek korrepetálására szolgáló kisebb szobákba is bepillantást enged, és külön felhívja a figyelmemet, hogy — ha nem vettem volna észre — mennyire szép kilátás nyílik a városra ezekből a napos, világos helyiségekből.

Este Verdi Macbethje van műsoron, a spanyolok első számú baritonistájának számító Carlos Álvarezszal és a sardiniái születésű, ma már a világ operai szentélyeiben is állandó vendégnek számító fiatal szopránnal, Paoletta Marrocuval a főszerepekben, de élményt ígér a Jesús López Cobos főzeneigazgató vezette zenekar játéka és a kisebb szerepekben Aquiles Machado venezuelai tenor, illetve a már a közögenerációhoz tartozó itáliai basszus, Carlo Colombara fellépése is. A végig jó hangú diszpozícióban éneklő Álvarez viszi is a vállán a produkciót, utolsó felvonásbeli áriáját vastaps jutalmazza, ami jelzi, mennyire népszerű a spanyol publikum körében; de kitűnik Marrocu szép szopránja is. A Lady szerepéhez azonban még több drámaiságra volna szükség, Marrocu tehát kevésbé ragad magával, annál inkább a kiválóan teljesítő orkeszter és a végig színvonalas kórus. Gerardo Vera rendezése pedig nélkülöz minden szenzációhajhász megoldást vagyis egyetlen szóval tradicionálisnak mondható, bár a díszletek és a kosztümök nem a shakespearei dráma korát idézik a nézők elé, hanem a mába repítik a fantáziát.

Minden operaház számára követendő lehet, hogy a nézőtér leg-tetején, a kakasülön két oldalt hatalmas kivetítő vásznak helyezett el, így ezek segítségével a színpadtól meglehetősen messzi távolban helyet foglaló nézők is közelről láthatják az éppen éneklő főszereplők mimikáját.

Tetszett, hogy a színváltozásokat a legkisebb zökkenő nélkül oldották meg, és hogy az operát nem szabdalták szét több szünet beiktatásával, hanem az első és második, illetve a harmadik és negyedik felvonás összekapcsolásával mindössze egyetlen huszonöt perces „büfé-intermezzóval” adták elő, így a pontosan nyolc órakor megkezdett előadás éjjel tizenegy óra előtt már be is fejeződött.

Decemberben „Henze-napokat” tartanak Madridban, és ennek keretében a Salzburgi Ünnepi Játékokkal és a berlini Deutsche Operrel koprodukcióban előadják a jeles német kortárs szerző operáját, a L'Upupát, de újdonság-számba megy Massenet Cleopatrájának bemutatója is. Igaz, ezeket a produkciókat már az operaműfaj örökzöld slágerdarabjainak számító Rossini-víg-opera, A sevillai borbély, illetve a Lohengrin előadásai követik majd...

Lindner András / Madrid

Verdi Macbethje Madridban, a címszerepben: Carlos Álvarez

Fotó: Gramofon-archív

AZ Álom

A Valóság

A VÍZ

A TŰZ

A Víz

2005. január 28., péntek 19.30h

**Muszorgszkij: Hajnal
a Moskva folyón
Smetana: Moldova**

Dvořák: A Vizimanó, Op. 107

Debussy: A tenger

Vezényel: **Hamar Zsolt**

Az Álom

2005. február 18., péntek 19.30h

Mendelssohn:

Szentivánéji álom - nyitány

Hindemith: Nobilissima visione

Rimszkij-Korszakov:

Seherezádé, Op. 35

Vezényel: **Hamar Zsolt**

Közreműködik:

Gyermánné Vass Ágnes
hegedű

A Valóság

2005. március 4., péntek 19.30h

Mozart: Così fan tutte - nyitány

Veress Sándor: Passacaglia oboára

és vonószekarra

Sosztakovics: XI. Szimfónia „1905”

Vezényel és oboán közreműködik:

Hansjörg Schellenberger

A Tűz

2005. május 6., péntek 19.30h

De Falla: El amor brujo - Tűztánc

Händel: Tűzijáték-szvit

Sarasate: Carmen-fantázia, Op.25

Bizet: Carmen-szvit

Wagner: Tűzvarázs

Vezényel: **Uri Mayer**

Közreműködik: Salvatore Accardo

hegedű

Pannon Filharmonikusok
Párok játéka, *Giuoco delle coppie*
Pannon-bérlet az új Nemzeti Hangversenyteremben

Jegyek januártól kaphatók az ismert budapesti jegypénztárakban
és megrendelhetők interneten.

Pannon Filharmonikusok - Pécs, 7621 Pécs, Király u. 19.,
Tel.: 72/510-114, Fax: 72/213-513, e-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu,
<http://www.pannonfilharmonikusok.hu>

Párok játéka *Giuoco delle coppie*
Pannon Filharmonikusok

Bérletsorozata

Tizenöt éves a Magyar Zongorás Trió Születésnap koncert a Bartók Emlékházban

Másfél évtizeddel ezelőtt három, Zeneakadémiát végzett muzikus, Szentpéteri Gabriella, Rádi Ildikó és Modrián József úgy döntött, hogy triót alapít. Miért? A válasz egyszerű: rajongtak a kamarazenéért, ráadásul Magyarországon akkoriban még nem létezett ilyen együttes, amelynek tagjai „főállásban” művelték volna ezt a nemes műfajt. Ma is ők az egyetlenek, akik zongora–hegedű–cselló összeállításban, és nem csupán egy-egy alkalomra állnak össze muzsikálni.

Várhatóan jövő tavasszal megjelenő ötödik CD-jükön olyan alkotások szerepelnek, amelyeket felvételen még sosem hallhatott a közönség. „A romantikus olasz szerző, Enrico Bossi egyik trióját egy hagyatékban fedeztük fel, és – mint minden zongorás triót, ami a kezünkbe akad – rögtön megszólaltattuk” – mondja az együttes zongoristája, Szentpéteri Gabriella. „Felépítése, hangulata Brahms és Mendelssohn trióihoz hasonló, nagyon szép, dallamos zene. Bossi másik trióját, egy 1896-os kiadást Németországból, nagy áldozatok árán szereztük meg, de az eredmény igazolta az áldozatot, mert amit létrehoztunk: World Premier Recording” – mondja a zongoraművész. „Igaz, hogy keressük az új, eddig még el nem játszott műveket – kapcsolódik be a beszélgetésbe az együttes csellistája, Rádi Ildikó – sőt, szívesen vesszük, ha kortárs zeneszerzők új darabban keresnek meg minket, a zongorás trió repertoár azonban, a látszat ellenére, elég nagy. Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Schumann, Chopin, Brahms és Csajkovszkij, valamint Debussy – csak néhány éve hozzáférhető – fiatalkori triói mellett annyi zenemű áll rendelkezésünkre, hogy ha hetente egyszer lépnénk fel, egy éven keresztül tudnánk belőlük kamaraesteket adni!”

„Ami azonban tovább bővíti lehetőségeinket – veszi vissza a szót Szentpéteri Gabriella –, az, hogy nagyon sokszor zenélünk kibővült formában, zongoranegyeseket, sőt ötösöket és hatosokat is játszunk. Például a nagyon népszerű Pisztráng-ötöst szinte évente eljuttatjuk, a választék tehát óriási. A kereslet azonban már jóval kisebb, sajnos. Nem tudom, hol lehet a probléma forrása, az azonban biztos, hogy ma Magyarországon nagyon kicsi a zongorás trió iránti érdeklődés. Az emberek szívesebben hallgatják meg huszadszor is Beethoven Kilencedikjét, a kamarazene viszont már fárasztja őket” – véli Szentpéteri Gabriella. Rádi Ildikó szerint a helyzet meglehetősen bonyolult (de nem reménytelen), hiszen ebben a zeneoktatásnak legalább akkora a szerepe, mint a társadalmi tényezőknek.

Természetesen ma Budapesten egy trióestre még nem lehet megtölteni egy ezer személyes koncerttermet, de valahogy nem is illene a műfaj kereteihez. „A trió, a vonósnégyeshez hasonlóan nagyon bensőséges műfaj. Legfeljebb két-háromszáz fős közönség előtt játszva érzem jól magam” – mondja Rádi Ildikó. „Olyasmi termet tudok elképzelni, mint amilyen a Bartók Emlékház koncertterme. Születésnap hangversenyünket is ott rendezzük december 12-én. Abban a környezetben valóban testközelben van a hallgatóság és létrejön az, amire a kamarazene hivatott: a családias házimuzsikálás professzionális szinten.”

A Magyar Zongorás Trió nem titkolt szándéka, hogy felidézze a boldog békeidők hangulatát, és újjáélessze azt a hagyományt –

A jubiláló Magyar Zongorás Trió – Rádi Ildikó, Modrián József és Szentpéteri Gabriella – világpremierként vette lemezre Enrico Bossi kamaraműveit

Fotó: Gramofon-archív

persze a mai kor igényeihez igazítva –, amikor két-három muzikus még örömet tudott szerezni egy száz-kétszáz (vagy akár ötven) fős hallgatóságnak, egy szalonban, vagy egy kisebb teremben. „A másik tényező, ami ebben a műfajban gyönyörű – teszi hozzá Szentpéteri Gabriella –, és ehhez kellett a tizenöt év: az együtt zenélés tudománya. Mára eljutottunk oda, hogy egy darab eljátszása folyamán együtt tudunk lélegezni, már a mozdulatból, a gesztusból is tudjuk, mikor és hogyan fog belépni a másik. Ennek egy olyan monumentális mű megszólaltatásakor látjuk igazán előnyét, mint amilyen Beethoven Hármasszónája. Ezt a darabot, amelyben a trió egy test és egy lélek, először 1997-ben tűztük műsorra. Évfordulónkra tekintettel december 16-án is eljuttatjuk a Tatabányai Szimfonikus Zenekarral, Gál Tamás vezényletével.”

Az évi harminc-negyven koncert egy részét Franciaországban adják, ahol már visszajáró vendégeknek számítanak. Bár nem elégedetlenek, mégis úgy érzik, ott jobban megbecsülik őket. Azt remélik, a következő néhány év talán elég változást hoz ahhoz, hogy utána másképp nyilatkozzanak.

Várkonyi Tamás

matáv szimfonikus zenekar

Ligeti András
zeneigazgató

EGY KOMOLY ZENEI AJÁNDÉK A KARÁCSONYFA ALÁ!

RAHMANYINOV FESZTIVÁL

Öt ritkán hallható Rahmanyinov-mű a Zeneakadémián, a világhírű Olga KERN zongoraművész nő közreműködésével.

Olga KERN

A 29 éves orosz származású művész nő muzikus család gyermekeként már 5 éves korában elkezdett zongorázni, majd tanulmányait Moszkvában illetve Olaszországban folytatta. 17 évesen megnyerte az első Rahmanyinov Nemzetközi Zongoraversenyt. A világ legrangosabb koncerttermeiben lépett fel olyan neves zenekarokkal, mint a Moszkvai Nagyszínház (Bolszj) zenekara, a Moszkvai, Szentpétervári, Kínai, Torinói Szimfonikusok, és a La Scala Filharmonikusok.

2001-ben megnyerte a II. Van Cliburn Nemzetközi Zongoraversenyt. Harminc éve ő az első hölgy, aki e rangos elismerésben részesült.

AMADINDA-KONCERT

A Carmina Burana és két ritkán hallható mű az új Nemzeti Hangversenyterem színpadán. A Matáv Szimfonikus Zenekar és az Amadinda Ütőegyüttes első közös koncertje!

EURÓPA ZENÉJE

Debussy, Honegger, Mahler, Prokofjev, Smetana, Sosztakovics feledhetetlen alkotásai februártól májusig.

Sarah CHANG

A világ egyik legreményteljesebb tehetsége 1980-ban, Philadelphiában született. 4 évesen kezdett hegedülni tanulni édesapjától – aki szintén neves hegedűművész –, majd Dorothy DeLay tanítványa lett. 8 évesen debütált a New York Philharmonic zenekarral, majd ösztöndíjat kapott a Julliard School-ba, ahol 1999-ben végzett. Ugyanebben az évben megkapta az egyik legrangosabb, szölistáknak járó kitüntetését, az Avery Fisher Díjat. Fialat kora ellenére a világ legnagyobb koncerttermeiben adott már hangversenyt, neves zenekarok és karmesterek (többek között Lorin Maazel, Zubin Mehta, Riccardo Muti, André Previn, Sir Colin Davis) közreműködésével. Számos lemezfelvétele is megjelent az EMI gondozásában.

Bérletajánló

európa bérlet

5+1 előadás 3 helyszínen

RAHMANYINOV FESZTIVÁL

2005. január 20-21.

ZENEAKADÉMIA

RAHMANYINOV: Holtak szigete
Rapszódia egy Paganini témára
Szimfonikus táncok

RAHMANYINOV: 3. zongoraverseny
3. szimfónia

Közreműködik: **Olga KERN** – zongora
Vezényel: **LIGETI András**

A J Á N D É K K O N C E R T

2005. február 3.

NEMZETI HANGVERSENYTEREM

Az **AMADINDA ÜTŐEGYÜTTES** és
a **Matáv Szimfonikus Zenekar** első közös koncertje.

Georg DRUSCHETZKY: C-dúr timpaniverseny
Toru TAKEMITSU: From Me Flows What You Call Time
ORFF: Carmina Burana

Közreműködnek: **RÁCZ Zoltán** – timpani, illetve **KERTESI Ingrid, BUSA Tamás, MAROSVÁRI Péter** – ének, a **Magyar Rádió Énekkara** (karigazgató: **STRAUSZ Kálmán**) és a **Magyar Rádió Gyermekkórusa** (karigazgató: **THÉSZ Gabriella**)

Vezényel: **LIGETI András**

febr.

24

csütörtök
BKK

MAHLER: 2. szimfónia

Közreműködnek: **SÜMEGI Eszter**
WIEDEMANN Bernadett – ének valamint a **Magyar Rádió Énekkara** (karigazgató: **STRAUSZ Kálmán**)

Vezényel: **LIGETI András**

ápr.

5

kedd
ZAK

WEBER: Oberon nyitány

PROKOFJEV: 1. hegedűverseny

SOSZTAKOVICS: 10. szimfónia

Közreműködik: **Sarah CHANG** – hegedű

Vezényel: **Felix CHEN**

máj.

12

csütörtök
ZAK

DEBUSSY: Egy faun délutánja

SOSZTAKOVICS: 1. csellóverseny

HONEGGER: 3. szimfónia

Közreműködik: **VARGA István** – cselló

Vezényel: **Thierry FISCHER**

Párok játéka – tűz és víz, álom és valóság

A Pannon Filharmonikusok bérletsorozata a Művészetek Palotájában

PANNON
FILHARMONIKUSOK
PÉCS

Januárban indul a Pannon Filharmonikusok – Pécs koncertsorozata a Művészetek Palotájában. A Párok játéka címet viselő bérletről, valamint a zenekar mögött álló változásokról beszélgettünk Hamar Zsolt zeneigazgatóval.

A szervezeti átalakulás másfél évvel ezelőtt kezdődött, amikor Pécs Megyei Jogú Város Közgyűlése vállalta az együttes megújításához szükséges tulajdonosi feladatokat. A városi közgyűlés – tekintet nélkül pártállásra – egyhangúan szavazta meg ennek jogi kereteit. „Talán nem kell mondanom, milyen nagy szó ez a mai politikai viszonyok közepette, de jól mutatja, hogy Pécsnek mennyire fontos a kultúra” – mondja a zeneigazgató. Az Európa Kulturális Fővárosa címre pályázó város életében a zenének különlegesen fontos szerepet szánunk, és a Pannon Filharmonikusok – Horváth Zsolt igazgató és Hamar – ennek célján szellemében hozzák meg döntéseiket.

Az egyik legjelentősebb módosítás az együttes névváltoztatása, amivel azt szeretnék jelezni, hogy nemcsak Pécs, hanem a Balatontól délre eső, Horvátországot és Szlovéniát is jelentő régió zenei életéért is felelősséget éreznek. „Nagyobb távlatból nézve célunk tulajdonképpen Kelet-Európa egy új nagyzenekarának a létrehozása volt. Ennek érdekében alakítottuk át szervezeti felépítésünket, és fiatalítottuk meg az együttest. Versenyhelyzetet teremtve igyekszünk minél jobb teljesítményre ösztönözni magunkat, s ennek hasznélvezője a pécsi közönség, hiszen idén nem kevesebb, mint hét zenekart hívtunk meg városunkba vendégszerepelni. Minden túlzás nélkül állíthatom, hogy Georg Lick működése, vagyis az 1800-as évek eleje óta nem pezsgett ennyire a pécsi zeneélet. Úgy érzem, Pécs most olyan hely, ahol energiák sűrűsödnek és ezt a helyzetet kötelességünk teljes mértékben kihasználni és a zene javára fordítani” – mondja Hamar.

Azt, hogy ez így van, igazolja az is, hogy az együttes pozitív visszajelzéseket kap a változásokról. Tavaly például nyolc és félszáz bérletük fogyott el, idén viszont ez a szám már meghaladja az ezret. Ez is volt az egyik oka annak, hogy mertek Budapesten nem csupán egy-egy hangversennyel, hanem teljes bérlettel jelentkezni. E merész döntés mögött az elmúlt szezon nagy sikerű, az Olasz Intézetben állandó telt házzal megrendezett sorozata áll. A zenekarok között egyébként ők az egyetlenek, akik meghirdetett bérletük minden egyes koncertjét a Művészetek Palotájában, az új hangversenyteremben rendezik. Joggal hiszik, hogy az új terem több mint 1600 személyes nézőterét is képes lesznek megtölteni, hiszen a magas szakmai színvonal mellett világhírű vendégművészekkel közös produkciónak is nyújtanak a közönségnek. A négy koncert közül három a „próbaüzem” idejére esik, tehát még a hivatalos átadást jelentő március 14-e előtt tartják. A hangversenyek ellentéppárokat állítanak a középpontba: tűz és víz, álom és valóság kap főszerepet egy-egy est folyamán. A meghívott művészek egyike pedig nem más, mint Hansjörg Schellenberger, a

Karajan vezette Berliini Filharmonikusoknak egykori szólamvezető oboistája, aki az utóbbi években egyre többet vezényel. (A magyar közönség mindkét minőségében megismerheti őt 2005 márciusában.) Noha még arrébb van – és addig még a Gramofon tavaszi száma is napvilágot lát –, nem árt már most készülnünk a május 6-ai hangversenyre, amelyen a Pannon Filharmonikusok két művészt is vendégül látnak. A szolista Salvatore Accardo hegedűművész lesz, aki elsősorban Paganinit gyakran megidéző, fantasztikus virtuozitásáról ismert, a karmesteri pulpituson pedig a világszerte keresett, de hozzánk azért vissza-vissza térő Uri Mayert láthatjuk majd.

Hamar Zsolt, a Pannon Filharmonikusok zeneigazgatója

Fotó: Gramofon-archív

Hamar Zsolt a Nemzeti Filharmonikusok első állandó karmestereként, körülbelül hat éve vezényelte először az akkor még Pécsi Szimfonikus Zenekar néven működő együttest. Ő maga egy magyar viszonylatban szinte hihetetlennek tűnő esetet mesél el erről a találkozásról: „Amikor egy próba végén, este tíz óra előtt két perccel leintettem az utolsó akkordot és jól nevelt karmester módjára nyugodalmas éjt akartam kívánni az együttesnek, ők voltak azok, akik kérték, maradjunk még húsz percet, mert egy bizonyos hely még nem volt teljesen rendben. Nos, ilyen gesztussal kezdődött a kapcsolat az ezelőtti rendkívül lelkes és tudásvágytól fűtött együttesrel. Ennek érdekében, hogy egyre magasabb szakmai szintre jussunk, igyekszem ma már minden időmet – még vonzó felkérések visszautasítása árán is – nekik szentelni. Úgy érzem, akár sikerül a városnak elnyernie 2010-re az Európa Kulturális Fővárosa címet, akár nem, a zene ügyét illetően mindenképpen fontos a küldetésünk. Hiszek ebben a zenekarban.”

Gramofon

Megnyílt a Zwack Unicum Múzeum és Látogatóközpont

A Zwack Unicum Részvénytársaság ferencvárosi székházában és gyár-épületében (Soroksári út 26.) november közepén megnyílt a vállalat 214 éves történetét rendhagyó formában bemutató múzeum és látogatóközpont. „A titkos recept összetevőit ugyan továbbra sem áruljuk el, de a siker és a legenda történetét igen!” – mondja Kerényi Péter kommunikációs igazgató, aki szerint a múzeum a látogatók minden érzékszervére hat, s ezáltal már önmagában is unikum.

A Soroksári úti múzeumban és látogatóközpontban egyéni érdeklődőket munkanapokon 13–17 óra között, tíz-negyven fős hazai és külföldi csoportokat pedig előzetesen egyeztetett időpontban várnak. A teremőrök „civilben” doktoranduszok, akik éppen most írják a disszertációjukat, s így már érthető, hogy a látogatók kérdéseire nemcsak magyarul, hanem idegen nyelveken is tudnak válaszolni. A múzeumba érkezők elsőként egy huszonöt perces filmet nézhetnek meg a Zwack Unicum 214 éves történetéről – a filmben maga Zwack Péter is közreműködik. Ezt követi *Az Unicum szívének (The Heart of Unicum)* nevezett, 1892 óta működő gyárépület meglátogatása, ahol az érdeklődők a szó szoros értelmében közel kerülhetnek a világhírű ital titkához.

A Zwack Unicum Múzeum a gyár és a Zwack-család relikviáinak különleges tárháza, egyúttal a magyar történelem szubjektív krónikája II. József korától napjainkig. Az első teremben kaptak helyet az udvari orvos dr. Zwack-kal és a cégalapító Zwack Józseffel kapcsolatos emlékek. Becses relikviát őriznek 1883-ból: az Unicum likőr első védjegyzetetésének dokumentumát. Az 1900-as évek elején már kétszáz különböző italt – például Yvette- és Cherry Brandy likőröket, Casino- és Polgár-rumot – gyártott a Zwack gyár.

A színes választék mellett ezt az időszakot a „Vizesember-reklám”, a magyar alkalmazott grafika mindmáig leghíresebb alkotása fémjelezte. Ebből később számtalan verzió készült, és filmekben, irodalmi alkotásokban, karikatúrákban, újságcímlapokon is felbukkant. A Füttyülős Barack-pálinka külön részt kapott a kiállításon, felidézve Edward walesi herceg magyarországi látogatását. A tárlat bemutatja, mi történt a gyárral az államosítás után, és hogyan alakult az emigrációba kényszerült család sorsa. A kiállítás dokumentálja Zwack Péter gazdag életútjának állomásait, s végül, de nem utolsósorban az 1989-es „nagy visszatérés” óta eltelt másfél évtized fontos eseményeit. A felső szinten, tucatnyi vitrinben 15 ezernél is több, változatos formájú miniüveg, Európa legnagyobb gyűjteménye várja a látogatót, de a régi hazai likőripar más – nem a Zwack-gyárhoz kapcsolódó – relikviái is megtalálhatók itt.

A múzeum és látogatóközpont minden érzékszervünkre hat: a vizuális élményhez találó zenei idézetek (köztük a harmincas évekből való Unicum-foxtrott) társulnak. A kiállítóterben, sőt a gyárudvaron is kellemes Unicum-illat terjeng, a látogatók megtapinthatják a különböző palackokat és gyártási kellékeket, a végén pedig – mielőtt a múzeum impozáns boltjában vásárolnak vagy a Vizesember társaságában fényképezkednek – háromféle ital közül választhatnak a kóstolóteremben.

Megszólalnak a kézzel másolt kották

Tibay Zsolt nagybőgőművész ritkaságokat játszott CD-re

Találós kérdés. Ki az: 1993 óta tanít a tokiói Musashino Zeneakadémián, édesapja az egyik legnagyobb magyar gordonművész volt, neki pedig most jelent meg lemeze Serge Koussevitzky, Gustav Láska és František Černý műveiből?

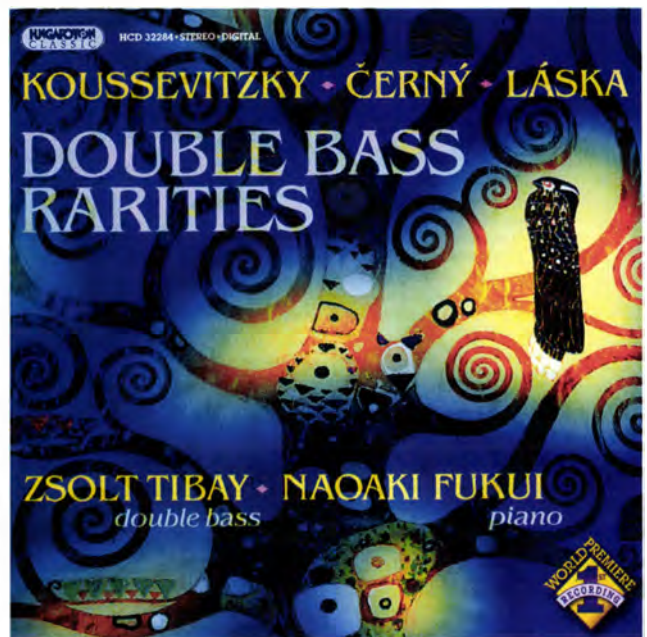
A megfejtés: Tibay Zsolt, aki szerint a nagybőgő mostoha sorsa – már ahogy legtöbbször lenni szokott – részben a tájékozatlanságának köszönhető. „A zenekedvelők többsége csupán kuriózumként kezeli azokat a műveket, amelyekben ez a hangszer szólószerepet játszik. Pedig Mahler I. szimfóniájának lassútétele csupán a jéghegy csúcsa” – mondja a művész-tanár. „Csehországban a tizenkilencedik század második felében a nagybőgőnek óriási kultusza alakult ki, s ennek két fontos alakja volt Láska és Černý is. Az, hogy az ő művészetükkel találkoztam, nagy mértékben elmélyítette például a mahleri életművel kapcsolatos ismereteimet. Fiatal korom óta nagyra becsülöm e szerzők műveit, így a most megjelent lemezen hallható válogatással is azt szeretném bizonyítani, hogy – bár kis mestereknek nevezzük őket – kiforrott és egyedülálló zeneiséget képviseltek” – mondja a gordonművész.

Naoaki Fukui és Tibay Zsolt

Fotó: Gramofon-archív

A cseh iskola iránti tisztelet azonban minden bizonnyal más eredetű is visszavezethető. Tibay Zsolt ugyanis tanárai révén már korán kapcsolatba került azzal a pedagógiai irányzattal, amely a Prágai Konzervatóriumból indult ki. Szakközépiskolai tanára a kitűnő Montág Lajos volt, a Zeneakadémián pedig édesapjánál, Tibay Zoltánnál tanult, aki Operaház-beli munkássága mellett négy és fél évtizedig vezette az intézmény nagybőgő tanszakát. „Apám fiatal korától kezdve gyűjtötte a hangszer – nagyrészt kis példányszámban kiadott – irodalmát, s ha egy bizonyos zeneművet nem tudott nyomtatásban megszerezni, akkor valakivel leíratta vagy saját kezűleg másolta le azt. A lemezen hallható Gustav Láska-művet, az Altatódalt is egy ilyen atyai kéziratból ismertem meg. Ugyanakkor František Černý Fantasztikus keringőjének a kottáját a Bartók Béla Konzervatórium könyvtárában böngészve találtuk meg egyik volt növendékemmel, Lukáčsházi István tanár úrral. Az összeállításban szereplő Láska-darabok felvétele világpremier – egyetlen kivétellel. Ez pedig a Bölcsődal, amelyet nem más, mint maga Koussevitzky játszott fel 1929-ben. Előadásommal – szerény utódként – az utólrétegzett előadó-művész iránt érzett tiszteletemet igyekeztem leróni” – mondja Tibay Zsolt.

Száma a kortárszene legalább annyira fontos, mint édesapjának volt. Ceglédy Jánost például, a magyar származású, új-zélandi állampolgárságú zongoraművész-zeneszerzőt Japánban ismerte meg. Az egykori Földes Andor-növendék több mint harminc éve él a Távol-Keleten, s az elmúlt évek során nem is egy kitűnő nagybőgő-darabdal lepte meg Tibayt, akinek e művek felvétele is további tervei közt szerepel. „A tokiói Musashino Akadémián sok kitűnő, a világ minden tájáról jövő zenésszel vagyok körülveve” – mondja. „A Japán, amerikai, ausztrál, bolgár, cseh, német és orosz kollégákkal nagyszerű munkakapcsolat alakult ki, s életre szóló, mély barátságok szövődtek köztünk. Az intézmény egyébként a világ egyik legnagyobb zeneakadémiája, ahol a nemzetközileg elismert művészek között Magyarországot Tusa Erzsébet, Berkes Kálmán, Nagy Sándor és jómagam képviseljük. És ott tanít Naoaki Fukui is, aki a lemezfelvételen a zongorakíséretet látta el; ő Tusa Erzsébet professzorasszony egykori növendéke.”

Tibay immár több mint tíz éve tanít a távol-keleti szigetországban. Gyakorlósobájának falát ma is édesapjának a bécsi Brahms-teremben – többek között éppen Láska és Koussevitzky művekből – megtartott 1948-as szólókoncertjének plakátja díszíti... A pedagógiában számára az a csodálatos, hogy a befektetett energia nemcsak hosszú távon térül meg, hanem a munka gyümölcse szinte azonnal élvezhető. „Azok a csillogó szemek, amelyeket akkor látok, amikor a növendékeim vagy akár egy kamarazenei együttesem a logikus magyarázat és a hangszeres bemutatás után egy addig komoly nehézséget jelentő technikai vagy zenei problémát megold, számomra szavakba nem foglalható élményt jelentenek mind a mai napig. Jól emlékszem, hogy amikor a nyolcvanas évek elején a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarával Japánba készültünk, az általam elérhető összes útikönyvet beszereztem. Akkor olvastam arról, hogy ebben az országban az oktatás színvonala milyen magas, hogy a tanárokat mennyire megbecsülik, s hogy társadalmi presztízszük kiemelkedő. Nos, tizenkét éves itt-tartózkodásom alatt szerzett tapasztalataim alapján tanúsíthatom, hogy a fenti állítások megfelelnek a valóságnak!”

Várkonyi Tamás

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenyei a 2004/2005-ös évadban

NÉPSZERŰ BÉRLET

2004. október 25.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Verdi: Requiem

Vezényel: Kovács László

Közreműködik: Magyar Rádió Énekkara

Ének: Rálik Szilvia, Wiedemann Bernadett,

Kiss B. Atilla, Martin Gurbal

2004. november 15.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Verdi: Szicíliai vecsernye – nyitány

Verdi: Szicíliai vecsernye – Bolero

Donizetti: Lammermoori Lucia –

Lucia áriája az első felvonásból

J. Strauss: Denevér – Kacagó dal

Donizetti: Don Pasquale – Norina áriája

Delibes: Lakmé – Csengettyű ária

Brahms: I. c-moll szimfónia, op. 68.

Vezényel: Kovács László

Ének: Miklósa Erika

2005. február 7.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Vivaldi: Négy évszak

Mahler: IV. G-dúr szimfónia

Vezényel: Alexander Walker

Hegedű: Lendvay József

2005. március 7.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Rimszkij-Korszakov: Spanyol rapszódia

Brahms: B-dúr zongoraverseny, op. 83.

Smetana: Moldva

Ravel: Bolero

Vezényel: Marco Balderi

Zongora: Bogányi Gergely

2005. április 4.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Smetana: Az eladott menyasszony – nyitány

Csajkovszkij: Rokókö variációk

Schubert: IV. c-moll szimfónia

Vezényel: Ligeti András

Cselló: Onczay Csaba

MESTERBÉRLET

2004. november 8.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Beethoven: D-dúr hegedűverseny, op. 61.

R. Strauss: Salome – Hétfátyoltánc

R. Strauss: Halál és megdicsőülés

Vezényel: Kovács László

Hegedű: Falvay Attila

2004. december 13.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Mozart: Varázsfuvola – nyitány

Mozart: I. B-dúr hegedűverseny, K. 207

Schubert: B-dúr polonéz

Beethoven: V. c-moll szimfónia, op. 67.

Vezényel: Kovács László

Hegedű: Kelemen Barnabás

2005. január 17.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Beethoven: Missa Solemnis

Ének: Korondi Anna, Németh Judit, Mukk József,

Bretz Gábor

Közreműködik: Nemzeti Énekkar

Vezényel: Antal Mátyás

2005. február 14.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Haydn: Esz-dúr „Merkur” Szimfónia, no. 43.

Mozart: C-dúr zongoraverseny, KV. 467.

Beethoven: VII. A-dúr szimfónia, op. 92.

Vezényel: Kocsár Balázs

Zongora: Érdi Tamás

KAMARAKONCERTEK

„A”

2004. november 17.

Zenepalota, Bartók-terem, 19.00

Vigh Andrea hárfaejtje

Cabezón: Pavane és variációk

Croft: Sarabande és Ground

Albeniz: D-dúr szonáta

Händel: Chaconne

Donizetti: Lammermoori Lucia (kadencia)

Thomas: Adieu...

Durand: Keringő

Csajkovszkij: Szentimentális keringő

Tournier: Au matin

Saint-Señs: Fantázia

Debussy: E-dúr arabesque

Debussy: Holdfény

Fauré: Improptu

Salzedo: Variációk

Salzedo: Az éjszaka hangjai

„B”

2005. március 10.

Zenepalota, Bartók-terem, 19.00

Budapest Saxophone Quartett

Händel: Solomon (III. felvonás, nyitány)

Vivaldi: La Tempesta di Mare

J-B. Singelée: Grand Quator Concertante

Bartók: Magyar Képek

Rossini: Rossinissimo...

A. Piazzolla: Historie du Tango

G. Miller: Moonlight Serenade, In the Mood

M. Curtis: A Klezmer wedding...

SZEZONBÉRLET

2004. október 4.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

R. Strauss: I. kűrtverseny,

Till Eulenspiegel vidám csinyjei, op. 28.

Hacsaturjan: Spartacus-válogatás

Vezényel: Horváth Gábor

Kürt: Gál László

2004. november 24.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Beethoven: Coriolan nyitány

Beethoven: VI. F-dúr szimfónia, op. 68.

Beethoven: Hármasszóna

Vezényel és zongorán közreműködik: Vásáry Tamás

Cselló: Szabó András

Hegedű: Szabadi Vilmos

2004. december 6.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Weber: A bűvös vadász – nyitány

Weber: f-moll klarinétverseny, op. 73

Wagner: A Walkür (I. felvonás)

Vezényel: Kovács László

Klarinét: Szepesi János

Ének: Szabóki Tünde, Molnár András, Tóth János

2005. január 24.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Schubert: III. D-dúr szimfónia

Kodály: Marosszéki táncok

Muszorgszkij-Ravel: Egy kiállítás képei

Vezényel: Medveczky Ádám

2005. február 25.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Glinka: Ruszlan és Ludmilla-nyitány

Stravinsky: D-dúr hegedűverseny

Dvořák: IX szimfónia,

e-moll (Az új világból), op. 95.

Hegedű: Patricia Kopatschinskaja

Vezényel: Berkes Kálmán

2005. március 14.

Miskolci Nemzeti Színház, 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Chopin: e-moll zongoraverseny, op. 11.

Stravinsky: Le Sacre du printemps

(Tavaszi áldozat)

Vezényel: Kovács László

Zongora: Hegedűs Endre

2005. május 2.

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Beethoven: István király – nyitány, op. 117.

Csajkovszkij: D-dúr hegedűverseny, op. 35.

Brahms: I. c-moll szimfónia, op. 68

Vezényel: Rico Saccani

Hegedű: Kokas Katalin

Kovács László
művészeti vezető

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3525 Miskolc Fábrián u. 6/a

Tel.: (46) 323-488, (46) 506-695

Fax: (46) 351-497

www.mso.hu

E-mail: missyo@hu.inter.net

Jegyek válthatók a Filharmónia

Kelet-Magyarország Kht.

jegyirodájában

3525 Miskolc, Kossuth u. 3.

Tel/Fax: (46) 506-656

No kommersz

CD-Bár: egy bolt, ahonnan nem lehet egykönnyen szabadulni...

Az értékviszonyokkal és realitásokkal tisztában lévő ember el sem tudja képzelni, hogy akkor is működhet, sőt fejlődhet egy kereskedelmi vállalkozás, ha az áru éppenséggel művészet; illetve annak egy korszerű hordozó-tároló eszköze. A nemesebb értelemben vett kultúra terjesztése, mint kereskedelmi profil – mert így is tekinthetjük a szóban forgó üzleti tevékenység tárgyát – rendkívül naiv dolognak tűnik. Pedig lapunk budapesti olvasói közül is bizonyára sokan tudnak arról a lemezboltról, ahol kizárólag a művészet kompakt formulái, azaz klasszikus, jazz és népzenei felvételek sorakoznak a polcokon. Különösen gazdag a jazzlemez választék; de ha valaki netán mégsem találná meg a hőn áhított CD-t vagy koncert-DVD-t, az üzletben megrendelheti, és rövid időn belül át is veheti azt. Pedig nem egy multinacionális, mindenható kereskedelmi cég boltjáról van szó, csupán egy kisebb budapesti üzletről, mely a nyolcadik kerületben rejtőzködik, szinte a felszín alatt...

Igen, a CD-Bár a megfejtés. A boltot 1992-ben hozta létre Guba Gábor, az Operaház mellett, a Székely Mihály utcában. Három évvel később költöztek át a mostani helyükre, a Krúdy Gyula utcába. Boltíves pincehelyiségek alakultak át izléses zenei szentélyekké (eleinte kettő, mostanra pedig már három terem), ahová, ha betéved a magunkfajta zenefüggő, egykönnyen nem szabadul. A mára már exkluzívna mondható bolt vezetője egyfelől a fent említett „üzleti profil”, vagyis a három nemes műfaj jelenlétével indokolja az igényes belső kialakítás szükségességét, másrészt azzal, hogy az üzlet helyiségeiben gyakran kerül sor lemezbemutatókra, koncertekre, sajtótájékoztatókra és persze dedikálásokra is. A falon látható fotók tanúsága szerint mi sem természetesebb, mint hogy a Budapesten koncertező jazz-világsztárok meglátogatják a CD-Bárt, ahol a felsoroltakon kívül egy

közös fotózásra vagy kötetlen beszélgetésre is adódhat alkalom. Így került korábban – úgymond – testközelbe például Pat Metheny, Al Jarreau, Jack DeJohnette, John Patitucci vagy Archie Shepp. Nyilván a hazai jazz-élvonalhoz tartozó művészek is gyakran itt mutatják be a sajtónak és az érdeklődőknek a legújabb opust. Az üzlet átalakítási munkáit követően a hattagú Djabe együttes koncertjével nyitották meg újra a CD-Bárt, és ebből arra is következtethetünk, hogy a jövőben rendszeressé válnak az élő zenei programok a bolt kitűnő akusztikájú teremmé varázsolt hátsó helyiségében. A kisebb, középső térben – melyről már korábban bebizonyosodott, hogy jól használható audió-berendezések tesztelésére –, egy DVD bemutatószoba kialakítását is tervezi az üzlet vezetője – tekintettel a bolt nagyobb alapterületével arányosan bővülő koncert-DVD-, és persze CD-választékra. Már egy ideje néhány fontos lemezkiadó terjesztői feladatát is vállalta az üzlet, egyebek mellett az Alfa Records, az ACT Records, a Knitting Factory vagy a Shanachie cég kiadványai is a CD-Bár sajtóterjesztésében jelennek meg Magyarországon. Emellett már nem túlzás azt állítani, hogy SACD, valamint DVD audió kiadványokból itt található a legnagyobb választék az országban – tette hozzá Guba Gábor. Természetesen egyszerű és kényelmes lehetőség van arra, hogy az érdeklődők bármely kiadványba belehallgassanak (öt terminál szolgálja ezt a célt), közben pedig a CD-Bár vendégeként egy kávét vagy teát is kaphatunk a zenehallgatás mellé.

Matisz László

Fotók: Gramofon-archív

Raiffeisen Jazz Klub

2004. december 10.
péntek, 19.30

A koncert helyszíne: IBS Színpad
1021 Bp., Tárogrató út 2-4.

**X Raiffeisen
BANK**

Elsa Valle (ének) és
a Latin Jazz Syndicate

A latin jazz ünnepe

Pillanatkép a kilencéves Fonóról

Hagománytisztelet – kis korrekcióval

Talán nemcsak fővárosi, de országos összehasonlításban is magasan jegyzett, fontos intézmény, védjegy; vagyis minőséget jelentő gyűjtőfogalomnak számít a Fonó. A Sztregova utcai Zeneház, a hanglemezkiaadó, a produkciós Iroda azonos értékrend, értékorientáció mentén vált ismertté és elismertté az elmúlt csaknem egy évtizedben.

Tizenévesektől a középkorúakig, nagyrészt budapesti értelmiségiek töltik meg a Sztregova utcai házat, amelyet leginkább a hagyománytisztelet, a nyitottság és a művészi fogékonyság jellemez

Fotók: Gramofon-archív

Maga az intézmény sokáig több volt, mint egy közkedvelt hely a sok közül. Tizenévesektől a középkorúakig nagyrészt budapesti értelmiségiek töltötték meg hétről hétre a Sztregova utcai házat, átadva magukat annak a szellemiségnek, amelyet leginkább a hagyománytisztelet, a nyitottság és a művészi fogékonyság jellemez. A Fonó programja főleg jazz-, világ- és népzenei koncertekből, fesztiválokból, táncház-rendezvényekből, kiállításokból és gyakran különleges személyiségeket felvonultató előadásokból állt. De mielőtt valami gyanút ébresztenénk a gyakori múltidő használatával, sietve megjegyezzük: a koncepció változatlan – még ha volt is egy kis ijedtség a közelmúltban...

Ez év áprilistól új ügyvezető igazgatója van a Fonó Budai Zeneháznak, Hollókői Lajos személyében. A választás egy olyan személyiségre esett, aki az elmúlt évtizedekben főleg a népzene szélesebb értelemben vett területén tevékenykedett – általános elismertség közepette. Az új igazgató előtt természetesen nem volt titok – ahogy a kulturális közvélemény előtt sem –, hogy egy meglehetősen nehéz helyzetben lévő intézmény felelősségét veszi a vállára. Az első számú gond – Hollókői Lajos helyzetfelmérésének tükrében –, hogy nincs állandó költségvetése a háznak. Ez azt jelenti, hogy eseti támogatásoktól függően kap, időről időre, haladékat a Fonó ahhoz, hogy néhány hónapig tovább működhessen. Jelenleg némi reményre ad okot egy tervezett szerződés, amely a Hagymányok Háza, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Fonó között köttetne. Ennek értelmében néhány központi támogatással megerősített hagyományörző feladatot a Ze-

neház látna el a jövőben. Ez gyakorlatilag folyamatos megrendelésként biztosítaná a Fonó működését. Megjegyzendő, hogy a két, látszólag hasonló profilú intézmény között nem elhanyagolható különbség, hogy a Hagymányok Háza hivatalból, mondhatni főállásban, kötelességének megfelelően ápolja a hagyományokat, amíg a Fonó Budai Zeneház befogadó helyszín, amely arról nevezetes, hogy a közönségnek kínál programokat. Vagyis nem adminisztratív feladatot lát el, mint egy költségvetési intézmény – fűzte hozzá Hollókői Lajos.

Optimizmusra adhat okot továbbá, hogy a főváros és a minisztérium egyaránt elismeri a Zeneház tevékenységének jelentőségét (és nem csupán erkölcsileg), valamint az a tény, hogy a közhasznú társasági formában működő intézményt a XI. kerület önkormányzata is alanyi jogon támogatja. A cél nem kevesebb, mint hogy fenntartható legyen az a struktúra, amely hosszabb távon biztosítja a ház eddigi kiemelkedő szerepét a magyar kulturális életben – természetesen a közismerten szabad szellemiség megőrzésével együtt. A jövőben az eddig bevált irány megtartása mellett némi képp bővül a kínálat: több klubrendezvény, különleges táncházestek és filmvetítések is gazdagítják a ház életét, nem egy olyan jellegű programmal is, amellyel csak a Fonóban találkozhatnak az érdeklődők.

Hollókői Lajos az eddigieket kiegészítendő megjegyezte: a Fonó név több dolgot takar, de sokak fejében egyetlen egységet jelentő fogalomként él. Nem győzi eleget hangsúlyozni, hogy a névhez kötődő tevékenységeket szét kell választani, mert teljesen külön álló dolgokról van szó. A korábban aktív Fonó Records hibás gazdasági lépései lassan ellehetetlenítik a lemezcéget, de a tevékenységet mindenképpen életben kell tartani. Tehát a Fonó számára fontos feladat, hogy a Records rendkívül értékes felvételeit újranyomják és kiadják, és adott esetben új felvételek is születnek. Ennek érdekében a Zeneház átvette a Recordstól a kiadói jogokat.

Gramofon

Főrangú elegancia

www.maxopus.com

Mi tagadás, önkéntelenül is az internet hőskora, a bő egy évtizeddel ezelőtt készített weboldalakon szerzett élmények jutottak először eszembe, amikor meglátogattam Sir Peter Maxwell Davies honlapját (www.maxopus.com). Abban az időben még nem elsősorban médium volt a web, hanem lelkes, személyes közlésvágytól fűtött (fél)amatőr informatikusok hobbija.

A honlap tartalma azonban már a legkevésbé sem ad okot az élcélődésre. Ugyan nem volt alkalmam szigorúan ellenőrizni a nyitóoldal merész állítását, miszerint Sir Peter mintegy 200 eddig megjelent műve kapcsán a hangszerösszeállítástól a diszkográfián keresztül a részletes műismertetőig minden létező információt megtalálhatunk itt. Vizsgálódásom során arra a konklúzióra kellett jutnom, hogy egy hasonlóan informatív honlapért a legtöbb kortárs zeneszerző még a következő szerzői estjét is látatlanban odaadná. Egy fesztivál programigazgatója pedig, aki kortárs műveket keres, valószínűleg úgy érzi itt magát, mint Micimackó a velünk szomszédos bolt mézesbödönei között. Miért? Mindjárt elárulom: kattintsunk egyet találomra

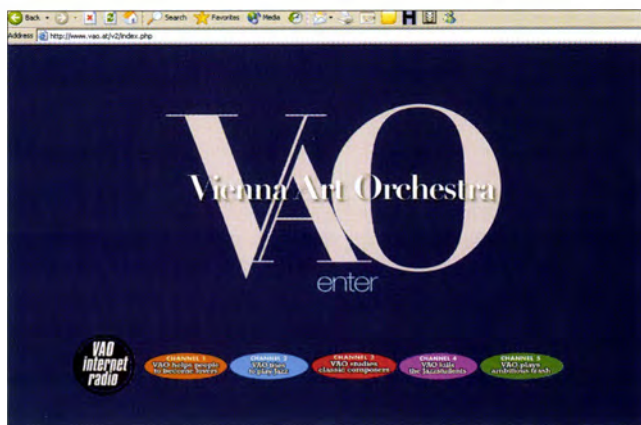

a művek felsorolásánál — mondjuk a Cinderellára, a kétfelvonásos gyerekeperára. Mit látunk: az oldal tetején 10 ikont. 5 alattuk: kritikák (jelen esetben csak egy darab), a Cinderella összes vonatkozó adata (librettó, időtartam, évszám, az ősbemutató szereposztása, jegyzékszám, a kézirat elérhetősége), videó- és audió részletek minimum két formátumban. Az egész honlap statikus, valódi adatbázisnak nyoma sincs — azaz irgalmatlan munkát jelenthet valaki(k)nek ennek a lenyűgözően informatív honlapnak a karbantartása. Minden tiszteletem az övék. Hiába találunk ma már ezrelve korszerűbb, műszakilag fejlettebb honlapokat, Sir Peter oldala egy öreg Rolls-Royce időtlenségét, magabiztos luxusát árasztja magából.

Világjárók a hálón

www.vao.co.at

A Vienna Art Orchestra weboldalára (www.vao.co.at) egyszerűen nincs jobb szó annál az alig néhány éve meghonosodott, majd egy szempillantás alatt kultikus (ám némileg pejoratív) jelzővé vált kifejezésnél: trendi.

A címdoldalon hatalmas VAO-lógo fogadja a látogatót, az alatta található öt színes gomb pedig öt internetes rádió elérhetőségét kínálja. A címek igazán csábítóak: „VAO kills the Jazzstudents”, „VAO helps people to become lovers”... A Windows Media-formátumú streamek jó minőségűek, átlagos szélessávú kapcsolatot birtokában bátran ajánlom mindenkinek. Beljebb haladva kilenc színes dobozba rakosgatva több tucatnyi kategorizált linket találunk, amelyek segítségével szinte minden fontosat megtudhatunk a zenekarról. Mivel idén október 24-én a budapesti A38 hajón adtak koncertet, kíváncsi voltam, merre jártak még az ősszel. Nos, a VAO együttese aligha unatkozik mostanság, az október 21-e és november 19-e közötti harminc estéből ugyanis huszonhét alkalommal léptek pódiumra — a három szabadnappól kettőt pedig a repülőn töltöttek, Brazíliába és vissza...

Nemcsak a teljes és részletes diszkográfia szerezhethet örömet a rajongóknak, hanem szerencsére a hanganyaggal is meglehetősen bőkezűen bántak a szerkesztők. Tizenöt szám hallgatható meg a lemezekről — s az általában fél-egy percre redukált izelitőkkel szemben itt teljes tételeket találunk, igaz letölteni nem, csupán meghallgatni lehet ezeket. A sajtó sincs elhanyagolva: a kétféle terjedelemben is kínált ismertető mellett számos kritikát és néhány kitűnő fényképet is kínál az oldal. Az 1977-ben alapított Vienna Art Orchestra nem véletlenül Európa egyik legjobban jegyzett big band-zenekara: a nemzetközi sikerhez nemcsak színvonalas produkció, hanem hasonlóan színvonalas kommunikáció is szükségeltetik.

Zsoldos Dávid

www.gramofon.hu – klasszikus és jazz az interneten
Együttműködésben a www.fidelio.hu online zenei magazinnal

Nemzetközi zenei antikvárium

www.vivace.hu

A www.vivace.hu internetes oldalon új nemzetközi zenei antikvárium nyílt. A magyar zenei webes megjelenések között különös helyet foglal el, hiszen nemcsak a hazai, hanem az uniós felhasználók előtt is nyitva áll, lévén három nyelven is böngészhetnek az érdeklődők.

Az alapötletről Bősze Ádám zenetörténész elmondta, hogy mivel itthon a zenei antikváriumok szerepét kiválóan betölti két-három hagyományos üzlet, amelyeknek internetes kínálata elhanyagolható, ideje volt egy teljesen új-szerű kezdeményezéssel előállni. Igaz, hogy a nagyobb zenei antikváriumok, mint például a Rózsavölgyi, lehetőséget biztosítanak az online vásárlásra, de jóval kevesebb található virtuális áruházukban, mint a budapesti üzletben. A Vivace.hu nem kizárólag a magyar piacra koncentrál. A kotta ugyanis, mint írásmód nemzetközi, így a kiadványok, ha csak nem speciálisan nemzeti jellegűekről van szó, más országokban is nagy érdeklődésre tarthatnak számot. Az eladáson kívül más lehetőség is rejlik a nemzetközi piacban, folytatta Bősze Ádám, hiszen számos olyan használt kiadvány létezik Európában, ami Magyarországon egyáltalán nem lelhető fel, s ha ritkán mégiscsak előfordulnak, megfizethetetlen áron lehet őket megvásárolni.

Ezek közé tartoznak a nagy nemzetközi zenei lexikonok, mint például a *Musik in Geschichte und in Gegenwart (MGG)* vagy az új *Mozart összkiadás*, amely szintén mélyen a mai magyar árak alatt kapható. Természetesen az olcsóság nem jelent minőségi romlást, hiszen itt egyszerűen Európa – a hazainál nagyobb – piacáról van szó, ahol bizonyos kiadványokból lényegesen több létezik, mint nálunk.

Termékinálatában a Vivace.hu elsősorban kottákat és zenei könyveket tartalmaz, de az érdeklődők találhatnak itt zenei felvételeket (LP, CD, VHS, DVD stb.), régi lemezjátszókat, gramofonlemezeket vagy éppen régi zenei tárgyú művészeti alkotásokat. Zeneileg elsősorban a klasszikus muzsika iránt fogékonyakra vár az internetes áruház, de szép számmal található itt régi slágereket, örökzöldeket tartalmazó kotta, népszerű zenei irodalom is.

A magyar zenetörténészeket, egyetemi hallgatókat is várják, hiszen a népzenei és a hangszerismereti kiadványok között igazi csemegékre lelhetnek. A honlap designja, működési elve nagyon egyszerű; nem véletlenül, hiszen a termékeknek kell magukat eladni:

egy-egy régi kotta, zenei tárgyú metszet vagy egy díszesen kötött könyv sokkal többet mond magáról, mint egy csicsás webáruház, amelyben csupa igénytelen kiadvány lelhető csak fel.

A vásárlás egyszerű, s a honlap felépítése is elsősorban azoknak kedvez, akik szívesen böngésznek régi zenei kiadványok között. Az egyes kategóriák alcsoportokra oszlanak, a kották hangszerek szerint, a könyveket pedig témák szerint rendezték el. Aki konkrét művet keres, annak a honlapon belüli keresőrendszer teszi könnyebbé a vásárlást.

Le kell szögezni, folytatja Bősze Ádám, hogy ezen az internetes oldalon a vásárlás semmilyen veszélyt nem jelent a vásárlóra nézve, hiszen a mai számítástechnika egyik legbiztosabb rendszere alatt

fut a program, így a vásárló adatainak teljes védelmében kezdeményezheti a tranzakciókat, választhatja meg a szállítási vagy fizetési módokat. A szállításban igyekeznek nevékhöz hűek maradni, s gyorsan kiszolgálni a vásárlókat.

A Vivace.hu ebben az esztendőben a kereskedelemre koncentrál, de 2005-ben már olyan tartalomszolgáltatást is szeretne elindítani, amely a honlapon található kiadványokon keresztül vezeti be az érdeklődőt a zenetörténelem vagy az előadóművészet egy-egy résztemájába, sőt saját internetes tárlat is várja majd az érdeklődőket, először *Kotta és Képzőművészet* címmel a jövő év tavaszán. Ez a virtuális kiállítás például olyan, még szinte érintetlen művészeti területre kívánja irányítani a figyelmet, amely a kottás kiadványok külső és belső grafikai megoldásaira koncentrál, hiszen mind a borítórakozatok, mind a kottagrafika pontos lenyomatot ad a kor zenei gondolkodásáról, művészeti áramlatairól. Fontosnak tartjuk ugyanis – mondja Bősze Ádám –, hogy ne csupán áruházról legyen szó, hanem olyan portálról, ahol a megvásárolható áruk mellé komoly információs adatbázis társul, mely amellelt, hogy megkönnyíti a választást, könnyen használható ismeretanyagot biztosít az előadóművész, a zenetudós vagy az egyszerű zenerajongó számára. A tartalomszolgáltatás a jövő évtől kezdve a másik két nyelven (angol, német) is elérhető célját, hiszen fóruma lehet mindazon magyar kiadványoknak, amelyek iránt jelentős külföldi keresletre lehet számítani.

Gramofon

Különleges produkciók és karácsonyi jegyakió

Sokszínu téli kínálattal várja vendégeit a Magyar Állami Operaház

Verdi operájának három Ladyje

Verdi Macbeth című operájának decemberben hat alkalommal, 1-jén, 4-én, 7-én, 10-én, 18-án és 28-án tapsolhat a közönség az Ybl-palotában. A Henning Brockhaus rendezte előadásokon a Ladyt Rálik Szilvia, Kirkósa Orsolya és Lukács Gyöngyi kelti életre, a cím-

szerpetet pedig Kálmándi Mihály és Fokanov Anatolij alakítja. Új Banquoként Bretz Gábor lép színpadra, s mellette még Rácz István és Pallerdi András éneklie ezt a figurát. Macduff Csák József és Kováczházi István, Malcolm pedig Laczó András és Daróczi Tamás lesz. Az előadás díszlettervezője Jozef Svoboda, jelmeztervezője Naná Cecchi, s a hat este dirigense pedig Medveczky Ádám.

MacMillan mayerlingi története

Sir Kenneth MacMillan három felvonásos táncjátéka, a Mayerling februárban két alkalommal, 8-án és 9-én látható a Magyar Állami Operaházban. Az előadás díszlet-, jelmez és látványtervét Nicholas Georgiadis készítette. A Liszt Ferenc műveiből összeállított muzsika – amelynek összeállítója és hangszerelője John Lanchbery volt –, Csányi Valéria dirigálásával hangzik majd fel.

Fotók: Mezzy Béla

Két Ring-sorozat januárban

Lassan hagyománnyá válik, hogy januárban, az Operaházban két teljes Ring-sorozatot is meghallgathatnak az érdeklődők. A Nagy Viktor rendezte tetralógia előadásainak – A Rajna kincse (január 6., 20), A walkür (január 9., 23), Siegfried (január 12., 26.) és Az istenek alkonya (január 15., 30.) – most ismét Kovács János a dirigense. A Wagner-zenedrámák főbb szerepeit Temesi Mária, Balatoni Éva, Pelle Erzsébet, Németh Judit, Molnár András, Bándi János, Tóth János, Szvétek László, Rozsos István, Gurbán János, Valter Ferenc és Sárkány Kázmér éneklie. A nibelung gyűrűjének színpadképét Csikós Attila, jelmezeit Vágó Nelly tervezte.

Aida Tokodyval, Csernával és Lukács Gyöngyivel

Verdi Aidája januárban négy este, január 9-én, 12-én, 23-án és 26-án szerepel az Erkel Színház műsorán. Az első előadás a címszerpet Cserna Ildikó, a másodikon Lukács Gyöngyi,

majd a következő két estén Tokody Ilona kelti életre. Radames szerepében Bándi János és Kiss B. Atilla lép színpadra, Amnerist pedig Ulbrich Andrea és Wiedemann Bernadett alakítja. Amonasrót Fokanov Anatolij és Kálmándi Mihály éneklie. Az előadás rendezője Nagy Viktor, a díszleteket Csikós Attila, a jelmezeket Vágó Nelly készítette. A négy Aidát Dénes István dirigálja.

Álarcosbál újra, új szereplőkkel

Verdi Az álarcosbál című operája felújításként kerül színre 2005. február 19-én az Operaházban. A Kerényi Miklós Gábor rendezte előadás díszletét Csikós Attila, jelmezeit Jánoskúti Márta tervezte. A koreográfus Keveházi Gábor, karigazgató Szabó Sipos Máté, az előadásokat pedig Kesselyák Gergely dirigálja. III. Gusztávot Fekete Attila, Ankarströmöt Perencz Béla, Améliát pedig Sümegi Eszter alakítja. Ulricaként Kovács Annamária lép színpadra, Oscart Péter Cecília kelti életre. Christiano Ambrus Ákos, Horn Pallerdi András, Ribbing Cserhalmi Ferenc, a Főbíró Németh Gábor, Amelia szolgálját pedig Beóthy-Kiss László éneklie. Februárban még két este, 24-én és 26-án hangzik fel ez a Verdi-opera.

Az Erkel tele! - ünnepi jegyvásárlási akció

42 Erkel színházi előadás, 14 opera- és 3 balettprodukción belépőit kínálja kedvezményes áron az Operaház.

Ha két estére vált jegyet 20, ha háromra 30, ha négyre, akkor 40%-os kedvezményben részesül a vásárló. Ha pedig öt, vagy még több, különböző előadás kelti fel érdeklődését, fél áron juthat be azokra.

Akciós jegyek vásárolhatók A denevérré, a Toscára, az Aidára, a Turandotra, A sevillai borbélyra, a Pomádé király új ruhájára, a Traviátára, a Hány Jánosra, a Szerelmi bájitalra, Az álarcosbálra, a Bánk bánra valamint A rosszul örzött lányra, A bahcsiszeráji szökőkútra és a Hófehérké és a 7 törpére. A kedvezményes belépők csak 2004. december 1-je és 23-a között válthatók a Magyar Állami Operaház Szervezési Osztályán és pénztáraiban.

„Szívem szerint reggeltől estig zenélnék”

Herczenik Anna számára fontos a sokszínűség

Az egyik legsokoldalúbb fiatal művész Herczenik Anna, a Magyar Állami Operaház magánénekesnője. Sokan az 1996-os Ki mit tud? opera kategóriájának győzteseként talákoztak először a nevével. 1999-ben Gertrúdot keltette életre Lencsés Balázs és Horváth Zoltán: Hamlet című rockoperájában, a Gödöllői Fiatal Művészek Egyesületének produkciójában. Fellépett a Városi Színházban Halász Péter Jack Smith halott című rendhagyó előadásában is. A 2004-es Sziget Fesztiválon Tom Johnson Négyhangú operájának egyik szólistája volt.

Herczenik Anna a Zeneakadémián 2001 júniusában diplomázott, majd egy évig az Operaház stúdiósaként lépett színpadra. 1998-ban, zeneakadémistaként kapott először Artisjus-díjat kortárs mű bemutatásáért, 2003-ban pedig Fekete Gyula A megmentett város című operájában nyújtott alakításáért.

„Amikor hegedűsként a gödöllői zeneiskolába jártam, Wendler Magdához, velem egy időben tanult nála egy másik lány is. Én ösztönös zenei érzékkel muzsikáltam, de nem volt a hangszerhez kitartásom, ő viszont hihetetlen akarattal és szorgalommal készült minden órára, és ma már komoly zenekarokban játszik. A rendíthetlenségével egy képzeletbeli tükröt tartott elém. Éreztem, bennem soha nem lesz ennyi kitartás.” – mondja Herczenik Anna. „Eleinte énekesként is gondot okozott a gyakorlás. Nem értettem, miért nem elég, ha átgondolom, hogy mit szeretnék kifejezni egy dallal, áriával. A Zeneakadémiai évektől azt vártam, hogy végre tudatossá váljak. Ehelyett úgy éreztem, hogy megszűnök annak lenni, aki valójában vagyok. Összezsavarodtam, rossz jegyeket kaptam, és képtelen voltam vizsgán énekelni. Nevelhetetlen, taníthatatlan voltam. Kozma Péter barátom, akivel együtt jártam a Zeneakadémiára, volt az egyetlen, akire hallgattam. Hamar felismertük, hogy az akadémia – különböző kötöttségei miatt – nem tud szereplési lehetőséget biztosítani számunkra. Színpadra állítanánk egy teljes operát – ezzel kerestük meg a Gödöllői Művelődési Központ kiváló igazgatóját, Kecskés Józsefet. Azonnal felkarolta az ötletünket. Nekiálltunk pályázatokat írni, és valami csoda folytán sikerült annyi pénzt összeszednünk, hogy létrehozzunk egy saját zenekart. Attól kezdve éjjel-nappal próbáltunk. Az első bemutatónk Cimarosa A titkos házasság című operája volt, majd A varázsfuvolát, a Szerelmi bájitalt, a Figaro házasságát, a Don Giovannit is bemutattuk. A színészi eszköztáram jelentős részét a gödöllői évek alatt sajátítottam el.”

„Az opera ösztönművészeti műfaj, amelynek az éneklés csupán az egyik összetevője – folytatja Herczenik Anna. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a színpadon megjelenített figurák hús-vér, hozzánk hasonló emberek. Két évvel ezelőtt Zsótér Sándor rendezésében Zemlinsky A törpe című egyfelvonásos operájában énekeltem. Nagyon keveset mozoghattunk, mégis az egész előadás rendkívül intenzív volt. Minden pillanatban elképesztően kellett koncentrálnunk, hogy a gondolataink eljussanak a közönséghez. Nagyon szeretem ezt az előadást. Mégis azt gondolom, nem lenne célravezető, ha csak ilyen típusú előadásokat játszana az Operaház, lényegesnek tartom a sokszínűséget. Tavaly decemberben, a Don

Mozart: Don Giovanni — Massányi Viktor és Herczenik Anna

Puccini: Gianni Schicchi — Herczenik Anna és Solyom-Nagy Sándor

Giovanni premierjén Zerlinát énekelhettem Kesselyák Gergely rendezésében. A közelmúltban Musette szerepében is bemutatkozhattam a Nádasy Kálmán-féle Bohéméletben. A többi szerepet szintén fiatal kollégák énekeltek. Ennek azért is örültem, mert ma szinte nincs lehetőség a folyamatos szakmai fejlődésre. Fontos szerepek mennek el mellettünk, mert túl sokan vagyunk. Amíg egyetlen működő operaház és ennyi tehetséges ember van Magyarországon, addig ezt a problémát lehetetlen megoldani. Mégis szerencsésnek tartom magam, mert ha ma véget érne a pályám, már akkor is nagyon tartalmas éveket tudok magam mögött. Rengeteg dologban vehettem részt, a rockoperától a kortárs operáig csaknem minden műfajban kipróbálhattam magam. Imádom az új darabokat, de nagyon vágyom Puccini-szerepekre is. Úgy érzem, még mindig nem dől el egyértelműen a szerepköröm. Schönberg Várakozását például néhány év múlva boldogan elénekelném. A másik nagy kedvencem Berg Luluja.

Most arról álmodozom, hogy a régi idők mintájára szervezzünk egy zenei „szalont” Kolonits Klára kollégámmal és barátommal. Ő fuvolista volt, mielőtt énekelni kezdett, én hegedűs, és van még a csapatban zongorista, csellista is. Jó volna együtt kamarazenélni! Nem tudom eldönteni, hogy nem volt-e korai a Bajazzók Neddája? Nemrég visszaneztem az előadás felvételét DVD-n, és nagyon elégedetlen voltam vele. Mégis biztos vagyok abban, hogy idén már sokkal jobban fogok megoldani számos feladatot. Nem vagyok hajlandó félni a kihívásoktól – ehhez túl rövid az életünk, a pályánk.”

Gramofon

A Settecento specialistája

González Mónika nem csak a barokk zenében érzi otthon magát

González Mónika 2004-ben két lemezzel hívta fel magára a hazai zenebarátok figyelmét. Az egyikben Vivaldi operája, a Tigrane nyaktörő főszerepét éneкли, a másikon pedig XVIII. századi itáliai áriákat ad elő. Mindezek ellenére tévedés lenne azt hinni, hogy kizárólag a barokk stílusban érzi otthon magát.

„Pályám indulásában és művészi fejlődésemben meghatározó szerepe van a Moldován Domokos vezette Budapesti Kamaraooperának. Monteverdi Tankréd és Klorinda párviadalának női főszerepére Csengery Adrienne kért fel még főiskolás koromban” — mondja az énekesnő. „Aztán egyik szerep követte a másikat, sikerült elsajátítanom a stílust és — szinte akaratomon kívül — barokk-énekesnő lettem. Fennállása óta dolgozom ezzel a csapattal, és ha kicsit nagyképű akarok lenni, akkor azt mondom, hogy alapító tag vagyok. 1992 óta minden régizenei bemutatóban részt veszek, így tavaly Vivaldi Tigranész című operájában is kaptam szerepet. Ezt a művet, amelynek csupán a második felvonása származik a neves zeneszerző tollából, Németh Pál kiegészítéseivel többször is előadtuk, de lemezre csak a második felvonást rögzítettük (kritikánk erről a produkcióról az 50. oldalon olvasható — a szerk.). Legutóbb októberben tüztük műsorra, a nagy-britanniai Magyar Magic keretein belül, ahol két egymást követő napon játszottuk ezt a darabot és Monteverdi Poppeáját. Az utóbbi, amelyben címszereplőként léptem színpadra, Moldován Domokos szerint mára nagyszerűen összeérett produkcióvá vált, és nagyon örültünk, amikor a Times egyik kritikusa is ilyen véleménynek adott hangot. Pontosan úgy fogalmazott, hogy a mi előadásunk felülmúlta a Glyndebourne-it. Úgy hiszem, ennél nagyobb dicséretet magyar operaprodukció aligha kaphat.” A Monteverdi művet a Budapesti Kamaraopera 2000 óta minden évben műsorára tűzi, így González Mónika négy éve „él együtt” vele.

A Vivaldi-lemezen a Savaria Baroque Zenekar szolgáltatja a zenei kíséretet csakúgy, mint González Mónika most megjelent első szóló CD-jén is. Ezen XVIII. századi itáliai operaáriákat énekel a verencei Fabio Pirona vezényletével, akit az elmúlt években egyre inkább Galuppi-szakértőként tartanak számon. Ő volt az ugyanis, aki felkutatta az 1706 és 1785 között élt szerző jó néhány egyházi művét, kantátáját és operáját, lemezre is véve azokat a Hungarotónnál, González Mónika aktív közreműködésével. „Nem kis fel-

adat volt a most megjelent áriaválogatás betanulása, hiszen a technikai nehézségeken kívül a tizenegy nagyszabású tétel között nem egynek az időtartama meghaladja a tíz percet is. Úgy érzem, sokat fejlődtem az elmúlt év alatt, amíg ezen a műsoron dolgoztam. Édesanyámmal, aki egyben énektanárom és menedzserem is, naponta több órát is eltöltöttünk a monstre áriákkal.” Arra a kérdésre, hogy milyen érzés az, ha az ember a saját gyermekének a tanára, az édesanya így válaszol: „Megvittuk harcainkat, de ma, amikor

Mónikának órákat tartok, az érzelmi kötelékekről szándékosan megfeledkezünk és szigorúan tanár-diák viszonyban kommunikálunk egymással. Ilyenkor teljes mértékig objektív tudok maradni, és elfogulatlanul tudok dönteni. Ha Mónika hangja nem a legmegfelelőbb egy bizonyos szerepre, ezt megmondom neki, sőt, ha kell, mást ajánlok helyette.”

Bár ez a felállás nagyon hasonlít többek közt a Cecilia Bartoliéra, González nem lát más kapcsolatot önmaga és az olasz sztár között, bár kétségkívül nagyon tiszteli őt. Nem túlzottan kedveli a „példakép” szót, de ha mégis meg kellene neveznie valakit, Callast említené. Persze tudja, hogy ezzel a szopránok 99,9 százalékanak elképzeléseiben osztozik, ő Callas hozzáállását, precizitását és maximalizmusát csodálja. Magyarok közül Osváth Júliára és Melis Györgyre gondol szívesen, mint az operaművészet meghatározó személyiségeire.

Monteverdi, Galuppi, Vivaldi, settecento... Felmerül a kérdés: jó-e, ha egy énekes ennyire egy korszakra specializálódik. Felme-

rül, de — aktualitás híján — González Mónika esetében nem érdemes rajta gondolkodni. „1998 óta az Operaház tagja vagyok, úgy-hogy mindenféle operában kapok szerepet. Most ősszel éneklek először a Grófnőt Mozart Figarójában, de Paminát, Vitelliát, Norinát, Violetta, sőt Liut és Angelika nővért is alakítottam már. Schubert egyik daljátékának főszerepét kaptam egy Peter Maag vezette produkcióban, és az olasz énekesnőt alakítottam Georges Prêtre vezényletével Richard Strauss Capricciójában. Nagy vágyam teljesült, amikor itthon Donna Anna lehettem a Don Giovanniban, de mindig nagy örömmel veszem, ha kortárs színpadi művekben való közreműködésre is felkérnek.”

A Liszt-díjas szoprán Milánóban született és már hét éves volt, amikor megtanult magyarul. „Olaszul ugyanúgy tudok — mondja —, mint magyarul és ez óriási segítség a magamfajta operaénekesnek. Szerencsésnek érzem magam, hiszen az operairodalom nagy részét így sokkal könnyebben közelíthetem meg. S ami nagyon fontos: ki-meríthetetlen aranybánya, így biztos lehetek benne, hogy sokáig lesz még mit énekelnem.”

Várkonyi Tamás

Fotó: Moldován Domokos

González Mónika: „Olaszul ugyanúgy tudok, mint magyarul, s ez óriási segítség a magamfajta operaénekesnek”

Melódiadömping Miskolcon

Bartók+belcanto a 2005-ös Nemzetközi Operafesztiválon

Bátor Tamás

Az operaénekes Bátor Tamás — hazaérkezve a Magyar Állami Operaház japán turnéjáról, és felöltve „civil” jelmezt — a Miskolci Operafesztivál Kht. igazgatójaként tárgyal a művészekkel, köti a szerződéseket, nézi a kiszemelt produciók

videófelvételeit. Közben annyi ötlete támad, hogy a nyári két hét (2005. június 11. és 25. között) minden órájára jut majd hallani- és látnivaló.

Egy kis előleget már december 18-án is kaphatunk a Nemzetközi Operafesztivál karácsonyi gálakoncertjén, a Miskolci Nemzeti Színházban. Napjaink egyik legjelentősebb szopránja, Michèle Crider lép fel, aki Berlin, Bécs, Zürich, London és a New York-i Metropolitan ünnepelt sztárja, valamint a 2004-es fesztivál tenorgálójának viharos sikert aratott koreai születésű művésze, Ki-Chung Park. Természetesen Bellini és Donizetti-áriákat is műsorra tűznek, de részleteket hallhatunk Verdi Attila, A végzet hatalma, valamint Puccini: Tosca című operájából. Nem is kell hangsúlyozni, hogy a karmester Olaszországból jön: Piergiorgio Morandí, aki otthonosan mozog nálunk is, hiszen a felesége éppen Miskolc környékéről való...

Piergiorgio Morandí

A két fesztivál között megrendezett téli gálakoncertek nemcsak arra szolgálnak, hogy lezárják az előző nyarat, és beharangozzák a következőt, hanem arra is, hogy szorosabbra fűzzék a kapcsolatot a közönséggel. Ebből a kontaktusból nemes hagyomány kezd kialakulni: már másodszor rendeznek jótékonysági koncertet. 2005 tavaszán — a miskolci zsinagóga után — egy újabb műemlék templom részesül a koncert bevételéből.

Ezek a műemlékek — ahogy az előző fesztiválon — most is helyt adnak egyes producióknak. A zsinagógában például a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatói Kodály-dalokat énekelnek. Hogy

Michèle Crider

kerül ide Kodály? A fesztivál vezetősége arra gondolt, hogy Bartók mellett a XX. század másik nagy zeneszerzőjének is helye van itt, különös tekintettel vokális kompozícióira. José Cura például boldogan fogadta a felkérést a Budavári Te Deum előadására, örömmel tanulja meg a művet, annál is inkább, mert a Galántai táncokat és más Kodály-műveket már rendszeresen karmesteri repertoárján tart. A koncert első felében Rossini Stabat Materét dirigálja, „bemelegítésként” tavasszal Parmában és Piacenzában hallhatja tőle ezt a művet a közönség.

Ki-Chung Park

Fotók: Miskolci Operafesztivál Kht.

Akárcsak a Csajkovszkij operarepertoár, a belcanto jeles képviselője, Bellini is tartogat még újdonságokat a magyar közönség számára. A Montague-k és Capulettek című operáját 1837-ben a pesti Német Színházban, majd 1838 táján a Nemzeti Színházban játszották magyar színpadon, mindkét helyszínen Schodelné alakította Júliát. Most két ajánlat is érkezett: Hannover és Zágráb között kell döntenie a fesztivál vezetőségének. A kétfelvonásos, gyönyörű operának így Miskolcon lenne bő másfél évszázad után az első magyarországi felújítása.

Amikor Bátor Tamás idén szeptemberben Rossini Olasz nő Algíriban című operájának bemutatóján tapsolt, azonnal elhatározta, hogy meghívja ezt a produciókat is a 2005-ös fesztiválra. A rendező nem ismeretlen Magyarországon, az Olasz Intézet volt igazgatója: Giorgio Pressburger. Nem árt tudni róla: első rendezése a Milanói Scalában Bartók operája, A kékszakállú herceg vára volt Marton Évával és Melis Györggyel a főszerepben.

Természetesen most is lesz Kékszakállú! A Debreceni Csokonai Színházzal közös producióban Polgár László és Wiedemann Bernadett lép fel. Polgár már-már a szerep klasszikusának számít, partnere viszont itt énekl majd először Judit szerepét. Különleges párosnak ígérkezik az összeállítás, az izgalmakat valószínűleg csak fokozza Alföldi Róbert rendezése. A második részben a debreceniek nemrégiben megalakult tánctagozata A fából faragott királyfi című táncjátékot viszi színre.

Sikerült megnyerni a római Accademia Santa Cecilia Kórusát, az együttes Bellini, Donizetti és más olasz szerzők operakórusait adja elő. Talán az ilyen est is hagyománnyá válik a miskolci színház falai között, hisz a 2004-es összeállítás híres operakórusokból nagy sikert aratott.

És ha sikerül az időpontot egyeztetni a híres King's Singers együttesel, akkor a humor sem hiányzik majd a 2005-ös Nemzetközi Operafesztivál amúgy is széles palettájáról. Képzelnék csak el, hogyan is szól egy Rossini-nyitány hat férfiú torkából!

Lőrincz Andrea

„Inkább énekeljen, anyyalka...”

Találkozás Bátori Évával

Minnie, Georgette, Manon, Susanna, Grófné, Fiordiligi, Donna Elvira, Marcellina, Micaela, Adina, Jenúfa — tizenhárom évi sikeres külföldi operaénekesi pálya után már Operaházunk tagjaként aratja babérjait Bátori Éva.

Gramofon: Hogyan kezdődött, minek vagy kinek köszönhető a zenéhez való kapcsolódása?

Bátori Éva: Makói vagyok. Már egészen kis koromban észrevettem, hogy kiváló hallásom van, ezért ott, a zeneiskolában nyolc évig hegedültem. Majd Szegeden a konzervatóriumban Berdál Valéria növendéke lettem. Nagyon fiatal voltam, ezért ragaszkodott ahhoz, hogy dupla tárgyas legyek, hiszen még bármi történhet a hangommal. Így az éneklés mellett még öt évig brácsáztam. Bevallom, nem

rajongtam érte. Lukács Pál azt mondta: „inkább énekeljen, anyyalka”. Igaza volt. De tudom, hogy rengeteget köszönhetek a hangszer tanulásnak, ahogy mondják: „kapukulcsban” is tudok kottát olvasni. Ez sokat segít, könnyebben tanulok olyan dolgokat, amikre a mai világban szükség van. Simán kerültem a Zeneakadémiára Sziklai Erikához, akinél igen jó helyem volt. Életem nagy szerencséje, hogy Réthy Eszter (1912–2003) mesterkurzust vezetett Budapesten, és én nagy izgalommal bár, de Susanne áriáit vittem neki, ő pedig meghívott Salzburgba. Abban az időben ez nem ment könnyen, de nekem ebben is szerencsém volt. Férjemmel, aki a Nemzeti Filharmonikusok első klarinétosa, még a főiskolán kerültünk közel egymáshoz. Tizennyolc éve élünk együtt; ha hangszeres muzsikusként az énekes mellett, az azért jó, mert más a mentalitása, a zenéhez való viszonya. Nos, a férjem külföldi szerepléseiből összegyűlt schilling volt az induló tőkém. Salzburgban ösztöndíjként ingyen lakhattam egy kollégiumban, és Réthy Eszter honorárium nélkül tanított, később is így foglalkozott velem.

Puccini: A nyugat lánya

Fotó: Gramofon-archív

G.: 1988-tól 1990-ig a bécsi Staatsoper stúdiójának tagja volt, ösztöndíjat kapott az ottani operabarátoktól. 1990 és 92 között indult a nemzetközi pályája, volt Marcellina a Fidelióban, Klagenfurtban; Susanna a Figaró házasságában, Salzburgban; Micaela a Carmenben, a Bregenzi Ünnepi Játékokon; Adina a Szerelmi bájtalban és Susanna a Magyar Állami Operaházban. A Fidelióból és a Szerelmi bájtalból a Magyar Televízió készített operafilmet. 1992–1995-ig a Lipcsei Opera tagja volt. Mi a lipcsei évek hozadéka?

B.É.: Főként Mozartot énekeltem. Szerintem minden énekesnek Mozart kell, hogy a Bibliája legyen. Azokon a szerepeken lehet énektechnikát, stílust és szerkezeti áttekintést tanulni. Fiatal koromban – Violetta-val vizsgáztam – igen könnyű hangom volt, az idő hozta, hogy érettebb, súlyosabb lett. Rengeteget énekeltem Susannát és egészen természetes folyamatként lettem Grófné. Lipcsében készült el egyébként az a három operafilm – a *Così fan tutte*, a *Don Giovanni* és a *Figaró házassága* – ami a mai napig kapható a világon minden videotékában. Az egyetlen énekes voltam, aki mind a három előadásban benne lehetett. Nagyon szerettem!

G.: Elindult tehát, és sikeres lett egy nagy ívű operaénekesi pálya. B.É.: Ahogyan érett a hangom, egyre több Puccinit énekeltem. A lipcsei évek végén, majd Kölnben, Frankfurtban, Hannoverben, Bécsben, Kinában, sőt Japánban szerepeltem. Októberben Seattleben a *A nyugat lánya* Minnie-je szerzett igen nagy örömet számomra. De *Cso-cso-szán*, *Manon*, *Mimi*, *Tosca* mind a szívem közepében vannak. Azt szoktam mondani, hogy én elsősorban egy mezei Puccini-énekes vagyok.

G.: Ehhez képest nagy szakmai elismerést aratott dalműsora Richard Strauss *Négy utolsó énekével*, valamint az oratorikus művekkel: a IX. szimfónia és a Verdi *Requiem* szoprán szólásával. A múlt szezonnal kirobbanóan sikeres előadása a Magyar Állami Operaházban, *Janaček Jenúfája*, amelyben a címszerepet alakítja.

B.É.: Igen, a Jenúfa. Nem gondoltam, hogy ez lesz belőle. Először ellenálltam, mert borzasztóan féltettem a hangom. Sok énekes túl korán és túl sokfélét elvállal. Én harmincéves korom előtt nem voltam hajlandó Fiordiligit, harmincöt éves korom előtt Toscát énekelni, szerintem ez így van rendjén. Amikor megkaptam a Jenúfát, nem az volt gond, hogy csehül kellett megszólalni, hanem az, hogy igen nehéz volt zeneileg megtanulni, összehasonlíthatatlan a mű szerkezetétől, más a harmónia-világa, mint amit megszoktam. Természetesen tudom, hogy nem Bátori Évára, hanem Marton Évára jön a közönség,

Bátori Éva a Jenúfában

Bátori Éva és Marton Éva

Fotók: Szkarossy Zsuzsa

Bátori Éva és Tóth János a Don Giovanniban

Fotó: Mezey Béla

Tosca — a fotó Seattle-ben készült

Fotó: Gramofon-archív

de őszintén mondom: nagyon jó volt a közös munka, és jó vele énekelni. Vidnyánszky Attila rendezőnek szintén sokat köszönhetek. Tavasszal mutatjuk be Sosztakovics Kisvárosi Lady Macbethjét, azt is ő viszi színre. Nem zavar, hogy Lukács Gyöngyié az első szereposztás, inkább az bánt, hogy két hét van a két premier között. Nekünk így már nem lesz nemzetközi sajtónk, mert ki marad itt addig, vagy ki jön vissza tizennégy nap múlva Amerikából vagy Londonból? Tizenhárom évig éltem külföldön, kicsit másképp látom a dolgokat.

G.: Mégis hazajött. Miért?

B.É.: A fiam, Bandi iskolás lett. A férjem nagyon jó apa, de ő is gyakran utazik, elveszítettem volna őket, ha nem jövök haza. Lehet persze házvezetőnőt, vagy békiszittert fogadni, de akkor minem születtem? Valószínűleg nem az az életutam, hogy világkarriert csináljak. Volt idő, amikor azt éreztem: de jó lenne! Ma tudom, hogy nincs rá szükségem. A kinti ügynökségem kicsit megorrolt rám. Hazajöttem Amerikából, azt mondták, egy hétig itthon maradhatok, aztán utazom Londonba, újra a Nyugat lányát énekelni. Azt válaszoltam: nem. Hét hétig nem láttam a fiamat, a családom nem jönne ki velem, hiszen Bandi iskolás, hetente négyszer vízilabdaedzése van, nem fog Londonban ülni. Az futhat be ma világkarriert, aki nagyon jól énekel, mindent elvállal, jól tálalja magát és nincs egyéb dolga, mint a színpadon helyt állni. De a hang csak akkor szárnyal, ha a lélek is. Nekem ehhez az otthon melege, a társam, a gyerekek kell. Persze vállalom vendégszerepléseket, Amszterdamban operagálán lépek föl, majd Spanyolországban a Rückert-dalokat énekelem, és már van felkérésem 2009-re, a Jenűfára. Itthon jön a Sosztakovics-opera és bizom benne, hogy friss Puccini-előadások is várnak.

László Zsuzsa

Eötvös-opera premierje Párizsban

Nem túlzás azt állítani, hogy egész Párizs, sőt Európa nagy érdeklődéssel várta a „hungarian composer”, Eötvös Péter új művének november végi ősbemutatóját a Théâtre Châtelet-ban. Az előadásokra már hetekkel korábban lehetetlen volt jegyet szerezni, ennek ellenére a francia rádió, a nemzetközi szaksajtó tette a dolgát, több órás műsorokban, tudósításokban szóaltatta meg a zeneszerzőt.

Az Angyalok Amerikában című, két és fél órás darab librettóját Mezei Mari, Eötvös felesége készítette, a számos rangos díjjal kitüntetett amerikai író, Tony Kushner két drámájából. Eötvös és Mezei azt mondja: csupán „vágták” a szöveget, minden mondat tőle való, hozzá semmit nem tettek. A két, nyolcvanas években keletkezett dráma (Peresztrojka és Közelgő millennium) együttes játékidéje csaknem hat óra lenne, telve erős politikai indulatokkal és konkrét utalásokkal. Ezek nem alkalmasak arra, hogy egy olyan opera részévé legyenek, amelynek célja, hogy hasson az elkövetkező száz évben is. Ám azok a kérdések, amelyek meghatározzák a jelenünket, érvényesek voltak régen és lesznek a jövőben, jól kifejezhetők zenei eszközökkel. A jellemek és a helyzetek mozaikszerű ábrázolásából kerekedik ki az egyszerre tragikus és burleszkszerű, isteni és közönséges játék, amelyben a fantáziának, hallucinációnak és vízióknak egyaránt szerep jut.

Julia Migenes az Antarktisz angyalát alakítja Párizsban

Fotó: Gramofon-archív

Az új opera központi alakja Walter perjel, aki tudja, hogy meg fog halni, hiszen AIDS-fertőzött. Szembeszállna a halállal, a mennyet elhagyó angyalokkal, akik mind allegorikus, mégis reális figurák. Eötvös a komponálás során, ahogy a Három nővér premierje előtt, már együtt dolgozott az énekesekkel. Waltert egy rendkívüli ifjú tehetség, Daniel Belcher bariton személyesíti meg. Az angyalok között olyan, Magyarországon is jól ismert sztárok tűnnek föl, mint Barbara Hendricks, Julia Migenes és a kontratenor Derek Lee Ragin. Az operát tizenhat szereplő kelti életre Philippe Calvario hatásos rendezésében, a fantasztikus díszleteket Richard Peduzzi tervezte, a színpadkép az előzetes beszámolók szerint számos meglepetést szerez a nézőknek. A zenekart, amelyet a hírek szerint Eötvös a nézőtér körül helyezett el, a szerző vezényli.

AM

A Sydney Opera kétségkívül a modern világ, és a huszadik századi építőművészet egyik nagyszerű szimbóluma, akár a párizsi Eiffel torony vagy a New Yorki Empire State Building. Magát a kontinensnyi országot, Ausztráliát is ezzel a különleges remekművel szokták azonosítani, miként a piramisok Egyiptomot, a Colosseum kövei pedig Rómát, az antik Itáliát juttatják mindenki eszébe.

A Bennelong Pointon, vagyis a város bejáratánál magasodó zenés színház mindenhol jól látható, és akár madártávlatból vagy a víz felől érkező tekintetű valaki, a kép egyedülálló. Ezen a helyen a krónikák szerint már 1791-ben hangversenyt tartottak, ugyanis egy angol nyelven is beszélő őslakó, az ominózus Bennelong, az akkori szokásoknak megfelelően itt adott „esti partyt” a kormányzó és kísérete számára. A XIX. század elején egy kikötői erődöt emeltek a város e különleges szépségű kapujánál, az építmény jóval később egy villamos kocsisíneknek adott helyet, és tulajdonképpen azt takarították el már a múlt század ötvenes éveinek végén, a felépítendő operai szentély kedvéért.

Az ausztrál nagyváros polgárai az 1940-es évek elejétől sürgették egy megfelelő hangversenyterem megépítését. A klasszikus koncertek addig szinte egyedüli helyszínül szolgáló városháza ugyanis sem akusztikailag, sem más szempontból nem mutatkozott ideális lehetőségnek, arról nem beszélve, hogy operát ott egyáltalán nem lehetett előadni, arra mindig ideiglenes befogadó helyeket kellett kiszemelniük a műfajt pártoló producereknek és előadóművészeknek. A nagyzenekari koncertek és operaelőadások számára egyformán megfelelő „zeneház” építésének gondolata inkább csak akkor kapott nagyobb súlyú támogatást, amikor 1947-ben Sir Eugene Goossens nevezte ki a Sydney Szimfonikusok főzene-

A teátrum egyik népszerű produkciója a Mozart, Puccini, Gershwin és Bernstein műveiből összeállított szilveszteri gálaest

igazgatójává és a zenei konzervatórium direktorává. A dirigens ugyanis már beiktatása napján közölte, minden erejével azon lesz, hogy a zenei műhely mielőbb felépüljön. Ennek ellenére hét éven át semmi sem történt. Csak 1954 végén mozdult előre valami, amikor a New South Wales-i kormány, és az akkori miniszterelnök, J. Joseph Cahill is felkarolta az ötletet. Felállítottak egy bizottságot a terv kivitelezésére, sőt létrehoztak egy alapot is, amelyen keresztül aktív pénzgyűjtésbe fogtak. Amikor kiderült, hogy az alap az operaház megépítéséhez első körben szükségesnek ítélt, hoz-

A Sydney Operaház építésére az 1950-es évek közepén írtak ki tervpályázatot, de a megnyitót csak 1973 szeptemberében rendezhették meg

Néhány programajánlat

Január 8. és 30. között rendezik meg a Sydney 2005 fesztivált, amelynek keretében több kulturális program várja az Ausztráliába látogatókat.

2005. január 3.–27. (tiz előadás)

Mozart: Così fan tutte

2005. január 18.–február 12. (nyolc előadás)

Prokofjev: A három narancs szerelmese

2005. január 26.–március 21. (tizenöt előadás)

Puccini: Tosca

2005. február 7.–március 30. (tizennyolc előadás)

Bizet: Carmen

zavétöleg hétmillió ausztrál dollárt nem lesz képes előteremteni, Cahill gondolt egy nagyot, és meghirdette az operaházi lottót. Végül a szerencsejátéknak köszönhető, hogy a szükséges összeg idővel rendelkezésre is állt. Mivel az alap mindössze 900 ezer dollárt tudott összeverbuálni, a végső összeg maradéka így gyűlt össze.

Az előadóművészeti komplexum megépítésére nemzetközi pályázatot hirdettek meg, amely tartalmazta a tervezők konkrét feladatait. Többek között azt, hogy két nagyobb színházteremnek kell megfelelő helyet biztosítani, mert szükség van egy opera-, és balettelőadásokra, illetve szimfonikus hangversenyekre szolgáló nagyobb helyiségre, valamint egy kisebb „csarnokra” a prózai dráma, tánc, kamarazene, és előadók estek befogadására. Azután 1957 januárjában megtudta ország-világ, hogy az 1918-ban született dán építész, Jorn Utzon terveit fogadták el, és bár 1959 elején már bele is kezdtek a négy évre tervezett építkezésbe, a négyből tizen-négy lett, és az ünnepélyes megnyitóra csak 1973 szeptemberében kerülhetett sor.

A késelem okai között szerepelt az is, hogy bár Utzon közölte, még nincs kész az elképzeléseivel, a kormány hajthatatlannak bizonyult, és azonnal utasítást adott az építkezés megkezdésére. Leginkább az okozott kalamajkát, hogy az eredetileg két színház as épületkomplexumból négytermes objektumot kívántak varázsolni, ez viszont menetközben folyamatos módosításokat követelt a tervezőtől és a kivitelezőktől egyaránt. A legtöbb gondot azonban a kifeszített vitorlákhöz hasonlatos, forradalminak tetsző tetőszerkezet megépítése, illetve az állandó változtatások következtében folyamatosan emelkedő költségek okozták. Végül a megrendelők és a tervező között elmérgesedő viták odáig fajultak, hogy a – jogosan vagy jogtalanul – megsértődött Utzon 1966 elején visszalépett, és helyette – Peter Hall irányításával – ausztrál építészek egy csoportja vállalta az építkezés befejezését. A Sydney Operaház végül 1973. szeptember 28-án, az Australian Opera társulatának Prokofjev produkciójával – a Háború és béke című operát adták elő – nyithatta meg kapuit, bár a hivatalos megnyitóra csak három héttel később, október 20-án került sor, II. Erzsébet királynő jelenlétében. Az események krónikásai feljegyezték még azt is, hogy az első operaelőadást egy eltévedt oposszum (észak-amerikai erdei erszényes patkány) hivatlan színpadra lépése zavarta meg, de az állatot hamar sikerült ártalmatlanná tenni, és azon az estén, amikor utóbb a brit uralkodó avatta a házat, már jobban ügyeltek, hogy semmi ne zavarja meg az ünnepélyes ceremóniát.

Az operaház dalművek előadására szolgáló nagyterme 1547 néző befogadására alkalmas, a hangversenyterem pedig ennél is nagyobb – itt 2679 hallgató számára van ülőhely –, a színház ugyanakkor mindössze 544 vendégnek kínál színházi és táncese-ményeket, míg a kisebb darabok bemutatására, szemináriumok és ismertető előadások megtartására szolgáló Playhouse alig 400 személyes. Pár éve nyílt meg az utóbbihoz hasonló befogadó-képességű ötödik terem, a modern művészeteknek otthont nyújtó Stúdió is. A 185 méter hosszúságú és 120 méter széles Sydney Operaház teljes komplexumában, ahol évente mintegy 200 ezer néző számára szerveznek épületnéző körsetákat, háromezer különböző művészeti produkciót tartanak egy évben, és ezeket több mint kétmillió néző kíséri figyelemmel.

Plakátterv az angol klasszikus operett nagymesterei, William S. Gilbert és Arthur Sullivan alkotásaihoz

Fotók: Gramofon-archív

A Nellie Melbától Joan Sutherlandig ívelő legendás ausztrál operaénekes generáció örökségét is folytatni kívánó operaház – ahol a La Stupendaként világhírnévre szert tett szopránscsillag 1990-es búcsúestjéig oly sokszor fellépett – ma is ünnepi előadásaira legfeljebb a még tökéletesebb akusztikát követelő kritikák vetnek néha árnyékot. Igaz, erősödnek az épület teljes felújítását sürgető hangok is, amelyek egyúttal javasolják, hogy az operatársulatot jobb lenne mielőbb „áthelyezni” az akusztikai szempontból kedvezőbb hangversenyterembe, bár akkor a zenekarnak kellene gyorsan új otthont találni. A ház belső tervezésével megalkudni képtelen csoportok egyébként már régóta sürgették azt is, hogy térjenek vissza Utzon eredeti elképzeléseihez, amelyeket Hall egyszerűen a sutba dobott. A fogadótermet, a Reception Hallt érintő „visszatervezésre” időközben sor került, a dán építőművész maga felügyelte a munkálatokat.

Lindner András

Koncertmester – szívvel-lélekkel

Beszélgetés Bujtor Balázssal zenekarról, színházról, filmről, autóról

Elkerülhetetlen, hogy a családi háttér felvázolásával kezdjük, hiszen mindkét ágon művészcsaládból származik, bár neve miatt az apai ágra könnyebb ráismerni – édesapja Bujtor István, egyik nagybátyja Latinovits Zoltán, a másik Frenreisz Károly –, az anyai, a muzikus ág sem kevésbé ismert, csak talán a családi kapcsolat nem olyan köztudomású: édesanyja Perényi Eszter hegedűművész, nagybátyja Perényi Miklós gordonkaművész.

Gramofon: Vajon ebben a családban magától értetődő volt, hogy Ön is művészpályára lép?

Bujtor Balázs: Édesanyám azt mondta, hogy már óvodás koromban nyaggattam, amikor ő játszott, hogy én is akarok hegedülni.

Ötéves koromban el is kezdtem, de hamarosan abba kellett hagynom, mert még nem vettem elég komolyan. A nagypapám, Perényi László – aki a Zeneakadémia tanára volt, s még a háború előtt Kodálynál tanult zeneszerzést – zongorázni tanított úgy, hogy amit megtanultam például C-dúrban, azt eljátszatta velem mondjuk Gisz-dúrban. Ha kisgyerekkorban ránevelik erre az embert, akkor soha nem okoz neki problémát, ha valamit transzponálni kell. Gyakran improvizáltam is, hat-hétévesen már stílusparódiákat készítettem. Nyolcévesen kezdtem újra hegedülni Baranyai Valériánál, aki nagyon sok remek hegedűsnek volt az alsófokú tanára – többek között például Kelemen Barnabásnak is. Tizenhárom éves koromban felvettek az előkészítőbe a Zeneakadémiára, tizennyolc évesen

pedig a főiskolára, ahol öt év helyett nekem sikerült hat évet eltöltenem – végig Sós Natasa növendékéként –, ugyanis a Danubia Szimfonikus Zenekar koncertmestereként annyi elfoglaltságom volt, hogy a diplomázáshoz kellett kérnem egy hatodik évet. Először a főiskola zenekarában lettem koncertmester, s itt nagyon sokat tanultam az együttes vezetőjétől, Ligeti Andrásztól, aki nagyon erősen motivált az intenzív munkára és gyakorlásra. Korábban ugyanis elég lusta voltam, a konziban csúnyán ellinkelkedtem egy-két évet, de a Zeneakadémián már rájöttem, hogy ez így nem lesz jó. Manapság, ha néha nem fülök a fogam a gyakorláshoz, beteszek egy David Ojsztrah-lemezt vagy -DVD-t, és rögtön megjön a kedvem. Természetesen mindenki úgy indul, hogy szólista szeretne lenni, ám egy évfolyamból jó, ha egy embernek sikerül. A többi vagy élete végéig sértett lesz, vagy megpróbálja ezt elfogadni, és elkezd vonósnegyesezni vagy kamarázni, de zenekarba sokszor már csak megélhetési okokból ül be. Pedig egy jó zenekar isteni tud lenni.

G.: Sosem készült szólistának?

B. B.: De, egy ideig annak készültem, hiszen a családban is mindenki szólista, ám viszonylag korán szembesültem a realitással. Sok fiatal pályatársam koncertjét meghallgatva, kétségek támadtak bennem, tudnék-e én is úgy hegedülni, mint ők. Húszéves korom körül a Danubiával bejött az életembe a zenekar, s ez annyira megtetszett, hogy már nem is vágytam szólista babérokra. Nekem jobban tetszik a koncertmester feladata. Hogy ki milyen koncertmester, az persze meghatározhatatlan, hiszen ezt senki nem tanítja. Sok jó koncertmester van Magyarországon – én, bár személyesen nem ismerem – Hegyi Ildikót, a Rádiózenekar egyik koncertmesterét tartom olyan-
nak, aki a legközelebb áll az általam elképzelt szakmai ideálhoz.

G.: A koncertmester munkájának hányad része lehet az, ami a hangversenyen látható-hallható?

B. B.: Ami a legkönnyebben felismerhető, az az, hogy ő játssza el a hegedűszólokat, ami elég hálátlan feladat, hiszen, ha mondjuk húsz percet játszik tuttiban, s utána következik két ütem kényes, magas állásban, azt bizony nem egyszerű szépen megoldani. Természetesen az is a dolga, hogy egységes legyen a vonóshangzás. Véleményem szerint koncerten a munkánk 10–15, legfeljebb 20 százaléka látható-hallható.

„Ha néha nem fülök a fogam a gyakorláshoz, beteszek egy David Ojsztrah-lemezt, és rögtön megjön a kedvem” Foto: Gramofon-archív

G.: A közelmúltban néhány alkalommal nem Ön ült a koncertmesteri széken, például a Sir Peter Maxwell Davis műveiből a szerző által vezényelt hangversenyen sem, ahol Ön lett volna az egyik darab szólistája...

B. B.: Egy kis egészségügyi problémám volt, és azt tanácsolták, pihenjek. Az elmúlt három évben erre nemigen jutott időm. Írtam négy filmzenét, a zenekarral pedig mindenféle problémák adódtak, és ez eléggé felőrölt engem. Most sikerült a zenekartól hat hét „szabadságot”

kivennem, januártól pedig valószínűleg lesz egy váltótársam is. Nyolc évig egyedül töltöttem be ezt a posztot, s ez nagyon fárasztó volt. Az együttesben mindnyájunknak rengeteg munkája és energiája fekszik, itt töltöttük a húszas éveinket, életünk talán legtermékenyebb időszakát, noha mindenkit – engem is – hívtak külföldre vagy itthoni zenekarokba próbajátékra, de nem mentünk. Most azonban olyan helyzet állt elő, hogy nem látjuk a zenekar jövőjét. A 2001-ben létrehozott és általunk elnyert „nemzeti ifjúsági zenekar” címmel évi 45 millió forintos állami támogatást kaptunk, ám ez három évre szólt, így idén lejárt, megszűnt ez a forrás. Másik fenntartónk egy mobilszolgáltató volt, amely évi 15 millió forinttal szponzorált bennünket, de új vezetői sajnos úgy döntöttek, nem támogatnak tovább. Ezzel az eddigi 60 millió költségetesünk hirtelen nullára esett vissza. Augusztus végén meg kellett szüntetni az összes állást, s ezt azok, akiknek ez az egyetlen bevételük, érthető módon nehezen viselik, és többen gondolkodnak azon, hogy külföldön próbálnak szerencsét, én viszont, azt hiszem, kalandvágyból itthon maradok.

G.: Ön azért több lábon áll, a Danubia mellett is sok mindennel foglalkozik: a Pannon Kamarazenekarnak is koncertmestere, több vonósnégyesben játszik, filmzenéket ír, színházi előadások résztvevője...

B. B.: A Pannon Kamarazenekar sajnos nem állandó csapat: a Danubia vonósaiból állítottuk össze, s így szoktunk fellépni, karmester nélkül, ami megint másfajta feladatot jelent számomra. Ám az igazi perspektívát a kvartettezésben látom – pillanatnyilag két vonósnégyesben játszom. Az én kvartettem a komolyzenében a Pannon, a könnyűzenében az RTQ vonósnégyes nevet viseli. (Tagjai: Kovács Erika, Winkler Zsófia, Gál Béla) A könnyűzenében úgy keveredtem, hogy 1997-ben játszottam Steve Reich Tehillim című darabjának Eötvös Péter vezényelte előadásában, s ott megismerkedtem Gőz Lászlóval, a Budapest Music Center vezetőjével, akinek együttesével, az ESP-vel, valamint Dész Lászlóval és egy vonósnégyessel adtunk aztán néhány koncertet. Ezt talán nem is könnyűzenének, hanem inkább kortárs jazznek kellene nevezni. Idén tavasszal Gőz László szólt, hogy a BMC kiadja Alban Darche francia szaxofonos lemezét, s ehhez szüksége volna egy vonósnégyesre. Az RTQ-val természetesen nagy örömmel és élvezettel vettünk részt a munkában.

G.: Mit jelent az RTQ elnevezés?

B. B.: Ezt eddig még nem mondtuk el senkinek, de most felbontom a fátylat a titokról: az RTQ a Roppant Tehetséges Quartet rövidítése. Eredetileg tulajdonképpen RTT volt: Rubin Márta tanárnő nevezett el így minket, amikor a cselista Fenyő Lászlóval és a zongorista Morva Péterrel trióztam a főiskolán. Most szeretnék készíteni saját kiadásban egy olyan lemezt az RTQ-val, amelyen játszunk komolyzenét is – Mozart Divertimentóját – és jazz standardecket.

G.: Mondhatni, hogy a jazz már pályája integráns részévé vált?

B. B.: Igen, szeretek sokfélét csinálni. A BMC jóvoltából beugrással most egy igazi „jazz-csemegében” is részt vehettem, ahol három francia (két szaxofonos és egy dobos) mellett Szakcsi Lakatos Béla zongorázott, Gadó Gábor gitározott, én hegedültem. Úgy vettünk fel egy CD-t, hogy én vasárnap láttam először az anyagot, aznap este már próbáltunk, hétfőtől stúdióba vonultunk, csütörtökön kész volt a lemez, szombaton pedig volt egy koncertünk a KultiPLEXben. Egészen elképesztő élmény ezekkel az emberekkel dolgozni. A lemez várhatóan januárban jelenik meg.

G.: Említette, hogy két vonósnégyesben játszik. Az RTQ-ról már beszéltünk. Melyik a másik?

B. B.: Abban második hegedűt játszom, Kelemen Barnabás a primárius, a felesége, Kokas Kati brácsázik és Rohmann Ditta csellózik. Ezzel a kvartettel eddig három koncertünk volt: kettő Balatonföldváron, a Földvári Napok keretében (2002-ben Szöllősit, 2003-ban Ligetit játszottunk), egy pedig idén júniusban Budapesten, a holo-kausztnban meggyilkolt zeneszerzők emlékestjén, ahol két darabot adtunk elő.

G.: Úgy tudom, két színházi produkcióban (Hudi László, illetve az Artus egy-egy előadásában) is közreműködött vonósnégyessel. Azok csak alkalmi formációk?

B. B.: A Hudi-előadásé (A kárhozat kertje) nem, az január óta lement már vagy tizszer. A zenéjét Gryllus Samu barátom szerezte. Az Artus viszont csak egyszeri alkalom volt. Vannak más színházi munkáim is. A Radnóti Színházban Melis László révén bekerültem a Bátyasétány című előadásba, és nagyon jól éreztem magamat benne. Játsszom A negyedik kapu című Kárpáti Péter-darabban, amelyben a zenészek (hegedű, klarinét, nagybőgő) jelentős szerephez jutnak, szinte végig színpadon vagyunk, igazán élvezzük. Most A negyedik nővérben is feltűnök két dal erejéig: Szervét Tiborral a Strangers in the Night-ot oroszul előadni – ez azért nem akármilyen.

G.: Említette, hogy írt négy filmzenét...

B. B.: Élő Péter barátommal írtam zenét Meskó Zsolt Somlói galuska című kisfilmjéhez és Szent Iván napja című nagyjátékfilmjéhez. Ez utóbbi azért felejthetetlen számomra, mert együtt dolgozhattam Darvas Ivánnal, akit korábban nem ismertem személyesen, és tapasztalhattam, milyen hihetetlen felkészültséggel és profizmussal oldotta

Bujtor Balázs és a 28 éves, állólámpás amerikai Mercedes

meg a feladatot: tizenöt perc alatt felénekelte a dalt, amit írtam – egészen lenyűgözött. A filmben egyébként én játszom a koncertmestert – „sokat kellett gyakorolnom”, hogy hozzam a figurát. Xantus János kisfilmjében, A Morel-fiúban, amelynek Meskó volt a producere, Nővényi Norbert helyett ugrottam be, s hegedülnöm kellett. Az utószinkronon a szövegemet körülbelül tíz perc alatt fölvtettük, de amikor a saját kezemre, a saját hegedűhangom alá kellett játszanom, az több mint másfél órát vett igénybe. Meskó készülő musical-filmjéhez négy dalt írtam, ezeket decemberben vesszük fel. Jancsó Miklós A mohácsi vész című filmjében annyi volt a dolgom, hogy Mozart Török indulóját kellett átírom egy húsztagú rezesbandára, s látsszom is a filmben, én vagyok a zenekarban a triangulumos. Egyszer én is szeretnék filmet rendezni. Az igazi kikapcsolódást azonban az autók jelentik számomra: 1991-től tíz éven át gokartoztam (nem versenyszerűen), van háromezer autómoddell, és egy igazi, 28 éves, „állólámpás” Mercedesem: narancssárga színű, amerikai kivitel – gyönyörű. Bármilyen fáradt vagy zaklatott vagyok, ha beleülök, és megyek vele néhány kört a városban, mindjárt megnyugszom.

Aradi Péter

Beethoven összes gordonka-zongora műve
Perényi Miklós (gordonka)
Schiff András (zongora)
ECM Records – MusiCDome

Schiff és Perényi Beethoven-lemezére egy év múlva a kritikusok biztosan voksolhatnak majd a Gramofon szavazásán, s bár még egy egész év áll előttünk, megkockázatom (nem is olyan nagy kockázat), hogy ez a CD a szavazatok összeszámolása után „Az év magyar klasszikus lemeze, 2005” címet is elnyeri majd.

Beethoven 150 percnyi, gordonkára és zongorára komponált műveit a lemez nagyjából a darabok kronológiáját követve adja közre. Az első CD-n az 1796-os év termése (F-dúr és g-moll szonáta, op. 5/1–2; 12 variáció a Judas Maccabeus egyik témájára, WoO 45) valamint az 1800-ban (sietve) komponált F-dúr kürtszonáta csellóváltozata hallható. A második CD-n két Varázsfuvola-variáció (az 1796-os Ein Mädchen oder Weibchen – op. 66, illetve az 1798-as Bei Männern, welche Liebe fühlen – WoO 46) lágyítja a három nagy szonáta (A-dúr, op. 69, valamint az op. 102-es C-dúr és D-dúr) hegymainak sziluettjét. A lemezekhez csatolható használati utasítás lényege tulajdonképpen ebből a beosztásból fakad. Én a második CD-vel kezdtem az ismerkedést és sokáig nem is tettem fel az elsőt. A lemez felkínálta sorrend nagyszerű: az op. 66-os Varázsfuvola-variációk olyan kalauz, melyet „minden, amit a gordonkajátékos intelligenciájáról és a gordonkahang szépségéről tudni kell” címen lehetne kiadni. De ez a variációsorozat pusztán előtanulmány Schiff és Perényi rendkívüli finomságokat és árnyalatokat felvonultató szonátázásához. Nem a hangszerek összecsiszoltsága, a mindig tökéletesen kiegyensúlyozott hang-

zás; nem a tagolás egyértelműsége, a zenei logika láttatása, a kivitelezés technikai perfekt-sége vagy a dinamikai árnyalatok telitalálata teszi emlékezetessé ezt a felvételt; az előadók személye ezt önmagában is garantálja. Számomra igazán emlékezetessé a dialógushelyzetek – különösen a két utolsó szonátában – hihetetlenül meggyőző szcenirozása avatja. Talán más kritikus a csalhatatlan ösztön vagy a kongeniális tolmácsolás kifejezéseket használná, amikor a témák vagy a karakterek megformálását jellemezné, magam beérem azzal, hogy e két muzsikus játéka most a hitelesnek és igaznak véltnél egy centiméterrel sem ereszkedik mélyebbre vagy szárnyal magasabba. Egyszóval: pontos. Játékukat hallgatva az szerzi a legnagyobb élményt, hogy ez a nehezen körvonalazható pontosság, intellektuális és emocionális (!) precizitás nem két álláspont (a csellistáé és a zongoristáé) szintéziseként hat, hanem egyetlen, tökéletesen zárt és felbonthatatlan értékelésként. Ahogy mondani szokás, egy húrton pendülnek. Így persze érthető, hogy a lemezen hallható előadás ezúttal nem görnyed össze a koncertélmények, koncertemlékek súlya alatt.

Molnár Szabolcs

Vivaldi: Il Tigrane – operatörredék
Artur Stefanowicz (Tigrane), Timothy Bentsch (Mitridate), González Mónica (Cleopatra), Molnár Zsolt (Oronte)
Savaria Baroque Zenekar,
vezényel: Németh Pál
Hungaroton Classic

280 évvel a bemutató után jelent meg először hangfelvételen az a II. felvonás, amelynek zenéjét Vivaldi komponálta. Különös tréfája a sorsnak: a Francesco Silvani librettójára készült Il Tigrane zenei anyagából csak ennyi maradt fenn. Koncertszerű előadásban 2003.

szeptember 15-én került közönség elé, majd Németh Pál munkája eredményeképp a szövegkönyv egészét hallhattuk Vivaldi zenéjével (2004. március 29-én koncertszerű előadásban, majd július 31-től operaszerű előadásban is, a Gödöllői Királyi Kastély Barokk Színház-teremben).

Csaknem egy éve volt koncertképes az előadás, amikor sor került a rögzítésre – dicséretes mértéktartásra vall, hogy kizárólag az eredeti Vivaldi-megzenésítette felvonást örökítették meg így módon.

A Moldován Domokos irányításával működő Budapesti Kamaraopera repertoárjának két háttára: Monteverdi (bár korábbi zenét is megszólaltattak, az első fennmaradt operát) és a kortárs zene. Vivaldi zenéjében érthető módon jártak úgy az énekes szólisták, mint a korhű hangszereken Németh Pál vezényletével játszó Savaria Barokk Zenekar. Ugyanez nem mondható el a felvételkészítés gyakorlatáról, amely területen még bőven akad tennivalójuk. Akár szcenikus, akár hangversenyszerű előadásnál, a jelenlévő hallgatóság készségesen alkalmazkodik a színhely-kínálta akusztikai körülményekhez. Felvétel esetében ez másképp működik; fesszengünk, ha gyönyörű telt hangon szólnak a barokk hegedűk, de túlsúlyban vannak, máskor pedig a kiegyenlítettlen continuo-szólamok miatt

bosszankodunk. Nem csak az a fontos, hogy mi szól, hanem az is, hogy hogyan – s ebben az esetben a miként nemcsak intonációs kérdéseket vet fel. A visszahallgatás lehetőségével általában érdemes lenne élni – s ugyanez vonatkozik az énekesek produkciójára is. A színpadnál koncentráltabb kifejezést követel a pódium – a mikrofon viszont még annál is többet. Itt a hangnak önmagáért kell beszélnie, bármiféle segédeszköz nélkül.

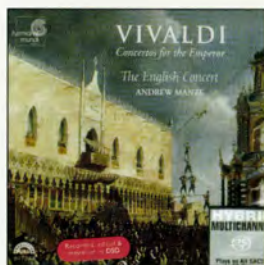
A három főszereplő (Tigranész: Artur Stefanowicz, Mitridatész: Timothy Bentsch, Kleopatra: González Mónica) szerepfarmálása általában látvány nélkül is meggyőző. Nem is hat zavaróan, ha a nagy indulat hevében „kicsorbul” egy csúcshang, s az sem, ha a lekottázhatóan tiszta intonációtól pillanatokra eltávolodnak. Orontészként Molnár Zsolt gyakran megközelítette teljesítményüket, míg Apamia szerepében Szakács Ildikót az eminens diák eredményes igyekezete jellemezte. Miközben érthetően mondta a szöveget (hangzókat, szavakat), elveszett azok érzelmi, s főképp: indulati tartalma. Az élő előadás közegében minden bizonyosan felszabaldultabb produkciót képes nyújtani. Hegyi Barnabás (Kleartész) és Jekl László (Arbantész) megbízható teljesítménnyel járulnak az előadás sikeréhez.

Fittler Katalin

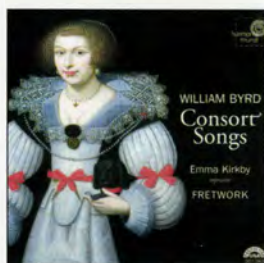

Gramophone
Awards 2004
AZ ÉV
HANGLEMEZE

SACD-n is

SACD-n is

Magyarországon forgalmazza: **Karsay és Társa Kft.**

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650 • E-mail: gyukars@axelero.hu

Beethoven: c-moll és B-dúr zongoraverseny
 Martha Argerich, Mahler Kamarazenekar,
 vezényel: Claudio Abbado
 Deutsche Grammophon – Universal

Argerich Beethoven c-moll zongoraversenyéből 2004 februárjában készítette első – élő – felvételét. A várt elevenséggel, energikussággal és tiszta artikulációval szólaltatja meg. Megfigyelhető benne az elmúlt időben feltűnt sajátos regisztrerezése: bizonyos részeket a megelőzőhöz hasonló dinamizmussal, de halkabban játszik. A B-dúr zongoraverseny felvétele négy évvel előbb készült ugyanott, ugyanúgy. Ennek előadása más. Argerich a sebes tempóval az előzmények, főképpen Haydn és Mozart világához közelít.

Ezzel szemben a c-moll koncert interpretációja megmarad a beethoveni klasszikus közép szintjén, mikor is a preklasszikus és klasszikus előzmények, és az Esz-dúr zongoraversennyel teljesen megközelített romantika világa egyaránt jelen van. A B-dúr zongoraverseny legsebbe pillanataira az első tétel kadenciájában lelünk. Barenboim Klemperer mellett játszott emlékeztető kadenciát ebben a darabban, Argerich ezt is túlszárnyalta. Abbado most is kiváló kísérő, a szimfóniák esetében megvalósított finom, enyhén visszafogott, díszkréten könnyű, azért nem súlytalan hangvétel kifejezetten ideális a versenyművek kísérő terén. A két művész rég ismeri egymást, és mindketten súlyos betegségből gyógyultak fel.

A felettébb spontán megoldások sohasem keltik esetlegesség benyomását, az egyediség még a sietősség révén minorizált B-dúr zongoraverseny esetében sem megy a biztos stílusosság rovására. A mű keletkezése szerint korábbi a C-dúr zongoraversenynél, így az előzményekhez való közelítés teljes mértékben helyénvaló.

Zay Balázs

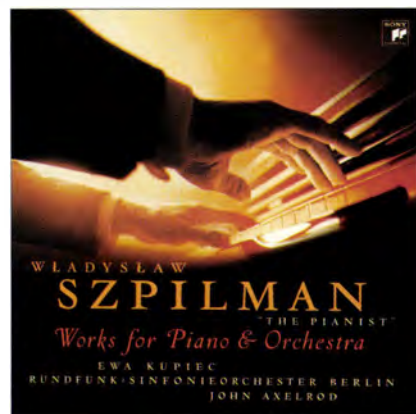
Liszt Ferenc: Zongoraművek
 Paul Lewis – zongora

Harmonia Mundi – Karsay és Társa

Meglepő programot tartalmaz a Harmonia Mundi korongja: a h-moll szonáta után a késői, ritkán játszott Liszt-darabok következnek (közéjük ékelődik az amatőr pianista Olga Meyendorff bárónénak ajánlott Négy kis zongoradarab).

Ha úgy tekintjük, gesztus a nagy formátumú zongoraművésztől ez utóbbiak népszerűsítése – másrészt viszont arra is gondolhatunk, hogy a művészt próbáló kompozíció után „megkomponált lazításnak” szánta. Lewis kétségtelenül kiváló zongorista, érződik, hogy koncerten és stúdiófelvételnél egyaránt megbízható teljesítményre képes. Különösebb technikai nehézséget nem okoz neki a h-moll szonáta sem, játéka tiszta, áttekinthető, azonban nem derül ki, hogy számára jelentett-e különösebb élményt a kompozíció. Ha igen, jól palástolja, ha nem, akkor a nagy lehetőség még várta magára. Uniformizáltra fésült az előadás, s miközben voltaképp minden a helyén van, valami egészen lényeges hiányzik belőle: a feszültség. A kétségtelenül drámai történések helyét visszafogott-epikus tagolás foglalja el, ugyanakkor a színvilága, a dinamikai építkezése már-már megtévesztően lényegretörő. Lewis előadásában viszont a késői darabok sem váltanak ki megrendítő érzéseket. Plasztikusan szólaltatja meg a rövid, ám egyes lelkiállapotokról koncentrált képet adó tételeket. Jellegzetesen a XX. század utolsó harmadának szülte; ez ő kortárszenéje maga a zenetörténet, s ezen belül még vagy már nem hat rá különösebben a daraboknak a komponálás korában érzett elképesztő „modernisége”. Inkább regisztrálja a hangzás korát megelőző újdonságait. A reménytelen kiüresedtség érzete elképzelhetetlen számára – ám amikor sötét tónussal kell festeni, jobban elemében érzi magát.

Fittler Katalin

Wladyslaw Szpilman:
 Művek zongorára és zenekarra
 Ewa Kupiec – zongora, RSO Berlin,
 vezényel: John Axelrod
 Sony

A sanyarú sorsú, Rahmanyinov zongoraversenyének gyakorlásától becsavarodó szegény kisgyermek panasza, majd a modellül szolgáló zongorista gyengén sikerült piacosítási kísérlete után megint itt van egy régi és valóban szép történet, melynek legújabbkori elmesélését ismét egy film kezdeményezte. Roman Polanski Zongorista című filmje (2002) Wladyslaw Szpilman (1911–2000) önéletrajzi könyvéből (Egy város halála) készült. A varsói gettó zongoraművész túlélőjének története Polanski filmjének Oscar-díjat hozott, és a megérdemelt siker láttán a lemezpiac is lépett. Először megjelent a film zenei anyaga, majd Szpilman felvételeiből egy adag, most pedig itt egy valóban friss, sok újdonságot tartalmazó CD, melyen „a zongorista” saját művei hallhatók. Szpilman legnagyobb szenvedélye mindig is a zeneszerzés volt. A harmincas években komponált művek nagy része azonban a háborúban megsemmisült. Szpilman – néhány kivételtől eltekintve – több nem rekonstruálta ezeket. A kivételek a lemezen hallhatók. Az 1933-ban, Berlinben írt Zongoraszt (A gépek élete) is ilyen kivétel. Leginveciosusabb tételét – Toccata – Szpilman a háború után emlékeztetőül újra leírta. A Toccatahoz hasonlóan a zeneszerzői emlékezet mentette meg a komponista 1940-es zongoraversenyét, a Concertinót is. Egy 1936-ban komponált darab (Régi stílusú keringő) kivételével a lemezen szereplő művek már a háború után keletkeztek. Szpilman tökéletesen tisztában volt azzal, hogy zenei stílusa a múltat idézi, leginkább Ravel és Rahmanyinov világában otthonos. Nem is igen törekedett arra, hogy szimfonikus művei a nyilvánosság előtt megszólaljanak (többségéből csak rádiófelvétel készült), szelektív emlékezete, úgy tűnik, önkritikájából fakadt.

Molnár Szabolcs

TELARC

Gramophone Awards 2004 AZ ÉV HANGLEMEZKIADÓJA

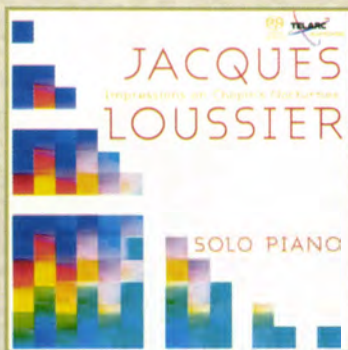

Az SACD úttörője SUPERAUDIO CD

TELARC CLASSICS olcsó árkategóriájú sorozat, különleges hangfelvételi minőségben, széles választékkal.

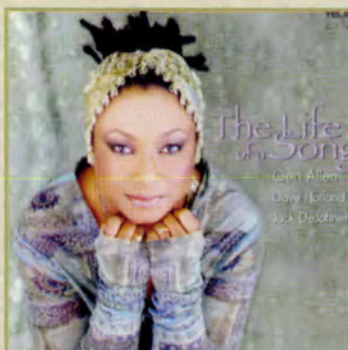
Már több mint 130 kiadvány. Mozart összes szimfóniája, Beethoven összes szimfóniája és vonósnégyese, Haydn, Verdi, Bartók, Ravel, Schönberg, Prokofjev, R. Strauss, de Falla, Rahmanyinov, Gershwin, Copland...

SACD-n is

SACD-n is

SACD-n is

SACD-n is

Giacomo Carissimi: Kantáták
Ensemble Solamente (Jennifer Ellis, Kiss Noémi, Csereklyei Andrea, Davidovics Igor, Vashegyi György)
Hungaroton Classic

Az ezúttal nem – saját kórusa és zenekara élén – karmesterként, hanem kamarazenei összeállításban, orgona- és csembalóművészként jelentkező Vashegyi György és kis csapata – vagyis három szoprán, Jennifer Ellis, Kiss Noémi és Csereklyei Andrea, valamint a lanton és theorbán játszó Davidovics Igor – a motetták után most a kantátákkal folytatta Giacomo Carissimi életművének feltérképezését. Az itáliai kora barokk egyik legfontosabb mestere, Krisztina svéd királynő római udvarának zeneigazgatója több mint százötven kantátát írt; ezek háromnegyede szoprán-szólóra és continuoóra íródott, míg a többi két vagy akár három énekszólamot tartalmaz. Vannak köztük egyházi ihletésű (vagy legalábbis moralizáló) darabok éppúgy, mint színes történelmi tablók, de Carissimi leggyakoribb témája kétségkívül a (viszonzatlan) szerelem. Vashegyiéik interpretációja példaértékű: megfelel a legszigorúbb minőségi követelményeknek. A mini-drámák, formás allegóriák, hangulatok, karakterek egymásutánja fantasztikusan színes és rendkívül változatos képet nyújt. Az összehatás: nagyszerűen és élvezettel – akár elejétől a végéig, többször is – hallgatható lemez. A legrövidebb tétel mindössze két perc, a leghosszabb pedig negyedórás. A muzsika apró gyönyörei – lehetne a lemez címe, hiszen az érzéki, bizsergető harmóniak nem tévesztik el hatásukat. Persze, az előadóról eddig is tudhattuk, hogy mesterei ennek az itáliai vokális stílusnak. Kifogástalan a három szoprán együttműködése, arányos és plasztikus a continuo. Nem mondhatunk mást, mint hogy nagyon jó érzékkel kitalált és feltalált műsor. Bravo!

Várkonyi Tamás

J. S. Bach: Kantáták
Thomas Quasthoff,
Berlini Barokk Szólisták,
vezényel: Rainer Kussmaul
Deutsche Grammophon – Universal

Ha ritkán lép is operaszínpadra, a dal, az oratórium és az opera terén egyaránt a legnagyobbak közt van Thomas Quasthoff, beleértve a régi idők nagyjait is. Művészete egyfajta bel canto tedesco. Új Bach-lemez az első pillanattól az utolsóig nagyszerű. Nagy elődökben nincs hiány. Sosem elég Hans Hotterrel az Ich will den Kreuzstab gerne tragenel együtt, Dietrich Fischer-Dieskau territóriumá lett. Ő előbb Karl Ristenparttal, majd Karl Richterrel örököltette meg csodásan e darabokat, selymes hangjával elvegyülve a hangszerek között. Quasthoff, más hanggal és más modorral, most megismételte ezt a csodát, harmadiknak a ritka Der Friede sei mit dir kantátát választva. Az ő hangja érdekesebb és mélyebb, mégis ugyanazal a finomsággal képes elvegyülni a hangszerek között, mint nagy elődje. A Rainer Kussmaul vezette Berlini Barokk Szólisták a historizmus díszkrét figyelembe vételével, a szólista bársonyos hangját eleven, mégis lágy és zökkenőmentes muzsikálással veszik körül. Quasthoff éneke mellett a zene csak folyik, folyik, még a recitativókban sem török meg a folyamatosság, nincsenek túl erős akcentusok, meghökkenítő megoldások. Mégsem unalmas, sőt lebilincselő az előadás Quasthoff kontrollált, tiszta, egyszerű, mégis expresszív éneklésével. Schubertnek tetszett volna: ő ismerte a finomságban rejlő szépséget – és rejtett drámaiságot. Kis elmozdulásokhoz szokva apró lépések is meglepnek. Itt erről van szó. Mint egy nyugodtan csörgedező, de ezer színben pompázó patak, olyan ez a Bach-éneklés.

Zay Balázs

Händel: Xerxes
A Theatre des Champs Elysées előadása
Les Arts Florissants,
vezényel: William Christie
Virgin – EMI

Vigopera vagy mitologikusra színezett történelemlecke? A kérdés nemcsak Händel velencei Agrippináját, de 1738-as Xerxesét is joggal veszi célba. Az olaszosan Sersenek – és a nagy kaszt-rált, Caffarelli hormonhízalt tüdejére – írott opera legújabb élő felvétele a párizsi Champs-Élysées Színházban készült; a legalább forráskritikaként kötelező átigazítás Silvio Stampiglia munkája. Táncos, fafűvös unisonó-domináta nyitány után rögtön a slágeráriába csöppenünk – bevallom, sose gondolkoztam, hol lehet a darabban. Korhű hangszeres előadás lévén nem tenor-ária hallik a „Frondi tenere...”-accompagnato után: a címszerepet világsztár mezzoszopránra, Anne Sofie von Otterre osztotta a Franciaországban letanyázott angol dirigens, William Christie. Ő jó kompromisszum az Enrico Caruso óta élő desio di tenore és a hűen ma már előállíthatatlan rimembranza di castrato között. Alakjában mintha Janet Baker húsz év előtti produkcióját közelítené a metszőn hideg és férfiasan nyúlánk skandináv énekesnő. Éteri pianissimói, érett, plasztikus középregizstere dacára mély számára a szólam: úgy tűnik, „szépre és finomra” oly fogékony spiritus rectora nincs oda a leszorított, bombasztikus, de fejrzonancia nélküli mellezésért... Lawrence Zazzo személyében Derek Lee Ragin óta (számomra) az első igazán szép színű, világos és virulens voce szól a kontratenorok kínosan labilis felhozatalából. Kiválóak a többiek is, tán csak a pudvás hangú basszus – vigyázat, Giovanni keresztnevű! –, Furlanetto imbolyog ki a dicső sorból. Azt kapjuk, amit vártunk: historikus cselekménynek egy az egyben való olvasatát, William Christie izlésének, tökéletes szövegartikulációjú, érzékeny énekesválasztásának márkavédjegyével.

Ókovács Szilveszter

Schubert: Winterreise

Ian Bostridge — tenor,
Leif Ove Andsnes — zongora
EMI Classics

Ian Bostridge és Leif Ove Andsnes Winterreise-felvétele azon előadások közé tartozik, amelyeket egyre jobban becsül az ember, ahogy újra és újra hallgatja. Ez a minőség jele. Bostridge művészete nem hangja szépségén nyugszik, így előadása ebben a tekintetben nem konkurens például Schreiernek. Leginkább Wolfgang Holzmair baritonral köthető össze. Hangjuk is hasonló kissé, főképpen azonban az az igényesség, ahogyan a dalokat megközelítik. Hol van Holzmair hangja Fischer-Dieskauétól, Bärétől, Quasthoffétől, Terfelétől? Előadásai mégis rendre a legjobbak közt vannak. Így van ez a néhány éve feltűnt brit tenoristával is. A Gute Nacht szépsége akkor tárul fel, ha felfedezzük az erősítés-gyengítés szép ívét. A Die Wetterfahne nem ugrik ki hangerő tekintetében, mint legtöbbször, ám érezni a hűvös szelet, az ember üzőttségét. A Gefror'ne Tropfen a Gute Nacht folytatása a példás felépítés révén. A Der Lindenbaum különösen expresszív, s nem a megszokott népdalszerűséggel, hanem elgondolkodtató szétszaggatottsággal jelenik meg. Ebben is, a Wasserflutban is mást fejez ki minden egyes félmondat, az ijedséget jól érzékelteti Bostridge sikolyzerű diszitése. A Rückblick a hajszoltság megjelenítésével tűnik ki. Ekkorra már egyértelmű, milyen kitűnő a kíséret. Mindenképpen ez az egyik legjobban kísért Winterreise. Andsnes billentése plasztikus, se szeri, se száma a finom megoldásoknak. Az Irrlicht jó példa arra, hogy ez nem Bostridge előadása Andsnes kísérettel, hanem két egyenrangú művész közös előadása. A Frühlingstraum már az első pillanatban tavaszt varázsol elénk. Megragadóan zeng a Der greise Kopf is. A Der Leiermann beszédszerű, nem szép, de kifejezi a téli utazás végét, az ének megszűnését.

Zay Balázs

Verdi: Requiem

Filipova, Runkel, Dvorsky, Rydl, Münchener
Filharmonikusok, vezényel: Sergiu Celibidache
EMI Classics

Az idős zenemester egészen máshogy közelít a keresztény halotti miséhez, mint a többi karmester. Előadása csaknem fél órával hosszabb, mint Fricssay stúdiófelvétele. Két távoli rokona van csak, de ezeken is túltesz lassúságban. Victor de Sabata újrakiadásra váró EMI-lemeze, és Fricssay koncertje, melyet a halál árnyékában dirigált. Előbbi alapvetően a halál hidegségét fejezi ki, ezt tölti meg melegséggel az emberi hang. Celibidache előadásában szó sincs hidegségről, ő az örök nyugalmat fejezi ki, az események sokkal nyugodtabb folyását mutatva. A Te decet hymnus de Sabatánál is szokatlanul lassú, ugyanakkor hátborzongatóan rideg, míg Celibidachénál kifejezetten lágy és meleg. A kezdő kórus kérése az örök nyugalomról tehát hamar meghallhatást nyer ebben az előadásban, így a Dies irae és a mise többi hátborzongató része is kevésbé félelmetes.

A lassú tempóban olyan szépségek tárulnak fel, melyek más előadásokban nem érzékelhetők. A hangzásképzés tiszta, a hangszínek néhány éles hangtól eltekintve ugyancsak. A tenor-szólam terén is kapcsolódik a de Sabata és a késői Fricssay-előadáshoz. Az első dí Stefano csodálatosan énekel, de más hangvételt üt meg, mint a dirigens, könnyedebb, a kottát éneklő és nem a halotti mise mélységeit járja, a másodikon Carelli Gábor zeng ércesen a finom Stader, Dominguez és Fricssay mellett. Alternatív, de kiemelkedően szép előadás. Bizonyos aspektusokat csak felvet, másokat maradéktalanul megvalósít. Celibidache a halálról nem fest félelmetes képet. Gurnemanz szavai valóra válnak: térré lesz itt az idő. Nem megszűnik, átalakul.

Zay Balázs

Mozart-operaáriák

Rost Andrea (szoprán), Liszt Ferenc Kamara-
zenekar, vezényel: Pál Tamás
Warner Classics

Egy jó énekes bármit elénekelhet, amit csak a torka bír, a többi izlés dolga. Rost Andrea pályája kezdete óta elismert stílusérzékéről, arról, hogy nem száll be pusztán divat-, illetve promóciós okokból csak kicsit is méltatlan ügyekbe. Friss CD-je is e finomság tükré, egyben hiteles dokumentuma annak, hol tart ma az énekesnő karrierje. De játéka is, olyan gyönyörködtető játék, amelyben a hallgató örömmel vesz részt. Rost a hozzá közel álló mozarti világ két tündöklő remekéből, a Figaro házasságából és a Don Giovanniból énekel áriákat, de nem csak azokat a számokat, amelyeket színpadon, koncerten már hallhattunk tőle, amelyeket szerepköri standardnak tekint operaigazgató és hallgató. Tehát nemcsak Susannát és Zerlinát, hanem Barbarina és Marcellina, sőt Cherubino áriáit és persze Grófnét, Donna Elvirát, Donna Annát. Énekesnői, pontosabban lírai szoprán aspektusból szerkesztett keresztmetszetről lenne szó? Nem hiszem. Inkább arról, hogy mit gondol ezekről a figurákról zeneileg Rost Andrea. A zeneileg szó hangsúlyos, mert hangjával tökéletesen képes kifejezni minden árnyalatot: Cherubino zaklatott lelkét, Barbarina álnok mafflaságát, a Grófné lustaságba hajló melankóliáját. Mégis semmi túlpontozva, pedig Rost izzig-vérig zenés színházi egyéniség, aki a teljeségre törekszik a szerepfarmálásban. A Don Giovanni Donna Annáját Los Angelesben már megszólaltatta teljes előadásban, de Donna Elvira éppúgy a sajátjának hallik. Elsősorban személyes elhatározása, hogy mikor hagyja el végleg a bájos Zerlinát valamelyik Donna kedvéért. Rost Andréát mozarti nagyságú együttes, a Liszt Ferenc Kamarazenekar kíséri; érzékenyen, stílusosan, majdnem historikusan.

Albert Mária

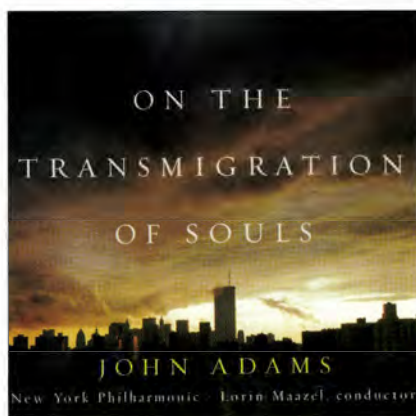

Dargomizsszkij: Dalok és románcok
Anatolij Fokanov (bariton),
Virág Emese (zongora)
Hungaroton Classic

Önfeledt gyönyörködést kínál Anatolij Fokanov és Virág Emese új felvétele. A hamincz számból álló program összeállítása arányában megfelel a két műfajnak a szerző életművében: a románcok többsége mellett hat dal kapott helyet a válogatásban. A műsor nem követ semmiféle tudományos szempontot, „csupán” a kellemes végighallgathatóság követelményének tesz eleget. És ez több mint elég! Röviden a korong lényegéről: megunthatatlan. Aki valamit is megért a szövegből, hegyezi a fülét (nem feleslegesen: Fokanov szövegmondása példa-értékű!), s a többszöri meghallgatás során egyre inkább otthon érzi magát az orosz kisformák világában. A „fülbemászó” dallamok kísérete csupán látszólag egyszerű; lélektanilag igencsak differenciált a felépítését tekintve egyszerű akkordok elrendezése. Mindig indokolt az unisonók használata, amit a világos kontúrokra törekvő zongorakíséret erőteljesen érvényre juttat. A felvétel egésze plasztikus, mindig az emelkedik ki, amit – utólag – lényeginek érzünk, s a néha kemény-száraz billentésért bőségesen kárpótolja a hallgatókat a formálás szuverén biztonsága. S talán ezért is hasznos a kíséret egysíkúsága, mert minden figyelmünk a hihetetlenül elasztikus énekszólamra irányul. Fokanov úgy énekel, mintha biztos lenne abban, hogy minden hallgatója fogékony a legkisebb részletekre, legfinomabb árnyalatokra is. Ugyanakkor a szöveget kevésbé értők helyzetét is megkönnyíti, hiszen már-már láttató az előadásmódja: szabadon formál, s ettől „szöveg nélküli” is megértjük, miről énekel. Az előadás érzelmjörbéje változatos, s a hallgató boldogan engedi át magát e gyönyörködtető változatosságnak. És a magyar zenebarát arra gondol: bárcsak lennének hasonlóan ihlett tolmácsai a magyar ének valamennyi műfajának!

Fittler Katalin

John Adams: On the Transmigration of Souls
New York-i Filharmonikusok, Brooklyn Ifjúsági Kórus, vezényel: Lorin Maazel
Nonesuch – Warner

Szörnyű kihívás, megoldhatatlannak tűnő feladat szeptember tizenegyediké élményéből zenét formálni. A WTC tornyok elleni támadás nyomán tengernyi vélemény hangzott el (köztük egy zeneszerző is, aki műalkotást látott a támadásban), tengernyi szó lett leírva. Zeneművek is születtek. A médiafigyelem nyomán úgy tűnhet, nem sok. Egy rangos nemzetközi zenei szakfolyóirat körkérdésére például sajátos zenei kommentárt írt basszusklarinét-szólóra Jeney Zoltán. Az Örömóda elhangolt dallama bukdácsol a mély regiszterben, kérdőjelet hallunk a verssor végén: testvér lesz minden ember? John Adams kerüli az alapvető kérdések feltevését, ő az élményre koncentrálna, a tragédia hiteles és katarzishoz vezető megragadására törekszik. Többszörösen hátrányos helyzetben van. Az élményt olyan amerikaikkal is meg kell osztania, akik a Schindler listáját dokumentumfilmnek hitték, vagy azokkal, akik elfásultak a romokon szónokló politikusoktól vagy a játékfilmes eszközökkel operáló CNN hírektől. És akkor most azokról ne is essék szó, akik a morális rend helyreállítását a Bosszúvágy mintájára képzelik el. Szóval nem könnyű, még akkor sem, ha olyan remek zenekara van, mint a New York-i Filharmonikusok, olyan jó ízlésű karmestere, mint Lorin Maazel. Adams Lélekvándorlás című kompozícióját a körülmények dacára mégis sikeresnek érzem. Ebben közrejátszik az egyszerű dramaturgia, a nem túl eredeti, de hatásos librettó, az arányos lépték, a csendes végkifejlet. Adams nem akar névsorolvasást tartani, a negyven névvel, ami elhangzik a darabban, a nyom nélkül eltűnt áldozatokra emlékezik. Sokkal értékesebb ez a kompozíció, mint a füzetet illusztráló művészkedő, hatásvadász, kéjesen esztétizáló fotóanyag.

Molnár Szabolcs

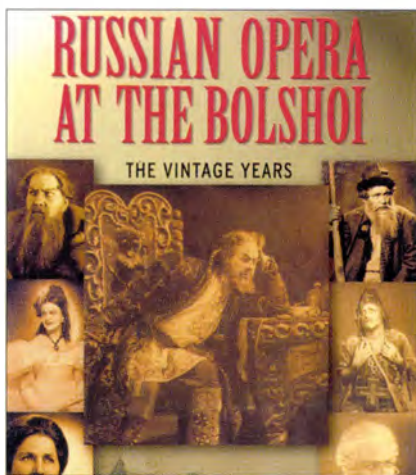
Amerikai Masters (4CD)
Gershwin, Bernstein, Hanson, Grofé, Copland,
Barber művei
Membran – H&H 92

A négy lemezből álló műsor savát-borsát első látásra nem a megszólaló zenék, hanem az előadók adják. A Gershwin, Grofé, Bernstein, Copland és Hanson műveit vezénylő karmesteróriások nevei már jó előre felcsigázzák az érdeklődést. A magyar körökben ismeretlen Howard Hanson Harmadik szimfóniája mint korkép igen, mint önálló alkotás azonban nem állja meg a helyét. A Koussevitzky-felvételen megismerkedhetünk ürességgel leegyszerűsített zenei világával. A Barber-blokk élén az Adagio Toscanini-féle olvasata áll, 1942-ből. A szentimentalizmus teljes hiánya ezúttal is hideggé – és még borzongatóbbá – teszi az interpretációt. Letaglóza műből áradó magány. Azt, hogy Barber ugyanakkor az óriási fokozások mestere, bevallom, nem tudtam. Ezt az Adagio csak sejteti, de az egytétéles Első szimfónia felvételéből nyilvánvaló. Ártatlan dallamok szólalnak meg egymás után, s az ember csak a fortissimónál csodálkozik, „hová jutottunk.” Persze, ehhez egy Bruno Walter kell. Pálcája alatt elementáris erővel szólal meg a darab 1945-ből, s több mint negyed órán át forr. A New York-i Filharmonikusok elkövető intenzitása biztosítja a kellő hőfokot. Óriási felfedezés!

Ennek a higgadt professzionizmusnak a lemez másik felét hallgatva már hűlt helye. A kilencvenes években készült felvételek igénytelensége élesen szemben áll a fent említettekkel, így a lemez nem fest előnyös képet korunk zenekari előadóművészetéről. A Bernstein zenéjének szentelt korongon Carl Davis századvégi lezseriséggel és tartalmatlan teatralitással dirigál, Copland művei egy fokkal jobb elbánásban részesülnek. A kép még így is elgondolkodtató: „hová jutottunk...”

Várkonyi Tamás

Bolshoi – The Vintage Years (DVD)

NVC Arts – Warner

Fordítani se könnyű a moszkvai Nagyszínház művészeiről összeállított DVD címét. The Vintage Years 1-2, tán az „aranykor” értelmezést sugallja leginkább a válogatás. E bejátszások mindegyike izgalmas szláv csemege: hát hol láthatnánk képkockákat, netán hosszú jeleneteket, terjedős áriákat az orosz zeneirodalom korai filmes feldolgozásából? Fjodor Saljapin arcát még csak-csak ismerjük fotókról – itt robusztus hangja gyakran bájos aszinkronban úszik a képpel, de például Maxim Mihajlov alakítása Glinka operájából, az Ivan Szuszanyinból számomra reveláció. Gyönyörű, kissé darabosan kezelt basszusa mellett számos teátrális gesztusa, a családjából történő kiszakíttatást drámai köbre emelő mimikája emlékeztet rá, hogy nem sokat változott az operajátszás átlagolt világa az elmúlt hetven évben. A korong két részben tallóz a Bolshoi korszakos művészei között, végül a tegnapelőtti, a fiatal Visnyevszkaja és a pompás, még kontrollált vibratójú Obrazcováig ér. (Melik-Pasajevén át, aki úgy dirigál, hogy frakkján összes Lenin-rendje kamerába csillan...)

Lemesev és Kozlovskij „versenyben” énekl a halál előtt kinyíló operahős, Lenszkij „Kudá, kudá”-ját az Anyeginből; frenetikus, csak a letűnt aranykorra jellemző, csorgatott méz-pianókkal Mégsem nagyszerű rivalizálásuk jelenti az igazi különlegességet, hanem a kilencvenéves Mark Reizen áriája, ugyanonnan, Gremin herceg jelmezében. Intakt hang, gömbölyű magasságok, szálfaegyes tartás, nyugodt, de rövid levegők: a matuzsálemek bölcsessége rezonál nagy idők tanújának mellkasában. Az agg basszistát később szmokingban vezetnek vissza a színpadra, s mintha még húsz évet öregedne azonnal. Látszik, hogy az éneklés emléke élteti, talán mint színházát csillogó aranykor-tartaléka.

Ókóvács Szilveszter

Szerelmi jelenetek Puccini operáiból (DVD)

NVC Arts – Warner

A Warner majd kétórás összeállítása híres szerelmi kettősöket ígér Puccini operáiból, és kisbetűkkel jelzi, lesz azért itt más is, hisz nincs még/már a katalógusban egy DVD elvárt játékidéjére elegendő szerelmi jelenet. Pedig de szép lett volna egy csokorban látni, *A fecskétől* a *Manon Lescaut*-n át a *Pillangókisasszony* első felvonásvégi gyönyörűségéig végigszemlélni Puccini szerelmi társasíróját! *A fecskéből* biztos nincs nagyszabású videofelvétel, Manon és De Grieux viszont a várt módon lép elénk Te Kanawa és Domingo személyében, sőt több, *Thomas Allen* színpadi jelenlétével dúsitott részlet is bekerül az első Puccini-világsikerből. Domingo abszolválja még *A nyugat lányát*, s *Neblett* kisasszony Minnie-jével végre feledhető a lemezverzió elképesztő *Mara Zampierje*. (Ugyancsak Domingo nevéhez fűzhető a ráadás több trackje, csakhogy *Verdi Otellójának* pompás felvétele van annyira slágerkiadvány, hogy elég beadni a második fináléból pár taktust és *Desdemona* Fűzfadalát. A nagy szerelmi kettős itt tehát lemarad.) De vissza Puccinihez: *A köpeny* jelenetében *Sass Sylvia* sikerei csúcán, a Scalában alakítja *Georgette*-et, *Marton Éva* pedig a karmestert inkább szemkontaktban tartó *Aragallal* énekl a *Tosca* hajnali kettősét, tényleg pazarul. Ugyancsak szuperlatívuszok illethetik a *Bohémélet* részleteit: *Schicoff*, *Cotrubas*, *Allen* dominálják a Covent Garden-béli előadást. És ha már a helyszíneknél tartunk: többször is a Veronai Arénában készültek a tévéfelvételek, *Peskó Zoltán* is itt dirigál. Aki e csatamezőnyi színpadon, mikroporokkal behálózva, monitorok látászögei közt vergődve is árnyaltan énekel és játszik, az minden utólagos dicséretre méltó, győztesként üdvözlendő.

Ókóvács Szilveszter

A CD-n elhangzik a *Figaro lakodalma* és a *Don Giovanni* c. operákból az összes, szoprán hangra komponált ária.

Közreműködik a Liszt Ferenc Kamarazenekar
Vezényel: Pál Tamás

www.andrearost.com

Beethoven

Hármasverseny
Rondó, Karfantázia

Pierre-Laurent Aimard
Nikolaus Harnoncourt

Rachmaninov

Rapszódia
egy Paganini-témára

Nikolai Lugansky

Bernstein musicalrészletek

Candide,
A rakparton, A városban,
West Side Story
Orchestre Lamoureux
vez.: Yutaka Sado

www.warnerclassics.com

Berlioz:
Requiem (SACD)
 Frank Lopardo,
 Atlantai Szimfonikus
 Zenekar és Kórus,
 vezényel:
 Robert Spano

Telarc – Karsay és Társa ●●●●○

Berlioz Requiemjéről sok felvétel készült, szemben a szintén jeles Te Deummal. Robert Spano most nem hoz megragadó egyéni megoldásokat, ellenben a hatalmas apparátust felvonultató alkotást kiemelkedő strukturáltsággal és eredményes összefogottsággal vezényli. A formák és a hangzatok egyáltalán nem folynak össze. Az egykor Robert Shaw vezette Atlantai Szimfonikus Zenekar és Kórus jeles kórusmű-előadási hagyományának folytatása a lemez. Frank Lopardót öröm hallani: mély tenorjával több figyelmet érdemelne. Mindezt remekül jeleníti meg a Telarc kitűnő felvétele. A nagy ének- és zenekar közepén érezzük magunkat, Lopardót sem közeli mikrofon mögött, hanem ebben elhelyezkedve érzékeljük. Nem részletorientált, hanem a főbb egységeket jól kivehetően megjelenítő felvétel.

ZB

Beethoven:
**Művek zongorára
 és gordonkára**
 Alfred és Adrian
 Brendel

Philips – Universal ●●●●○

Merengő, költői előadás. Főszereplője Alfred Brendel, akinek keze alatt valóságban énekel a zongora. De vajon mellékszereplő-e Adrian Brendel, a nagy pianista fia, akinek gordonkajátéka abszolút felkészült? Az előadásokban a zongoraszólam dominál, ez azonban a darabokból is következik: Beethoven művei jelentik a fokozatos átmenetet, nála válik lassan egyenlővé a zongora és a vonóhangszer. Adrian játéka kevésbé individuális, mint apjáé, de hibátlan partner, és interpretációjuk megfelel a vonóhangszer-kíséretes szonáta műfajának. Szinte minden hangnál elidőznek, így a szonáták és variációk schuberti csendességgel és finomsággal jelennek meg. Nem sodró, energikus előadás, inkább a közeli nézet uralodik bennük, az apró részletek maradéktalan tisztelete.

ZB

Dvořák, Schubert, Franck
 Bálint János (fuvola), Kocsis Zoltán (zongora)
 Hungaroton Classic

●●●●○

Két átiratot és Schubert ismert fúvós kamaraművét, a Bevezetés és Változatok – az Elszáradt virágok című dal nyománt kínálja az új korong. Dvořák G-dúr szonatináját Alain Marion, César Franck A-dúr szonátáját pedig Robert Casadesus dolgozta át az eredeti hegedű-zongora apparátusból. Bálint János nem először vállalkozik (eredményesen) átiratok teljes értékű megszólaltatására – információk, illetve az eredeti hangzás ismerete nélkül ezúttal is meggyőzné hallgatóit arról, hogy valódi fuvolaműveket hallanak. A szonáta-jellegű darabok esetében történetileg változott a partnerek viszonya; a zongora meghatározó szerepére csakúgy találunk példákat, mint arra, hogy a billentyűs hangszer a dallamjátszó instrumentum kiemelkedését, érvényesülését segítő háttérre lényegül. Ami változatlan: a két előadó pillanatról pillanatra meglévő felelőssége az adott faktúra megszólaltatásában.

Ezúttal két szólista-alkatú muzikus társulása tetszetős produkciót eredményez, anélkül, hogy együttműködésük különösebb gyönyörködésre adna okot. Inkább a hangzás perfekcióját értékeljük, a jól kivehető dallamvonalakat, a formailag jól felépített, áttetsző hangzást. Romantikus (romantika-közeli) művek esetében nem lenne felesleges a gyönyörködtetés szándékán túl annak kifejezésre juttatása sem, hogy maguk a játékosok is örömeiket lelik a muzsikálásban. A Schubert-variációk az absztrakciónak azt a fokát érték el, ahol szinte már nem is számít, hogy mi volt az eredeti téma. A pregnáns karakterizálás egymástól független zsánerdarabok füzérét eredményezte. Jobban érvényesült a hangszeres variáció-típusok megannyi jellegzetessége, mint a schuberti zene lényegéből fakadó énekeszerűség.

Fittler Katalin

Ysaÿe: Hegedűszonáták
 Thomas Zehetmair
 ECM Records/MusiCDome

●●●●○

Magyar zenebarát szívesen szörnyülködik azon, hogy sokoldalú muzikusaink milyen aránytalan értékelésben részesültek akár saját korukban, akár az utókor által. Lisztet leginkább csak virtuóz zongoraművészként ismerték el, Kodály pedig nemzetközi méretekben mindmáig elsősorban pedagógusként ismert. Nem kiméli a sors a sokoldalú külföldieket sem – erre (is) ráébresztett az Eugène Ysaÿe hegedű szólószonáta-sorozatát tartalmazó hangfelvétel. Fellapozva lexikonokat, elsősorban életrajzát, a hegedűművész-karrier lépcsőit követhetjük nyomon. Hogy eközben zeneszerzői életműve is jelentős, arról ugyancsak hallgat a fáma.

Az op. 27 sorozat hat darabjának már az ajánlásai is elgondolkodtatóak. A megajándékozottak a hegedűs előadóművészet történetének világszerte elismert képviselői: Szigeti József, Jacques Thibaud, George Enescu, Fritz Kreisler, Mathieu Crickboom, Manuel Quiroga. Nehéz belátni, miért indokolt e jelentős kompozíciók egyetlen opuszba való tömörítése, hiszen a zene-történetnek olyannyira különböző stílusirányzataira rimelnek. Fellelhetünk közöttük három- és négytételű ciklust, programzenei tételpárt csakúgy, mint önálló tételt. Személyes mondanivalója kifejezéséhez néha idézeteket használ az általa olyannyira ismert történeti zene remekeiből, máskor hasonló meggyőző erővel fejezi ki mondanivalóját saját eszközökkel. Hogy minderre rádöbbenhetett a felvétel hallgatója, az Thomas Zehetmair művészetét dicséri: nem akadályozza a szerző és a hallgató találkozását, sőt megkönnyíti azt. Indokolt az értetlenkedés: vajon mások miért nem játsszák e remek darabokat? Többszöri meghallgatás után pedig kezdődik a gyanakvás: lehet, hogy csak a legjobbak számára tűnnek ilyen evidensen megszólaltathatóknak?

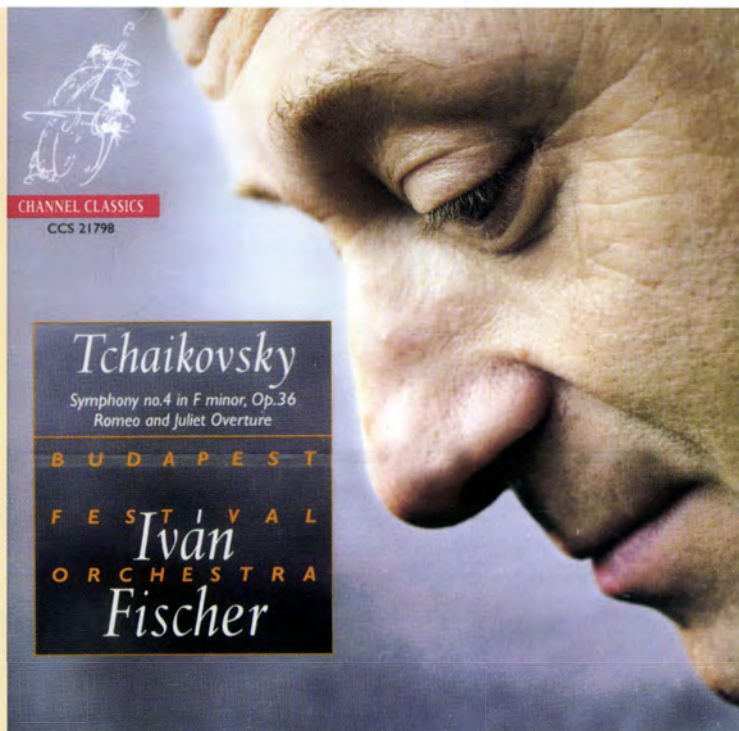
Fittler Katalin

Csajkovszkij:
4. szimfónia (f-moll, op. 36)
Rómeó és Júlia nyitány

Budapesti
Fesztiválzenekar

Vezényel:
Fischer Iván

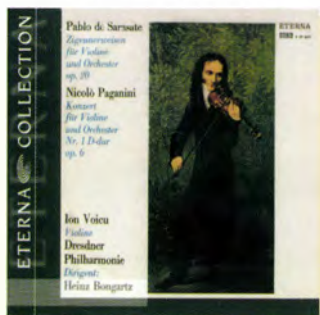
SACD formátumban is

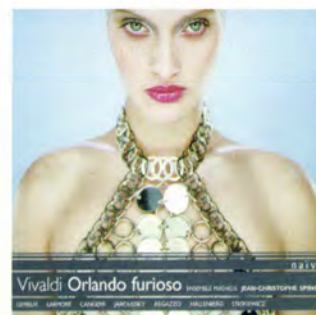
Hänssler Classic

Berlin Classics

Opus 111

Hyperion

Alia Vox

Chandos Records

SACD-n is

SACD

Az Alia Vox, Berlin Classics, Chandos Records, Channel Classics, Hänssler Classic, Hyperion, Opus 111 kiadványait

Magyarországon forgalmazza: **Karsay és Társa Kft.**

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650 • E-mail: gyukars@axelero.hu

Vivaldi:
Hegedűversenyek,
kettősversenyek stb.
Nigel Kennedy,
Berlini
Filharmonikusok

EMI Classics

Kennedy új Vivaldi-lemezzel jelentkezik, sajátos stílusban. Egyrészt nyugtalan, szertelenül fickándozó, főképpen a szólalások vezetése terén, másrészt, e támadás elhárításaképpen, nyugodt, pórázon fogott, kiváltképp a hangzást illetően. Így folyamatos kettősség uralkodik az előadásokban. A Berlini Filharmonikusok kis létszámú együttese, az oboista Albrecht Meyer, a csellista Olaf Maninger, a csembalista Mitzi Meyerson hűséges partnerei a vadságot és szelidséget egyaránt magában hordozó hegedűsnek. Az említett kvalitások ilyen kombinációja csak ebben az autentikus előadásban meggyőző. Követendő felfogás? Előadásmódként talán nem. Ugyanakkor ellentétes folyamatok feszültségének és egyensúlyának különös és eredeti megjelenítése Vivaldi zenéjének segítségével. A figyelmet illeti, feltétlenül követendő. ZB

Prokofjev:
Két hegedűverseny,
II. hegedű-zongora
szonáta
David Ojstrah
(hegedű)

EMI Classics

A lemez hallgatása közben felmerül a kérdés: lehet-e ezt a zenét másképpen játszani, mint ahogyan Ojstrah teszi? Közhely bár, de magabiztosság sugárik interpretációjából; hallhatjuk, hogy Prokofjev zenéjét (is) anyanyelvi szinten „beszéli”. Az ő játékában is ugyanaz figyelhető meg, amit éppen ő csodált sakkpartnerének és barátjának muzikájában: nincsen egyetlen fölösleges vagy túlzó gesztus sem, inkább egyfajta belső tisztaság hatja át az előadást. Bár a két hegedűverseny nem minden részletében mutató darab, mégis, Ojstrah hegedűhangjának nemessége ezekben is lenyűgöző. Ami pedig a Második szonátát illeti, ez aligha szólalhat meg hitelesebb tolmácsolásban, mint az övé, hiszen a fuvalletéből készített átirat létrehozásakor ő maga volt a zeneszerző társa és segítője. Forrásértékű felvételek tehát, melyek talán kicsit közelebb visznek Prokofjev világához VT

**Csajkovszkij,
Korngold:**
Hegedűversenyek
Anne-Sophie
Mutter,
vezényel:
André Previn

Deutsche Grammophon

Az első eset, hogy Mutter új bejátszása túlszárnyalja a Karajan kísérete korábit. Az 1988-as élő felvétel a Csajkovszkij-darab kiemelkedően sikerült hagyományos olvasata, az idős Karajan romantikus felfogásában. Ám az új felvétel még érdekesebb.

Mutter manierista, szabad előadása nem öncélú, hanem a mű mély átélésén nyugszik és nagyon expresszív. Már a kezdő kadencia elragadó, a csúcspont pedig a halk, varázslatos, holdbéli hangulatú lassú tétel, mely háttorzongató, mélységeig ható bartóki atmoszférával jelenik meg. A gyakran játszott darab újszerű, de sehol sem idegenszerű. Modern romantika után romantikus modern. Mutter lunáris, expresszionista modora Korngold – szintén Op. 35-ös, D-dúr – hegedűversenyének is különös fényt ad. ZB

Jascha Heifetz
Beethoven, Glazunov,
Brahms, Mendelssohn,
Csajkovszkij hegedű-
versenyei, Brahms,
Schubert kamara-
művei (4 CD)

Membran – H&H 92

Ha külsőre nem is, tartalmát tekintve impozáns kis album ez: négy korongon összesen öt (!) hegedűverseny, egy Bach-partita, Brahms-szonáta és Schubert-trió szerepel. Sokszor méltatták már a XX. század egyik legnagyobb hegedűművészenek játékát, nekem is inkább csak az album összeállításával kapcsolatban van kifogásolni valóm. A hegedűversenyek, kamaraművek és szólómű közt nincsen egyensúly; a kiadó az 1934 és 1949 közt készült bejátszások közül mintha azt adta volna ki, amit éppen sikerült megszereznie. Ezt leszámítva, nem tudom, fogja-e valaha a ma zenekedvelője Schubert B-dúr trióját ilyen pompás előadásban (Rubinsteinnel, Feuermann-nal) hallani. A bostoni zenekar, Koussevitzky vezényletével kontrasztokban gazdagon vezet elő a Brahms-koncertet. VT

Jacqueline du Pré
— a korai
BBC-felvételek
(1961–1965)

EMI Classics

Vannak művek, melyeket kiváltképp hallani szeretnénk bizonyos előadókkal. Ilyenek Bach szvitjei a nagy csellistákkal. Du Pré sosem vette lemezre őket, ám fennmaradt a BBC korai felvétele az első kettőről. Száraz, de plasztikus hangzás. Az I. szvit első tétele organikus bomlik ki, a hangsúlyok lassan erősödnek, a második nyugodt folyondár, a harmadik könnyed tánc. A csúcspont a nagyon lassú, expanzív, mélységekben járó negyedik tétel, míg az ötödik kimért lépésével, a hatodik felszabadultságával ragad meg. A II. szvit második tétele szokatlanul viharos, a negyedik nagyon lassú. Du Pré minden hanggal mondott valamit, előadásaival sokat tett hozzá a Bach-szvitek interpretációjához. Brahms II. szonátáját a Barenboimmal készült felvételekhez hasonló dinamizmussal halljuk, Ernest Lush kíséretével. Couperin Tizenharmadik koncertje és Händel g-moll szonátája igazi ritkaság. ZB

Schubert: Dalok
Dietrich Fischer-
Dieskau,
Hartmut Höll

Warner Classics

Schubert 21 dala élő felvételtől, 1992 májusától, Nürnbergből. Dietrich Fischer-Dieskau hangja jó, előadásai expresszionisták, dominál bennük a dramatizálás, az énekeszédbe hajlás. Ez sok dalhoz illik, kevésnél inkább csak lehetőség, amivel élni lehet és érdemes. A felvétel hangzása telt, enyhén éles. Höll erőteljesen zongorázik, a zongora pozíciója domináns, ami együtt már-már sok. Höll jó zongorakísérő, de ezúttal minden erőteljes, Fischer-Dieskau expresszivitásra törekvése, a zongorahang elhelyezkedése, a zongorista játékának keménysége.

A lemez nem pótolja, inkább kiegészíti a stúdiófelvételeket, értékes dokumentuma ugyanakkor Fischer-Dieskau késői korszakának. A műfaj királya ma már nem lép fel, csak kurzusain hallani, koncertjén most mégis ott lehetünk. ZB

Mendelssohn: Trió,
Dvořák: Dumky trió
Beaux Arts Trio

Warner Classics

Menahem Pressler mellett két fiatal muzsikussal. A szólistaként is neves Daniel Hope érdesen, erőteljesen, biztosan hegedül. Antonio Meneses – Mutter egykori partnere Karajan Brahms-lemézén – szép zengéssel és igazi kamarazenei finomsággal gondolkázik. Jól kiegészítik egymást. Pressler művészi megoldásokkal játszik. Meneses ritkán, de mindig meggyőzően ragadja magához a szót. Hope a két finom ornamentikával játszó muzsikussal jó ellensúlya. Erősebb és csiszolatlanabb játéka mellett a szentimentalizmus árnya sem vetül az interpretációkra. Mindkét darab előadása lendületes, ugyanakkor tagolt, jól felépített. Pressler és Meneses finomságaival, Hope domináns alapjával, érdes ellensúlyával remek felvételek készültek, kiváló hangzással, megismételve ötven év elmúltával a trió első felvételének programját.

ZB

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

CD-SACD, DVD-A, DVD-LP
KLASSZIKUS, NÉPZENE, JAZZ

FONE, ALPHA, EGEA, ACT,
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE

KLASSZIKUS ZENEI CD
AKCIÓK!

pl. Foné Records 4900,- Ft.
helyett csak 1500,- Ft.

CD-BÁR
1088. Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel.: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

Nyitva tartás:
hétfőtől péntekig 10-20
szombaton 10-16

SikRSek leszünk...

Roland

RS-70
V-LINK USB

Roland hirdetés filmen

RS-50
V-LINK

Roland
EAST EUROPE

Roland East Europe Kft.
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: (23) 338-041, Fax: (23) 338-087
E-mail: info@rolandee.hu
Web: www.rolandee.hu

Az új RS keyboard-ok könnyen használható, multi-funkciós hangszerek. 64 hangig polifónikusak és 16 Part multitimbrálisak. A hangszerek újra mintavételezett ROM hullámformákkal és a valódi 44,1 kHz-es lejátszási frekvenciával rendelkeznek. Számos, az élő megszólaltatást segítő funkcióval vértették fel az RS keyboardokat, pl.: Multi Chord Memory (akkordot játszhatunk egy billentyű lenyomásával), programozható Arpeggiator, Rhythm Guide metronóm hangszin és Pattern variációkkal, D-Beam kontrollor, továbbá közvetlen elérésű gombok a hangszin kategóriákhoz (Direct Access). Az RS-70 új tervezésű Loop-szekvenszerével könnyedén és gyorsan készíthetjük el dalainkat anélkül, hogy bármilyen MIDI beállítást ismernénk. Természetesen, ha egy sávot rögzítettünk, akkor széleskörű editálásra van lehetőség, akár hangonként is.

Rahmányinov:
Variációk zongorára
és zenekarra
Nikolai Lugansky
(zongora)
Warner Classics
●●●●○

Nikolai Lugansky kítűnő manuális adottságokkal bíró zongoraművész, ez nem vitás. Ezen a korongon is annak a zeneszerzőnek a műveit tolmácsolja, akinek tulajdonképpen a világhírt köszönheti. A Paganini-variációkat erőteljes hangon játssza, de még mindig művészieskedő a szerző szőlőjével jegyzett, 1934-es felvételhez képest. Játéka túlzottan is cizellált, ahol pedig lehetne nyersebb, ott is inkább finomkódó. A Simon Rattle nevelte Birminghami Szimfonikus Zenekar a japán Sakari Oramo vezényletével is világszínvonalú együtteshez méltón játszik. A szóló zongorára írt Corelli-variációk részleteiben kidolgozott, viszont kellő áttekintő képesség híján darabjaira esik szét. A Chopin-témára írt variációsorozat ebből a szempontból jobb képet mutat. Lugansky a két szólóművet két nap alatt vette fel. Lehet, hogy többet nyertünk volna vele, ha nem siet annyira?

VT

Plainte calme: Fauré,
Ravel, Messiaen művei
Alexander Lonquich
(zongora)
ECM Records –
MusiCDome
●●●●○

Nagyszerű és eredeti programmal állt ki a negyvennégy éves német zongorista. A francia zene három generációjának terméséből válogat, szemezget, mégpedig inycen módjára. Műsorát Fauré kevésbé ismert impromptu-i szövik át, de hallhatóan nem ez a Végh Sándor-növendék, Lonquich világa. Billentése kemény és kopogós, és a darabokhoz inkább germán racionalitással nyúlt, mintsem franciás színérzékel. Így Fauré darabjain nem hallani sem Chopin hangját, sem Debussyét, noha a kettő közötti hidat képviselik. A zongorista második ECM-lemezének műsorában helyet kaptak a húszéves Messiaen prélude-jei is, és ezt a nyolc darabot már sokkal közvetlenebb hangon adja elő. A legkevésbé új Ravel Gaspard de la nuit című zongoraciklusa, de ebben a környezetben ez is más értelmezést nyer. Tulajdonképpen a teljes műsor koherens, és nagy érdeme, hogy a művek új megvilágításba kerülnek.

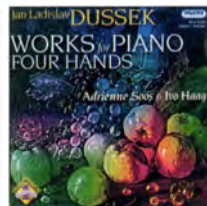
VT

Chopin:
Zongoradarabok
Érdi Tamás
Hungaroton Classic
●●●●○

Érdi Tamás új Chopin-lemeze alapos felkészültségről, a művek őszinte átéléséről tanúskodik. A művész tartózkodik a szélsőségekbe hajló érzelemnyilvánítástól, és tiszta billentésre, egyértelmű formálásra törekszik. Az előadások így módon Vásáry Tamás Chopin-felvételeire emlékeztetnek, melyeket annak idején a Deutsche Grammophon számára készített. Vásáry is a maga egyszerűségében és szépségében mutatta meg Chopin noktürnjeit, keringőit vagy a g-moll balladát. A hozzáadott plusz mindketőtől a művek érzelmekkel érintett, ugyanakkor nem telített, tisztán strukturált megközelítése. Gondosan elkészített lemezével Érdi Tamás a Chopin-interpretáció ritkább klasszicista-kora romantikus irányát erősíti, mely értékes alternatívája a zongoraművész-zeneszerző művészetét a nagyromantika kontextusába helyező főbb Chopin-előadási irányzatoknak.

ZB

Jan Ladislav Dussek:
Négykezes
zongoraművek
Soós Adrienne
és Ivo Haag
Hungaroton Classic
●●●●○

Ritkán hallani ennyire összeszokott zongorista duettet. Felfedező kedvük pedig, ami ebben a műfajban alighanem a létfenntartás elengedhetetlen eszköze, imponáló. Előásták már Max Reger, Adolf Busch és Robert Casadesus négykezes zongoradarabjait, és a sor bizonyára folytatódik. Az 1760 és 1812 közt élt cseh zeneszerző, Dussek alkotásait nemcsak előásták, de úgy adják elő, mintha ezek évtizedek óta a repertoár részei lennének. Magától értődő természetességgel játsszák a Czerny-etűdökre emlékeztető, gyakran kissé sablonos futamokat, egyszerűcske dallamokat. Az iskolás vonások miatt a hallgató arcán már-már mosolyt előlegező jelek mutatkoznak, csak hogy az előadásból a mű iránti tisztelet és felelősségérzet sugárzik, s így a készülődő mosoly végül elmarad. A művek humora azonban nagyszerűen érvényesül. Annyira, hogy arra gondolunk: mégiscsak komolyan kellene vennünk ezt a Dusseket!

VT

Új Liszt-felfedezések
– II.
Leslie Howard
(zongora)
Hyperion – Karsay
és Társa
●●●●○

Leslie Howard eminens aktivitásával nagy Liszt-játékos. Egyedül ő játszotta el Liszt összes fellelhető művét, felvételei 59 CD-n jelentek meg. Most a második kiegészítéssel jelentkezik. A lemez fő érdekessége az A-dúr zongoraverseny korai, zenekar nélküli változata. Howard játéka megfelelő, mégis, az interpretáció szintjén is jelentős előadásban volna igazán magávalragadó egy ilyen korai letét. A Préludes at Harmonies poétiques et religieuses erősen különbözik és erősen elmarad a kész ciklustól. Két magyar vonatkozású újdonság a B-dúr Magyar című albumlap 1840-ből és a B-dúr Magyar induló 1859-ből. Az album a Szerelmi álmok harmadik darabjának korai változatával zárul. Fontos dokumentum, élvezetes lemez. Az 1839-es Concert sans orchestre talán megragadja más előadók és lemezcégek képzeletét is: 1835–36-ban azonos címmel fogalmazta meg Schumann a III. szonáta első változatát.

ZB

Bernstein: Színházi
és filmzenék
Orchestre Lamoureux,
vezényel:
Yutaka Sado
Warner Classics
●●●●○

Leonard Bernstein két leghíresebb zenéje, a Candide-nyitány és a Somewhere című dal keretezi a válogatást. A nagymúltú Lamoureux Zenekar nagyszerű médium erre a zenére, a rezek úgy szólnak, mint az ágyú, a hangzás mégsem nyers, hanem kiegyenlített. Talán a kítűnő hangmérnöki munka eredménye az is, hogy hiába aktivizálódnak teljes mellbedobással az ütők, a többi szólam ennek nem látja kárát. Két nagyobb méretű szimfonikus szívet is hallhatunk: az egyiket már Bernstein halála után hét évvel állította össze egyik volt kollégája a Candide számaiból, a másik pedig az On The Waterfront zenei anyagát sűríti húsz percre.

Kim Criswell énekszólója megfelelően dögös az I Can Cook című dalban, ugyanakkor lírai is tud lenni, mint például a számunkra talán már kissé giccses hangszerelésben megszólaló Somewhere-ben.

VT

EMI CLASSICS BLUE NOTE

Klasszikus és jazz újdonságok!

Parker's Mood

www.emimusic.hu

A Gramofon magazinban szereplő CD-k megvásárolhatók, megrendelhetők az

MCD Könyv- és Zeneáruházban

Bp. V., Deák Ferenc u. 19.
Tel.: (06-1) 318-6691

ahol kiemelt klasszikus és jazz választékkal várjuk kedves Vásárlóinkat, továbbá belehallgatási lehetőséget biztosítunk a vásárlás megkönnyítésére!

Az MCD üzletlanc további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és
Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

Újraélheti a zenét!

Üzletünkben a gregoriántól a kortárs zenéig hanglemezen mindent megtalál – ha mégsem, kívánságát előjegyezzük, számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról kérjen további felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene

Jazz

Népzene

World Music

Gyerekzenék

A Déli Pu.-tól egy percre a CD Centrumban

XII. Magyar Jakóbinusok tere 4.
Tel.: 355-38-08

Nyitva:
H-P: 12-19
Szo: 10-13

Rendelés postai utánvétellel is

Corpus Domini
Cantori Gregoriani,
vezényel:
Fulvio Rampi
Membran – H&H 92

● ● ● ● ●

Tizenhárom jó hangú férfi énekest hallunk. Képzett, kellemesen lágy csengésű orgánummal megáldott tenor szólóistákat. Együtt valahogy mégsem nyújtanak szépnek nevezhető produkciót. Pedig az énekelt anyagban ez a lehetőség kétség kívül benne lakozik: tizenhat gyönyörű dallamot vettek fel gregorián műfajokból válogatva. Az a gyanúm, itt is a „fejétől bűzlik a hal” jelenséggel van dolgunk: minden bizonnyal karmesterük az, aki megrontja őket. Többször erőltet rájuk crescendókat, rácsúzásokat és egyéb belcantós manirokat. De még ez sem lenne akora baj, mint az, hogy nem érett össze ez a férfikar, pontosabban: szinte az elejétől a végéig hamisan szól, bírkóznak egymással a frekvenciák. Az pedig, hogy a karnagy érzékenynek nem nevezhető füllel irányítja az együttest, abban is megmutatkozik, hogy nem riad vissza a torokból nyomott, préselt hangzóktól sem. A hallgató azonban annál inkább. VT

**Biber: Requiem,
B-dúr mise stb.**
Gabrieli Consort
& Players, vezényel:
Paul McCreesh
Deutsche Grammophon
– Universal ● ● ● ● ●

A főszereplő, vagyis a kórus kaotikus benyomást kelt. Köszönhető ez annak, hogy McCreesh a női szólamokba két embert tesz, míg a férfiszólamokat szólólistákra bízta, akik – vélhetően az egyensúly helyrehozatala céljából – nagyobb hangon próbálnak énekelni, mint amit valójában birtokolnak. A karmester további trükkökkel is szolgál, amelyeket a kísérőfüzetben részletesen ismertett. Ez nagy előnye ennek a lemeznek: az előadás több részletéről informálja a hallgatót. A felhangzó zenét a XVII. századi Salzburg köti össze, melyek között csak Lassus – az egyik szólista miatt egyébként majdnem végig hamis – két motettája tűnik kakukktójsáknak. Biber két miséje közül az f-moll Requiem az érdekesebb, nem csak hangnemválasztásával, hanem drámaiságánál fogva is. A lemez egyébként nem rossz koncepció szülötte (egy életérzés vonul rajta végig), de megfontoltabb döntések talán jobb produkciót érlelhetek volna ki. VT

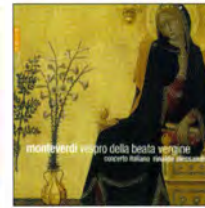
Isabel I – Reina de Castilla
La Capella Reial de Catalunya, Hespèrion XXI, Jordi Savall
Alia Vox – Karsay és Társa ● ● ● ● ●

A historikus előadói gyakorlat elismert képviselője, Jordi Savall fáradhatatlanul folytatja az Ibériai-félsziget zenetörténeti kincseinek feltérképezését, bemutatását. Ezúttal – saját együttese, a Hespèrion XXI, valamint két énekes szólista (Arianna Savall, Begona Olavide) és a La Capella Reial de Catalunya nevű férfi kamarakórus közreműködésével – tematikus lemezt készített: Kasztíliai Izabella királynő (1451–1504) életét, a spanyol történelem akkori eseményeit, a királyi udvar szellemiségét és (zene)kultúráját vette górcső alá. Az anonim kompozíciók és ibériai szerzők alkotásai mellett még egy Dufay-tétel is felbukkan a lemezen. A megfestett tablókép egyszerre homogén és részletgazdag: a ritmika, a dallamszerkesztés kiszámítható szabályaihoz roppant színes hangszerelés, a tételkarakterek elképesztő változatossága társul. Az interpretáció pedig most is – mint mindig – perfekt. ReA

**Biber, Muffat:
Hegedűszonáták**
ECM Records – MusiCDome ● ● ● ● ●

Biber szólóhegedűre írott művei kiadásának második része jelent meg John Holloway előadásában, Aloysia Assenbaum (orgona) és L. Ulrik Mortensen (csembaló) közreműködésével. A lemezen hat szonáta kapott helyet, de az utolsó Muffat szerzeménye. Holloway nem röstelli kiemelni a Biber-muzsika extravaganciáit, és az elmúlt tizennégy évben, mióta intenzíven foglalkozik ezzel a szerzővel, teljes mértékben ráhangolódott arra az elbeszélő jellegű hegedülésre, amit a salzburgi mester megkíván. Hallatlanul izgalmas felvétel. A három hangszer dús együtthangzása csodálatos természeti tűnemenyként tölti be a helyszínül választott kis osztrák kolostor terét, hiszen az előadók és a hangmérnök megtalálták az egyensúlyt az ékesszóló hegedű, valamint a kísérő billentyűs hangszerek között. Annyira, hogy a négy fal közt is szakrális hangulat uralkodik el rajtunk. VT

Monteverdi: Vespro della Beata Vergine
Concerto Italiano,
Rinaldo Alessandrini
Opus 111 – Karsay és Társa ● ● ● ● ●

Hibája nincs ennek a felvételnek, hiánya mégis: az a grácia hiányzik belőle, amelyet Simone Martini – és a kép elkészítésében ugyancsak közreműködő Lippo Memmi – Angyali üdvözlésben látunk. Az a kecsesség, finomság, amelytől a festmény felejthetetlen. Az ihletett pillanat varázsa, amit aztán sosem felejtünk. Rinaldo Alessandrini saját rekonstrukciójában vette fel a Mária-vecsernyét. A historizmus úttörőinek törekvései szépen megvalósultak ebben az előadásban, áttekinthető, könnyed, eleven, mentes a romantikus előadásmód ballasztjaitól. Mind az énekesek, mind a hangszerek magas szinten muzsikálnak. A felvételről tehát szinte minden jó elmondható, a kétségtelenül jelenlévő minőségek azonban nem állnak össze emlékezetes egészzé. Ha a lemezborító oltárképét vesszük, ott van Mária, ott van a virág, de nincs ott az angyal és nincs ott az üdvözlés. ZB

**Johann Rosenmüller:
Weihnachtshistorie**
Cantus Cölln,
Concerto Palatino
Harmonia Mundi – Karsay és Társa ● ● ● ● ●

A tömegtermékké silányított karácsonyi muzsikák áradatában üdítő kivétel egy-egy – az ünnepkörhöz kapcsolódó – zenetörténeti ritkaság. Ezeket mostanában főleg régizenei profilú kiadók bányásszák elő, s teszik közkinccsé. Ilyen „csiszolatlan gyémánt” a Bachnál és Händelnél egy generációval idősebb német komponista, Johann Rosenmüller életműve is. Schütz tanítványa volt, ez adta meg számára a támadhatatlan mesterségbeli tudást, amit olaszos életkedvvel, dallamközpontúsággal párosított. A Cantus Cölln a kilencvenes évek közepén már készítette egy Rosenmüller-albumot, s most – a Konrad Junghänel lantművész vezette Concerto Palatinoval szövetkezve – a Weihnachtshistorie (Karácsonyi történet) című ciklust vették lemezre. A Lukács evangéliumból átvett születéstörténetet Rosenmüller az itáliai concertók ünnepélyes tónusával támasztja alá, az előadás mégis örzi kamarazenei intimitását. ReA

Kremerata Baltica
Liszt, Chiznik, Vustin,
Kancheli, Bakshi, Pelecis,
Dunajevszkij művei
Deutsche Grammophon
— Universal

Arról hosszan el lehetne beszélgetni, vajon pozitív vagy negatív fordulatot vett Gidon Kremer művészete az utóbbi években. Mindenesetre, mióta megalapította saját kamarazenekarát, darabválasztásai nyomán némi kétely ébredt bennem ízlésének nemességét illetően. (Persze, illik eljátszani a darabot, amit az embernek dedikálnak, és Kremer ezekben nem szűkölködik.) Minden vitán felül áll virtuóz hegedülése, valamint producióinak meggyőző ereje, amelynek közvetett módon, még karmesteri szerepben is tökéletesen érvényt szerez. Liszt Dante-sonátáját hegedüverseny-átíratban játssza el, de úgy, hogy az ember azt hinné, újonnan felfedezett Paganini-koncertet hall. De Aleksander Bakshi szólóhegedűre, vonósokra és mobiltelefonokra írott Nem fogadott hívásban ugyanúgy jelen van ez a kifejező erő, mint Chiznik Mozart-sonátára írt jazzes fantáziavariációiban. Na, ez az igazi művészet!

VT

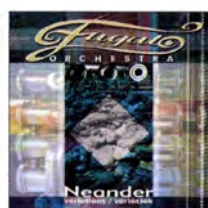

There is still time
France-Marie Uitti
(cselló), Paul
Griffiths (szöveg)
ECM Records —
MusiCDome

A korong egy újító csellóművész és egy zenetörténész találkozásának gyümölcse. Különleges, mondhatnók, egzotikus gyümölcs ez, és mint ilyen, mindenképpen megismerésre érdemes. Uitti, aki a két vonóval való csellójáték kifejlesztője (ezzel többek közt Kurtágot is megihlette) most is fura hangzásokat varázsol elő hangszeréből. Griffiths verseivel együtt hallgatva nem tudjuk, mi volt előbb: a hang-e vagy a szó. Az, hogy ez a kérdés egyáltalán felmerül, azt mutatja, hogy nagyon szoros összefonódásról van szó. A tizenhét tételes cikusból sugárzó meglehetősen komor hangulat, úgy érzem, sajnos, nagyon is a sajátunk: kissé bizonytalan, nem akar semmit, mintha félálomban szólna. A teljes átszellemülést csupán az zavarja, hogy a versek és a zene nem ugyanabban az akusztikai térben szólnak meg, talán egymásra vannak montírozva. Kár, de ennek ellenére is kiderül: igényes műalkotás született.

VT

Alpár Balázs:
Neander variációk
Fugato zenekar,
vezető: Alpár Balázs
Periferic Records

Az idén 22 éves Alpár összefoglaló lemezt készített 1997 és 2004 közötti darabjaiból. Egy korszakot lezár, a jövőben valószínűleg más irányba kormányozza zenekarát. A remek manuális készséggel (billentyűs hangszerek) és dallamkitaláló fantáziával megáldott fiatalember eleinte szintetizátorra komponált korábbi darabjait hangszerelte át meglehetősen esetleges összeállítású együttesére, a rockos dobalapokról az elektronika gondoskodott. A muzikus-gárda mára leendő hivatásosokkal bővült, a dobok élöben szólnak. A zenei anyag művebb megformálásának igényéről árulkodik a lemez címadása: variációk. Az eredmény néha felemás, az alapanyagok még túlságosan zártak, a harmóniak szűk körben mozognak. Így a variációs technikának kitett témák ellenállnak Alpár invenciójának. Talán nem véletlen, hogy a variáló kedv éppen ezért inkább a hangszerelés és nem a mélystruktúra átalakítására indította a zeneszerzőt.

MSZ

Klasszikus és Jazz

GRAMOFON

bemutítja

FÖLDES ANDOR

(1913–1992)

világhírű magyar

zongoraművész

ritkaság-értékű felvételét

Igor Sztravinszkij, Samuel Barber
és Aaron Copland művei

Megvásárolható

a legjobb lemezboltokban

és közvetlenül a kiadónál:

Klasszikus és Jazz Lap-, Könyv-
és Hanglezkiadó Kft.

1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Tel.: (06-1) 430-2870

E-mail: info@gramofon.hu

Klasszikus és Jazz

GRAMOFON

Igor STRAVINSKY
Piano Sonata

Samuel BARBER
Excursions

Aaron COPLAND
Piano Sonata

ANDOR FÖLDES piano

SPEAKING AT
MIDEM 2005

Martin Mills
Chairman
BEGGARS GROUP

Hadi Partovi
General Manager, MSN Entertainment & Digital Media
MICROSOFT CORPORATION

Guy Laurence
Global Marketing Director, Consumer
VODAFONE

Eric Korte
V.P. Music Director
SAATCHI & SAATCHI

Steve Schnur
Worldwide Exec. Music
ELECTRONIC ARTS

Jason Bentley
Music Supervisor [The Matrix trilogy]
MACHINEHEAD

midem
The world's music market - 39th edition

More music content
means more business for you

Only at Midem can you live, breathe, buy and sell music to 9,000 music professionals from all around the world.

No matter what the genre or format, this is where all the key decision makers come to meet, talk and forge new business deals almost non-stop for five full days. So you can discover new indie productions, licence your latest repertoire or place your artists in films, video games or mobile and online services - all at the same place. Only at Midem.

If it's got anything to do with the business of music, you'll find it at Midem 2005.

Why wait?

Save 150€ on the regular participation fee by signing up now. But hurry - our early bird rate is only valid **until 21 December 2004**.

Register online today www.midem.com

or contact Cornelia Much

tel: +49 7631 17680

email: cornelia.much@reedmidem.com

 Reed MIDEM
A member of Reed Exhibitions

23-27 January, 2005 • MidemNet [Music & Technology Forum] 22 January
Palais des Festivals, Cannes, France • www.midem.com

Georg Lickl:
Három vonósnyégyes
The Authentic
Quartet
Hungaroton Classic

A lemezen a keszthelyi Helikon Könyvtárban őrzött zeneművek kelnek életre közel kétszáz éve tartó csipkerózsika-álmukból. A fehér lovon érkező herceg a magyar Authentic vonósnyégyes és mielőtt bármit is mondanánk róla, le kell szögeznünk: nagyszerű, hogy eljött. Szépen kiöltözött, testben és lélekben alaposan felkészült a misszióra. Mindent összevetve jól fésült ábrázatot mutat, noha egy-egy tincs még rakoncátlanok, értve ez alatt az egyenetlen skálameneteket, a gyakran zavaróan hamis intonációt. A kérdés most is ugyanaz: miért hagyták, hogy félig sikerült félütemek tarkítsák az egyébként virtuóz produkciót? Hisz elég érdekességgel szolgálnak maguk a művek is. A két moll-hangnemű vonósnyégyes például különösen izgalmas, és az előadás érdeme, hogy ez nemcsak kiderül az újdonságra éhes zenerajongó számára, hanem várakozást is ébreszt benne újabb Lickl-csipkerózsikák iránt. VT

Albumlapok — Glier és Gretchaninoff művei
Kousay H. Mahdi
Kadduri (cselló),
Nagy Péter (zongora)
Hungaroton Classic

Bevallom, a lemez meghallgatása előtt sosem hallottam még Glier és Gretchaninoff muzsikáját. Azt is meg kell mondanom azonban, hogy hatvanhét perccel ezelőtti, balgább állapotom szemernyit sem volt szegényebb mostani énemnél. Az előadás ugyanis az unalomtól megmenti a műveket (és a hallgatót), a középszerűségtől azonban nem. Egy First Recording kétségkívül lehet értékes, de ezek a szirupos zenék a legsilányabb szalondarabok közé tartoznak; nem értem, mi vitte a két jó ízlésű művészt arra, hogy megörökítsék ezeket a művecskéket. Azt pedig már végképp nem tudom mire vélni, hogy a lemez elejéről a háromperces Glier-Keringót odabigyesztették a lemez végére is. Véletlenül sem annak másik előadását, másik olvasatát. Ugyanazt a felvettelt. Elnézést kérek: egy zenebarát azért ennél többet érdemel!

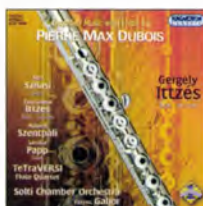
VT

Joseph Rheinberger:
Szextett, Nonett
Hungaroton Classic

Első kérdésem, amikor megláttam a lemezt, ez volt: miért éppen Rheinberger? Aztán meghallgattam és megtapasztalhattam, hogy a XIX. század második felében alkotó szerző szimpatikus zenét írt. Noha dallamai és hangszerkezelése Brahmsra emlékeztet, a felrakás azonban nem vastag, a szöveg nem sűrű, a szerkezet könnyen áttekinthető és ez mind előnyére válik ennek a muzsikának. A változatos harmóniai történések, valamint a benne szereplő hangszerek is — zongora, fafúvók, kürt és vonósok — gondoskodnak színességéről. A szólisták szintén nagy mértékben hozzájárulnak ehhez: jó hallani, hogy élvezik az együttjáratot, érzik egymást és — szeretik Rheinbergert. Előadói szempontból a Nonett jóval kényesebb eset, mint a Szextett, hiszen ebben nem szerepel zongora, amely ápol és eltakar. De ezenkívül is úgy érzem, lényegesen gyengébb ez a produkció. Vagy maga a mű? VT

Dubois: Kamarazene fuvalával
Iltzs Gergely (fuvola)
és barátai, vezényel:
Gábor Ferenc
Hungaroton

Egy lemezen rögtön meghallani, milyen az előadó viszonya a felvett zenéssel. Muszájból vonul velük stúdióba, esetleg személyes ügyének érzi, netán pusztán szerelemből játssza őket. Iltzs újabb CD-je minden bizonnyal az utóbbi kategóriába sorolható. Ezeknek a felvételeknek az a jellemzője, hogy a zenemű színvonala másodlagossá válik, nem zenei értékük a fontos. A hallgatóra inkább az a szeretet hat, amit az előadó a művekkel szemben érez. Ráadásul az 1930-ban született Dubois fuvalamuzsikája nagyon hálás és kellemes játszani, s mi is rendkívül jól szórakozhatunk a két-három perces tételeken. A Szonáta bravúros zárótétele például egy gyermekdallal bolondozik, de a két piccolóra és két tubára (!) írt négyes grotesksége is nagyon jól áll Iltzsnek. A mindössze negyedórás, négytételű, „csupa derű-csupa napfény” Fuvalaverseny méltó lezárása a nyolcvan perces örömlémeznek.

VT

FON TRADE MUSIC

MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!

Felpróbálja, mielőtt megveszi!

Nálunk próbafülke és a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszerkészlete várja!

www.fontrademusic.com

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14.
Telefon: (+36-1) 210 2790
Fax: (+36-1) 303 1158
fontrade.music@axelero.hu

A MEMBRAN KIADÓ

ÚJDONSÁGAI

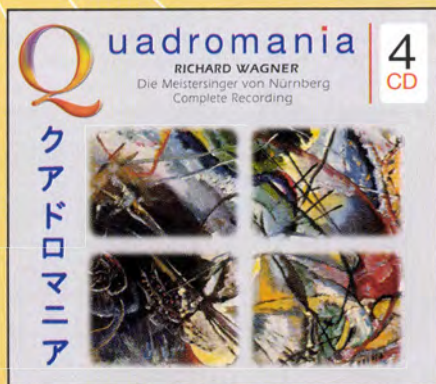
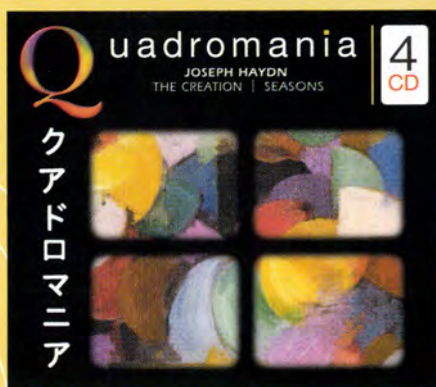
KOMOLYZENE

Megjelent a Quadromania 4 CD lemezes sorozat 125 önálló kiadvánnyal!

Világhírű karmesterek, előadók, együttesek, szólisták; többek között

Herbert von Karajan, Wilhelm Furtwängler, Pablo Casals, Maria Callas,

Yehudi Menuhin, Otto Klemperer, Artur Rubinstein, Enrico Caruso, Jascha Heifetz...

JAZZ

Már kapható a „Classic Jazz” és a „Modern Jazz” 2 CD-s sorozat!
Egyedi megjelenésben (könyvformátum), különleges modern borítóval
és egy 20 oldalas angol nyelvű képes információs füzetrel csomagolva!

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA A H&H '92 KFT.

H-1149 BUDAPEST, KÖVÉR LAJOS U. 52.

E-MAIL: INFO@HANDH92.HU

Keresse az üzletekben vagy rendelje meg a www.carmen.hu internetes áruházunkból!

A magyar jazz és a magyar jazzkritika – 2. Szembenálló felek?

Újabb három vélemény közlésével folytatjuk a magyar jazzkritika helyzetéről előző számunkban megkezdett diskurzusunkat.

H. Magyar Kornél:

A kritikálás ugyanolyan művészi mesterség, mint a zenélés. Netán meglepő ez a kijelentés? Gondoljunk csak a magyar zenekritika nagyjaira, köztük Csáth Gézára, Tóth Aladárra, Kroó Györgyre. Ezek az emberek szépirodalmi szintre emelték a műbírálat stílusát. Egyrészt körültekintő empátiával fordultak a zeneművészek teljesítményéhez, másrészt szövegük pazar stílusa emelte őket a jelentős szóművészek sorába. Mivel a magyar zenekritikának nagy hagyományai vannak – nagyobbak, mint a magyar jazznek – minden mai zenekritikusnak kutya kötelessége elődei hagyatékát tanulmányozni. Ebben a kérdésben nem kifogás a zenei műfaj különbözősége. Amikor jazz-művészeink sokasága komoly ismeretekkel rendelkezik az európai és benne a magyar zenetörténet terén, még inkább ismernie kell a kritikusnak saját műfaja előzményeit. Nem gondolom, hogy a kritika kizárólag szubjektív műfaj. Szubjektív annyiban, amennyiben a kritikus legtöbbször egyéni intuíciójára hagyatkozik. Ám meggyőződésem, hogy az intuíció végső soron örökérvényű, objektív és abszolút értékekből kell, hogy táplálkozzon. Ezek az értékek pontosan rendszerezhetőek, etalonjukat követve szinte minden alkotás művészi értéke felmérhető. Ezek híján annyira pörére vetközne a vélemény, hogy még azt se lehetne egyhangúan megítélni, hogy hamis-e egy hang vagy nem, és ha igen, vajon szándékosan az-e, és mi áll a szándék mögött. Ha már itt is elakadunk, kár a kritika műfajáról egyáltalán vitatkoznunk.

A kritikust komoly felelősség terheli; felelős a közönség értéktételeért, egyszerre van hatással zenei ízlésére, szókincsére, igényességére, humorára. Nincs tökéletes előadás, ezért az óhatatlan hibákon kár sokat rágódní, a hosszas, szadista élcelődés pedig egyenesen gusztustalan. Ha egy felvétel vagy koncert valamiért gyarló, silány, azt az írásnak meg kell említenie, természetesen tiszta és világos indoklás kíséretében. De az esetek többségében célravezetőbb, ha a méltánylandó pontokkal foglalkozik kiemelt terjedelemben. Ha több kritikus szerint sincs ilyen, az nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a produkció nem tartozik a művészi teljesítmények közé, ezért nem is lehet műbírálat tárgya. Úgy gondolom, a jó, szép vagy erőteljes zenei teljesítménynek illő méltatása, ha annak erejét, szépségét a kritikus saját szövegének erejében, szépségében igyekszik tükrözni.

Máté J. György:

A hasonlat helyszínéül vegyünk egy stadiont. Középen, a zöld pázsiton a magyar jazzélet apraja-nagyja. A lelátókon a „civiliek”: százból kilencvennyolcan háttal a pályának peracet vagy pattogatótt kukoricát majszolnak, a fülükön fejhallgató, a fejhallgatóban valami lakodalmas techno. A független (értsd: klikkekhez nem tartozó, a muzsikuskok tündöklésében és bukásában személy szerint nem érdekelt) kritikus helyét valahol a partjelzővel egy vonalban jelölhetjük ki. Zászlója is van: időnként felemeli, jelez valamit, ami a játékosoknak néha tetszik, néha nem. Ha szabálytalanságot lát, többnyire inkább másfelé néz, mintha semmi se történt volna. A sípjába csak nagyon ritkán fúj bele, isten tudja, mi történne, ha

gyakrabban tenné. A szaxofonos azzal fenyegetőzne, hogy több lemezt nem készít, a trombitás a bíráló anyját szidná, az énekesnő többé nem fogadná a köszönését, a pianista bejelentené, nem hajlandó egy szakmai bizottságban ülni vele. Előfordulhatna még az is, hogy fenyegető telefont kapna az egyik művész úrtól: ha még egyszer le meri írni a nevét egy negatív vagy csak mértékkel lelkesítő bírálatban, jaj lesz neki.

Pedig a kritikus szívesen elmondaná, hogy a minap pusztá kíváncsiságból taláalomra kiválasztotta a Gramofon tíz számát a korábbi évfolyamokból, s azt látta, hogy huszonzét magyar jazzlemezről írott kritikából huszonegyben „jó” vagy „jeles” osztályzatot kapott a bírált munka, és mindössze egyetlen példát talált arra, hogy a kritikus – maga is zenész – „elégséges”-re értékelt egy honi jazzproduktót. Elmondaná, hogy azt azért még ő sem hiszi el, hogy a „jó jegyek” efféle túltengése a valós színvonalat tükrözne, annál is inkább, mert ugyanez elképzelhetetlen, mondjuk, a magyar színházkritika világában, de a Down Beat bírálati gyakorlatában is. Mesélni szeretne arról is, hogy mindez talán azért alakult így, mert a magyar jazz világa mikrovilág, itt majdnem mindenki ismer majdnem mindenkit, ezért az elmarasztaló bírálatokat is könnyebb sértésnek venni, bár azt is hozzá kellene tennie, hogy ő se biztos benne, van-e tényleges logikai összefüggés mikrovilág és a sértettség nagysági és gyakorisági együtthatója között. Persze a kritikus igyekezne aláhúzni: nem arról van szó, hogy ő legszívesebben minden magyar jazzlemezről leszólna; ő csak annyit akar mondani, hogy valamiképp kozmetikázottnak érez sok magyar jazzkritikát (értsd: a magyar lemezekről szólókat), előfordult már, hogy a magáét is, s nem biztos benne, használ-e ez az állandó túlzott lelkesedés a magyar jazz ügyének. A kritikus e ponton eszmél rá, hogy mindeddig magában beszélt. Mi több, elfelejtett sípjába fújni három újabb szabálytalan becsúszó szerelésnél...

Márton Attila:

Álláspontom szerint nagyon is szükség van kritikára mind az „élő”, mind pedig a rögzített zene vonatkozásában. A közönség és az úgynevezett „szakma” egyaránt igényli a tájékoztatáson, az ismeretesen túlmenően a szakszerű értékelést, az orientálást, a vélemények ütköztetését. Miért lenne baj az, hogy a kritika, mint minden más emberi megnyilvánulás, szubjektív? Ettől emberi, egyébként csak érzéketlen mérőműszer lenne. (Vezető jazzlapok olykor egy lemezt több kritikusnak is kiadnak meghallgatásra. A beérkezett kritikák elképesztő véleménykülönbségeket tükröznek.) És hogy ki írjon kritikát? Talán „hazabeszélek”, de nem feltétlenül csak muzsikuskok írásai lehetnek szakszerűek, hiszen a zene mindenkié, és éppenséggel nem csak a zenei szakma számára születik. Ráadásul a zenész soha nem tudja a jóval nagyobb számú közönség fülével hallani a produkciót, ha úgy tetszik, óhatatlanul „csőhallása” van. Aki tehát eléggé felkészült zenéből és írásból, az bátran ragadjon tollat és írjon. Végső soron a kritikusnak is vannak kritikusa, a szerkesztő és az igazán lényeges fórum: a lap olvasói.

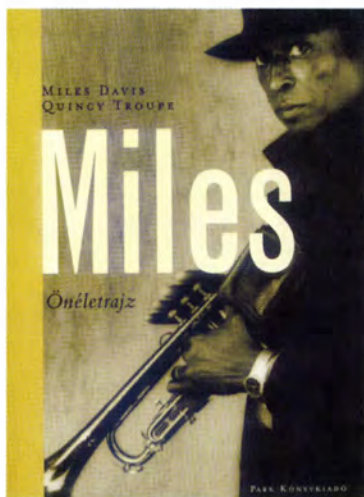
Bár továbbra is fennmarad az a kérdés, hogy amennyiben születnek is írások koncertekről, fesztiválokról s mindenekelőtt lemezekről, akkor azok hol tudnak rendszeresen napvilágot látni?

A vitát – mely a Gramofon honlapján (www.gramofon.hu) teljes terjedelemben olvasható – következő számunkban zárjuk le.

Miles Davis Önéletrajza a Park Kiadótól „Csak egy arrogáns kis niggernek láttak...”

Még 1990-ben is szinte hihetetlennek tűnt, hogy Miles Davis önéletrajzot bocsátott a nyilvánosság elé, hiszen a róla a korábbi évtizedekben kialakított sztereotíp kép a publikumnak hátat fordító, a sajtóval szemben meglehetősen elutasítóan viselkedő, zárkózott, sőt olykor tüskés, arrogáns személyiséget mutatott. Ez a beidegződés igen erősen tartotta magát, bár miután Miles 1980-as nagyhatású visszatérése után végre számunkra is elérhető volt koncerteken, ez a személyes megtapasztalás egy más, barátságos, médiabeszélgetésekben közvetlenül, tárgyilagosan megnyilvánuló egyéniséget tárt elénk. „Úgy érztem, megtehetem, hogy csak fújok – és ez volt az egyetlen dolog az életben, amit akartam. Nem tekintettem magam profi szórakoztatónak, hogy azután valami muzsikálni nem tudó, szemét rasszista valami szépet írjon rólam. Nem fogom kiárúsítani az elveimet a kedvükért... Így azután sok kritikus nem nagyon kedvelt akkoriban – talán ma sem –, mert csak egy arrogáns, kis niggernek láttak.”

Miles Davis 1945-től a haláláig a jazz meghatározó egyénisége volt, és szinte mindenkiel játszott vagy kapcsolatban volt, aki számít a jazz történetében, így memoárjai a modern jazz leghitelesebb leírásának tekinthetők zenetörténeti, szociológiai, esztétikai, művészetpszichológiai szempontból egyaránt. Hitelességében, őszinteségében nincs okunk kételkedni. Az önéletrajzot ugyan egy profi újságíró öntötte formába, de ez Miles együttműködésével és egyetértésével történt, és még életében, pontosabban egy évvel halála előtt jelent meg. Hogy a könyv egyúttal az életpálya lezárása, erre még senki sem számított, hacsak az orvosai és családtagjai nem, hiszen ebben az utolsó szakaszban végre teljesen felhagyott korábbi önpusztító életvitelével. „Naponta tornázom, egészségesen étkezem... Már nem iszom, nem dohányzom, nem használok drogokat... még sohasem éreztem ennyire kreatívnak

magam. Úgy érzem, a java még hátra van. Az „egy”-re mindig ott vagyok, testvérem.” A korábbi rajongó, az élet intimebb, de a művészi pálya szempontjából meghatározó részleteiről szemérmesen hallgató monográfiával szemben (Ian Carr: Miles Davis, 1982.) Miles itt kitarukozóan, önmagát nem kímélően őszinte. Kendőzet-

lenül leírja, hogyan esik áldozatul a családi élet, a férfi- és apaszerep és olykor a barátság is a mindenek felett álló zene oltárán.

A könyv magyar változata papírkötésben is színvonalas küllemű, de ami benne található, annak nem tudok maradéktalanul örülni. A megjelenésről egy televíziós háttérműsorban elhangzott beszélgetésből értesültem, melynek során írástudó barátaim kedélyesen elcseverészték a jazzélet és az alvilág (számunkra) nyilvánvaló összefonódásáról, Miles és Mingus maffiakapcsolatairól mint tényekről, mindezt a hozzáillő sztorizó, lekezelő hangnemben, tehát azzal a hozzáállással, ami ellen Miles Davis a legtöbbet hadakozott életében. A könyv mennyiségi-leg nagy részében korrekt, helyenként ötletes fordítása több, egymással össze nem

egyeztethető nyelvi réteget tartalmaz. A tiszteletreméltó, de a jazzen nyilvánvalóan kivülálló fordító nem tudott igazán mit kezdeni az afro-amerikai jazzmuzikus nyelvezetével, ami időnként uralja az önvalomást, és lett belőle különböző korok pesti diák és aszfaltszargonjából összefércelt, olykor alvilági hangütésű, primitív intellektust bemutató nyelvi atmoszféra, ami a hasonlóan kivülálló, de érdeklődő olvasóközönségben elmélyítheti a jazzéletéről és a jazzmuzikusokról korábban már sugallt negatív sztereotípiákat. A jazz zenét leíró gondolatokat olykor sikerült lefordítani, de több helyen zavarosak, értelmetlenek vagy elkentek, vagy egyszerűen kimaradtak. Tiszteletből felteszem a polcra, de csak az eredetét fogom forgatni.

Szigeti Péter

Hobbi – világszínvonalon

Pusztai Antal

Fotó: Gramofon-archív

Az alábbi sikertörténetben szereplő muzikus még szinte ismeretlen volt a szakmában, amikor egyszer csak arra lettünk figyelmesek, hogy Pat Methenyvel játszik duóban a Budapest Kongresszusi Központ színpadán. Az emlékezetes gálakoncert után talán nem is illene annyira meghökkennünk azon, hogy zongoristáink után, ez a gitáros fiatalember is meghódította Montreux-t. És csöppet sem melleleg a híres jazzfesztiválváros gitárversenyének apropóján felsorakoztatott zsűri ugyanarra az eredményre jutott, mint korábban a budapesti verseny alkalmából alakult szakmai grémium: a legjobbnak ítélte Pusztai Antal hangszeres tudását. A hír talán már nem annyira friss, de legalább első kézből tudhatunk meg részleteket, a 26 éves győri gitárművésztől.

Az elmúlt nyáron először rendeztek nagyszabású nemzetközi jazzgitár-versenyt Montreux-ben, a fesztivál keretein belül, melyre 145-en jelentkeztek a világ minden tájáról – kezdi beszámolóját Pusztai Antal. – Szinte véletlenül értesültem a dologról. Egy barátomtól hallottam, hogy van egy ilyen lehetőség, és gyorsan küldtem egy demo CD-t, mint pályázati feltételt. Ezek után, ahogy lenni szokott: válogatás, meghallgatás, elődöntő, majd a tíz legjobb számára a döntő következett. Meg kell jegyezni: nagyon komoly gitárosokat is hallottam a próbák alkalmával, a legjobb iskolák, például a Berklee, a Manhattan School végzős hallgatói közül is többen voltak ott; vagyis nem dédelgettem illúziókat...

Az első díjhoz természetesen komoly meghívások társulnak Pusztai Antal részére: önálló koncert a jövő évi Montreux-i Jazzfesztiválon, párizsi fesztivál-szereplés, bostoni Berklee ösztöndíj, londoni, Los Angeles-i koncertmeghívások – csak hogy a fontosabakat említsük. De ami talán a leginkább meglepő a történetben, hogy Pusztai Antal klasszikus zenész; a bécsi zeneakadémia végzőse, aki soha nem tanult jazzgitárt – legfeljebb vonzódik a műfajhoz. Kedves jazzmuzikus kollégák! Fordítva is működne a dolog?

Matisz László

SAXOPHONE SUMMIT GATHERING OF SPIRIT

Michael Brecker — szaxofon
Joe Lovano — szaxofon
Dave Liebman — szaxofon
Phil Markowitz — zongora
Cecil McBee — nagybőgő
Billy Hart — dobok

Telarc — Karsay és Társa

Nem beszéltünk (illetve írtunk) a levegőbe éppen egy éve, amikor arra utaltunk, hogy a „kiadóval folytatott hosszú tárgyalások sikerrel végződtek”, mert íme: itt a Summit-CD! A tavaly októberben Budapesten is koncertező csúcs-szexített lemeze. A Birdland jazzklub és jó néhány külföldi turnéállomás után a stúdióban is vállalták a muzsikuskok a közös produk-

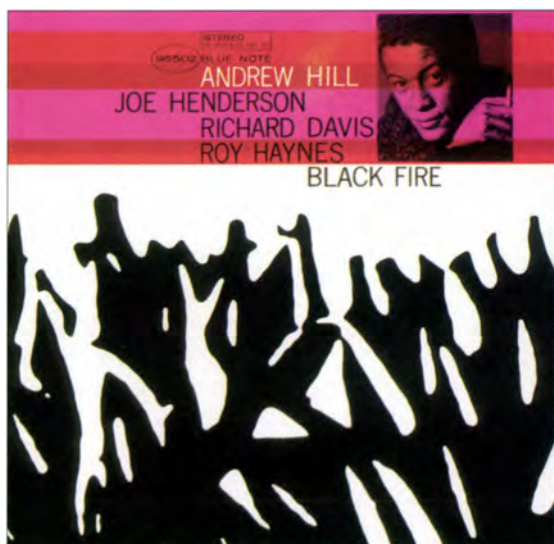
ciót. Mivel bevallottan — és hallhatóan is — nagy kedvvel játszott együtt a hat fenomen, nem is lehetett más vége a kalandnak, mint jelen konkrétum; de hogy miért nem élő ez a bizonyos hangfelvétel, kicsit érthetetlen. A zenekar koncepciója — Brecker indítványát követve — meglehetősen szabad, spontán zenélés volt. Ennek megfelelően az eredmény is felszaba-

dult, eleven, koncertszerű jazz, élő atmoszféra és taps nélkül. Lehet, hogy a közönség jelenléte zavarta volna ezeket a zenészeket? Ez már kulisszatitok marad.

A produkció így is sokkal inkább méltatásra ad okot, semmint bírálatra.

Talán nem föltétlenül szükséges a hat művészt korábbi érdemei alapján külön-külön bemutatni. Annyit csak: a napjainkban méltán legtekintélyesebb szaxofonosok mellett egy pazar ritmus-szekció, szintén meghatározó jelentőségű zenészei a partnerek. Fontos, hogy a muzsikuskok saját jószántukból álltak össze, nem pedig valami háttérből vezérelt üzleti koncepciónak engedve. (Mert ugye hallottunk már haknit világsztárok lemezéről is.)

Ezúttal sem tudhatjuk, hogy a Summit meddig, vagy milyen sűrűséggel hallat majd magáról, hogy egyáltalán létezik-e még az együttes, de az biztos, hogy ez a társaság nem egy jó kis projectre állt össze. Ez a formáció szellemi kalandra és erődemonstrációra szerződött. Még a mai szkeptikus, fogyasztói hozzáállással sem állíthatunk kevesebbet, mint hogy itt bizony spiritiszta szeánsz, azaz szellemidézés történik. És hideg fejjel nézve is nyilvánvaló, hogy magukhoz képest is magasra tették a lécezt

ANDREW HILL BLACK FIRE

Andrew Hill — zongora
Joe Henderson — szaxofon
Richard Davis — bőgő
Roy Haynes — dob

Blue Note — EMI

1963 novemberében Andrew Hill és három ifjú társa felvették a Blue Note Rudy Van Gelder-féle boszorkánykonyhájában Hill debütáló albumát a kiadónál, amely — ahogy Bob Blumenthal A. B. Spellmant, a korabeli borítószöveg szerzőjét az újramasterelt kiadáshoz írt soraiiban kijavítja — a zongoristának sorrendben a második szólólemeze lett. Ezt később még tí-

zenőt követte az ovális kék emblémával ellátott lemezek közül, tavaly bukkant fel a legutóbbi, a korábban kiadatlan felvételeket szállító Passing Ships.

Ha Hill zenéje az akkori izlésnek széles körben megfelelt volna, akkor például akár az 1964-es Grammy-díjasok listáján is feltűnt volna a neve. De abban az évben a díjazottak

között többek közt Astrud Gilberto és Stan Getz szerepelt: The Girl from Ipanema című albumuk lett az év lemeze, Louis Armstrong Hello, Dolly!-ja pedig az év dala. Hill viszont rendszerint elég távol alkotott attól a bizonyos fősodortól, hogy a díjosztó bizottságoknak eszébe jusson, ami persze mit sem számít. Nem a hivatalos hátbaveregetések tették őt az egyik legjelentősebb bop- és avantgarde-zongoristává, aki arra a szálra fűzte és fűzi zenei gyöngyszemeit, amelyet többek közt Art Tatum, Bud Powell és Thelonious Monk sodort.

Hill a ritmika, a frazeálás, a harmóniak alkalmazásának tekintetében is elmozdult arról a pályáról, amely már egyre kevesebb kihívással szolgált több muzsikuskok, egyre kevesebb élvezettel sok hallgató és egyre kevesebb azonosulási lehetőséggel az identitásukat kereső afro-amerikaiak számára (a Black Fire cím is sugallja, hogy ez alkalommal ők kifejezetten megszólíttatnak). A szerkesztettség iránti vonzalma, mértékletessége és egyfajta alázat a zene mint önkifejezésének „alapanyaga” iránt Hillt visszatartotta attól, hogy Cecil Taylorhoz hasonlóan fejest ugorjon a free zenébe, megoldásai most csak annyira formabontóak, hogy a Black Fire-t még jócskán hard bop-lemeznek en-

Breckerék; ráadásul csukott szemmel ugranak fel, hogy átiveljék azt (lásd a borítófotót).

A CD-re rögzített daraboknak valójában nincs szerzőjük, a szaxofonosok szellemeket bíztak meg ezzel a feladattal, ők maguk pedig vállalták a médium szerepeket. A témák épp csak emlékeztetnek egy-egy régvolt nagymester – Mingus, Davis, Coltrane és mások – zenéire, vagy inkább világára. Annak igazán nincs jelentősége, hogy a zenei mondatokat Coltrane vagy például Lovano jegyezte le először. Továbbá a kompozíciókban az sem föltétlenül lényeges, hogy éppen ki szólózik – noha markánsan elkülönülnek a soundok, stílusok, frazírok –, hanem inkább az, hogy ki kerekedik felül: a szellem vagy a médium, azaz egy Génius, vagy egy jól ismert kortárs szaxofonos. Utóbbiak dicséretére legyen mondva, sejtették, hogy ez egyedül nem menne, és feltételezhető, hogy emiatt is egyesítették az erőiket. Vannak a lemezen percek, amikor sikerült is a nagy elrugaszkodás, amikor a szaxofonosok jellegzetesen egyéni hangja egyetlen magvas sounddá olvad össze. Főleg olyankor, amikor mindhárom egyszerre fújnak: hálálkodnak, könyörögnek, fohászkodnak szabadon, szinte féktelenül és őszintén.

Matisz László

gedik stemplizni. Jól körülhatárolhatók a formai egységek, de cseppet sem kiszámíthatóak. A témák abszolút egyéni dallamvilágból születnek, váratlan kanyarokat tesznek, izgalmas ritmusúak, és arra ösztönzik a szólistákat – akik gyakran nem a megszokott „elfogyós” rendben követik egymást –, hogy az improvizációkban még tovább tologassák a határokat. Hendersonra rendkívül ihletően hatnak Hill témái, hallhatóan testreszabott számára az a tágas, de közel nem triviális játéktér, amelyet a kompozíciók kirajzolnak számára. A főnök „mesterkedését” pedig akkor is érdemes figyelni, amikor a szaxofonszólok mögött a harmóniavázat egyszerre építi és bontja darabjaira. Alapvető kíváncsi vagyok a ritmusszekciótól, hogy pontos legyen, de most különösen fontos, hogy Davis és Haynes támogatást nyújtson a szólisták kalandozásaihoz; hát ki mástól is lehetne ezt maximálisan elvárni, ha nem tőlük. Haynesnél az is zseniális, ahogy megszólaltatja a hangszerét: már a bőr és a cinek érintése is jelentéssel bír, a hangindítás és a kicsengés egyaránt megformált nála.

A sokáig beszerezhetetlen Black Fire most két „alternate take”-kel gazdagabban kerülhet be nem csak az avantgárd-hívők gyűjteményébe.

Bércesi Barbara

TŰZKŐ CSABA SEPTET TAVASZKÖSZÖNTŐ

Kedli László – szoprán-
szaxofon, klarinét
Szűcs Zoltán – altszaxofon,
klarinét
Tűzkő Csaba – tenor-
szaxofon, tárogató, kaval
Bede Péter – tenor-
szaxofon
Lukács Miklós – cimbalom
Szandai Máttyás – nagy-
bőgő
Mohay András – dobok

Artisjus

A poszt-coltrane-i csapáson induló, mainstream vizekre is evező, változatos életutat és helyszíneket bejáró, kitűnő szaxofonosként számon tartott Tűzkő Csaba egy adott pillanatban ráébredt arra: alkotóirányának igazi eredője a népzene. Voltak ezzel így mások is a magyar jazzéletben. Szabados György negyven évvel ezelőtt választotta ezt az utat, a tanítványául szegődött Dresch Mihály életkorából következően később lépett erre a nyomvonalra, míg akadnak olyan, Szabadost annak idején a magyar jazzéletből kiátkozni akaró muzsikusok, akik az úgynevezett világzene konzumcikké válása után jutottak arra a következtetésre, hogy az etnikai (roma, zsidó stb.) gyökerek kultiválása előnyre fordítható kiutat kínálhat az érvényesüléshez.

Művészi szempontok, zenei minőségek, üzleti és marketingérdekek nagy kavardása tapasztalható napjainkban a világ hanglemezipiacán. Ha a szándék egyáltalán számít valamit mediatizált világunkban, Tűzkő Csaba tiszta, és nyilvánvalóan nem üzleti érdekeltségű iránykeresése nagyon is méltánylandó törekvés. A gond a besorolással van: e sorok szerzője a jazzrovat vezetőjétől kapta meg a Tavasz-köszöntő című albumot értékelésre. Erről a lemezről azonban sok minden elmondható, leginkább felsőfokban, csak az nem, hogy különösebb köze volna ahhoz a zenéhez, vagy annak jellegzetes jegyeihez, amit jazznek nevezünk. (Persze, kérdés, mit értünk manapság a jazz fogalmán. Európa nyugati felében az utóbbi időben a „kortárs improvizatív zene” vagy az „aktuális zene” elnevezések látszanak uralkodóvá válni a zenei közbeszédben. Amely, mindenféle elemet szabadon felhasználó és ötvöző előadási gyakorlatnak csak annyi köze

van a jazzhez, hogy improvizatív mozzanatokat is magába foglal.)

A Tavasz-köszöntő magyar és balkáni népzene-t tartalmaz – a zenekarvezető szerzeményeit –, amire már a beszédes címek is utalnak: Ördögűzés, Forgatás, Moldvai táncok, Bolgár ritmus, Két parasztdal. Mivel a kompozíciókat jazzmuzsikusok szólaltatják meg, a jazzritmus, -harmónia és -frazéalás jegyei is rendre tetten érhetők – hol közvetlen (legerőteljesebben a Tavasz-köszöntőben), hol áttételes formában. A Tűzkő vezette négytagú fúvósórdust cimbalmon Lukács Miklós, bőgőn Szandai Máttyás, dobon Mohay András egészíti ki – olyan együttessel alkotva, amely lenyűgöző természetességgel és energiával szólaltatja meg a nagyfokú jártasságot kívánó zenét. Tűzkő szerzőként, hangszerelőként és – jószerivel egyetlen – szólistaként is figyelemre méltó kvalitásokat mutat. Az anyag érettebb, kimunkáltabb, mint a stílusváltást jelző előző, Zengő kő című lemez volt: hol sodró lendületével, hol szemérmes rejtőzködésével, hol egy-nemű tartásával, hol polifonikus zengzetességével ragadja magával a hallgatót.

Ezzel a lemezzel Tűzkő Csaba átlépett egy küszöböt: birtokba vette és alkotó módon magáévá tette a magyar és a környező népek zenéjét. (Utóbbi jellemzőket a lemez záró Két parasztdal című kompozícióban követhetjük nyomon: a darab második felében a széki ritka tempót idéző, méltóságteljes kísérő akkordokat három nád-fúvós szólaltatja meg.)

Pártoló kíváncsisággal várjuk a folytatást: a népi anyag és a jazznyelvezet sajátos, csak rá jellemző szintézisének megteremtését.

Turi Gábor

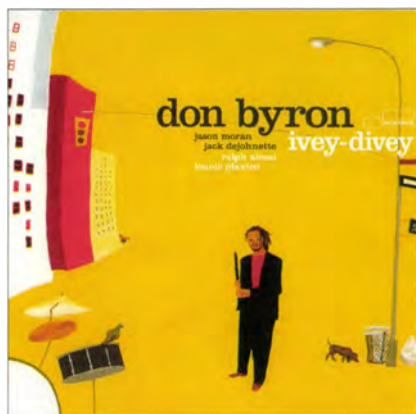

JOHN ABERCROMBIE
CLASS TRIP
 ECM – MusicDome

John Abercrombie gitáros az idén lesz hatvanéves. Életművéből kiemelkednek azok a saját nevén jegyzett zenekarok, amelyek hosszú ideig léteztek és markáns, új hangot hívtak életre. Ilyen volt például a trió Dan Wallal és Adam Nussbaummal, vagy a Gateway. Előző a hatvanas évekből Wes Montgomery triójának sound-ját modernizálta, utóbbi pedig a gitár bőgő dob felállást honosította meg a jazzben. Mostani kvartettje is ebbe a sorba illeszkedik mind jelentőségét, mind újszerűségét tekintve, hiszen a gitár hegedűvel és bőgővel együtt, ám fúvós és billentyűs hangszer nélkül, ebben a zenekarban volt először hallható. A dobbal kiegészülő három húros hangszer szabad teret enged a kamara jellegű muzikálásnak, s a lehetőséggel élnek is a lemezen szereplő kiváló zenészek. Joey Baron dobossal a zenekarvezető először a kvartett első, Cat'n' Mouse című lemezén játszott együtt. Mark Feldman hegedűssel már több közös felvételt készítettek, a bőgős Marc Johnson pedig hosszú évek óta társa a legkülönbözőbb produkciókban. Akik ott voltak két éve a székesfehérvári koncerten, vagy ismerik említett lemezt, tudják, hogy a nagyrészt Abercrombie-szerzemények mennyire széles dinamikai skálán mozogva szólalnak meg a négy, zeneileg teljesen egyenrangú zenész előadásában. Ugyanez a muzikalitás jellemzi az új CD-t is, ám az eddigieknél is nagyobb hangsúlyt kapott a kreativitás és a spontán együtt játék. Végezetül nem csak magyar vonatkozása folytán kell külön szólnom a Soldier's Song című Bartók darabról, melyhez a lényegét megragadva, hallhatóan az életmű ismeretében, mégis szabadon nyúltak hozzá. Abercrombie kvartettje ezúttal „1th class trip”-re, azaz első osztályú utazásra invitál bennünket.

Párniczky András

DON BYRON
IVEY-DIVEY
 Blue Note – EMI

Az Ivey-Divey cím Lester Youngtól ered, és csengése ellenére a maradandóan szomorú, blues hangulatra utal. Young ezt a címet adta 1946-os lemezének, amelyen Nat (King) Colel és Buddy Rich-csel alkotott triót. A cím mellett a felállást is átvette Byron, és a repertoárban is kalapot emel a mester emléke előtt. Hiszen a CD (75 perc) teljesen más lehetőségeket ad a szólistáknak, mint a majdnem hatvan évvel ezelőttiek. A Byron-trióban Jason Moran még mindig titkos favoritnak számít, holott tudása, változatossága elképesztő. DeJohnette az egyik legeredetibb dobos ma, néhány hangról felismerni. Byron ezúttal főként szvingkorszakbeli standard-eket játszik; biztosan eléledött már egy ideje, annyira kiforrottan.

A klarinét a bebop idején háttérbe szorult, szemben a szving és a szabad improvizációs stílusok korszakaival. Mái keveseknek sikerült ezt áthidalni, csak néhány olyan briliáns egyéniségnek, mint Byron. Nehezen hihető, hogy ő valamiért nem annyira ismert a nagyközönség előtt, mint például Lovano vagy Michael Brecker, holott semmiben, eredetiségben végképp nem marad el éppenséggel tőlük.

Már az első szám intrójáról az egész cikk terjedelmét kitevő tirádát lehetne írni, lenyűgöző megszólalás a basszusklarinéton, és ami utána következik, lebilincselő, de teljes figyelmet igényel. Úgy viszont kibontakozik egy pazar szellemi és érzelmi tűzijáték, amelyben mosoly és meghittség, száguldás és emlékidézés ugyanúgy jelen van, mint néhány jazztörténeti utalás, például Miles híres számain keresztül. A vendégként felbukkanó trombitás és bőgős sűrítő koloritjai igazi meglepetést tartogatnak. A Somebody Loves Me, vagy a lemez végén szereplő repris pedig szinte tökéletes.

Zipernovszky Kornél

WINAND GÁBOR
DIFFERENT GARDEN
 BMC Records

Sokáig furdalt a kíváncsiság: mit művelne Európa talán legegységibb jazz-énekes, Winand Gábor egy albumra való standard-del? A Different garden megválaszolja a kérdést: az énekes leleményesen „winandosított” hét örökzöld számot és két eredeti szerzeményt. Winand előző két albuma anyagának nagy részét az itt is hallható Gadó Gábor szerezte. A gitáros és az énekes nem alá- vagy fölérendelt viszonyban, hanem valóságos zenei szimbiózisban létezik. A kettejük zenei világa egészen különleges. Gadó szokatlan harmóniai meglepő utakra terelik a rögtönzést, és nem is tudnék Winand Gáboron kívül más énekesre gondolni, akinek hangszálai ennyire összhangban lennének Gadó húrjaival. A nagyszerű fiatal saxofonos Bacsó Kristóf jelenléte a hab a tortán. A teljesen egyedi hangzáson mit sem változtat, hogy ez alkalommal Freddie Hubbard, Abbey Lincoln, Bill Evans, Duke Ellington vagy Cole Porter szolgáltatta a nyersanyagot. Mint Winand előző lemezei, lényegileg ez is ballada album, de tudni kell, hogy a lassú vokál-rögtönzés nehezebb, mint a felturbózott scat-telés, mert nyilvánvalóbbá teszi a hibákat. Winand Gábor viszont nem hibázik, kiváló hangja van, tévedhetetlenül fraziroz és találékonyan improvizál. Az énekes másik nagy erénye, hogy művészi szinten kölcsönöz érzelmi töltést a szöveg nélküli rögtönzésnek, ami megint csak nehéz és kivételes teljesítmény. Ha valamit hiányolok ebből az egyébként remekbe szabott albumból, az – ironikus módon – pont az említett erények folyamánya: az anyag dinamikáján lendített volna egy-két tempósabb szám, a gyönyörű balladák némelyikének pedig a szövege is gyönyörű, amelyen esetenként tovább időzhetett volna az énekes.

Pallai Péter

**MANHATTAN TRANSFER
VIBRATE**

Telarc – Karsay és Társa
●●●●○

Az 1972 óta (egy tagcserével!) létező Manhattan Transfer új lemeze sok újdonságot tartalmaz, és ezáltal mégis a régi rajongók lesznek a legboldogabbak. A vokálkvartett folytatja azt a koncepciót, amelynek jegyében legsikeresebb lemezeit készítették: tetszetős vokális jazzfeldolgozások a pop határmezsgyéjére ki-kiruccanva.

A régi receptek keresése biztosan sok szám kapcsán eredményes lenne, így például a Ray Charlest idéző slágerük mostani párja a lemez egyik messze kimagasló darabja, a Davis-féle Tutu, vokalizálva. A régi harcostárs és barát, Jon Hendricks írta ehhez, és jó néhány másik itt szereplő, eredetileg instrumentális számhoz is a szöveget. Rögtön a Tutut a lemezen egy régi kedvenc a Doodlin' követi, amely viszont stúdiólemezen még sosem szerepelt. Témája a következő: tényleg közveszélyes az az örült, akinek engem ezek tartanak? Ez a letét számomra a lemez legjellemzőbb darabja: jazzes, bölcs humor, tiszta harmóniak, színészi és beleérző képesség, bluesos lüktetés, nagyszerűen feldúsított hangszerelésben. Igazságtalanok lennének Yaron Gershovsky triójával, ha nem íránk itt le a nevét: ő is évtizedek óta kovácsa a Transfer sikereinek.

Sokan tartják a Manhattan Transfert etalonnak, az is. Ha méricskélünk, kiderül, hogy a New York Voices valamivel mélyebbre hatolt a jazzfeldolgozások terén, a Take Six énektechnikája is talán különb, de a ManTran zenei intelligenciával és ízléssel úgy tudott három évtizeden át színpadon maradni, hogy a show-val szélesebb rétegeket is el tudtak érni. A Vibrate-tal végre hátat fordítottak a – szerintem – kifulladás szvinges próbálkozásaiknak, újra széles generációknak és rétegeknek énekelnek, nagyon jól.

Zipernovszky Kornél

**PATRICIA BARBER
LIVE A FORTNIGHT IN FRANCE**

Blue Note – EMI
●●●●○

Elvitathatatlan sikereket könyvelhetett el a chicagói illetőségű Patricia Barber az elmúlt években. Biztos vagyok abban, hogy a most megjelent CD sem fogja derékba törni az énekesnő pályáját, hiszen a felvételek az összes szakmai követelményt bőven teljesítik. A lemez tökéletes hangminőségben közvetíti a francia turné során rögzített három koncertfelvételt. Mind Barber kompozícióit, mind a lemezen hallható standard-eket hiba nélkül játssza a kísérő zenekar, amelyet a ritmuszekció, Michael Arnpol és Eric Montzka mellett a gitáros Neal Alger alkotnak. A trió sajnos nem lép ki a szerepköréből, és valóban csak a kíséretre szorítkozik, így nem derül ki például, hogy Alger nagyobb szabadság mellett mellőzné-e a néha Frisell-re, néha más gitárosokra emlékeztető futamait. A legnagyobb problémám mégsem ez, hanem az a különbség, ami Patricia Barbert mint énekest és mint zongoristát jellemzi. Az énekes számok mind visszafogottak és melankolikusak, ritmikájukat tekintve pedig leginkább az ambiente és más hasonló elektronikus zenékre emlékeztetnek. Ezzel szemben a zongorás számok kifejezetten vitálisak és régiesek, hol az ötvenes éveket (Witchcraft), hol Monkot (Crash) idézik. Ez az ambivalencia számomra rányomja a bélyegét az egész produkcióra. Azt sem értem, és nem értettem már Abbey Lincoln esetében sem, hogy mi indokolja a francia nyelven való éneklést (Dansons La Gigue), ami természetesen lehet indokolt, de ez az ok nem derült ki számomra. Az mindenesetre biztos, hogy nem a mostani lemez kapcsán Franciaországban töltött két hét inspirálta, hiszen ezt a számot már publikálta Patricia Barber a Verse című, 2003-ban megjelent albumán.

Párniczky András

**DIANA KRALL
LOVE SCENES**

Impulse! – Universal / SACD
●●●●○

Minden jazz-zenész és jazzkedvelő hálás lehet Diana Krallnak, amiért tágra nyitja az egyre inkább rétegzenevé zsgorodó műfaj kapuit azok előtt, akik egyébként széles ívben elkerülnék azt. A kanadai énekesnő-zongorista nem csak látványos jelenség, de hangját és hangszerét magabiztosan használja, repertoárját és partnereit egyaránt jó ízléssel választja. Ez a ballada album, egy-két kivétellel, a kevésbé ismert örökzöldekből szemezget, és sikeresen alkalmazza a néhai Nat King Cole-tól már korábban átvett trió-formátumot. A kiváló gitáros, Russell Malone egyik nagy erénye, hogy igen egyszerű fogásokkal képes bármilyen vázlatot portrévá kerekíteni, míg Christian McBride az új nemzedék egyik leglíraibb bögöse.

Diana Krall ideális kísérője önmagának, hangjával kifogástalanul bánik és jól artikulál. A kritikusok és a közönség egy része szívesen köszörül rá a nyelvét, mert nehéz lenyelni, hogy valaki egyszerre legyen szép, profi és sikeres. A leggyakoribb kifogás ellene, hogy stílusa, a divatos kifejezéssel élve, retro. A műfaj azonban teljesen elsorvadna, ha Diana Krall és a hozzá hasonlók nem őriznék annak legnemesebb hagyományait. Amiért mégsem díjazom ezt az albumát a maximális öt ponttal, az a szenvedély hiánya ebből a szerelmi dalszokorból. Az sem feltétlenül erénye a „Love scenes”-nek, hogy jóformán minden úgy történik, ahogyan az a nagykönyvben van megírva, más szóval a lemez központi eleme, az ének nélküli a jazz két legfontosabb elemét: a rögtönzést és a meglepetést. Ezzel együtt, vagy épp ezért melegen ajánlom ideális karácsonyi ajándékként azon szeretteinknek, akiket meg akarunk nyerni a jazz számára.

Pallai Péter

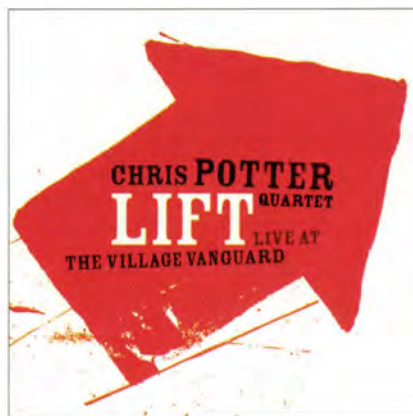

**COURTNEY PINE
DEVOTION**
Telarc — Karsay és Társa
●●●○○

Courtney Pine úgy robbant be a nyolcvanas évek második felében a brit jazzéletbe, hogy az amerikai elismerésre régóta áhító angolok a nagy áttörés emberét vélték benne felfedezni. A poszt-coltrane-i tenorhangon megszólaló szaxofonos akkor került élete nagy választása elé, amikor Art Blakey meghívta zenekarába. A jamaikai háttérű Pine visszaszántotta a biztos befutással kecsegtető lehetőséget, mert az érvényesülésnél fontosabbnak tartotta saját útjának keresését. Azóta sok víz lefolyt a Temzén, s Pine a londoni színes bőrű közösség elhivatott, tekintéllyel övezett szószólója lett. A váteszszerepnek azonban van egy hátulütője: az ideológia könnyen a művészet fölébe kerekedhet.

Az All Music Guide kritikusa a Devotiónt Pine eddigi legjobb lemezének tartja, amire mi innen a Kárpát-medencéből csak annyit mondhatunk: nézőpont kérdése. Pine bizonyos értelemben Miles Davis útját követi akkor, amikor a hagyományos jazzjátékkal szakítva a kortárs nyelvezet – esetünkben a modern stúdiótechnika lehetőségeit kiaknázó populáris hangzás – irányába bővíti zenei világát. Tudvalevő, hogy a mai zene közönsége mindenév: csakhogy aligha van a kuriózumon túlmutató jelentősége annak, hogy valaki fél tucat hangszert szólaltat meg; és már az sem kelt különleges hatást, hogy zenéjében a reggae, a funky, a soul, az indiai zene és megannyi divatos irányzat elemei elegyednek a dj-k által használt lemezzajtszó nyávgó hangjaival. Pine amúgy értő szakácsként keveri izes főztjét, amit bizonyára kedvel fogyaszt a londoni klubok világkonyhához szokott közönsége. Az sem marad hoppon, aki fajsúlyosabb ételekre vágyik: megtalálja a What's on in London heti kiadásában.

Turi Gábor

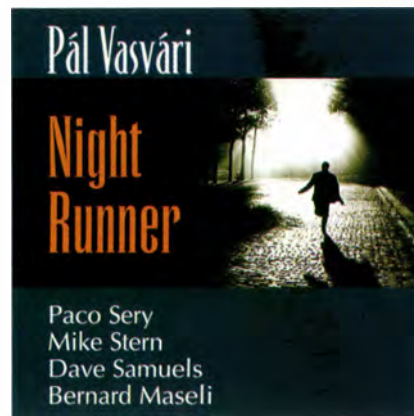

**CHRIS POTTER QUARTET
LIFT**
Emancyp Classic — Universal
●●●●●

Chris Potter tizenkét évesen, 1983-ban debütált mint fiatal tehetségdíjas, Terry Lynne Caringtonnal, Charnett Moffettel és Harry Connink jr.-ral, s tizenhárom évesen már mint profi muzsikust jegyezték. Lemezeinek se szeri, se száma, akár sideman-ként, akár saját trióiban, kvartettjeiben. John Patitucci, Lee Konitz és nemrégiben Dave Holland jelenlegi kvintettjében találkozhatott nevével az olvasó. Lemezes karrierjét 1990-ben kezdte Red Rodney kvintettjében, majd Jim Hall, Paul Motian és az említett együttesek következtek. Potter már öt évesen zongorázott, hét éves korában már jazzt tanult fül után alton. Hajdani befutott partnerei szerint „elég jól játszott”. Saját felsorolása, hogy kik hatottak rá elsősorban: Shorter, Coltrane, Bird, Webster, Hawkins, Rollins, Henderson, Coleman, Dolphy, Dewey Redman, Getz, Lester Young. Azután tanulás: The New School, Manhattan School of Music. Így azután a tehetség mellett mindent tud is.

A Lift a Village Vanguardban elhangzott koncert felvétele. A zongorista Kevin Hayes-szel és a bőgős Scott Colley-val már évek óta együtt játszik; az összeszokott csapat ezúttal szeretett volna egy felszabadultabb klub-lemezt készíteni, kötöttségek nélkül. A lemez mindössze hat számot, köztük egy húszperces Mingus-darabot tartalmaz. A nem teljesen szabad, de a zongora ellenére harmóniailag meglehetősen kötetlen muzsikálásban Potter hangütése leginkább Rollinsot idézi, de a zene egésze, poliritmikus löktetése Coltrane és Shorter világára emlékeztet, akárcsak a motívumok és a frazirozás. Kemény, zabolátlan zene, amely a szobában hallgatva is el tud röpiteni a Village Vanguardba, köszönhetően a kitűnő, élő élményt adó hangfelvételnek.

Szigeti Péter

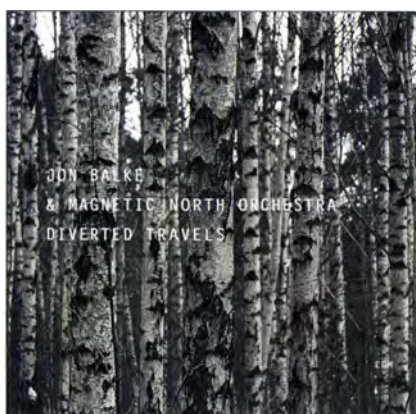
**VASVÁRI PÁL
NIGHT RUNNER**
Brüill Note Records
●●●○○

Tizenöt éve annak, hogy gyakran eljártam meghallgatni az In Line csoportot. Baráti kötődésem is odahúzott, de a személyes elfoglaltságon túl úgy éreztem akkor, hogy a Csepregi-Solti-Vasvári trió meghatározta együttes sok leleménnyel játszik, és sikeresen képviseli Magyarországon az akkori fúziós jazzt. Különösen élőben érvényesült a zenekar játékának lendülete. Évekkel később hallottam a zenekart Alex Acuña és Dave Samuels vendégjátékával – és kissé csalódtam: lehet, hogy a témák sokat csiszolódtak, ám a zenében már nem éreztem ott a régi lelkesedést. A profizmus mögött zenei közhelyek hallatszottak, az érzelemgazdag szólók helyét öncélú virtuózkodás foglalta el.

E rossz emlék után üdítő élmény az új Vasvári-lemez. A borítón díszelő elegáns névsorból – Paco Sery, Mike Stern, Dave Samuels, Bernard Maseli – nehéz megjósolni, kik és hogyan dominálják majd a lemez anyagát. De már az első számban meglepve halljuk, hogy hiányoznak a basszusgitáros vagy a vendégek elsőpró szólói, inkább a szolid ensemble-játék az uralkodó. Még a máskor túl arrogáns Stern is visszafogott, olyannyira, hogy a Night Callingban Birta Miklós játéka sokkal meggyőzőbbnek hat az övénél.

Úgy érzem, a Night Runneren a kompozíciók jelentik a nagy problémát. Többszöri meghallgatás után se tudok szabadulni attól a benyomástól, hogy itt továbbra is a tizenöt évvel ezelőtti témák új variációi szólnak, s e témákat nagy tehetségű muzsikuskok szólaltatják meg rengeteg rutinnal, mérsékelt lelkesedéssel. Mintha a nyolcvanas évek végén megállt volna az idő. Félő, hogy ezek a már első hallásra is nagyon ismerős melódiai túlságosan a percnak szólnak, holott a fusion-komponálásban se szabad a halhatatlanságnál alább adni.

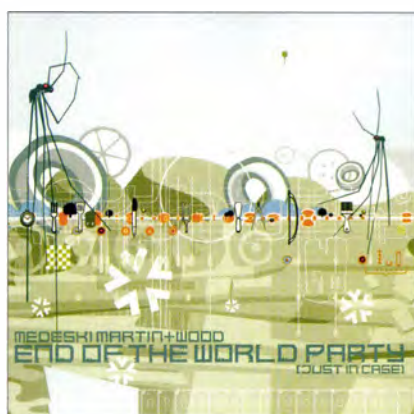
Máté J. György

JON BALKE & MAGNETIC NORTH ORCHESTRA
DIVERTED TRAVELS
 ECM – MusicDome ●●●●○

A norvég zongorista, Jon Balke harminc évvel ezelőtt szerepelt először ECM-lemezen; igaz, még Arild Anderson zenekarának tagjaként. Akkor mindössze tizenkilenc éves volt. Utóbbi tények, meglehetősen beszédesek azok számára, akik jól ismerik a müncheni kiadó igényességét, a kortárs zeneművészet iránti elkötelezettségét. Vagyis aki ilyen fiatalon megfelelt a jelzett értékrendnek, mára – ötven évesen – szinte ismeretlenül sem lehet mellőzendő. Nem szeretném logikai következtetés alapján minősíteni az északi formáció legújabb opusát, de manapság (sajnos) az efféle tények erősebben befolyásolják a közönséget, mint a tényleges produkció. Pedig Jon Balke és a Magnetikus Északi Zenekar azon kevesek egyike lehetne, akik a felfedezés örömeivel is megfelnének a művészi élményt. Kivételesen szenzitív zenéjük olyan világba viszi a hallgatót, amelyet legfeljebb álmodni szokott. A néha lebegő, néha feszültségteli, izgalmas hang-, ritmus- és harmóniafürtök erős vizuális asszociációt ébresztenek, miáltal soha nem látott képek, tájak, formák, színek tűnnek elő. Balke kompozícióiban egyetlen pillanat sem emlékeztet az ismert zenei stílusokra. Még az improvizációk és a rögzített formák aránya is ködös homályban marad. Ez a zene műfajokon kívüliségével láttat és gyönyörködtet. Bár rémlik, mintha már erre is kitaláltak volna egy címkét: talán ezt nevezik ambient zenének. Nem baj. Mert nem attól van esély némi szellemi gazdagodásra, hogy tudunk, vagy tudatosítunk ilyesmit, hanem inkább az egyéni zongorajátéktól, a különleges vonós-, fúvós- és ütőhangszerek hangjától, áttetsző akkordjaitól, az összehasonlíthatatlan énektechnikától, és mindattól, ahogyan ezek egy sajátos, levegős zenei atmoszférát teremtenek.

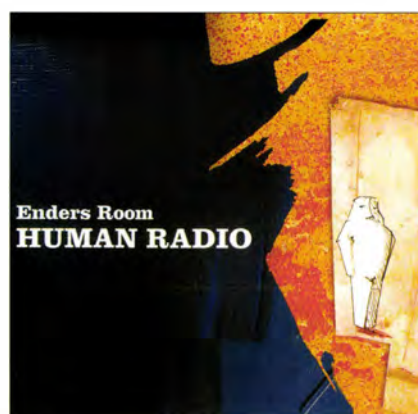
Matisz László

MEDESKI, MARTIN & WOOD
END OF THE WORLD PARTY (JUST IN CASE)
 Blue Note – EMI ●●●●○

Mára már senki nem gondolja, hogy az MMW egy fájlkiterjesztés. Sőt nemcsak jazz-, de elektronikus zenei berkekben is jól ismerik Medeski, Martin és Wood groove-jait. Erről első sorban talán John Medeski tehet, aki jelentős szerepet játszott a Hammond B3 ismételt felfedezésében. Billy Martin dobhangja hasonlóan divatot teremtett acid jazz, jazz-funk és – egy viszonylag újkéletű stílusmeghatározással élve – modern kreatív zenei körökben. 1992-es debütáló lemezük óta népszerűségük egyre nő, többféle felállásban keresettek, trióként, szólóistákkal vagy DJ Logickal kiegészülve. Ötödik Blue Note-lemezük a világvégét éneklő meg, ami minden korban azt terjeszti magáról, hogy most már tényleg közeleg, ezért ha ma jött volna el, arra az esetre az MMW bulit hirdet. Bár egy világvége-ábrázolás sem lehet igazán autentikus, mégis hajlanék rá, hogy ezt az élményt valami magasztosabb, nagyobb szabású zene tudná illusztrálni – még ha a trió ironizál is. A 2000-es The Dropper pl. apokaliptikusabb hangulatú, mint az End of the World Party: ott a billentyűk semmire sem hasonlító sötét hangszínei, fanyar diszsonanciájuk meg az elvetemült dobolás hallatán simán megborzonghatunk. A kompozíciók kidolgozását, a harmóniai változatosságot megvalósítását általában nem tartja céljának a trió, erről szól a grooveközpontúság, de az End of...-on a stílári elemek egyénisége – amit cserébe várhatnánk – is sokszor hiányzik. A hetvenes évek rock és funk motívumkészlete köszön vissza a legtöbb számban, inkább stílusgyakorlat az album, mint eredeti ötletek gyűjteménye, noha az első szám még többet ígér. Bízunk benne, hogy az MMW felfogása szerint is minden vég egyben egy új kezdet.

Bércesi Barbara

ENDERS ROOM
HUMAN RADIO
 Enja – Varga ●●●●○

Napjaink egyik ismert szaxofonosa, Johannes Enders egyaránt otthonosan mozog a hagyományos jazz és az elektronikus zene világában.

A hazánkban is ismert német muzsikus (a Sziget Fesztivál Jazz-színpadán és a KultiPLEXben is fellépett 2002-ben), ezúttal az elektronika jegyében készítette el legújabb lemezét.

A 2002-ben létrejött „Enders Room”, a jazz és az elektronika együttműködésével kísérletező formáció debütáló lemeze, a „Monolith” komoly sikereket aratott, például a német Rolling Stone magazin az év legjobb ötven albuma közé választotta...

A második lemez, a 2004-es „Human Radio” az előző album által kitaposott ösvényen halad, a közreműködők hosszú névsora, bár több helyen változott, az énekesnő Rebekka Bakken, a zongorista Roberto Di Gioia és a két bőgős, Thomas Stabenow, valamint Ed Howard alapemberek maradtak. A lemezt hallgatva gyorsan kitűnik, hogy a rideg „városi” hangulatot árasztó, helyenként talán túl vontatott és monoton dob gép alapok micsoda ellentétben állnak Enders érzelmdús szaxofonjátékával, amit viszont elég „vonakodva” oszt meg velünk, azaz néha 9–10 percnyi szintiszta groove alatt alig-alig hallható a szaxofonhang...

Ez persze lehet amolyan áldozat is a zenei minimalizmus oltárán, mindenesetre, aki szaxofon-virtuóz oldaláról szeretné megismerni Enderst, az nem a legjobb helyen keresgél. A Human Radio stílusa két támpont között ingázik, a rideg, kopogós ritmusokat hirtelen egy-egy szinte giccsbe hajló énekes-popdal váltja, majd visszasüllyedünk a sötét városi létbe, vissza a monotonitásba, de hogy a szerző mindezzel mit akar kifejezni, az nem teljesen derül ki...

Kardos Dániel

COUNT BASIE
THE COUNT BASIE STORY
 Roulette Jazz – EMI
 ●●●●○

Mielőtt a hozzám hasonló, a válogatáslemezeket nem kedvelő olvasók lapoznának, megnyugtatóan közlöm, hogy a megtévesztő címdacára eredeti felvételekről van szó. A felvételek zömmel 1960-ban készültek. A Basie zenekar 1938 és 1944 közötti dicső korszakának legnagyobb sikerei hallhatók ezen a dupla CD-n, készültek új feldolgozásokban.

A háborút követő időszakban Basie kénytelen volt nagyzenekarát egy évig szüneteltetni,

de okos műsor- és üzletpolitikával az 50-es évek második felében a néhány működő big band egyik legnívósabbja lett. Az újrakezdés első sikereit, az April in Paris, az Every Day I Have the Blues és hasonlókat Neal Hefti darabjai, a Cute és a Li'l Darlin' csak fokozták. Amikor a lemezükön szereplő felvételeket egy dupla LP-n kiadták, Basie és zenekara már három éve a Roulette céggel állt szerződésben, az ő ötletük volt a zenekar első korszakának legnagyobb sikereit új feldolgozásban lemezre venni.

A korai Basie zenekarban a hangsúly az egyéni szólisták improvizációin volt. A darabok előadásai ennek megfelelően játék közben alakultak ki, és legnagyobb részét szóbeli megegyezés szerint. A hangszereléseket le sem jegyezték. Frank Foster szaxofonos feladata lett, hogy a régi felvételek alapján a kor hangzásának megfelelő új hangszereléseket készítsen, és a régi szólisták helyett a megfelelő modern játékosok számára alakítson ki szólóhelyeket. Persze a zenekar létszáma is megnövekedett időközben.

A negyvenes évek első fele volt Count Basie egyik legjobb korszaka. A CD-re került húsz évvel későbbi felvételek nagyszerűen idézik fel a legendás big band szellemét, amellet hangzásuk mégis korszerű, és mindvégig ott hallható az a jellegzetes, könnyed Basie swing.

Friedrich Károly

HORACE SILVER
SERENADE TO A SOUL SISTER
 Blue Note – EMI
 ●●●●○

Még a jazz óriásai között is ritkán találni olyat, akinek minden albuma egyenletesen jó minőséget képvisel. Horace Silver ezen kevesek egyike. Ennek oka abban keresendő, hogy ő tényleg csak akkor állt elő új LP-vel, ha „beérett a termés”, hiszen szinte csak saját kompozíciókat játszott lemezre meg-megújuló kvintettjeivel. Ezekben a kortárs jazz legkiválóbb szólistái fordultak meg, nála játszani rangot jelentett.

A műfaj legfontosabb zongoristái között számon tartott Silver életművében legalább olyan fontos zeneszerzői tevékenysége, mint hangszeres játéka. Kitűnő nóták tucajjaival ajándékozta meg a jazz világot, amelyek közül jó pár emelkedett a legkedveltebb standard-ek sorába.

A funky- és soul jazz feltalálójának művészete sok-sok zenei hatásból táplálkozott. Apja még a Zöld-foki-szigeteken született, és azt a varázslatos portugál-afrikai zenei világot hozta magával Amerikába, amelyről napjainkban Cesária Evora dalai adnak izelítőt. (Hősünk is még Silva családnéven nőtt fel.) Gyermekkorában az apai örökség mellett a blues-os, gospel zene és a virágkorát élő szving szédülete ragadta magával. Nos, ez a multikulturális háttér köszön vissza Silver művészetében...

Ez a lemez a zongorista tizenötödik albuma, nem egészen másfél évtized alatt. Különlegessége, és egyben talán hibája is ennek az 1968-ban készített opusznak, hogy két együttes játszik rajta: egy Blue Note stúdiózenekar, valamint Silver akkoriban alakult legújabb kvintettje. Az igazi...

Persze az alkalmi társulás is méltó Silver saját együtteseivel: a tenort egy igazi soulzenész fújja: Stanley Turrentine. A két Silver combo a hatvanas évek végén divatos irányzat egyik kiemelkedő produkcióját hozta létre.

Márton Attila

Mindkét lemez kuriózum, akár dupla album is lehetett volna belőlük, de talán nem véletlenül mégis külön kerültek forgalomba. Kezdjük az 1969-es jam session felvételekkel. Bill Cosby híres showman volt az amerikai NBC televízióban, műsoraiiban jazz volt a háttérzene, amelyet olyan kiválóságok szolgáltattak, mint Milt Jackson, Ray Brown, Ernie Watts és mások. Ráadásul, aki mindezt szervezte és vezette, az maga Quincy Jones volt, az egykori trombitás, aki abban az időben már egyre inkább kitűnő hangszereléseiről volt nevezetes. A lemezen hallható zene korábban nem került kiadásra. A régi tévéműsorok szalagjai (filmjei?) őrizték meg a felvételeket, amelyeket 35 év elteltével a Concord kiadó most CD-n megjelentetett. Quincy Jones és társai esetében a kiváló erőkből álló alkalmi csapat figyelemreméltó színvonalon játszott,

QUINCY JONES AND BILL COSBY
THE ORIGINAL JAM SESSIONS 1969 ●●●●○
THE NEW MIXES VOL. 1. ●●●●○
 Concord – Karsay és Társa

igazi lemez minőségről azonban nem beszélhetünk, hiszen nem is ilyen célra készült a felvétel.

A Quincy Jones – Bill Cosby The New Mixes című produkció első meghallgatásakor majd' hanyatt estem a meglepetéstől: azt vártam, amit az újra kevert régi felvételektől általában, vagyis az 1969-es zenét digitális, feljavított minőségű hangzásban, ehelyett azonban egész más szólt meg, diszkós, popos, dobgepes, szintetizátoros rájátszásokkal színezett valami, aminek a jazzhez nagyon kevés köze van. A borító kísérszövege szerint a lemez nem más, mint néhány divatos mai lemezlovas produkciója, akik nyersanyagként használták a régi felvételek kiragadott részeit, s ezekből modern stúdió berendezésekkel valami egészen újat kreáltak. Bill Cosby mindössze egyetlen szót énekel az egész produkcióban.

Deseő Csaba

DÉL-ALFÖLDI SZAXOFON-EGYÜTTES TÓTÁGAS

BMC Records
●●●●○

Öt év telt el a Dél-alföldi Szaxofonegyüttes tudomás szerinti előző lemeze óta, és mi sem változott – szerencsére. Ugyanazok az emberek, ugyanaz a stílus, ugyanazok a komponisták is, és természetesen ugyanazok a tiszta források. A Szabados György indította, majd a Dresch kvartettekben kikristályosodott zenei világ már stílusirányzattá szilárdult. Kárpát-medencei népzene, és a black music, a poszt-coltrane-i előadásmód az improvizációkban. Bizonyára jót tett az együttesnek, hogy időközben Ágoston Béla is aktívan dolgozik saját world music és jazz projektjeivel, melynek során mind kompozíciós, mind hangszeres világa színesebb, érettebb és jazzesebb lett. Az együttesnek gyakrabban kellene lemezt készítenie, mert ez a munka kikényszeríti a fegyelmezettebb arányserkesztést, az árnyaltabb dinamikát, mely területeken Pöcök Burány Béla baritonozása még igencsak javulhatna, hogy olykor ne csak önfeledten fűrődjön a hangszer adott-ságainak édes pezsgésében.

SzP

ELECTRO JAZZ DIVAS

Wagram – MusicDome
●●●●○

A jazz-re fogékony emberről elképzelhető, hogy bizalmatlan egy ilyen cím és borító láttán. A német kiadó nyilván nem a túlfinomult entellektüeleket célozta meg ezzel a CD-vel. Pedig jobb kertelés nélkül találni az igazságot; pláne ha nem is olyan szörnyű, mint ahogy elsőre tűnik. Mert ha nem is valami magvas produkcióról van szó, azt mindenképpen megszavazhatjuk a „felvillanyozott” diváknak, hogy egytől-egyig kiváló énekesnők. A még kevésbé ismerttől, mint Clara Hill vagy Sidsel Endersen, az ügyeletes sztárokon, például Nora Joneson át, egészen a mennyei nagyszonyig, Sarah Vaughan szellemi és hangbéli jelenlétéig kapunk áttekintést a hölgyekről. Utóbbi zseniális énekesnő évtizedekkel ezelőtt rögzített Lover Man-interpretációjához mai groove-ot mixeltek. Az eredmény még az ő esetében is csak megközelítette az izléshatárt, túl nem lépett rajta. Hangulatos, táncoláshoz, autózvezetéshez passzoló, egységes stílusú válogatás CD a végeredmény.

ML

MARC MOULIN ENTERTAINMENT

Blue Note – EMI
●●●●○

A belga származású billentyűs komponista a korábbi nagyszerű Top Secret hangvételt alapul véve lép ismét a rivaldafénybe. A fiatalnak korántsem nevezhető szerző ezúttal is kiváló érzékkel teremt összhangot a klasszikus be-bop és a modern elektro-jazz elemei közt. Az „Electro-jazz Keresztapja”-ként is emlegetett Moulin felvételei bármelyik trendi klub hangszóróiból felcsendülhetnek a fiatal jazzkedvelők – s mások – legnagyobb megelégedésére. Az album első „Silver (Who Stole The Groove?)” című felvétele a nagyszerű Horace Silvernek hódol, aki a sampling technikának köszönhetően „közreműködik” a maxin is napvilágot látott felvételben, ami jazz lemezek esetében külön érdekességnek számít. A „Preface”, a „Calligram”, az „Irony” és a „What Was It Again” kompozíciók mindegyike a nagy példakép Silver emblematikus zenei humorát dokumentálja. Az albumon Moulin partnerei Bert Joris trombita, Peter Schneider ütőhangszerek és Christa Jérôme ének.

DV

BORLAI GERGŐ SAUSAGE

Szerzői kiadás
●●●●○

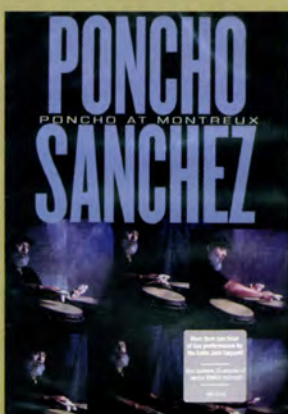
Borlai Gergő elmúlt 17! A méltán sokat foglalkoztatott fiatal dobos második alkalommal jelentkezik saját szerzeményeit felvonultató albummal. A Sausage elkészítésében a hazai jazz fiataljai – Papesch Péter, Oláh Cumó Árpád, Zana Zoltán – és a középgeneráció néhány prominense – Fekete Kovács Kornél, Schreck Ferenc, Winand Gábor – közreműködött. Bemutatóalbuma, a 17 óta eltelt időszakban Borlai számtalan formációban és zenei környezetben megfordult, melyek hatásait egyértelműen érezhetjük az új felvételekből. A dobosok szólóalbumait figyelemmel kísérik – mint magam is – a nagy példakép, Vinnie Colaiuta albumainak sokszínűségét és strukturális építkezését is felismerhetik a Sausage-ben, ami ismereteim szerint Gergő szándéka szerint való. Az album tizenhárom felvétele közül az elektro-groove-ra épülő latin hangulatú Fly, a romantikus, blues-os hangvételű Sex, a valóban virtuóz Dance For Allan Holdsworth és a Fitness érdemel külön figyelmet.

DV

CONCORD, CHESKY

DVD

DVD

SACD-n is

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

HENRY MANCINI
ULTIMATE
Concord – Karsay
és Társa / SACD

Közérdekű közlemény: A rózsaszín párdúc az első szám, méghozzá a teljes, több mint öt perces verzió. A kortól, nemtől, végzettségtől független általános tetszés nálunk erre a Mancini-szerzeményre mondható leginkább (egyébként nevezett állapot negyvenéves). Az elsősorban filmzenéi által világhírű amerikai zeneszerző szinte mindent elért hazájában: az egyöntetű szakmai- és közönségsiker mellett az Oscar- és Grammy-díjak sem hiányoztak trófeái közül. Különösen a hatvanas évek első felében uralta Hollywoodot; és ebből, a kor divatját figyelembe véve könnyen következtethetünk arra, hogy milyen lehet a lemez többi része. Természetesen happy; sokkal inkább édes, mint fanyar. Mancini az idén lett volna 80 éves, ebből az alkalomból énekesnő leánya és néhány világhírű muzsikus, mint például Gary Burton, Stevie Wonder, Joey DeFrancesco és mások közreműködésével készült az itt látható multifunkcionális Super-Audió CD. *ML*

BENNY GOLSON
TERMINAL 1
Concord –
Karsay és Társa

A veterán szaxofonos új lemeze programzene, amelyet a Terminál című filmhez írt, illetve válogatott. Nem kis megtiszteltetés érte, amikor Spielberg felkérte Golsont, alakítsa saját magát a filmbe. A Terminal 1, a nyitószám mutatja, hogy a feladat inspirálóan hatott a hollywoodi stúdiók világában amúgy is otthonosan mozgó muzsikusra. Ez a legfrissebb, a legizgalmasabb szerzemény az albumon, de nem csak itt tűnik fel, milyen sokat számít Carl Allen érzékenyen reagáló, stílusos dobolása. Ezen kívül a St. Thomast idéző Caribbean Drifting új kompozíció, a többi jórészt olyan darab, amellyel minden művelt jazztanonc megismerkedik tanulmányai során. Hamar le is lehet vonni az ismert következtetést: Dizzy Gillespie egykori hangszerelője és a jeles Jazz Messenger éppoly jelentős zeneszerző, amilyen fontos tenoros. Nem szándéka az albumnak hegyeket megmozgatni, de kitűnő illusztráció a (medium) hard bop stílus és öt jazzmester kiforrott játékának bemutatásához. *BB*

CSERHÁTI ZSUZSA
AZÉRT SZÜLETTEM
Hungaroton

A válogatáson Cserháti Zsuzsa utolsó, megérdemelten sztárként megélt időszaka előtti – a nyolcvanas évek végén készült – rádiófelvételei szerepelnek. A huszonegy felvételtől tizenhat főleg vonós, esztrád jellegű kísérettel szól, köztük néhány amerikai standard is előfordul. Öt felvételen pedig a Szakcsi-Berkes-Köszegi trió hallható a még magyar színekben játszó Lakatos Antallal. Ez utóbbi felvételeken már csak a kísérő együttes miatt is a jazz szándék félreérthetetlen. Zsuzsa minden bizonnyal remek jazzénekesnő lehetett volna, ha jobban elmélyed a műfaj mélységeiben. A gusztusos előadásmódon azonban nem lép túl; elsősorban a swinget hiányolom előadásmódjában. Lehet azonban, hogy ebben nem is ő a hibás, hanem a magyar nyelv kötött ritmusa. Az összes felvétel magyar nyelvű, ám ez azzal a nehézséggel jár, hogy minden szótagnak megszábot hossza van. Ezeket a zenei szempontoknak alávetve megnyújtani vagy megrovidíteni nem szerencsés. *FK*

ÚJ DIMENZIÓ
MŰHELY
HOMMAGE À
BARTÓK
Magyar Rádió

A Szakcsi Lakatos Béla, Klenyán Csaba, Babits Antal és Kathy Horváth Lajos alkotta kvartett bizonyos, hogy a legjelentősebb azon magyar csoportok közül, melyek a szabad improvizációban látják a kortárs zene legszélesebb perspektíváját. A Műhely igen komoly erőssége több dologgal is indokolható: tagjai olyan muzsikusok, akik az improvizatív zene más-más szegmensében aktívak (pl. free jazzben járatosak, társművészetekkel együtt működő rögtönzők, kortárs komolyzenével foglalkozók stb.), továbbá kiváló hangszeresek, akik a kötöttebb műfajokban is biztonsággal mozognak. A közös rögtönzésekből félreérthetetlenül felismerhető, hogy mindnyájan jól ismerik és biztos kézzel alkalmazzák a modern zene elméleti és technikai eszközeit. Ez utóbbi tény egyben a legrizikósabb eleme is a Műhely zenéjének, ugyanis ilyen felkészültséggel és gyakorlattal nagyobb a veszélye bizonyos – más zenékből már jól ismert – sztereotípiák alkalmazásának. *ML*

DIANNE REEVES
CHRISTMAS TIME
IS HERE
Blue Note – EMI

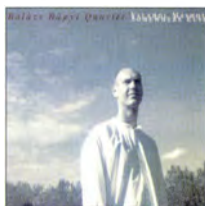
Aki képes azonosulni azzal édes-boldog, piros sztaniolpapiros hangulattal, ami Amerikában normális dolog a karácsonyi mikulásvárás alkalmával, továbbá aki szereti a Broadway musical-ek betétdalainak kicsit jazzes feldolgozásait (mint előadói stílus), örülhet Dianne Reeves karácsonyi lemezének. Az amerikai énekesnő az anyukájának ajánlotta a lemezt, mely, mint informatív adalék még inkább azt sugallja, hogy a produkció által mi is adjuk át magunkat ennek a boldog, meghitt, műhőhelyekkel díszített légkörnek. Reeves ettől függetlenül kiváló énekesnő, szép hangja van, és jól is bánik vele. Nyolc remek jazzmuzsikus és egy vonósnyegyes adja a produkció hangszerekes háttérét, és egy-egy rövid szólótól eltekintve tényleg nem többet, mivel tizenegy dal – kivétel nélkül a boldog karácsony témakörben – teljességgel uralja a hangfelvételt. Lehet, hogy csupán annyi a baj a lemezzel, hogy a szeretet, inkább mint diszlet funkcionál ebben a produkcióban? *ML*

GADÓ GÁBOR
MODERN
DANCES FOR THE
ADVANCED IN
AGE
BMC Records

Okoz némi meglepetést Gádó Gábor új CD-je; kinek jó, kinek rossz értelemben. A Párizsban élő magyar gitáros-zeneszerző az elmúlt évtizedben francia és magyar muzsikus partnereivel spirituális magasságokat ostromolt rendkívül érzékeny zenéjével. Koncertjeivel a legigényesebb közönséget vonzotta. Az új opus viszont egészen más koncepcióval készült. Gábor ezúttal egy olyan zenés időutazásra invitálja hallgatóit, melynek keretein belül az általa megélt egykori magyarországi szocializmus színeit, hangjait, ízeit idézi fel. Korabeli magyar és külföldi melódiák csendülnek fel, hol nosztalgikus, hol visszafogottan ironikus formában. Gádó Gábor a „hrabali mosoly” zenei paralleljét célozta meg, melynek végeredménye, illetve alkotói szándéka nem mindig egyértelmű. Néha picit bonyolult, mesterkelt az ironikus szándék, s a kelleténél kevesebb a finom utalás egyes múltbéli érzetekre. Félő, hogy akik ritkán találkoznak a nagyszerű muzsikus zenéjével, nem fogják érteni. *ML*

**BÁGYI BALÁZS
QUARTET
VALAHOL
MÁSHOL**
Szerzői kiadás

Ez a kiadvány is nagyszerűen példázza, hogy a magyar jazzt komolyan kell venni. Bágyi Balázs és társai a már érettebb hazai fiatal generáció képviselői. Tűzkö Csabáról már régóta tudjuk, hogy kiváló szaxofonos, a jazz hagyományait jól ismeri. Az utóbbi időkben ezenkívül új oldaláról, főként balkáni népzeneik avatott ismerőjeként ismerhettük meg. Számos hazai formációban hallhattuk már saját együttesén kívül.

Az együttes legfiatalabb tagja Hátori János, aki a legígéretesebb hazai trombitásunk. Oláh Péter már a Trio Acoustic-kal bizonyította, hogy ott a helye a magyar jazzéletben. Bágyi Balázst eddig dobosként ismerhettük, ám ezen az albumon új oldaláról mutatkozik be: a lemezen hallható összes kompozíciót ő jegyzi, ezenkívül a stíluskonceptió is tőle származik. Balázs nemrégiben költözött Sukoróra, darabjainak népzenei hangulatát új otthona atmoszférájára ihlette, s e környék képei díszítik a lemez borítóját is. **FK**

**GEORGE LEWIS
CALDONIA**
Membran
Documents –
H&H 92

A Documents-sorozat ritkán hangoztatott érdeme, hogy olyan hajdani mesterek hangfelvételeit is elérhetővé teszi, akik már-már a feledés homályába tűnnének. Veszteség lenne, ha például a New Orleans-i klarinétos George Lewis lemezei erre a sorsra jutnának. Mert ő is egy fontos láncszeme annak a kultúrtörténetnek, mely a jazz jelentőségét, művészi erejét bizonyítja. Lewis a műfaj fellelőjeként ismert városban született (1900-ban), és ott is halt meg hatvannégy évvel később. Ami közben történt, az már nem csupán egyéni karriertörténet, hanem jazztörténet. Az autodidakta klarinétos azok egyike volt, akik a korai New Orleans-i jazz, az ébredés, a dixie revival kialakulásában személyesen játszottak szerepet. Különösen a negyvenes években vonta magára a figyelmet egyéni stílusával. A siker azonban meglehetősen tünékeny valami; Lewis esetében balesetek, betegségek törték keresztül a felfelé ívelő pályát. A történetet már seregnyi követője írta tovább... **ML**

**PLESZKÁN
FRIGYES
THE POINT**
Szerzői kiadás

Kaán Judit találóan nevezte „monori Peterson”-nak egy 1985-ben publikált cikkében, hiszen Pleszkán Frigyes mindig is példaképének tekintette a nagy virtuózt. Tehette, mert nála is együtt van a petersoni világ minden ismérve: a biztos hangszertudás, a fantáziadús improvizációs készség, a kivételes ritmus- és harmóniaérzék, a spontaneitás és a jó ízlés. Ez a klasszikus vonal érvényesül ezen a korongon is, amely Pleszkán tisztelgése a Mester előtt. A számok kétharmada Peterson szerzemény – Frici átköltésében. Szó sincs azonban valamiféle imitációról; sikerült Peterson szellemét megidéznie úgy, hogy izig-vérig pleszkáni muzsika szóljon. Vértprofi jazz produkció, amelynek külön érdeme, hogy azok számára is élvezhető, akik nem különösebben rajongói a műfajnak. Öt éve annak, hogy Pleszkán-CD-ről adhattam hírt lapunk hasábjain. S most, éppen amikor e sorokat írom, Frici éppen legújabb albumát veszi fel. Biztosan újabb varázslat születik. **MA**

**CHARLES MINGUS
MODERN JAZZ
ARCHIVE**
Membran
Documents –
H&H 92

Mindenkinek volt gyermekora: Salvador Dali tisztos portrékkal és tájképekkel kezdte, és Charles Mingus sem a formabontás szándékával jött a világra. Ez a két CD-t tartalmazó német kiadvány – amely a jazztörténet jeles alkotóit bemutató improzans sorozattá állt össze –, a várttal ellentétben nem keresztmetszetet nyújt az 50-60-as évek meghatározó jelentőségű zeneszerző-bőgősének pályájáról, hanem a szárnybontogatás idejéből ad képet. Ez még nem a jazz fejlődését új irányokba terelő hang: a rövid számokat tartalmazó első lemez felvételeit 1946-49 között Los Angelesben és San Franciscóban, a hosszabb kompozíciókat (is) felvonultató második korong anyagát pedig 1952-54 között New Yorkban rögzítették. A Swingtől Mingusig – adhatnánk alcímet a válogatásnak, amely hagyományos témavezetéssel és hangszereléssel, avittan ható énekkel indító szerzeményektől eljut a nagy korszakot előrevetítő, új törekvésekkel és hangzásigénnyel fellépő kompozícióig. **TG**

JAZZ ÉS VILÁGZENE

Transylvanians
transylvanians
»igen!«

Fanfare Ciocărlia
THE STORY OF THE BAND

Shankar Mahadevan & Fazal Qureshi
Shankar Mahadevan
Fazal Qureshi

DEAN BROWN
GROOVE WARRIOR

**Magyarországon
forgalmazza**
Varga István
(ist.varga@axelero.hu)

A régít a jövőnek

Szóke Szabolcs, a konzervatív-alternatív művész

Ha valaki arra lenne kíváncsi, hogy ebben az országban ki számít mesternek a tabla, a kaval, a kalimba, a gadulka és még jó néhány különleges hangszer ismeretét illetően, kiderülne, hogy valamennyi muzsikussal ugyanabban a zenekarban, a Tin-Tinben játszik, immár tíz éve. Pedig zenéjük kivételesen jellege csak részben az instrumentumokkal, illetve azok mestertudásával magyarázható. Arról, hogy mi más lehet még a háttérben, a formáció vezetője mondta el gondolatait.

Gramofon: Ha nagyon tömören kellene jellemezni a személyiségedet, azt mondanám: reneszánsz ember; de talán a „polihisztor” gyanúját sem zárnam ki teljesen. Szerinted miért gondolkodol rólad ilyesmit?

Szóke Szabolcs: Nagyon hosszú ideig magam sem tudtam dönteni, hogy melyik tevékenység, illetve művészeti ág legyen számomra a főirány. Apám, aki zongorista volt, zenésznek szánt, de amikor meghalt, érdekes módon pont a hegedűtanárom hatására a festészet kezdett érdekelni – mivel ő amellett, hogy muzsikussal volt, avantgárd festés-

szettel is foglalkozott. A hegedűórákat a képek környezetében tartotta, melyek akkor legalább akkora hatással voltak rám, mint a zene. A két dolog közül hol az egyik, hol a másik vonzott jobban, sokáig tartó erős dilemmát okozva bennem. Viszont a hetvenes években a színház, illetve évekig tartó színházi munkáim miatt vettem elő újból a hegedűt; de kizárólag a klasszikus gyakorlatnak megfelelő játékokra. 1978-ban hívtak a Kolinda együttes. Nem sokkal később került a kezembe először a gadulka, mely igazán erősen hozzákötött a zenéhez. Azt is mondhatom, ez a hangszer alakította ki az identitásomat. Ettől függetlenül sem a színház, sem a képzőművészet nem tűnt el a tevékenységeim közül. Nyolc éve vezetek a Stúdió K-ban egy zenés színházi társulatot, a Hólyag-cirkuszt, tíz éve működik a Tin-Tin nevű zenekarunk, de ezt megelőzően is sok más formációban is játszottam, továbbá két és fél éve létezik az Ektar zenekarom. A színházat azért különíteném el a két zenei formációtól, mert abban minden eredendő vonzódásom – ide értve a képzőművészetet is –, együttesen tud érvényre jutni.

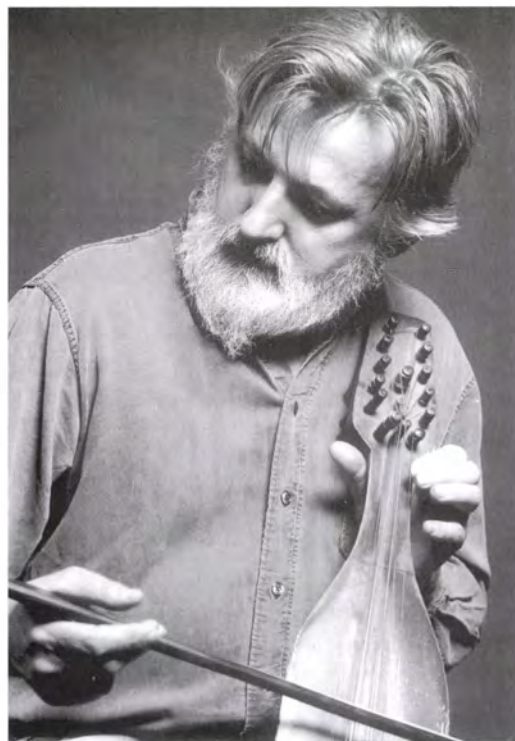
Tehát ezek az okok, melyek miatt nem kezdek (ál)szerénykedni, amikor azt mondom velem kapcsolatban, hogy reneszánsz ember lennék.

G: Ezek szerint soha fel sem merült benned más alternatíva, mint a művészet. Valami általános érvényű, született fogékonyság és késztetés van a vonzalom mélyén vagy valami más?

Sz. Sz.: Tudom, hogy nem lehet azonos intenzitással különböző műfajokat egymás mellett művelni; vagyis amit az egyikben nem tudok megfogalmazni, vagy ami az egyikből hiányzik, azt a másikban kell megtalálnom és kimondanom; vagy pedig még egy házzal odébb próbálkoznom. Amit az ember keres, vagy ki akar mondani, esetleg csak meg akar mutatni, ahhoz megfelelő közeg, illetve mód kell. Számomra a felsoroltak jelentik ezeket a módokat. Egyébként a szó szorosabb értelmében vett képzőművészként már nem vagyok aktív.

G: Mit mondasz vagy mutatsz meg elsősorban? Az archaikus kultúrákból merített felfedezéseidet; vagy az csak formai, esztétikai dolog? Esetleg jelenkori felismerések motiválják a közléseidet, illetve produkcióidat?

Sz. Sz.: Ez nagyon lényeges kérdés. A Chicago Art Ensemble tagjai fogalmazták meg nagyon szimpatikusan a választ, melyet teljességgel osztok magam is: a régít a jövőnek. Ez a zenekar – melyet egyébként nagyon kedvelek – látszólag teljesen távol áll a Tin-Tin zenei világtól, mégis ugyanaz a fő irányultságuk, mint a miénk. Mivel az ősrégi zenék nagyon erősen hatottak rám – és most nemcsak a népzeneire, hanem egyéb régi kultúrákra is gondolok –, archaikus hangszereket és hangsorokat használok a saját zenémben. Továbbá a zenében és a színházban egyaránt nagyon érdekelnek a tradíciók. Ugyanis, ha leásunk a kultúrtörténetben a legősibb, az akár primitívnek is mondható mélységeikig, rengeteg olyan érdekességre bukkanunk, melyeknek összecsengése, vagy éppen ütköztetése mindazzal, ami modern, hallatlanul izgalmas gondolati és esztétikai kalandot rejt. A színház világában egy kicsit több a filozófia; már csak a szavak, a figurák, a konkrétabb szituációk miatt is. Talán az sem véletlen, hogy a külön-

„... ez a hangszer alakította ki az identitásomat”

böző műfajok alkotó-, művészegyenlőségei közül azok hatottak rám leginkább, akik kívülről keveredtek a szóban forgó művészetek világába. Például, aki zenésznek készült, de író lett... és még sorolhatnám. Az archaikus kultúrák pedig azért is vonzanak különösen, mert a mai valósággal kapcsolatban felmerült kérdésekkel ütköztethetők, vagy átértelmezhetők. A nagyon primer, ősi, kikristályosodott motívumokat folyamatosan gyűjtöm – dokumentációkból, múzeumokból, képekről, irodalomból stb. –, hogy beemelhessem a saját látomásaimba. Következésképpen sohasem akartam tisztán archaikus színházi nyelvet beszélni, vagy autentikus népzenei játszan.

Mindent, a munkáimról szóló külső vélekedéseket is egybevetve, valamilyen konzervatívizmus és – divatos kifejezéssel élve – alternatív, sőt avantgárd művészi jellemző egyaránt ott van a tevékenységemben.

Matisz László

**TIN-TIN QUINTET
ÖTÖSFOGAT**

Kardos Dániel — gitár
 Monori András — kaval, szaxofon
 Nyusztai Iván — kanjira, ghatam
 Szalai Péter — tabla
 Szőke Szabolcs — gadulka, kalimba
 Szerzői kiadás ●●●●●

Tíz éve jelent meg az első Tin-Tin lemez. A legutóbbi az Eleven volt 1997-ben, igaz, az azóta eltelt időben megjelent a Szindbád dalai, a közös színházi munka eredményeként, és a második Szalai-Szőke duólemez is. Abban a folyamatban, ahogy ez a közösség megszületett és eddig létezett, fontos pont az Ötösfogat létrejötte. A lemezborító

szerint a megújult zenekar első kvintett formában rögzített anyagáról beszélhetünk. A megújulás, bár sok dologban észlelhető, szerencsére nem jelent törést annak a közösségen belüli, ténylegesen élő zenei nyelvnek a fejlődéstörténetében, amely a Tin-Tin különböző korszakain átívelve mindig jelen volt. Ennek zenei alapjai a zárt formát használó, egységesen ciklikus, zömében aszimmetrikus ritmusokra, vagy ostinatókra épített modális kompozíciók, egyéni hangszeres szólók kifejtésével társulva. Ez a természetesen létrejött szabályrendszer sohasem akadályozta a zenekart, hogy a rendelkezésére álló zenei eszközök bármelyikét neki tetsző módon használja. Így van ez az Ötösfogat esetében is, ahol sok új formai és hangszeres ötletet találhatunk. A hangkép legérdekesebb változása a két ütőhangszer együttes játéka.

A kvintett ötödik tagja ugyanis Nyusztai Iván lett, aki a Shakti zenekarból is ismert V. Selvaganesh tanítványa, így főként dél-indiai ütőhangszereken (kanjira, ghatam), valamint dorombon játszik, Szalai Péterrel (tabla) tökéletes egységben, gyakran ritmikai unisonókkal komponált kíséretet. A hangszerelésben jelentős változás a szaxofon megjelenése, a hangszer történetéből adódó nyugati zenei asszociációk szerencsésen ötvöződnek azzal az alapvetően indiai modális rendszerű improvizációs technikával, melyet Monori And-

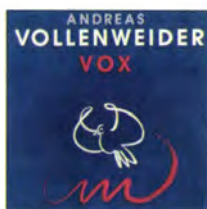
rás, a már eddig is „multiphonikus” szólista használ; legszebb példája a cimadó, öt negyedes darab.

Ahogy eddig, most is néhány nap alatt készültek el a felvételek, utólagos rájátszás nélkül, emiatt van az az érzése a hallgatónak, hogy egy szobában ülve a zenészekkel, részese lehet azok aktuális párbeszédének. A kilenc darab „csak” Monori András és Szőke Szabolcs szerzeménye. Ez is újdonság, de talán a zenekar jelenlegi hangzásának meghatározó eleme. A darabok változatosak, mindegyik saját, jól kivehető karakterrel rendelkezik, együttesen pedig beleilleszkednek a megszokott világba. Ez utóbbit mutatja a borító narancs-arany-fekete színe is. A belső oldalon, az életrajzok és portrék mellett, a hangszerek részleteiről készült fotókat láthatunk, például a gadulka hangolókulcsainak Stonehenge elrendezésű képét.

A Tin-Tin tagjaként ezen a lemezen hallhatjuk először Kardos Dániel gitárost. Játékában a balkáni és a klezmer elemek erős hatása érződik, tanulmányai szerint jazz-gitáros, szólói az arab zene modális dallamegyeségeinek használatához állnak közel.

A megújult Tin-Tin zenéje hasonlít a régire, sokszínűségében, a kompozíciók és improvizációk ritmikai és dallami azonosságában. Az ötösfogat jelenlegi dinamizmusa és zenekari szervezethez célba juttatja utasait Tin-tin-ország-útjain.

Grillusz Sámuel

**ANDREAS VOLLENWEIDER
VOX**
 Emanc Classic —
 Universal ●●●●○

Az ötvenegy éves svájci hárfaművész és komponista a hetvenes években fejlesztette ki az elektroakusztikus hárfát, amelynek jellegzetes hangja azóta az ő védjegyévé vált. Ropant kísérletező kedvű, széles látókörű zenész. Mindenben a nagyvonalú megoldások híve; ezt mutatja, hogy régi, jól bevált társai (a dobos és a fűvös) mellett vendégzenészei a legszelebb kőből kerülnek ki. E lemez második számához például afrikai, török és kínai zenészeket túl mindhárom gyermeke és unokahúga is hozzátesz valamit, s a zenéhez hozzákeverték egy londoni, az iraki háborút ellenző béketüntetés egymillió tömegének hangját. Így a második szám egyfajta monumentális béke-himnusz — bár zeneileg nem túl érdekes, egy rövid dallamból áll csupán. A lemez legnagyobb újdonsága, hogy maga Vollenweider is énekel rajta, méghozzá nagyon jól. A közel egy órás album rendkívül színes, változatos, sőt már-már széteső, mivel egy percig sem marad meg egyazon hangulatnál. *PB*

**SUSANNA AND
THE MAGICAL
ORCHESTRA
LIST OF LIGHTS
AND BUOYS**
 ECM — MusicDome ●●●○○

A most debütáló Norvég énekesnő, Susanna Walmurød, huszonnégy éves. Fiala kora indokolja, hogy egyéni hangját még keresi, így stílusán erősen érezhető Björk és Susan Vega hatása.

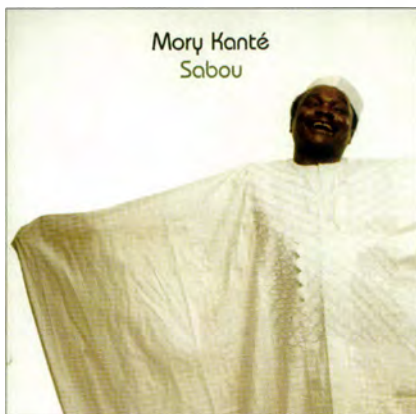
A kétszemélyes mágikus „orchestra”, azaz a Morten Qvenild által kezelt elektronika és Andreas Mjøs gitár-, illetve vibrafonjátéka nevezhető modernnek vagy retrónak, vagy épp a kettő keverékének, de semmi esetre sem átütőnek. Levegős zenei szövetet hoznak létre néhány akkord és dallam segítségével, ami bár jól illik a melankolikus számok hangulatához, de, sajnos, sokszor válik egysíkúvá. Qvenild egyébként az igen sikeres Jaga Jazzist nevű jazz/rock formáció tagja.

A lemez talán legkiemelkedőbb darabja Dolly Parton Jolene című számának feldolgozása. Összességében jó arányérzékkel keverik össze a pop zenét, a jazzt és a minimál elektronikát, csak a cimben szereplő fények hiányoznak nagyon. *PA*

**MYNTHA
TEABREAK**
 Plane — Varga ●●●○○

Az „északi típusú world music” helyett egészen új vállalkozásba fogott a Christian Paulin basszusgitáros vezette zenekar. Max Ahman gitáros zeneszerző és Stefan Blomquist billentyűs és hangszerelő két nagyszerű indiai zenész, Fazal Qureshi tablás és Shankar Mahadevan énekes egy-egy számát is felhasználva megalkotta az alapokat Stockholmban, majd a két vendég egy bombay-i stúdióban rájátszott a felvételekre. A borítón látható csésze, a benne levő filteres teával utalás a lemez tartalmára. A tabla és vokális megjelenítése, a sargam szolmizáció segítségével szöveg nélkül, hangszerként használható énekhang, valamint néhány erősebb dallami fordulat és díszítő kiáztatásával létrejött az oldat, mely leginkább a mai indiai popzenére emlékeztet — némi északi melázással. A három bonus track ugyanezt erősíti, bár kissé ötletszerűbb megoldásokkal. A főzet édesítése Jonas Knutson szaxofonos és Santiago Jimenez hegedűs feladata volt; precízen meg is oldották. *GS*

Mory Kanté
Sabou

**MORY KANTÉ
SABOU**
Riverboat-WMN – Indiego
●●●●○

Nem kell nagyfokú zenei széleslátás, hogy kijelentsük: Mory Kanté Yéké, Yéké című világláger alapjaiban változtatta meg az egész világon az afrikai zenéről kialakult vélekedést. A pop és az afrikai dallamok keresztezéséből született méltán sikeres stílus hosszú időn – több mint öt lemeznyi felvételen – keresztül határozta meg Kanté munkásságát, aki 2002-ben határozta el, hogy visszatér a gyökerekhez, és minden tekintetben

tradicionális alapokon nyugvó albumot készít. Így született a Sabou. A tradicionális Guineai zenei motívumok, ritmusok tolmácsolásában a fuvolyaé, a balafoné (afrikai xilofon) és természetesen a koráé a fő szerep, de a popzenében tett korábbi kalandozások hallható hatást gyakoroltak a mesterre. Felvételei – az akusztikus hangszerek sokszínűsége mellett – a modern könnyűzenéhez hasonlatosan egységes hangzást tükröznek. A vezérdallam, a női kórus és a kora hármas egysége a felvételekben rendre a Yéké, Yéké-ből már ismert analógiára épül, és a ritmushangszerek – djembe, sabar, doum-doum és a csörgők – szőnyegszerű alapjai is felvételtől felvétele alig mutatnak változatosságot. Ám – Kanté sokszínű dallamainak és témáinak köszönhetően – az album mégsem egyhangú. Kanté – többek között – megéneklé az ártó szándékú embereket (Nafiya), a távoli családtagok összetartozásának fontosságát (Mama), de még a fekete kontinens megoldásra váró problémáit is (Sabou). A felvételek igazi értéke mégsem itt keresendő, hanem a páratlanul virtuóz hangszerszólókban, melyek az európai fül számára egzotikus hangszereken szólnak meg, de a tradicionális jazz szólókra jellemző építkezésben. Az album engem leginkább Paul Simon Rythm of the Sands-ének szellemiségére emlékeztet.

Dudás Viktor

ANTONIO CARLOS JOBIM
SUN SEA AND SAND – FAVOURITES
Emarcy Classic – Universal
●●●●●

Gyakran hallani jazzkedvelőktől kissé lekezelő, fanyalgó vélekedéseket a bossa novát illetően; viszont profi jazzmuzsikustól soha. Hogy miért pont a jazz vonatkozásában viszonyitunk ehhez a brazil tánczenéhez? Nos, ennek meglehetősen sok oka van. Mindjárt a sor elején említhetjük Stan Getz nevét, akiről köztudott, hogy életművének jelentős hányadát alkotja a szóban forgó műfaj, folytathatjuk egy másik tenoros fenomenákkal, Joe Hendersonnal, és persze tovább sorjázhatna egy nagyon hosszú névsor Hancocktól Gary Burtonig, Kenny Barrontól Lovanóig, és le egészen az alapszintű jazziskolák kezdő diákjaiig.

Vagyis ez a műfaj leginkább jazz(muzsikus) oldalról teljességgel elfogadott; olyannyira, hogy a világ sokkal inkább általuk ismeri a műfajt, s kevésbé az autentikusnak számító brazil előadóktól. Viszont akikre céloztam, vagyis a világ összes jazz-zenésze minden bizonnyal egy zseniális szerző nevéhez kötné ezt az egész furcsa bossa-jelenséget: természetesen Antonio Carlos Jobim a megfejtés.

Nevezett komponista ötvenéves pályafutása alatt több mint háromszáz bossa novát írt, s ennek csaknem egyharmada örökzöld. Az eddigiek tükrében az sem túlzás, ha Jobimot az egyik legjelentősebb jazzstandard-szerzőként tartjuk számon. Annak oka, hogy ez a cikk mégsem a jazzrovatban szerepel, mindössze annyi, hogy a főhős nem csupán halhatatlan komponistaként jegyezzé ezt a CD-t, hanem a dalokat első kézből átadta, zongorán játszó muzsikusként is. A leghíresebb Jobim-dalok közül huszonhárom fért a lemezre. Nem feldolgozásokat hallunk, hanem eredetinek mondható interpretációkat. A leghitelesebb énekesek, Elis Regina és Astrud Gilberto tolmácsolásában, természetesen portugál nyelven hangzanak el a dalok.

Matisz László

mezei szilárd

szelevényi ákos

**Györfree Műhely –
Művészeti sorozat
Jazz, improvizatív
és kortárs zene
MEZEI SZILÁRD**
●●●●●
SZELEVÉNYI ÁKOS
●●●●○
**Harmónia –
Györfree Műhely**

Több mint figyelemre méltó, ami a Györfree Műhelyben zajlik egy bő évtizede: koncertek, minifesztiválok, hangfelvételek készítése, dokumentáció, archívum létrehozása és persze CD kiadás. A felsorolt tevékenységek jelentősége attól hangsúlyos, hogy mindezt a főleg népzenei hagyományokra alapozott jazz és improvizatív kortárszene jegyében teszik. Kis példányszámban CD-n megjelentetett művészeti sorozatuk önzetlen áldozatnak és misszióknak tekinthető a honi kulturális közélet értékvizsgálatahoz, még inkább gyakorlathoz képest. A szemnek is vonzó lemezsorozat borítójában Szabados György a következő gondolatokkal ajánlja a hangfelvételeket: „...az improvizatív zene magasrendű gyakorlatában megjelenő értéket megpillantani, s az ott születő ünneppillanatok tünekény csodáiból megőrizni valamit, mindnyájunknak fontos, számunkra pedig kötelesség.”

A alábbiakban két példaértékű Györfree CD-re hívünk fel a figyelmet: Mezei Szilárd vajdasági magyar muzsikus és partnereinek – zömében Újvidéken rögzített – archív felvételeit tartalmazza az egyik, a másikon pedig Szelevényi Ákóst hallgathatjuk, francia zenekarának élén, egy 2000-ben Marseille-ben felvett klubkoncert felvételéről. Mezei Szilárd már korábbi trió-felvételével is alaposan felrázta hallgatóságát. Kiugró tehetsége – eredeti hangszere, a brácsa mellett – ezúttal nagybőgő tudása által is igazolódik. Szilárd játéka szólóban és zenekari közegben egyaránt rendkívül koncentrált, dinamikus, és a zenei humortól sem mentes. Ákóst talán nem szükséges bemutatni; intim közegben készült kamarajellegű free-jazz felvétele talán a legjobb, melyet ismertebb lemezeihez képest eddig hallhattunk tőle.

Matisz László

STEPHAN MICUS
LIFE
ECM – MusicDome

Stephan Micus tizenhat évesen készítette első lemezét, 1969-ben. Azóta nagyjából kétevente folyamatosan jelennek meg az opusok. A német zeneszerző leginkább egyedül készíti felvételeit – mint a mostani Life címűt is –, melyeken valamennyi hangszert ő maga szólaltatja meg. A többnyire pengetős, vonós és fúvós instrumentumok közt sok ritka, egzotikus tájakról származó népi hangszert is használ, melyeket gyakori ázsiai és afrikai tanulmányútajai alkalmával gyűjt be. Ilyenkor addig marad az egyes országokban, amíg hiteles embertől meg nem tanulja az éppen beszerzett sokadik hangszert. Szokásának eredményeként rendkívül változatos hangvilágokat tud teremteni, melyeket saját szertartásos, olykor meditativ éneklésével is kiegészít. Viszont Micus kompozíciói kissé egysíkúak; noha artisztikus hatásukkal vonzzák a figyelmet, a különleges hangzatok is veszítenek varázsukból, ha kizárólag lassú, statikus közegben szólalnak meg. **ML**

TRYGVE SEIM
SANGAM
ECM – MusicDome

A szaxofonos második lemezét készítette el az ECM kiadónál. Hat kompozíció hallható a felvételen, melynek középpontjában a négyteteles Himmelrand i Tidevand című – egy kamarazene-karra hangszerelt közel félórás – darab áll. Ez minden szempontból a lemez tetőpontja. Seim tagja a The Source elnevezésű improvizációs csoportnak, akik ezen a lemezen is közreműködnek néhány darabban. A norvég szaxofonos vállaltan a különböző zenei kultúrák ötvöztetésével foglalkozik, s ami először feltűnik ezek közül, ahogyan a duduk, vagy más fúvóhangszerek glissandós technikáját a szaxofonon használja. Ez hangzásában eredetinek hat, de sajnos nem párosul a megfelelő intonációs kidolgozottsággal.

A Sangam furcsa kombinációja a szabad fúvós zenének és a XX. század neoklasszicista hagyományainak. Az összbnyomás alapján ez a zene sem távolodik el a már szinte megszokott, kissé hűvös, fjordos, jellegzetesen ECM-es hangzásvilágtól. **GS**

ELVIS COSTELLO
IL SOGNO

Deutsche Grammophon – Universal

A rockzenész, aki évek óta kacérkodik a jazzel is, az idén két teljesen eltérő jellegű lemezzel rukkolt elő. A The Delivery Man című felvételen a rock, a country és a soul elemei dominálnak, az Il Sogno viszont egy szimfonikus zenekarra, Costello által szerzett és hangszerelt zenemű, pontosabban balettzene.

Shakespeare Szentivánéji álom-jának balettváltozatát ezúttal az olasz Aterbaletto társulat tüzte programjára. A koreográfus, Mario Bignozetti kérte fel Costellot a zeneszerzésre, aki, bár saját bevallása szerint egyáltalán nem mozog otthonosan a balett világában, elvállalta a felkérést.

A London Symphony Orchestra adja elő a művet, de közreműködik a Peter Erskine – Chris Laurence – John Harle jazz-trió is. A jazz, Debussy és a Broadway világának hatása is érződik a rövid darabokból álló művön, amit örömmel hallgatni, és egy perc alatt elfeledtetni, hogy szerzője valójában egy rock-sztár... **KD**

FANFARE CIOCĂRLIA
„GYPSY BRASS LEGENDS” –
THE STORY OF THE BAND
Asphalt Tango – Varga / DVD

A tő befagyott, latyakos jegén óvatosan araszol egy fiú. A jégbe vágott léken belenyúl a vízbe és előhúz egy tubát; kiönti belőle a vizet, feldobja a szekerre és elhajt vele. Ezzel kezdődik a Fanfare Ciocărlia működéséről szóló dokumentumfilm. A kustruciai elemekben bővelkedő, egyórás felvétel több szálon halad. Egyik a talált tuba története:

a felnőtt zenészek eldobják, a fiú magához veszi, elviszi a csipőficamos hangszerkovácsához. Ő a hangszer tülkében tartja a morzsolt kukoricát – még úgysem bírná tudóval a gyerek –, aztán egyszerűen előveszi, kiönt belőle mindent, szűrő-lánggal megtisztítja, és új ventileket tesz bele. Közben a falu bandájához eljön a túlvilági megváltás egy vékonydongájú fiatal német producer képében, aki az első lemez hangmérnöke lesz.

Nagyon jól időzítette a német Asphalt Tango kiadó a Fanfare Ciocărlia DVD-lemezének megjelenését. A cigány rezések kora lassan lejár, a makedón Kocani Orkestráról szinte alig hallani, Boban Marković legutóbbi lemezei sem közelítik már meg a hajdani mágiát. De azért még lázba lehet hozni a közönséget annyira, hogy a mostani kiadvány utoljára igazi meglepetést okozzon.

A DVD az említett dokumentumfilmen túl egyórás berlini koncertfilmet tartalmaz, illetve néhány videóklipet és rövidebb, de annál értékesebb felvételt a zenekari tagokról, a műfaj eredetéről, az együttes eddigi három CD-jéről. Az összeállítás találon kapcsolja össze a felhőtlen szórakozást garantáló anyagokat a tudományos szempontból forrásértékű adatközlésekkel. Az extrák között található kisfilmből például kiderül, amit már eddig is sejtettünk: az oszmán törökök hozták először a

vidékre a fúvóhangszereket. Sipító, dobokkal kísért hangjuk a janicsársorok előtt a lélektani hadviselés hatásos eszköze volt – az ellen egy része már ennek hallatán széjjelszaladt.

Az áprilisi berlini koncert felvétele a zenekar megszokott hangulatát idézi, emlék azoknak, akik voltak már Fanfare-koncerten, reveláció azoknak, akik még nem. Érdekes mozzanat, amikor a nyolcadik sáv kellős közepén (So te kerau) a trombitás Pancirel és a tubás Pinca elkezd játszani a Summertime-ot (sajnos nem jelölik Gershwin nevét a borítón a szerzők között). A szólista remekül idézi a húszas évek tradicionális jazztrombita-stílusát, de keveri saját díszítéseivel, motívumaival. Aztán félreteszi a hangszert, és egyfajta sajátos „sramliscattelléssel” improvizál a témára. A néhány perces bejátszás élő bizonyítéka a cigányzenészek szerteágazó stílusérzékének. A cigánybandák faluról falura járva, egyik nap magyar zenét játszanak, másik nap svábot, aztán románt, zsidót s alkalomadtán, a cigány falvakban saját dalaikat is. A jelenség egyrészt döbbenetes, másrészt a sokoldalú utazó cigánybandák megalapozzák a reményt, hogy az erdélyi hangszeres népzene utolsó mohikánjainak a szerepe, repertoárja – sajátos módon ugyan, de – tovább él ezeknek az együtteseknek a jóvoltából. **H. Magyar Kornél**

CHANTICLEER
HOW SWEET THE SOUND
Warner Classics

●●●●○

Jézus úgy eltalál, mint egy atombomba – ez a címe a CD-ről felcsendülő első számnak. Ne firtassuk most a vallás-izlés-kommunikáció fogalmak összefüggéseit. Ám semmiképp nem mehetünk el a művészet témaköre mellett, ha a tekintélyes Chanticleer spirituálé és tradicionális gospel társulat új lemezét szemléljük. Tudniillik az általuk vállalt szolgálat több, mint jámbor keresztényi bizonyágtétel. A populáris keresztényzene szerteágazó irányzatai közül a gospel, illetve az azzal rokon fekete spirituálé talán az egyetlen, mely a zeneművészet szigorúbb mércéjének is megfelel. Híres előadókat sorolhatnánk, akik ezzel a műfajjal már a földön szárnyaltak. A Chanticleer énekegyüttes is azon gospel formációk egyike, akik igen színvonalas interpretációban népszerűsítik a Bibliát. A blues-os alapokon megszólaló, szuggesztíven ritmizált zene így természetesen azokat is magával ragadja, akiknek az életében semmilyen szerepet nem játszik a vallás. *ML*

MAHALIA JACKSON
THE ESSENTIAL
Columbia – Sony

●●●●●

Tíz alatt van azoknak a művészeknek a száma, akik végérvényesen felülmúlhatatlanok abban a műfajban vagy irányzatban, amit műveltek. Egyikük Mahalia Jackson. Elképzelni sem lehet hitelesebb, vitálisabb, méltóságtelesebb előadót a spirituálé vagy gospel világában. Az átlagosan fogékony zenehallgató is sajátjának érzi a műfajt abban a pillanatban, ahogy Mahalia énekelni kezd, aki pedig egy fokkal érzékenyebb, simán eufórikus állapotba kerülhet. A dupla CD-n megjelentetett harminchét dal – mint a kiadvány címéből is sejthető –, a teljes életművet próbálja meg átívelni; vagyis az eredeti spirituálék mellett felkerült a lemezekre néhány, az ötvenes évekből származó jazzfelvétel is. Az igazi élményt azonban a spirituálék adják. Mahalia hangjával, előadásának kifejezőerejével túllép a valóság határain. Ha J. S. Bach zenéje bizonyíték Isten létezésére, akkor Mahalia Jackson éneklése a hit megrendíthetetlen, mindent átfogó erejét bizonyítja. *ML*

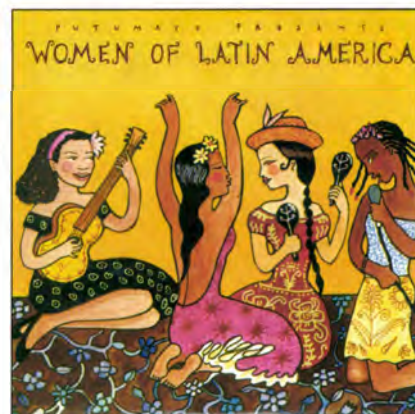

PUTUMAYO PRESENTS GREECE
Putumayo – Indiego

●●●●○

Az utóbbi hét évben rendkívül népszerűvé vált amerikai székhelyű Putumayo nem csak lemezkiadó vállalat, hanem világméretű szervezet, amelynek fő célja a kulturális sokszínűség megőrzése és propagálása. Fő tevékenységi köre a világzenei lemezek kiadása, de más ehhez kapcsolódó programjai is vannak, például koncertszervezés, gyermekek oktatása, világzenei rádióműsor sugárzása stb. A hangzó lemezek mellett saját ruházatot, játékokat és nyomtatott termékeket is forgalmaz a cég. A mára emblematicussá vált, rajzos kivitelű lemezek tokjai gyakran nem csak hangzó anyagot rejtnek. A Greece esetében például a tizenkét zeneszám mellett görög tájakat ábrázoló fényképek, és recept örvendezteti meg a vásárlót. Ezt a fajta árukapcsolást ne ítéljük el, inkább pozitív példa lehet a világszerte aggasztó méretű CD másolás elleni harcban. A megszólaló zene hitelességét illetően már több aggály merül fel, inkább népies popzene, feldolgozott népzene szerepel az albumon, nem ősrégi parasztzene. Rögtön érzékelhető, hogy a szerkesztők célja nem a hagyományörzés, hanem a szórakoztatás, ez azonban nem minden esetben hátrány. A görög zene hangulatát és legjellemzőbb stílusjegyeit így is sikerül átadni a laikus hallgatóknak. A közel negyven perces egyvelegben a rájuk jellemző méltósággal, visszafogottsággal és melankóliával hangzanak fel a négynegyedes lüktetésű, jól táncolható nóták. A legnagyobb nevek, George Dalaras, Glykeria mellett pozitív csalódást okoz a Children of revolution, egy Egyesült Államok-beli együttes görög énekes vezetővel. Izgalmas, invenciózus, flamenco elemeket is tartalmazó zenéjük jól illeszkedik a többi szám közé.

Pödör Bálint

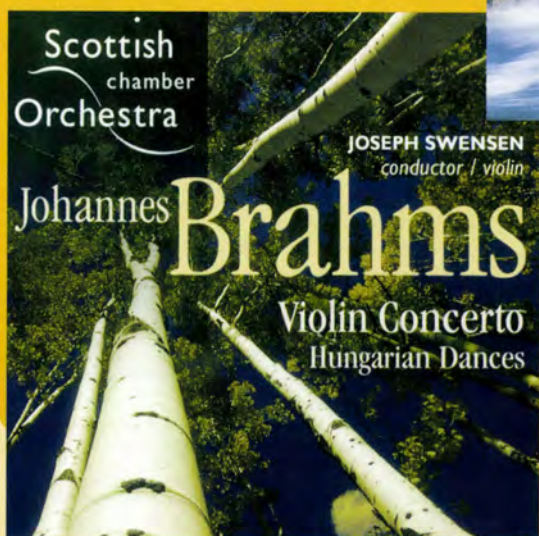
PUTUMAYO PRESENTS WOMEN OF LATIN AMERICA
Putumayo – Indiego

●●●●○

A válogatáslemezekkel legtöbbször az a baj, hogy a hallgató nem biztos, hogy azonosulni tud a válogató szempontjaival. Ezernyi aspektusból lehet válogatást készíteni. Informatív és szórakoztató lehet például egy előadóról, egy zeneszerzőről, egy stílusról, egy zenei korszakról, tájegységről, vagy akár egy bizonyos hangszer iródmáról nyújtott keresztmetszet. Ezeket a kliséket ma már mindinkább igyekeznek szétörni egyes válogatók, de a fő cél természetesen mindig a jobb eladhatóság. Én mindenestre azon a véleményen vagyok, hogy a legjobb válogatásokat csak saját magunk tudjuk elkészíteni magunknak. A Putumayo, mivel világzenei kiadó, megszokhattuk, hogy földrajzilag csoportosítja lemezeit. (Music from the coffee lands, Music from the tea lands stb.). E mostaninak a rendezője különleges: Latin-Amerika nőit vonultatja fel. Kissé hatásvadásznak tűnhet a cím, amennyiben feltesszük, hogy a férfi vásárlók valamilyen vizuális élmény reményében fordulnak az album felé. Egyébként a Putumayonak már van egy ugyanilyen válogatása: a Latinas. E két lemez nagyon hasonló, tulajdonképpen egymás folytatásának is tekinthető. A tizenegy énekes hölgy egy-egy lírai dalt ad elő spanyol, portugál és egzotikus indián nyelveken, némelyikük intonációja olykor zavaróan hamis. Ez a híres előadók között is előfordul. Többnyire kis létszámú együttesek játszanak, van ének-gitár felállású is. Nem igazi népzene hallunk, hanem hol jobban, hol kevésbé latinos beütésű popzenét. Mindegyik szám jellemzője a romantika, a melankólia, ugyanakkor az állandó háttér jellegük, túlzott visszafogottságuk miatt kevés ötletesség, eredetiség szorult beléjük.

Pödör Bálint

a LINN Records kínálatából

SACD-k kedvező áron: 4500 Ft/db

További információ: www.linnrecords.com

Magyarországi képviselő: **LIMAR AUDIO KFT.**
H-1137 Budapest, Szent István krt. 12., I. em. 4/a
Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137
E-mail: jambor@limar.hu

Audiofil újdonosságok

„Az igazán szép hangzás létrehozása már-már művészet”

Arató Éva az akusztikusi pályáról és legszebb munkáiról

Egy kellemes koncertélmény után hazatérve vajon hány embernek jut eszébe, hogy a zenekaron, a karmesteren és a zeneszerzőn kívül másnak is köszönheti, hogy jól érezte magát? Nem sokan gondolnak ilyenkor az akusztikai körülményekre. Arató Éva az egyik ismert hazai akusztikai cég vezetője, akik nemcsak koncerttermeket és zenei stúdiókat, de számtalan irodaházat, előadótermet is terveztek.

Gramofon: Mindenekelőtt az érdekel, hogyan lett akusztikus, hiszen ez nem kimondottan női pálya.

Arató Éva: Nagyon sokan kérdezik, egyáltalán mit jelent akusztikusnak lenni. Nem könnyű egyértelmű választ adni, hiszen határvidek ez a fizika, a műszaki tudományok és a művészet között. A Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karának a Műsor-közlő ágazatát végeztem el. Érdekelt a televíziózás és a rádiózás, de mindaddig nem éreztem, hogy a nekem való pálya felé haladnék, míg meg nem jelent a tárgyak közt a műszaki akusztika, amelyet Barát Zoltán tanár úr oktatott. Azóta is törekszem arra, hogy az akusztika minél több területét jól ismerjem, ami szinte lehetetlen, annyira szerteágazó ez a tudomány. Két-három életet kéne leélni, hogy valaki biztonsággal állithassa, ért az akusztikához.

G.: Hol és hogyan sikerült az egyetemen tanultakat a gyakorlatban használni?

A. É.: Sokáig dolgoztam a Magyar Rádióban, mint akusztikus. A rendszerváltozás után a frekvencia-felzabarádással sorra jöttek létre a magánrádiók, -televíziók és -stúdiók, ellenben a stúdióépítésben nem sokan voltak jártasak. Csak az a néhány szakember működött, akik valaha dolgoztak a televízió és a rádió berkeiben. Így könnyű és egyben nehéz dolgom volt, mert rengeteg újonnan létesülő rádióba, televízióba, stúdióba hívtak, és óriási felelősséget jelentett mindenhol megfelelni az elvárásoknak. Nehéz szívvel, de ott kellett hagynom a Rádiót, és saját vállalkozásba kezdenem, másképp nem tudtam volna a többi felkérést vállalni.

G.: Hogyan született meg az AFT Akusztika Kft., amelynek ön az ügyvezetője?

A. É.: Az AFT-t két fiatal kollégával alapítottam, Fürjes Andor Tamással és Törzsök Istvánnal. Érdeklődési körünk nagyon is hasonló volt, ugyanakkor mindhárman más-más oldalról ismertük jobban a szakterületet. Igaz, hogy időközben szétváltak útjaink, de a legnagyobb, közösen elkezdett feladatokat közösen fejezzük be.

G.: A cég honlapján a referenciák közt az ország legfontosabb stúdiói és koncerttermei megtalálhatók, rendkívül elismertek és sikeresek. Hogy érték el mindent?

A. É.: Valóban sikeresnek mondhatjuk magunkat, ami annak is köszönhető, hogy itthon nagyon kevesen foglalkoznak ennyire koncentráltan ezzel a témával. Igyekeztünk és igyekszünk lépést tartani a tudománnyal. Szaklapokat olvasunk, publikálunk, konferenciákra járunk; nem vagyunk lemaradva a külföldi szakemberek mögött. Komoly szűrőkön megyünk át, mielőtt felkérnek egy munkára a beruházók, akik sajnos nagyobb részben már nem magyarok. Állandóan bizonyítanunk kell a felkészültségünket, különben külföldi akusztikusokat hívnának.

G.: Az amerikai ARTEC céggel együttműködve önöket kérték fel a Nemzeti Hangversenyterem épület-, terem- és elektroakusztikai terveinek elkészítésére. Ez volt eddigi legjelentősebb munkájuk?

A. É.: Igen, bár egy kicsit pontosítanék. A hangversenyterem akusztikai tervezésére az ARTEC céget kérték fel, bennünket a Művészetek Palotája összes többi részének akusztikai tervezésére és szakértői részvételre szerződtek. Menet közben alakult úgy, hogy megkaptuk a Nemzeti Hangversenyterem elektroakusztikai tervezésének feladatát is.

G.: Hogyan folyik a közös munka az amerikai konzulens céggel?

A. É.: Mielőtt elkezdődött volna az érdemi tervezés, arra a kérdésre kellett válaszolni – még évekkel ezelőtt –, hogy az a telek, amelyekre ezt az épületet állítják, akusztikai szempontból alkalmas-e egy ilyen funkciójú terem megépítésére. A Zoboki-Demeter és Társaik Építésziroda bízta meg cégünket a fenti témában egy tanulmány elkészítésével. Ezen a tanulmányon nem egyedül dolgoztunk, az ország legkitűnőbb szakembereit vontuk be a munkába. A tanulmány meggyőzte az illetékeseket, és Zoboki Gábor vezetőépítész koncepciói alapján elfogadtak egy tervezetet, amely magában foglalta a Nemzeti Hangversenytermet is. Csak ezután merült fel a kérdés, hogy ennek az óriási feladatnak az elvégzésére magyar akusztikus szakemberek mellett alkalmazzanak-e külföldi, sok tapasztalattal rendelkező konzulens céget is. Az nem volt kérdés, hogy van-e Magyarországon megfelelő „szürkeállomány” az akusztikai tervek kidolgozására, de azért azt mi is hangoztattuk, hogy nem minden évben épül nálunk koncertterem, feltétlenül ajánlott egy olyan ismert akusztikus cég bevonása, amely már több jó hangversenytermet „adott” a világnak, és amelynek a neve egyébként PR szempontból is megfelelő egy koncertterem világ előtti megnyitására. Végül is különböző szempontok alapján a beruházók az amerikai ARTEC céget választották. A teremakusztikai, gépészeti és épületakusztikai tervek elkészítéséhez szükséges konzulensi feladatokat ez a cég végzi, míg mi az elektroakusztikai terveket készítjük. Mindenki belátta, hogy az utóbbit itthoni szakemberekre kell bízni. Nem mindig volt könnyű az együttműködés az ARTEC-kel. Nemcsak a távolság, de a másfajta szemléletmód is megnehezítette a kommunikációt. Végül is megoldottuk a nehézségeket. Most izgatottan várjuk, hogy a közönség birtokba vehesse a termet.

G.: Milyen különleges elvárások fogalmazódtak meg a teremmel kapcsolatban, és milyen speciális technikákat kellett alkalmazni?

A. É.: Egy hangversenyteremnél alapvető követelmény, hogy semmilyen zavaró körülmény, zaj ne legyen. Az amerikaiak pedig még az európai szabályozásnál is szigorúbb határértékeket állapítottak meg. Ezért egy hatalmas rugókon ülő házat kellett tervezni, egy óriási

„ház a házban” szerkezetet, amely teljesen el van szeparálva a külvilágtól. Ehhez igen komoly előtanulmányokat és méréseket kellett végezni. A következő szempont, természetesen, hogy hangozzon jól a terem. No, de mitől hangzik jól egy terem? Erre a kérdésre nem lehet egyértelmű feleletet adni, mert nem elég az objektív paramétereket követni. Az igazán szép hangzás létrehozása már-már művészet. Erre nézve minden cégnek megvan a maga titka, amelyet hosszú évek alatt kísérletez ki. Az ARTEC titkát azok a bizonyos zengőkamrák képezik, amelyeket az általuk épített termekben fejlesztettek ki, de ezek akusztikai műszaki paraméterei nem publikusak. Csak annyit mondanak el róluk, hogy az alaphanghoz olyan hangot adnak, amelytől teltebbé, zengőbbé válik a hangzás.

G.: Mi a viszonya az objektív és szubjektív tényezőknek a teremhangzásnál?

A. É.: A jó koncertteremnél felsorolhatók objektív paraméterek, amelyek értékei egyfajta tűréshatáron belül mozognak. Ez a tudományos része az akusztikai munkának. De hogy végső soron mikor mondjuk egy terem hangzására, hogy jó? Itt már bejön a szubjektum, hiszen másképp fogalmazza meg erre a választ egy zenész, egy karmester, egy zeneszerző vagy egy laikus. Az elmúlt két évtizedben óriási lépésekkel haladt a tudomány, hihetetlen eredmények születtek a kutatásoknak köszönhetően. Egy nagyszabású kísérletsorozat nyomán felállítottak egy olyan paraméterrendszert, amelyet minden teremre vonatkoztatva alkalmazni lehet. Ezek közt van az utözengési idő, az első időkézési retesz, a hangtisztasági fok, a diffúzitási tényező, a hangosság, az együthallás és a korai lecsengési idő. Természetesen nem lehet mindig minden szempontnak maximálisan megfelelni, az optimális állapot elérésére kell törekedni. Vannak paraméterek, amelyeket még nem tudunk megfogalmazni, bár befolyásolják a szubjektív hangélményt,

de folyik a kutatás, és remélhetőleg egyre precízebben meg tudjuk majd határozni a jó hangzás kritériumait.

G.: Az akusztikai munka során hosszú ideig csak a mérésekre lehet hagyatkozni, az igazi visszajelzést az első koncertek adják meg. Érheti ekkor még meglepetés akusztikust?

A. É.: Érheti, ezért is nagyon fontos, hogy olyan szakemberek dolgozzanak a nagyobb beruházásokon, akik már többet terveztek, mert valóban nem minden úgy működik, ahogy a számítógépen és a papíron látszik. Ma már kiváló auralizációs szoftverek léteznek, amelyekkel utánozhatjuk az adott teret, a hangforrásokat, felületeket, a hanghullámok terjedését, és tulajdonképpen egy virtuális hangfelvételt tudunk készíteni. Majd egy agyoncsillapított helyiségben készített száraz felvételhez hozzáadják a terem számítógéppel elkészített akusztikai modelljét, így meghallgathatjuk, hogyan szólna egy bizonyos zenemű ebben a térben. Itt persze sok kompromisszum van, és nem lehet minden tényezőt figyelembe venni. Sohasem érhetjük el azt a hangzást, ami a valóságban lesz.

G.: Milyen feladatok állnak ön és a cége előtt a Nemzeti Hangversenyterem elvégzendő végső simításokon kívül?

A. É.: Ugyanebben a tömbben kap helyet a Fesztivál Színház is, ami alapvetően kamarateremként működik, tánc és kamaraooperai előadásokat is rendeznek majd benne. Tehát egy többfunkciós terem kell kialakítanunk (itt minden akusztikai munkát az AFT végez). Ezért bizonyos szempontból ez a tervezés nagyobb kihívás is, mint a Nemzeti Koncertterem. Ezen kívül a Zeneakadémia rekonstrukciós terveinek elkészítése és a Mátyás-templom rekonstrukciójában való közreműködés is a feladataink közt van.

Bércesi Barbara

Az épülő Nemzeti Hangversenyterem látványterve (készítette a DPI Design)

Gramofon-illusztráció

"M i n d e n h a n g i m a ,

ACCUPHASE

AUDIENCE

AUDIO RESEARCH

AUDIO REFINEMENT

AUDION

AUDIO-TECHNICA

CASTLE

CRYSTAL CLOUD

dCS

E.A.R. YOSHINO

KIMBER KABLE

MANA ACOUSTICS

MILLER & KREISEL

J.A.MITCHELL

NEC

NIRVANA

NOTTINGHAM

PARASOUND

PROAC

SHAKTI

THETA DIGITAL

TRANSFIGURATION

PENNA-POOR KFT.

1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D

TEL: 325-8772, TEL./FAX: 325-9430

E-mail: ppaudio@axelero.hu

www.ppaudio.hu

minden formamester

Lamento Nirvana

NIRVANA AUDIO S-X

NIRVANA AUDIO S-X LTD MA

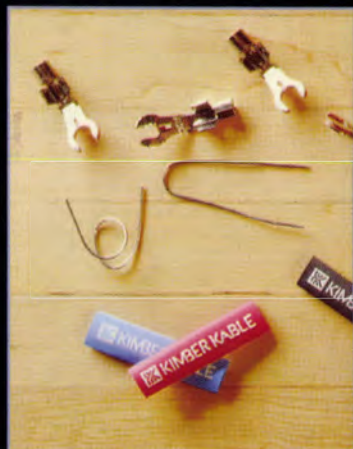
„A Nirvana SX hangfalkábel használatakor nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy valami varázslat ment végbe a házam falain belül” Steve Rochlin, Enjoy the Music

Virtuoso Audience

„Sok időt töltöttem, hogy válasszak az Audience Au24 és a Valhalla között és végül az Au24 mellett maradtam” Brian Damkroger - Stereophile

Accurato Kimber Kable

8TC a legpontosabb művészi előadó
Hifi News & Record Review

Kismartontól a Nemzeti Hangversenyteremig

Első rész: Európa koncerttermei 1700–1900

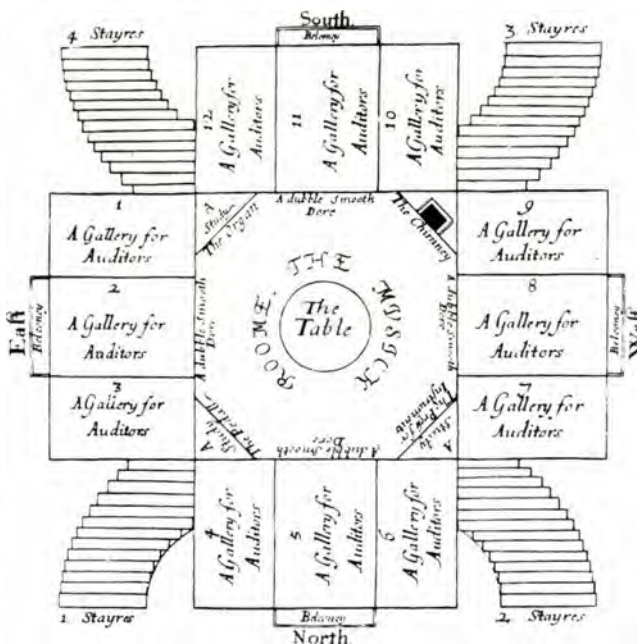
1700-tól csaknem másfél évszázadon át Európa legjelentősebb, legjobb akusztikájú hangversenyterme a történelmi Magyarországhoz tartozó Kismartonban volt – mint közismert –, Haydn munkássága részben e helyszínhez kötődik. Később, ahogyan az idő múlásával Európa-szerte egymás után épültek az újabb és egyre nagyobb hangversenytermek, mi lassanként lemaradtunk. Zeneakadémiánk nagytermének pódiumán már Liszt Ferenc zenekara sem helyezhető el, s a mögöttünk eltelt évtizedekben a korszerű terem hiánya nem csupán zenei életünket, hanem hangfelvételi kultúránkat is erőteljesen sújtotta.

Ez utóbbi különösen a nagyobb előadói apparátust igénylő művek felvételét érintette, aminek az lett a következménye, hogy például operanékesekünk, vagy szimfonikus zenekaraink anyagai alig jelennek meg a külföldi kulturális csatornák műsorfolyamában. Most fordulóponthoz érkeztünk, hiszen hamarosan átadják Budapest új hangversenytermét, amely – reményeink szerint – méltó lesz a magyar zeneművészet rangjához, egyben hangfelvételeink korszerű akusztikai megjelenését is elősegíti. Az új terem megnyitása előtt nagy vonalakban az európai hangversenytermek történetét tekintjük át, a kezdetektől napjainkig.

A szervezett hangversenyélet kezdetei elvesznek Európa múltjában, hiszen nem ismerünk egy olyan évszámot, amely teljes bizonyossággal az első nyilvános hangverseny időpontja lenne. Valójában lassú folyamatként, a polgárság erősödésével érlelődött meg az igény arra, hogy a zene hallgatása a polgári életformát is gazdagíthassa. A hangversenyélet csirái már az 1600-as években megjelentek: kávéházakban, vendéglőkben rendeztek koncerteket, ám itt a zene hallgatása közben a vendégek még ettek, ittak, beszélgettek. A tehetősebb polgárok saját otthonaikban rendeztek hangversenyeket, kezdetben többnyire ingyenes belépési lehetőséggel. Angliában 1678-ban egy zeneszerető szénkereskedő saját boltja felett rendezett koncerteket, Händel is itt tartotta 1710-ben első londoni hangversenyét. Németországban a lutheránus templomok adtak otthont egy-egy hangversenyszerű előadásnak, Itáliában pedig olykor a színházi előadások szüneteit használták fel erre a célra.

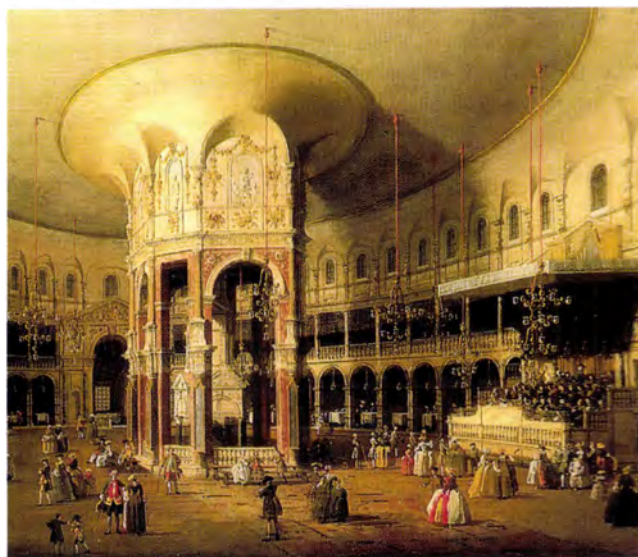
Ha a hangversenytermet olyan helyként határozzuk meg, ahol belépőjegy fizetése ellenében bárki kedvére hallgathat zenét, akkor az első ilyen „zeneterem” építésének gondolata már igen hamar felmerült. Talán nem véletlen, hogy az első kérés az építészekhez egy angol énekes nevéhez fűződik, hiszen akusztikai szempontból az énekhang a legkiszolgáltatottabb. Thomas Mace 1676-ban úgy képzelte el az ideális hangversenytermet, hogy annak „pódiumán” az előadók – a kor akkori szokása szerint – körbeültek az asztalt, a közönség pedig az előadást egy magasabb, „emeleti” szinten hallgatja. Mivel énekesünk nem bízott a természetes hangterjedésben, a hangot hallókürtök segítségével vezette fel az emeletre. (Ez a megoldás egyébként hosszú időn át ismert volt.) Az előadó és a közönség merev szétválasztása elvben tehát már ekkor megtörtént, s

ez mai napig is a hangversenyszerű zenehallgatás egyik jellemzője. Egyébként Mace ajánlásának egy nagyon szimpatikus – és még korunkban sem mindenkor teljesülő – vonása, hogy nagy hangsúlyt helyez a közönség megfelelő hangellátására.

Az ideális hangversenyterem kialakítására vonatkozó ajánlás 1676-ból

Az útkeresés egyik szép példája az 1742-ben, amfiteátrumszerűen épült londoni Körcsarnok, amelyben később külön emelvényt építettek a zenekaroknak, baldahinnal, orgonával. A helyiség fűtését közepén egy díszes kürtő szolgálta, amely körül koncert közben a hallgatók promenád-szerűen sétáltak. Több Händel-mű (köztük több orgonaverseny) bemutatója fűződik e helyszínhez, amelyek falai között a fiatal Mozart is koncertezett.

A Körcsarnok Londonban. Jobbra a zenekari emelvény az orgonával, középen a fűtés kürtője (Canaletto olajfestménye)

The Loudspeaker Technology Company

Clarity – a 2003/2004. év legjobb hangszórója
(European Imaging and Sound Association)

EISA-díjas termék a Limar Audio kínálatában

Mark Levinson, Linn, Conrad-Johnson, VTL, VAC,
Martin-Logan, SME, Metronome, Benz-Micro, Revel

Bemutatóterem: 1137 Budapest, Szent István krt. 12., l.em. 4/a.
Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137 | e-mail: jambor@limar.hu

Limar Audio
www.limar.hu

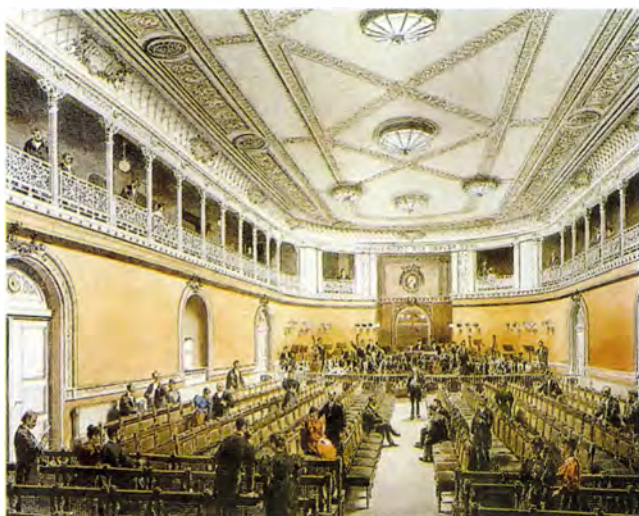
A XVIII. század hangversenytermei viszonylag kis méretűek voltak: a kontinensen légterük 1000 és 2000 köbméter között változott, kivételt képezve a bevezetőben már említett kismartoni 6900 köbméter terem, valamint a később, 1752-ben épült bécsi Redout hatalmas, mintegy 10 ezer köbméteres terme. S ebben az időben még keveredtek az előkelőségek saját zenetermeiben, többnyire saját zenekaraikkal előadott, olykor nyilvános, máskor „zártkörű” udvari koncertek, s a teljesen nyilvános előadások, ami a zeneszerzők számára is meglehetősen változatos akusztikai környezetet jelentett. Ha csupán légterüket tekintve hasonlítjuk össze a Haydn szimfóniák elhangzása szempontjából jelentős négy korabeli helyszínt, feltűnőek e különbségek: Kismarton – 6900 köbméter, Eszterháza – 1530 köbméter, Hanover Square Rooms (London) – 1875 köbméter, King's Theatre (London) – 4550 köbméter. Részben ismerve, részben számolással felidézve e termek akusztikai tulajdonságait – pl. az utözengési időket –, a különbségek még ennél is jelentősebbek.

Hasonlóan változatos képet találunk a Beethoven-szimfóniák korabeli előadásait illetően is, hiszen a bécsi Lobkowitz palota kis, mindössze 900 köbméteres terme mellett az egyetem díszterme már 4800 köbméter, a Theater an der Wien pedig 5300 köbméter légterű volt – s ezek voltak pl. a 3. szimfónia első előadásainak helyszínei. Összehasonlításképpen: a budapesti Zeneakadémia nagyterme 9400, az Erkel Színház 18 200 köbméter, de a Magyar Rádió 6-os stúdiója csupán 2150 köbméter.

Mit szolt a termekhez a közönség, elégedett volt, vagy zúgolódott az „akusztika” ellen? Nyugodtan állíthatjuk, hogy általában elégedett volt, mert ezekben a kis termekben még a viszonylag kis létszámú, és a maiakhoz képest lényegesen „halkabb” együttesek is jól betöltötték a teret, egy „egészséges” forte hangzást eredményezve. A közeli oldalfalak hangvisszaverődései intim koncert-léghőrt keltenek, a szinte alig létező külső zajok a finom pianissimókat is megengedték. A zenekar közelsége és a nem túl nagy utözengési idő elősegítette a zenei szöveg megértését, s erősítette a már említett meghitt légkör kialakulását.

A közönség elégedettségének azonban volt egy másik összetevője is: a zeneszerzők többnyire adott termek, adott együttesekre komponáltak. Fennmaradt levelek tanúsítják, hogy például egy szimfónia megrendeléskor a szerző hogyan kért a teremre és a zenekar összetételére vonatkozó adatokat megrendelőjétől. Arról is tudunk, hogy hogyan alakította át a komponista egy korábbi művét (pl. egy nagyobb terem esetén trombitákkal is kiegészítve), ha az valahol másutt ismételt elhangzott.

A XVIII. század egyik híres hangversenyterme a régi Gewandhaus volt Lipszcsében. Az 1780-as évek legelején épült, s később szorosban kötődött Mendelssohn munkásságához. Légtere valamivel meghaladta a 2000 köbmétert, s eléggé különös volt benne – de a korban nem egyetlen példaként – a nézőtéri ülések elhelyezkedése. Itt ugyanis egy viszonylag nagy területen a bal és jobb oldal hallgatósága egymással szemközt – vagyis nem a pódium felé nézve – foglalt helyet, ami a hangverseny-látogatás egyfajta intim, társas jellegére utal, és talán arra is, hogy inkább hallani, mint látni kívánták a zenekart. Pódiumán, mely a teljes alapterület kb. negyedét elfoglalta, 50–60 muzsikussal is elfért, természetesen nem a

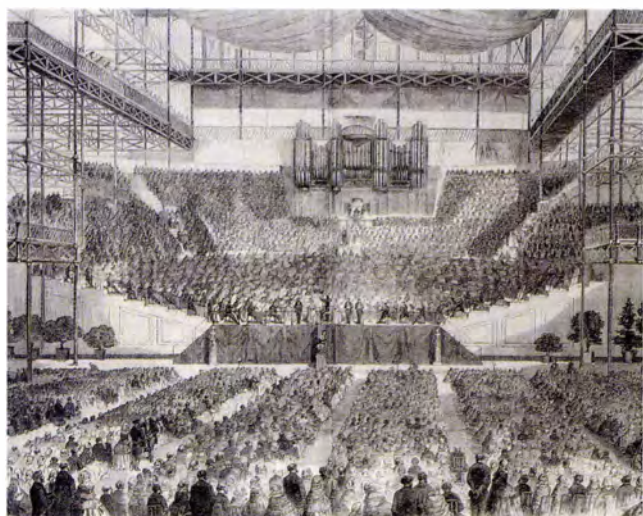
A régi Gewandhaus Lipszcsében (korabeli akvarell)

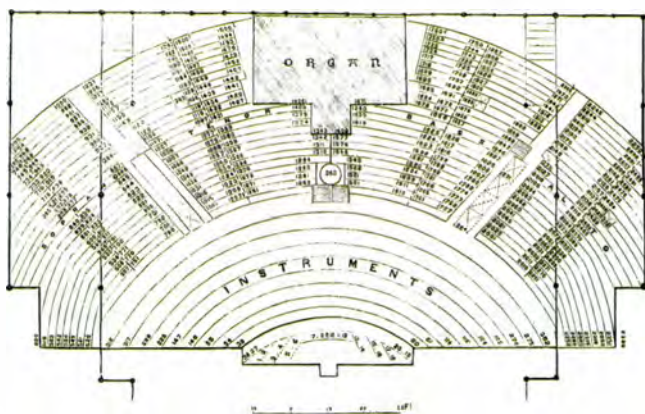
Az Új Gewandhaus Lipszcsében (színezett fametszet)

mai, szellősebb ültetéssel. A termet az 1800-as évek végén lebontották, felépült az Új Gewandhaus. A két terem összehasonlítása kitűnően jelzi azt az óriási változást, ami az építésük között eltelt csaknem 100 évre általánosságban jellemző.

A romantika hangversenyterem-ideálja egészen más volt. A korabeli felfogás azt sugallta, hogy hangulatvilágából a hagyományos terem kiszakítja a hallgatót, annak felemelkedése helyett „visszarántva őt a földre”. Nyíltan hangoztatta, hogy amíg a szakrális zene és a szakrális tér vizuálisan is tökéletes összhangban áll egymással, vagy míg Wagner is megteremtette a zenéjéhez szükséges ideális építészeti környezetet, addig a hangversenyterem esetében ez az összhang nem jött létre. Ennek a gondolatnak a jegyében több olyan – sok esetben megvalósulatlan – terv is született, amelyek építészeti megoldásai szinte álmvilágba ringatják a közönséget, megteremtve a zene és az attól immáron elválaszthatatlan építészeti környezet megdicsőülését. S mert e korszak egyben a nagy hangzástömböket, hatalmas létszámmal előadott monumentális zenét is kedvelte, ennek jegyében rendkívül nagy – és tegyük hozzá: akusztikailag kezelhetetlen – tereket is alkotott. Olykor olyan nagy létszámú együttesrel adták elő a zenét – különösen is kedvelve a Messiás és a Teremtés oratórium ilyenfajta megszólaltatását – hogy a térben egymástól távol elhelyezkedő szólamokat csak

„Monumentális” koncert a Kristálypalotában (fametszet, 1857)

„Monumentális” koncert ültetési terve a Kristálypalotában (1857)

„alkarmesterek” bevonásával tudták irányítani. Berlioz leírja, hogy egy ilyen monumentális előadás alkalmával miközben egyik kezével vezényelt, ezalatt a másikkal egy gomb nyomogatásával elektromos jelzéseket küldött az alkarmesterek felé, hogy az együttjátás szinkronitását támogassa. E koncert-felfogás egyik kedvelt helyszíne volt például a londoni Kristálypalota, amelynek méreteire jellemző, hogy építéskor 100 ezer négyzetméter üveget használtak fel, s hatalmas orgonájának fűtatóját gőzgép hajtotta. A nagyszabású előadások helyszínét máskor ipari csarnokokban találták meg, ugyancsak alapvető akusztikai problémákkal szembesülve.

A monumentalitás jegyében épült fel 1871-ben a londoni Royal Albert Hall 86 600 köbméteres, hatalmas és gazdagon díszített, elliptikus csarnoka, amelyben a nagy méretek következtében rendkívül zavaró visszhangjelenségek alakultak ki, ami már a megnyitó alkalmával is feltűnést keltett. Ez a terem – amelynek légtere körülbelül tízszerese volt a kor átlagos teremméreteinek – száz éven át az akusztikai tervezés hiányából eredő hibák egyik mintapéldája volt.

A XIX. század második felében „hagyományos” termek is épültek, közöttük olyan híresek, mint a bécsi Musikvereinssaal (14 600 köb-

méter, 1870), a már említett lipcsei Új Gewandhaus (10 600 köbméter, 1884). Azután a Concertgebouw Amsterdamban (18 700 köbméter, 1887), a „rég”i Filharmónia terme Berlinben (18 000 köbméter, 1888). A berlini és lipcsei terem – sok más gyönyörű hangversenyteremmel egyetemben – nem élte túl a második világháborút, de a bécsi és amsterdami kitűnő akusztikájával ma is meghatározó Európa hangverseny- és hanglemezelésében.

A XIX. században a hangversenytermeket a közönség (és a kritikusok) teljes mértékben „felfedezték”: az akusztikai körülményekre és az építészeti értékekre egyaránt éberren figyeltek, reagáltak, holt építészet volt, akusztikai tervezés azonban még nem. A kritika általában a szélsőségeket vette észre, megemlítve például a túl nagy zengést, máskor pedig azt a jelenséget, amikor a túl száraz,

A Royal Albert Hall (az építés megkezdésének évében megjelent rajz, 1867)

vagy a nagy teremben elveszett a hang. „Bacchus papjai ciprusi bor helyett sört ittak” – írja az egyik kritikus egy előadás fáradt, erőtlén hangzására. A kor számtalan – olykor dicsérő, olykor elmarasztaló – kritikája közül most idézzük fel talán az egyik legszemléletesebbet. Írója Bernard Shaw, aki a londoni Queen's Hall fölötti kamarateremről a World zenekritikusaként 1894-ben ezt írta: „A mi kis koncerttermeink között mindenestre a főnti kis terem a legkellemebb, mert ahogyan azt első alkalommal megfigyeltem, annak szivarformája és tetőablakai oly erősen emlékeztettek egy óceángözs szalonjára, hogy én, aki sajnos egy rossz tengerész vagyok, alig tudtam egyre fokozódó émelygésemet leküzdeni.”

1900-ban egy sorsdöntő változás történt: Bostonban megépült az első, akusztikai szempontból is tervezett hangversenyterem. Következő számunkban az európai termek bemutatását itt folytatjuk.

Ujházy László

A képek forrásai:

M. Forsyth: Bauwerke für Musik (München, 1992)

H. W. Schwab: Konzert (Lipce, 1971)

November közepén már tizenkettedik alkalommal rendezték meg a Budapest High End Show-t a Bem rakparton található Art'otelben. A magyarországi audio-kultúra egyik legfontosabb seregszemléjének ezúttal is a Csontos István vezette Merlin Audio volt az ötlet- és házigazdája. Egy másik budapesti szálloda, a Westend Hilton adott otthont – ugyancsak novemberben – az V. Budapesti Házimozsi és Hi-Fi Show programjainak. Itt a szó tágabb értelmében vett szórakoztató elektronikai berendezések gyártói és forgalmazói mutatkoztak be, a Soltész Reklám Kft. szervezésében.

„Nagyot fog hallani”. Ezzel a frappáns szlogennel hirdette az idei High End Show-t a szervező Merlin Audio, s a meghívókon, szórólapokon, reklámokon azt is hozzátették, hogy a rendezvény látogatói a világ legszínvonalasabb audio-berendezéseivel találkozhatnak a Bem rakparti elegáns szállodában. A háromnapos audio-fesztiválon kiállítóként vett részt az Akusztika, az Auditorium, a Budapest Music Center (BMC), a CD Bár, a Concerto Hanglemezbolt, az Infovox, a Hi-Fi Piac című szakfolyóirat, a L'Auditeur, a Limar Audio, a Merlin Audio, a Music Tools, a Red Rose Music és a Symphonia. E vállalkozások közül tíz foglalkozik audio-készülékek importjával, illetve értékesítésével, s ezekből hat-hét tekinthető a szó eredeti értelmében high end-forgalmazónak. Mint Jávorszky Béla Szilárd, a Népszabadság zenei szakírója megállapította, „nehéz pontosan meghatározni, hogy hol húzódik a határvonal az átlagos fogyasztó által a szórakoztató elektronika felső rétegének gondolt hi-fi és az ahhoz képest minden téren minőségi ugrást jelentő, de keveseket megérintő high end között. Kicsit leegyszerűsítve úgy fogal-

mazhatnánk: amíg a hifisek fő célja a zene minél attraktívabb szónikus fűszerezése (mély és magas hangok kiemelése, hangkép keverése, különböző effektek használata), addig a high end éppen az ellenkező irányba hat. Ott a legfőbb vezérelv, hogy a hanghordozó és a hangfal között a hang útjából lehetőleg minden gyengítő vagy módosító eszközt kiiktassanak, ezáltal valóban azt halljuk, amit a lemezbe, CD-be préseltek. Még ha tudjuk, tökéletes reprodukció nem lehetséges.”

Novemberben a Duna másik partján, azaz Pesten is rendeztek egy, az audio-kultúrához (is) kapcsolódó szakkiállítást: az V. Budapesti Házimozsi és Hi-Fi Show a Westend Hiltonban várta az érdeklődőket. Ez a rendezvény – profiljából adódóan – jóval szélesebb közönséghez szól, mint a High End Show. Soltész Rezső, az eseményt szervező Soltész Reklám Kft. igazgatója szerint „ma már igazi szakmai esemény a Házimozsi és Hi-Fi Show, amire a forgalmazók évről évre komoly hangsúlyt fektetnek, és ami a szórakoztató elektronika területének legfontosabb hazai seregszemléje lett az elmúlt esztendő alatt. Ezen a hétfvégén is Európa legjobb, EISA-díjas készülékei mutatkoztak be, kerültek testközelbe a Hilton falai között.” A High End Show kiállítói közül itt is jelen volt a CD Bár, az Infovox és a Limar Audio, de mellettük számos más gyártó és forgalmazó is kiállította termékeit. A Házimozsi és Hi-Fi Show-n a szórakoztató elektronika multinacionális nagyvállalatai – Samsung, Sony, JVC, Philips, Panasonic, Grundig – is képviselték magukat, akárcsak a Házimozsi Stúdió, a BasyS Multimédia, a Vito Audio, az Albacomp, az ITC Pixel, a Westprodukt, az Octogon Audio, az A.I.D.A. Audio, az LSK Hungária, az Inter Audio, a Kácsa Audio, a Vision Kereskedőház, a Monaudio, a B and L Konferenciatechnika, az Apple, a DNN Profesional Graphics, a HP Magyarország, az AVM Konferenciatechnika, a Case Trade, a Pointer Multimédia, a Michelle és Kevin Kft., a Megsonic, valamint a Penna Poor.

Gramofon

A Budapest Music Center (BMC) ezzel a – high end-igényeknek is megfelelő – standdal képviselte Magyarországot a Cannes-i Midemen, s azóta Európa több országában. Együttműködő partnerük a Merlin Audio volt

JADIS • AUDIOMÉCA • KUZMA • VAN DEN HUL • FOCAL-JMLAB • VIVA AUDIO • SYNTHESIS

AUDITORIUM
KFT

MÁR KÉT HELYEN

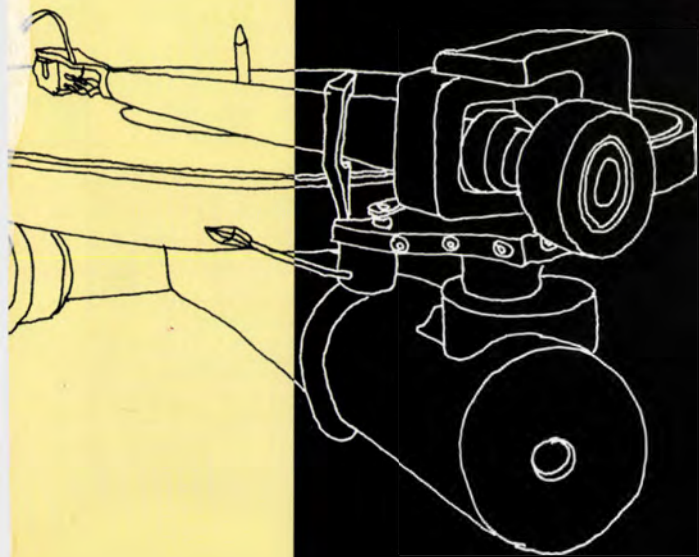
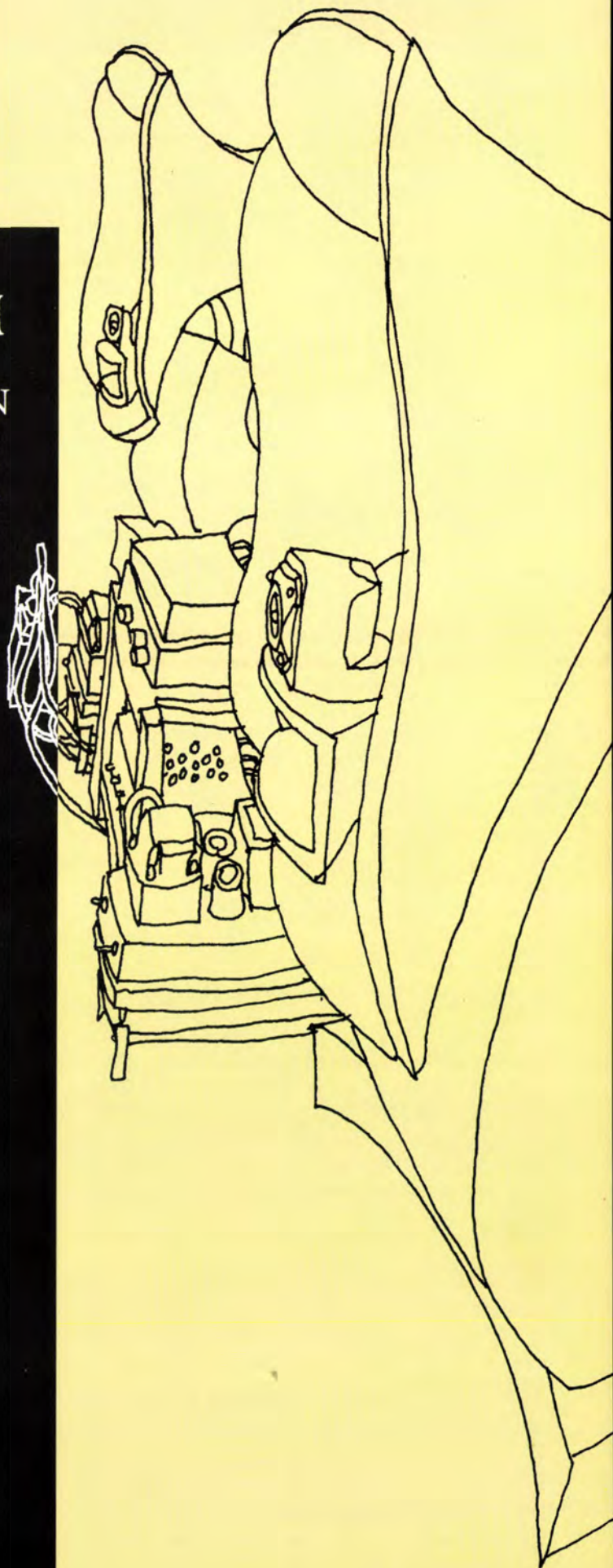
1015 BP., BATTHÁNY U. 59.

1026 BP., TROMBITÁS U. 26.

TEL.: 213-9655 & 214-5946

WWW.AUDITORIUM.HU

INFO@AUDITORIUM.HU

Elhunyt Iványi Margó, a Gramofon első kiadója

Ötvenöt éves korában, súlyos betegség után elhunyt Iványi Margó (Dr. Iványiné Balogh Margit), a Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat első kiadója, haláláig támogatója és társtulajdonosa.

Iványi Margó – a sikeres üzletasszony, több vállalkozás vezetője, három leánygyermek édesanyja – 1996-ban lelkesedésből és zeneszeretetből, önzetlenül vállalta fel az akkor indult Gramofon kiadását, támogatását. A feladat – most, nyolc és fél múltán már elismerhetjük – szinte teljesen reménytelennek látszott. A klasszikus zene és a jazz, mint értékteremtő és -közvetítő műfaj, sehol a világon nem jó üzlet; Magyarországon pedig különösen nem az. Ráadásul a lap alapítói – Bősze Ádám és e sorok írója – az induláskor még nagyon fiatalok és tapasztalatlanok voltak. Alig egy évvel korábban, 1995-ben szereztünk diplomát a Zeneakadémia zenetudományi szakán, s ifjonti hevülettel vágtunk bele ebbe a nagy kalandba. Úgy, hogy közben sokszor nem vettünk figyelembe tiszteletre méltó hagyományokat és előjogokat, s bizony szakmai hibákat is elköveztünk. A Gramofon azonban túlélte az első évek kritikus időszakait, mert Margó csaknem öt éven át rendületlenül fizette a nyomdászamlát, finanszírozta a veszteséget, s ami ennél is fontosabb: szívén viselte a lap, a formálódó újságírói és kritikusai gárda sorsát. Szeretettel, hálával és most nagyon szomorúan emlékezünk a Mandula utcai szerkesztőségi értekezletekre, melyek leginkább születésnapiszerűen hasonlítottak, finom süteményekkel és baráti beszélgetéssel.

2001 januárjában létrejött a Klasszikus és Jazz Lap-, Könyv- és Hanglemezkiadó, a Gramofon átlépett a felnőttkorba. Margó ezután is velünk maradt, ötletei, tanácsai, bátorító szavai sokat jelentettek nekünk. Korai halála pótolhatatlan veszteség, emlékét megőrizzük.

Retkes Attila

A GRAMOFON TERJESZTÉSI PONTJAI

BUDAPEST

Akadémia Zeneműbolt, Budapest Music Center, CD Bár, CD Bár Buda, CD Centrum, Concerto Hanglemezbolt, Fonó Budai Zeneház, Írók Boltja, Kodály Zoltán Zeneműbolt, Matáv Szimfonikus Zenekar jegyiroda, MCD Könyv- és Zeneáruház, Óbudai Társaskör, Rózsavölgyi Zeneműbolt, Zeneakadémia aula

VIDÉK

CD Café (Szentendre), Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt (Pécs), Deák Könyvesház (Nagykanizsa), Gramofon Hanglemezbolt (Székesfehérvár), Hold Antikvárium és Hanglemezbolt (Székesfehérvár), Könyvpavilon (Szekszárd), ko Könyv–Zene–Film Áruház (Zalaegerszeg, Szombathely, Kőszeg), Könyvjező Kkt. Babó Könyvesbolt (Nyíregyháza), Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt (Győr), Record Zenebolt (Eger), Rivalda Antikvárium (Győr), Roger's (Debrecen), Unicus Antikvárium (Sopron), Victor Audió Hanglemez és CD szaküzlet (Kecskemét), Violin Video és Zene Shop (Nagykanizsa), Vörös Cédrus (Sopron)

A Gramofon megvásárolható továbbá a RELAY és a Citypress hálózat kijelölt hírlapüzleteiben.

A Gramofon kiemelt támogatói

1996-ban alapította:

Iványi Margó

Bősze Ádám, Retkes Attila
és Zipernovszky Kornél

Igazgató–főszerkesztő:

Retkes Attila

Főszerkesztő–helyettes:

Albert Mária

Rovatszerkesztők:

Albert Mária (zenés színház)
Matisz László (jazz, world music)
Retkes Attila (klasszikus)
Ujházy László (Gramofon-Hang)

Címlapfotó:

Universal Music

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest,
Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó
címén, telefonon, faxon, e-mailben.
Az éves előfizetés ára
3000 forint

www.gramofon.hu
Klasszikus és Jazz
az interneten
Hírek, interjúk,
archívum